

Φακ. Υποεγ. Αναρωται

ΟΜΙΝΙΑ

Γραφεία εως

Εθνικῆς Ενώσεως δικηφόρων.

Μιθανοί ως Υπουργος Δικαιοσύνης

1-20 Απρ. 1967 ; ;

Υπ. Δικ.

προς τὸ Διοικητικὸ Συμβ. γιν

Εθν. Ενώσεως Δικηγόρων

κατὰ Ε.Κ. Πρωτοβουλία πρὸς Δικαιοσύνην

Ὁ κ. Κ. Τσάτσος ἀποδίδων τὴν εἰς αὐτὸν γενομένην ἐπίσκεψιν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐθνικῆς Ἐνώσεως Δικηγόρων, ἐπεσκέφθη τὰ Γραφεῖα τῆς Ἐνώσεως χθὲς τὴν ἐσπέραν. Ἀπαντῶν εἰς τὴν γενομένην πρὸς αὐτὸν προσφώνησιν ὑπὸ τοῦ

εἶπε μεταξύ ἄλλων καὶ τὰ ἀκόλουθα:

Ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ κ. Γεν. Γραμματέως καὶ τῶν ἀρμοδίων Ὑπηρεσιῶν τοῦ ἰδικοῦ μας καὶ τῶν ἄλλων Ὑπουργείων θά φροντίσω νὰ προωθήσω τὰ γνωστὰ θέματα τῶν δικηγόρων καθ' ὃ μέτρον τοῦτο δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ *ἀνω* νόμου.

Ἡ ἐπαφή μας διὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν θεμάτων αὐτῶν διὰ τὰ ὁποῖα *εἰς* ὁμεῖς ἀγωνιζόμεθα θά εἶναι συνεχῆς.

Ἐκτιμῶ ἰδιαιτέρως τὴν προσπάθειαν σας ταύτην διότι ἀποβλέπει τελικῶς εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ δικηγορικοῦ ἐπαγγέλματος, εἰς αὔξησιν τοῦ ἠθικοῦ κύρους τοῦ δικηγόρου ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Εἰς ἐποχὰς ὡς ἡ ἰδική μας τοιαῦται προσπάθεια ἀποκτοῦν ἰδιαιτέραν σημασίαν.

Ὅπως ὅλοι οἱ θεσμοί, καὶ οἱ θεσμοί τῆς δικαιοσύνης ἐδοκιμάσθησαν εἰς τὸν τόπον μας κατὰ τὰ τελευταῖα τρία ἔτη.

Μέσα εἰς τὴν δίνην τῶν πολιτικῶν παθῶν ἡ δικαιοσύνη διὰ πρώτην φορὰν ἐν Ἑλλάδι, δέν ἐδέχθη πλήγματα ἀπλῶς ἀπὸ ὠρισμένα ἑξαλλα ἄτομα, ἀλλὰ ἀπὸ ὁλοκλήρου πολιτικὰς παρατάξεις. Ὅχι μόνον τὸ κομμουνιστικόν κόμμα, ἀλλὰ καὶ ἄλλο κόμμα δέν ἐδίστασε, διὰ τῶν ἐπισήμων ἐκπροσώπων του, νὰ ἀποκαλέσῃ τὴν μὲν ἀνεξάπτητον δικαστικὴν ἐξουσίαν ὡς διατεταγμένην τὰ δέ ἀσκουῖντα αὐτὴν ὄργανα ὡς μισθάρνα ὄργανα.

Κατὰ τὴν διαρκέσαν τῆς ὀκταετίας τῆς Ἐθνικῆς Ριζοσπαστικῆς Ἐνώσεως, συχνάκις συνέβη νὰ ἔχουν ἐκδοθῇ δυσμενεῖς ἀποφάσεις τῆς δικαιοσύνης καὶ νὰ ἔχουν διατυπωθῇ δυσμενεῖς διὰ

^{Δικαιοσύνη}
 τήν Ε.Ρ.Ε. εκθέσεις. Αι αντιδράσεις από μέρους ^{ημῶν} δέν ἐξηλθον ποτέ τῶν ὁρίων τῆς εὐπρεποῦς διατυπώσεως ἐνός ἀπλοῦ παραπόνου. Ἐπίσημος δέ τοῦ κόμματος ἀντίδρασις δέν ὑπῆρξε καμμία. Κατά τούς τελευταίους μῆνας ἀντιθέτως παριστάμεθα μάρτυρες τῆς βιαιοτέρας κατὰ τῆς δικαιοσύνης ἐπιθέσεως, διότι δέν ἀντεπεκρίθησαν αἱ ἀποφάσεις της εἰς τό κομματικόν συμφέρον τοῦ κομμουνισμοῦ καί τῆς Ἑνώσεως Κέντρου. Ὁ σεβασμός ἡμῶν τῶν πράγματι δημοκρατικῶν ἔναντι τῆς δικαιοσύνης ὑπῆρξε ἀπαράβατος κανὼν. Ἡ ῥεῦθρισις τῆς δικαιοσύνης, ἡ δημοσία στηλίτευσις αὐτῆς ὑπῆρξε ἐκ πάγιος τρόπος συμπεριφορᾶς τῶν δῆθεν δημοκρατικῶν τῆς ΕΛΑ καί τῆς Ἑνώσεως Κέντρου. Ἀλλά ὁ παρὰ πάντων σεβασμός τῆς δικαιοσύνης εἶναι ^{ἐν τῇ} βασικός ὅρος ^{καὶ} διὰ τὴν ὁμαλήν λειτουργίαν τῆς δημοκρατίας. Αὐτόν ~~ἡμῶν~~ τὸν βασικόν ὅρον ἡγνόησαν οἱ δῆθεν κοπτόμενοι ὑπὲρ αὐτῆς. Σκευδαρτοὶ καὶ συκοφάνται ἀπεκλήθησαν ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἐν τῇ ἀρμοδιότητι των, ὡς καταδιωκτικαὶ ἀρχαί, ἔθεσαν ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς δικαιοσύνης ὠρισμένας πράξεις αἰτινες ἐκρίθη ὅτι ^{ἐν τῇ} χρῆζον τὸν τοιοῦτον ἔλεγχον. Τὴν κατηγορίαν αὐτήν ^{οἱ ἄνθρωποι} διατυπώνουν οἱ ἄνθρωποι οἱ ὅποιοι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀθλίας ὑποθέσεως Μέρτεν ^{ἐν τῇ} δέν παρέλειψαν εὐκαιρίαν νά κατασκευάσουν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος φεῦδῃ διὰ νά συκοφαντήσουν, κατὰ τὴν ἀδίστακτον τούς ἀντιπάλους των.

Μία πρὸς μίαν ὅλαι αὐταὶ αἱ συκοφανταὶ κατέρρευσαν. Καί ἐνφανίσθη τότε τό καταπληκτικόν τοῦτο, ὅτι οἱ συκοφάνται ἀντὶ νά σιωπήσουν, ἐστηλίτευσον τὰς τελεσιδίκους δικαστικάς ἀποφάσεις αἱ ὅποια ἀπεκάλυπτον τὴν συκοφαντίαν.

Μὴ δυνάμενοι νά κάμψουν τὴν δικαιοσύνην, ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ καθήκοντος αὐτῆς, ἐφεῦρον τὴν ἔννοιαν τοῦ Λαοδικείου, λησμονοῦντες ὅτι εἰς τὰς δημοκρατίας, ἀκόμη καί τὰς ἀμέσους, ποτέ δέν δικάζει ὁ λαός, ἀλλὰ τὰ ὄργανα τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου

ὀριζόμενα, ^{1η} καὶ ^{2η} μόνον κατὰ νόμον ἐλεγχόμενα.

Εἶναι λυπηρόν ὅτι τό πολιτικόν πάθος ἔφθασε νά ^{νοσηροῦ} σπλώ-
ση κάθε νόημα πολιτικῆς καί ἠθικῆς τάξεως, κάθε νόημα πραγμα-
τικῆς ἐλευθερίας, ὅπως τήν κατοχυρώνει ἡ ἀληθῆς δημοκρατία.

Σεῖς οἱ Ἕλληνες Δικηγόροι οἱ διακονοῦντες εἰς τήν
δικαίωσύνην ^{μελ} εἰς τὰς χαλεπὰς αὐτάς ἡμέρας, καλεῖσθε νά γίνετε
οἱ προασπισταί τῆς δικαιοσύνης τῆς πατρίδος, ἡ ὁποία δέχεται
τόσα ἄδικα πλήγματα ^{για να μην} διότι ἐκπληροῖ τό καθήκον της. ^{εἰς} Καλεῖσθε
νά ἀποκαταστήσετε τό νόημα τῆς δημοκρατίας, ὅταν τόσοι ἀγωνί-
ζονται νά τήν παρεκτρέφουν ἀπό τήν ὀρθήν πορείαν της καί νά τ
τήν ταυτίσουν μέ τήν πλέον ἐπικίνδυνον ἐθνικῶς ὀχλοκρατίαν.

Ἡ Ἑνωσις Ἵμῶν ἀποτελεῖ τήν στερεώτεράν κρηπίδα τῆς
εὐγενοῦς ^{πρωτο} προσπαθείας, τό ἄριστον ὄργανον ἐπεδίωξε ^{εἰς} ὑψηλὰ ἰδανι-
κά ^{εἰς} τῆς δικαιοσύνης ὡς αὕτη ἐκφράζεται καί λειτουργεῖ εἰς τὰς
εὐνοουμένας ^{εἰς} πραγματικὰς δημοκρατίας.

Ὅπως εἶπε καὶ ὁ ἀρχαῖος, καί καὶ ὁ ἀρχαῖος τῆς δικαιοσύνης ἱε-
ριεύσθησαν εἰς τὴν τήν κατὰ τὴν τελευταίαν κρίσιν.

Μέσα εἰς τὴν δόξαν τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν δικαιοσύνην εἰς
πρώτην φοράν ἐν Ἑλλάδι, εἰς τὴν πρώτην ἀρχαίαν ἑλλάδα καὶ ἐν Ἑλλάδι
ἑλλὰς ἔχοντες, εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Ἑλλάδι
μόνον τὴν κομμουνιστικὴν ἀρχήν, εἰς τὴν καὶ εἰς τὴν καὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Ἑλλάδι
διὰ τὴν ἐκείνων ἐκπαιδεύσαν τον, νά ἀποκαλέσῃ τὴν μὴ ἐκπαιδευ-
τον δικαιοσύνην ἑκπαιδεύσαν ὡς δικαιοσύνην καὶ ὡς ἀκαθάρτα καὶ τὴν
ἐκπαιδευτὴν ὡς ἀκαθάρτα ὄργανα.

Κατὰ τὴν διαρκήσαντα τῆς ἀνταρκτικῆς τῆς Ἑνωσις Παιδαγω-
γικῆς Ἑνώσεως, συχνάκις συνέβη νά ἔχουν ἐκείνη ἀνταρκτικὴ ἀν-
ταρκτικὴ τῆς δικαιοσύνης καί νά ἔχουν δικαιοσύνη ἀνταρκτικὴ καί

de conflits des devoirs
civiques et des devoirs
ethiques dans la Grèce
antique

1. Είς τόν χῶρον τῆς ἱστορίας ἐπιδιδῶνουν διά τῆς ὁρστηριότητός των σκοπούς καί τά ἄτομα καί αἱ ποικίλαι κοινότητες ἀνθρώπων. Ἡ ἐπιδίωξις τῶν θεωρουμένων ἐκάστοτε ὡς ὀρθῶν σκοπῶν ἀποτελοῦν καθήκον καί τῶν ἀτόμων καί τῶν ποικίλων ἀνθρωπίνων κοινοτήτων. Ἐκ τῶν κοινοτήτων τούτων, ἐν τῇ ροῇ τοῦ χρόνου, τό ^{ροῦν} σημαντικώτερον διεδραμάτισε ἡ πολιτεία, ἡ ὁποία εἰς τήν ἀρχαίαν Ἑλλάδα εἶχε τήν εἰδικωτέραν μορφήν τῆς πόλεως .

2. Οἱ ὀρθοί σκοποί τοῦς ὁποίους ὀφείλουν νά ἐπιδιδῶνουν τά ἄτομα καί αἱ ἀνθρώπινοι κοινότητες ἐκφράζονται εἰς κανόνας συμπεριφορᾶς. Ἐξ αὐτῶν ἄλλοι εὐρίσκουν τήν συγκεκριμένην τῶν διατύπωσιν εἰς ἐπιταγὰς ὀρισμένων κοινωνικῶν ἐξουσιῶν, ὅπως εἶναι ἡ ἐκκλησία ἢ ἡ πολιτεία, ἅλλαι ὅμως ὑπαγορεύονται ἀπό τόν λόγον τοῦ ἀνθρώπου, χωρίς νά πηγάζουν ἀπό οἰναδήποτε κοινωνικήν ἐξουσίαν. Τοῦτο βεβαίως δέν σημαίνει ὅτι πολλαί ἐπιταγαί κοινωνικῶν ἐξουσιῶν δέν συμπίπτουν πρὸς τὰς ἐπιταγὰς τὰς ἀπορρέουσας ἀπό τόν λόγον. Αἱ ἐπιταγαί αἱ ἀπορρέουσαι ἀπό τήν πολιτείαν ἢ τήν πόλιν καθορίζουν τά πολιτικά καθήκοντα, (*devoirs civiques*), τῶν ἀτόμων καί τῶν ἀνθρωπίνων κοινοτήτων, ἐνῶ αἱ ἐπιταγαί αἱ ἀπ' ἐυθείας πηγάζουσαι ἀπό τόν ἀνθρώπινον λόγον θά πρέπει εἰς τήν παροῦσαν ἀλληλουχίαν σκέψεων, νά θεωρηθοῦν ὡς καθορίζουσαι τό σύνολον τῶν ἠθικῶν καθηκόντων, (*devoirs civiques*) .

3 4. Εἰς τόν ἑλληνικόν κόσμον τῆς κλασσικῆς καί τῆς προκλασσικῆς ἐποχῆς ὄρουσιν ἐξ Ἰσοῦ καί τά ἄτομα καί αἱ κοινωνικαί ὁμάδες. Τό χαρακτηριστικόν τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας εἶναι ἡ ἀδιάπτωτος παρουσία τῆς ἀτομικότητος. Ἀποτελεῖ πλάνην ἡ ἐντύπωσις ὅτι ἡ πόλις, μέχρι τῆς πρώτης ἐμφανίσεως διασπαστικῶν τινῶν στοιχείων, ἀπερρόφα καί ἐξηφάνιζε τήν ἀτομικότητα. Ἀπλῶς οἱ ἐπιδιωκόμενοι ἀπό τοῦς

πολίτας καί τήν πόλιν των σκοποί ἦσαν ταυτόσημοι. Ἡ κο-
σμοθεωρία τῶν πολιτῶν καί ἐκεῖνη ἡ ὁποία ἐνέπνεε τοὺς νό-
μους καί τοὺς θεσμούς τῆς πόλεως ἦτο ἡ αὐτή. Τό ἄτομον
ἐλευθέρως ἐπεδίωκε τοὺς σκοπούς του, διότι ὁ ἴδιος του
λόγος δέν τοῦ ὑπαγόρευε ἄλλους. Καί ἡ ἐξέλιξις ἀκόμη τῶν
σκοπῶν, τῶν ἀξιῶν τῶν ὁποίων τήν πραγματοποίησιν ἐπεδίωκε
ἡ πόλις ἔβαινε παραλλήλως πρός τήν ἐξέλιξιν τῶν σκοπῶν
καί τῶν ἀξιῶν εἰς τήν συνειδήσιν τῶν ἀτόμων, χωρίς τοῦτο
διόλου νά σημαίνει περιορισμόν τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου
ἀπό τήν ἐξουσίαν τῆς πολιτείας .

43. Ἀλλά βεβαίως αὕτη ἡ ταυτότης σκοπῶν, ἀτόμων καί πολιτείας,
ἡ ταυτότης κατ'ἀκολουθίαν τοῦ πολιτειακοῦ καί τοῦ
ἠθικοῦ δέοντος ἦτο ἐν ἰδεατόν σημεῖον ἰσορροπίας τό ὅποι-
ον οὐχί παντοῦ οὔτε πάντοτε ἀπαντᾷ εἰς τήν πληρότητά του.
Ἡ παρουσία εἰς τήν ἑλληνικήν ἱστορίαν δέν διαρκεῖ πολύ.
Ἦδη ἀπό τῶν μέσων τοῦ 5ου αἰῶνος ἐμφανίζονται διάχυτα εἰς
τήν κοινωνικήν ζωήν τῶν πόλεων τά συμπτώματα ἐνός
διαρκῶς μεγεθυνομένου ρήγματος μεταξύ τῆς πόλεως καί τοῦ
ἀτόμου καί μιᾶς διαφοροποιήσεως ἀφ'ἐνός τῶν ἀξιῶν τᾶς ὁ-
ποίας καθιέρωναν οἱ νόμοι τῆς πολιτείας καί ἀφ'ἐτέρου ἐ-
κείνων πού ἀνεπτύσσοντο εἰς τᾶς ἀτομικάς συνειδήσεις.
Ἡ ἐξέλιξις τῆς ἀντιθέσεως ταύτης παρουσιάζει τᾶς ἐξῆς
χαρακτηριστικάς φάσεις :

I. Ἐντός τοῦ πλαισίου τῶν κανόνων τῶν ἰσχυόντων εἰς τᾶς
καθ'ἑκαστον πόλεις γίνεται διάκρισις τοῦ θέσει καί τοῦ
φύσει δικαίου. Τό τελευταῖον τοῦτο γέννημα τοῦ καθαροῦ
λόγου καί ἀνώτερον τῆς πόλεως δυνάμειν προβάλλεται ὡς
ἰσχυρότερον τοῦ θετικοῦ δικαίου. Παύει πλέον τό θετικόν
δίκαιον τῆς πόλεως νά ἀποτελῇ τήν πλείαν ἐνσάρκωσιν τῆς
ιδέας τοῦ δικαίου. Οἱ σοφισταί, (Ἀντίφων, Γοργίας) οἱ τρα-

γικοί (Σοφοκλής) δίδουν έμφασιν εις τήν αντίθεσιν αὐτήν.

II. Βραδύτερον τὸ δίκαιον τῆς πόλεως ἀντιπαρτίθεται μετὰ τῆς
~~ἐπὶ τῆς πόλεως~~ ^{ως} ἀνώτερον δίκαιον τὸ δίκαιον τῶν ἐθνῶν, τὸ *gens*

gentium τὸ δίκαιον ποῦ πρέπει μὰ ἰσχύϊ εἰς θλας τὰς πόλεις
ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν πόλεων. "Ἦδη οἱ κυνικοὶ
ἀπὸ πολῖται τῆς πόλεως θέλουν νὰ γίνουν πολῖται τοῦ κόσμου.
Πλήρως δὲ κατέχονται ἀπὸ τήν ἀντίληψιν αὐτήν οἱ στωικοὶ.

III. Μέχρι τοῦδε αἱ ἀντιθέσεις ἀνακύπτουν μεταξὺ κανόνων οἱ
ὁποῖοι ἔχουν πηγὴν τὸν λόγον. Πρόκειται περὶ διευρύνσεως
τοῦ πρακτικοῦ λόγου. Ἀλλὰ μὲ τήν επικράτησιν τοῦ Χριστια-
νισμοῦ προκύπτει μίᾳ ἔτι βαθυτέρα ἀντίθεσις πολιτικοῦ καὶ
ἠθικοῦ δέοντος, διότι ἐνῶ τὸ ἠθικὸν δέον ἐξακολουθεῖ κατ'
ἀνάγκην νὰ διέπεται ἀπὸ τὸν πρακτικὸν λόγον, τὸ ἠθικὸν δέον
μὲ τήν διδασκαλίαν τῆς ἀγάπης, διέπεται κατὰ τὸ πλεῖστον,
ἀπὸ ἑνα στοιχείου, ἐπέκεινα τοῦ λόγου κείμενον, ἑνα στοιχεί-
ου ἄλογον. Κατὰ τήν φάσιν αὐτήν αἱ ἀντιθέσεις ⁺⁺⁺ αἱ ὁποῖαι
ἔκτοτε οὐδέποτε ἐξέλιπαν καὶ ἀποτελοῦν τήν βιαιήν ἀντινο-
μίαν εἰς τήν πρακτικὴν ζωὴν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. - Πέραν
τῆς ἀρχῆς τῆς δικαιοσύνης ἡ ὁποία εἰς τήν εὐρυτάτην αὐτῆς
ἐκδοχὴν ἀποτελεῖ τὸν κατὰ τὸν πρακτικὸν λόγον ὑπατον κοινω-
νικὸν νόμον, ὑφίσταται τῶρα ἡ ἀρχὴ τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ ἐλέους
ἡ ὁποία ξεπερνᾷ τήν δικαιοσύνην καὶ, ὅθονδῆποτε καὶ ἂν ἀπο-
φύγωμεν νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν. συγκρούεται μὲ αὐτήν.

+++ *gironne* βαθύτερα. Εἶναι αἱ
ἀντιθέσεις αἱ ὁποῖαι

-
1. La marche vers des buts jugés chaque fois justes ou convenables, marche qui constitue l'essence même de l'histoire, est de tout temps l'oeuvre non seulement des individus, mais des différentes communautés humaines. Parmi ces dernières la forme politique de la cité joua le premier rôle, *en Grèce antique*
 2. Les buts, qu'individus et communautés ont le devoir de poursuivre, s'expriment en règles de conduite. Les unes sont formulées sous forme d'ordres généraux émanant de différentes autorités sociales, comme l'église ou l'état; tandis que d'autres sont dictées de manière concrète par la seule raison. Cela ne signifie certes pas que les unes ne coïncident jamais avec les autres. Les ordres qui émanent de l'état notamment de la cité déterminent les devoirs civiques. Ceux qui sont directement dictés par la raison devront être considérés, dans l'enchaînement de nos idées, comme déterminant l'ensemble des devoirs moraux ou éthiques.
 3. Dans la Grèce classique et préclassique, individus et groupes sociaux exercent une activité égale. Un des traits caractéristiques de l'histoire grecque est en effet la présence perpétuelle de la notion d'individualité. C'est une erreur de croire que la cité, avant que n'apparaissent les premiers éléments de sa dislocation, ait pu absorber et anéantir l'individu. Les buts poursuivis par la cité et par les citoyens étaient tout simplement identiques. La conception que les citoyens avaient du monde, et celle qui dictait à la cité ses lois et ses institutions, étaient les mêmes. Et l'individu pouvait librement fixer ses buts puisqu'ils coïncidaient avec les principes inclus dans les lois de sa cité. *Quant à la réalisation des buts, des idéaux forgés par la cité, elle se faisait en même temps l'écho des consciences individuelles, sans que l'autorité gouvernementale ne porte en aucune façon atteinte à la liberté de chacun.*
 4. Mais il est évident que cette identité de buts, - ceux de l'individu et ceux de la cité - qui entraîne celle des devoirs civiques et des devoirs moraux constitue un idéal d'équilibre qui ne fut pas toujours et ne fut pas partout atteint. Signalé dans l'histoire grecque, il ne fut pas de longue durée. Dès le milieu du Ve siècle en effet, on voit se répandre dans la vie sociale des symptômes d'une rupture qui ne cessera de croître entre la cité et l'individu, une différenciation entre l'idéal fixé par les lois de la cité et celui des consciences individuelles. L'évolution de cette rupture se déroula en trois temps caractéristiques :
 1. Dans le cadre des lois en vigueur dans chacune des cités, on commence à distinguer droit positif et droit naturel. Et cette dernière conception de la raison pure ou des puissances supérieures

X à la cité a bientôt plus de force que le droit positif, qui cesse de constituer désormais l'incarnation parfaite de l'idée de droit. Plusieurs sophistes (Antiphon, Gorgias) et des auteurs tragiques (Sophocle) insistent sur cette opposition .

II. On oppose ultérieurement le droit de la cité à un droit plus vaste, celui des nations, le jus gentium, droit qui doit prévaloir non seulement dans toutes les cités, mais dans les rapports qu'elles entretiennent entre elles. Déjà les cyniques voulaient, de citoyens d'une cité, devenir citoyens du monde. Les stoïques se font quant à eux les maîtres absolus de cette conception .

III. Il s'agissait jusqu'ici d'oppositions entre différentes lois dictées par la raison, d'un ~~un~~ élargissement de la raison pratique. Le triomphe du Christianisme entraîne une rupture plus grave encore entre les devoirs civiques et les devoirs moraux. Tandis qu'en effet les devoirs civiques continuent par nécessité, à dépendre de la raison pratique, les devoirs moraux englobés dans la doctrine de l'amour chrétien, sont désormais régis par un élément que l'on situe au-delà de la raison, un élément irrationnel .

7 Lors de cette dernière phase, les oppositions se sont accentuées, qui depuis n'ont pas cessé d'exister, et qui constituent dans la vie de l'homme contemporain la contradiction fondamentale. La justice, constituait dans son acception la plus large et selon la raison pratique, la loi suprême d'une société. ^{antique} Désormais une autre principe s'impose, celui de l'amour et de la charité; qui surpasse la première et même - et quoique cet aveu nous coûte - , entre en conflit avec elle .

L'individualité qui s'efface
dans le citoyen.

Ande là de la cité il n'y a que
la mort lente de l'exil -

En la cité - la continuité de
la cité assure la pérennité
de l'individu

la religion de la cité = la
religion de tout individu.

~~la~~ la religion ^{fait} ~~est~~ en principe
part de la cité, - de ses lois,
ses coutumes, ses ~~ses~~ façons de
régler la vie individuelle de
chaque citoyen.

2

Comme toujours en face
cette identification de l'indiv-
idualité au citoyen
il y a l'opposé

a) les religions qui dépassent
les limites de la cité.

(les religions secrètes -
les mystères)

b) les philosophes — pytha-
goriciens — les sophistes —
Platon — Aristote (l'amitié)

Des métaphysiques ~~en~~
fondées sur des principes
transcendants la vie citée

3

les unions pythagoriciennes
leur influences s'étendant
au-delà d'une cité - des
principes absolus
les sophistes - le droit
naturel

Platon. Aristote le logos
(même l'âme et
la limite du logos)

le logos brise l'unité
indifférenciée de l'univers.
du et de la cité et
crée des devoirs au delà
de ceux que dictent les
lois de la cité

(4)

Encore plus - il y a antinomie
entre les devoirs dictés par
la justice et ceux qui déconvent
du bon - de la raison.

(le procès de Socrate et
comment il concilie cette
antinomie.)

- Euripide -

Antigone de Sophocle

Mais voyons une anti-
nomie entre raison
et raison.

(5)

Temps moderne

L'individu plus vaste que
le logosdu bon de la cité esto toujours
le logos -d'individu a une vie qui
dépassé le logosLe monde rationnel de
l'hommeOr il y a une plus
accentuée entre le
logos de la cité et l'individu
qui ~~est~~ sont la vie
dépassé le logos -Il a une fin individuelle
lité qui ne s'absorbe pas

6

par le hopo
 et par conséquent par la
 cité'.

Il a le droit cette indi-
 cardinalité contre la cité
 et a une éthique différente
 au contraire au commun-
 dement de la loi commune

Il doit accomplir des
 commandements contraires

Son problème est de donner
 une des solutions à ces
 contradictions — il ne s'agit
 pas de trouver une maxime
 et il s'agit de trouver une

F

échelle de
craintes — on ne s'est
de résoudre

des individus avec des droits
individuelles & partir de ces
usages qui ont souvent des buts
individuels — en conflit avec
les buts de l'état.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΚΟΙΝΩΝ. ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ

La cete antique
~~la antique~~ ignore des droits
 individuels que même la
 loi ne peut abolir —

elle ignore des droits que
 la loi même ne peut voler

~~cette antique de son temps~~

les droits sont conférés
 et sont abolis par la loi

les limites de l'individu sont
 les limites de l'état

Or ce principe

Or cette impénétrabilité
 de l'état subit dès à la fin
 du 19ème siècle un coup

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΚΟΙΝΩΝ. ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ

Liberté de raisonnement
et non liberté religieuse

les écoles des sophistes formant
à des cercles restreints

qui ne touchent pas directement
la vie de la foule

tandis que la négation de la
religion est elle-même un fait
palpable - et le réactionnisme est
immédiat

On peut parler de droits individuels
et de devoirs éthiques
indépendants des devoirs corporatifs
seulement quand l'individu
n'est pas lié à l'état et
se dirige vers des valeurs opposées
à celles de celle de l'état

Ο αγγελος είναι δις αγγελος
~~Α~~ αγγελος ες τον αγγελος
 τον αγγελος φωνισ (αγγελος)
 — Ένας δεσμός, σίγουρος, που
 να 'χει ως δεσμός σίγουρος
 'χει εθικός?

—
 Les temps modernes: plusieurs
 systèmes de valeurs qui s'entre-
 croisent et qui créent des
 conflits entre devoirs corporels
 et éthiques.

Les conflits de d. c. et
 de d. éth. suivant les ph.

Gongagum de Reynold

Le monde grec et sa pensée

ed. Egloff (Fribourg Suisse)
1944

Vol. II

La politique cherche un point
d'équilibre ~~et~~ entre l'ordre et
la liberté. — Les grecs ont humani-
sée la politique 92

L'homme devient le but ~~et~~
de la politique et non plus son
instrument 93

Il n'y a pas d'opposition entre la
liberté individuelle et l'au-
torité de l'Etat 96

... alliance temporaire entre l'indi-
vidu et l'Etat 96

G. de Reynold II

97: Plot: les gens d'us
 & les familles gardent leur
 droit primordial et soumettent
 tous leurs membres ... (sauf ceux
 indolis & la cité se subordonne
 la famille et appelant & tout
 aide les individus libérés &
 l'exces de l'individualisme
 dans la cité - les grands états
 (pauvres) deviennent nécessaires
 97

100 La cité existe par l'usage que
 le royauté fait de ses droits. La
 cité ignore les droits de l'homme
 elle ne connaît que ceux du citoyen
 -- le Point d'autre religion que celle
 de la cité

J. de Reynolds II

119 Les lois de polis chaque citoyen possè-
de sa liberté personnelle et
sa liberté économique

131 Les libertés personnelles n'existent
point à Sparte. L'individu qui est
sans individualisme est aussi
sans droits.

161 La démocratie athénienne: -
l'exercice de la souveraineté par
des citoyens libres et égaux, sous l'
égide de la loi. - "La loi qui pro-
tège les citoyens les uns contre les
autres, défend aussi les droits de
individus contre ~~la puissance~~ ^{puissance}
de l'Etat et les intérêts de l'
Etat contre les excès de l'indi-
vidualisme" (Ploty)

J. de Reynolds III
16. A Athènes tout dépendait
du peuple et le peuple dé-
pendait de la parole (Fénelon)

17. Ohi adralos dyonpatia yups
kur los opsta andos appu
(oprotos d'epuyios)

Vol III

41 la pensée grecque a vu dans
la liberté humaine non un
droit politique, mais une vertu
moral

41 l'éducation hellénique a travaillé
à faire de chacun quelque un.
Il n'y a eu elle non et individual-
aliste - elle ne concevait pas l'homme
détaché de la cité

Dike to apolon dion ty apolon
to apolon uononon dion 102

Jace Pandis - I The City State

Drum = 100ly; 103

Norm to measure legal rights 104

Vononon dion vonon (olon vonon
nonon nonon) apolon vonon

Apollon dion dion to apolon vonon 105

vonon dion dion 106-107

Pandis va vonon vonon vonon
(vonon) 109

vonon dion dion - vonon vonon dion
nonon 111

Vononon vonon dion vonon dion
vonon dion 112

Pardus I

State identified with all human
values -- being human identified
with the life in a state 113

how to rule and how to be ruled
on a basis of justice 113

to be a speaker of words and doer
of deeds (Opus) 112

κρον ογδω - ογδω γογ
(= ' - 288

290 Or ογδω δρωπς ελδωρε
to a select audience

δ' ο' να οωωω οωωωω
αλδωρε,

Reptiles, Trajops - dromedars

Pander's I

325

Why? the opposing views
 viz. among y. anything else is spot
 and Xpochanism was a 'rotip'
 an greece-roman conception

326

1/4 the classical era: political
 morality and personal morality
 were identical

~~Since the state~~ It was difficult
 to see what other moral code could
 exist apart from the code of the
 state — A purely private moral
 code, without reference to the
 state was inconceivable.

328 Why? — na to juo nature

2000 boyenel kurdevlirot d/a'haman [7.7]
10/100 8-1- un tvegeopewon
Feb. 1966;

Monseigneur,

L'Épire fut, pendant de longs siècles, un terrain d'exploits héroïques; aussi est-ce à juste titre que résonne aujourd'hui à Bizani et ici, à Janina, un hymne glorieux à la bravoure des Grecs qui, il y a soixante quatre ans, ramenèrent avec leurs fusils la liberté sur cette terre tourmentée, et continuèrent ainsi, en l'écrivant avec leur sang, l'épopée des Souliotes, des Pargais et d'une légion d'autres héros. Ainsi furent prononcées les paroles les mieux méritées pour ce grand fait national, pour cette grande vertu, la bravoure. Mais ici, dans ces lieux, se développe et porte ses fruits, elle aussi depuis des siècles, une autre vertu hellénique : la soif de s'instruire. Il n'est donc pas étonnant de voir rayonner en même temps, bien avant 1821, sur cette terre d'Épire, et la passion de la liberté dans les villages souliotes, ces précurseurs du Grand Soulèvement, et la lumière de l'éducation dans les écoles de Janina, source nourricière de l'esprit grec renaissant.

Education et liberté sont deux notions qui ne doivent pas être séparées. L'éducation est conquête du monde matériel et spirituel, délivrance de l'erreur, emprise de l'esprit sur la matière, de la raison sur l'irrationnel. L'éducation, c'est la liberté intérieure de l'homme, la liberté de l'esprit; c'est aussi la voie vers la liberté politique.

Plus l'éducation est largement diffusée dans une société, plus la liberté se trouve affermie. La liberté politique, essence de la démocratie, va de pair avec l'éducation civique. Cette loi de l'histoire, la nation grecque l'a perçue et l'a assimilée, j'ose le dire, plus que toute autre. Ses espoirs d'une plus grande liberté, elle les a fondés sur une éducation plus étendue. Janina fut la source de cette propension à plus de lumière, le centre véritable des "Lumières"

néo-helléniques. Et il est naturel que le premier maître d'éducation civique, l'auteur anonyme de "Nomarchie", quoique non natif d'Epire lui-même, fut imprégné du climat de Janina au XVIIIe siècle.

C'est l'éducation qui conserva notre mémoire historique et en conséquence la conscience de notre continuité historique - et ce même quand, dans les temps les plus durs, elle fut limitée à quelques brasiers ardents. Tous les reclassements économiques au moyen desquels certains tentent d'interpréter unilatéralement la renaissance de notre nation ne peuvent, en aucune manière, expliquer la conservation de la conscience historique, la conscience de notre identité avec notre glorieux passé, d'une identité confirmée par les œuvres anonymes ou signées de nos poètes et de nos artistes, par nos qualités morales avec leurs forces et leurs faiblesses, par tout le trésor spirituel des Grecs modernes. C'est l'éducation qui guida notre nation vers sa liberté.

Ce lien profond et solide entre l'éducation et la liberté - liberté intérieure, de l'esprit, et liberté extérieure, d'ordre social et politique -, qui nous conduisit une fois encore, il y a cent cinquante ans, à un sommet historique, n'occupe plus dans notre vie actuelle, j'en ai bien peur, la place qu'elle occupait jadis. Je voudrais sincèrement me tromper et je serais reconnaissant à ceux qui pourraient par des arguments solides me démentir.

Mais dissipons d'abord quelques erreurs qui, comme toujours, proviennent de la répétition servile de slogans visant à des fins étrangères et non à l'essentiel. Tous demandent plus d'éducation, plus d'écoles, et surtout, tous demandent des diplômes, papiers qui certifient, en caractères calligraphiques, que tel jeune homme a acquis tel savoir. Jusque là, tous sont d'accord.

Mais je me demande si le désir d'une éducation réelle, essentielle, est aussi général, si tous ceux qui réclament plus d'éducation sont

également décidés à se soumettre aux efforts, à la concentration psychique et intellectuelle, à l'abnégation, la vie ascétique que demande à l'enseigné cette déesse inexorable, l'Éducation.

Mais revenons à Janina à l'époque des "Lumières", à l'école^{l'école} Maroutséa, à l'école Caplanios, et souvenons-nous de ceux qui, par leur enseignement, les ont rendues célèbres : Psalidas, Sougdouris, Anthracitis, Voulgaris, les Balanos.

Dans ces institutions, on ne décernait pas de diplômes donnant droit à être nommé à un certain emploi; il n'y avait pas de nominations et on ne donnait pas un papier mais un savoir. Et ce savoir, les jeunes l'acquéraient par la discipline rigoureuse qui était imposée aussi bien à leur pensée qu'à leur conduite. Car seule une pensée aiguisée et affûtée sur l'enclume de la discipline devient une pensée vraiment libre, comme seule est vraiment libre une conduite disciplinée. L'éducation est la dure épreuve qui mène à la liberté. Les éducateurs, les maîtres, n'étaient pas alors, comme aurait dit Platon, des cuisiniers de mets agréables, mais des médecins qui formaient des corps robustes et des âmes harmonieuses. Aussi ne faisaient-ils pas de démagogie quand ils enseignaient; ils ne flattaient pas les jeunes et ne lorgnaient pas d'autres fins mais se consacraient uniquement à la vérité, à la raison. Les éducateurs de ces écoles ne craignaient ni Ali de Tébelen ni l'évêque, pas plus qu'ils ne craignaient les élèves récalcitrants, qui réagissaient vivement ou s'essoufflaient au cours de cette tâche difficile. Tenant le fouet du Christ, ils flagellaient l'indolence, la nonchalance, la futilité. Ils formaient, d'année en année, la génération qui allait se montrer capable et digne de bâtir une patrie grande et libre.

Cela se passait alors. Mais les temps n'ont-ils pas changée?

Et toutes les lois de l'histoire et de la vie se sont-elles transformées ? A notre époque, beaucoup se plaisent à croire que tout est nouveau, que tout a changé et que ce qui n'a pas changé doit également, et en grande hâte, changer, étant dépassé.

S'il y avait une éducation plus authentique, une vision plus nette du fond du problème, ces gens s'apercevraient peut-être que s'il existe beaucoup de changements, c'est uniquement parce qu'il existe aussi certaines lois fondamentales qui, elles, ne changent pas. Et c'est de celles-là que relèvent les cas que nous avons mentionnés.

Je rends honneur au cri qui revendique plus d'éducation comme je rends honneur au cri qui revendique plus de liberté.

Cependant, de même qu'une plus grande liberté ne signifie pas l'anarchie mais l'autorité - l'autorité et le pouvoir de la loi envers tous, aussi bien dans l'ordre de la pensée que dans celui de l'action -, l'éducation doit, elle aussi, pour ne pas être un leurre, se soumettre aux lois qui régissent le développement progressif de l'âme et de la pensée humaine. Et ces lois imposent à l'enseigné, durant les années de ses études, la concentration des forces de l'esprit, de l'âme et du corps sur le but de l'éducation, et non leur dispersion vers des fins étrangères, au point que ces diverses occupations extérieures en viennent à absorber plus de temps et d'attention que sa tâche principale, sa formation.

Le temps consacré aux études est précieux et fugace; et si ce fait ne trouble pas l'étudiant, il pèse en tout cas sur l'ensemble du corps social. C'est pour cela qu'il n'est pas admissible que pour des causes extra-universitaires et parfois inavouables, ce temps soit gaspillé ou prolongé au-delà des limites instituées.

Je rends hommage aux adolescents -non pas bien sûr aux jeunes qui n'ont pas encore atteint la puberté ni aux enfants en bas âge - qui participent aux luttes politiques, quand celles-ci sont menées

avec la convenance et le sérieux nécessaires, dans le cadre de tout Etat moderne - Etat qui ne mérite d'être qualifié de démocratique que s'il reconnaît le pluralisme des opinions et des partis, la libre communication de tous les hommes, et désavoue le monolithisme, où qu'il soit. Il ne me paraît pas du tout étonnant qu'un grand nombre de nos adolescents aient des conceptions extrémistes, qu'ils ont l'illusion de croire originales et révolutionnaires. Le principe de la mesure, qui constitue l'essence de la démocratie, est un fruit de la maturité, et ce n'est que plus tard que le goûteront ceux d'entre eux qui seront capables de mûrir. Car beaucoup d'hommes "sont d'éternels enfants". Et il me paraîtrait même étrange que les jeunes ne soient pas imprégnés de conceptions extrémistes, qui sont en fait profondément romantiques. Personne ne les empêche, dans le cadre imposé par la culture démocratique et la bienséance de tout Etat libre, régi par la loi, de les proclamer de leur voix juvénile de stentor. Mais j'aimerais qu'ils n'oublient pas, tant qu'ils font leurs études et qu'ils n'ont pas achevé leur éducation, que celle-ci, surtout à notre époque très complexe, requiert - que me soit pardonnée l'insistance de ma formulation - de la concentration; et la concentration demande beaucoup de temps. Leur subconscient lui-même doit être habité par les matières qu'ils étudient. Des problèmes nous hantent jusque dans notre sommeil.

Ce qu'un homme fait durant toute sa vie est déterminé par les quelques années décisives de sa jeunesse pendant lesquelles il effectue ses études. Que les jeunes s'occupent donc aussi du présent, oui, je suis d'accord sans réserve, mais qu'ils n'oublient pas qu'ils vivront, eux, dans l'avenir et que cet avenir, ils le préparent et le façonneront avec leur éducation. Qu'ils n'oublient pas non plus qu'ils sont des travailleurs de l'esprit et que ceux-ci travaillent toujours, non dans le bruit, le bruit de la rue, qui a tôt fait de se taire, mais dans le silence, celui du laboratoire où s'édifie

l'avenir.

Que les anciennes écoles de Janina, que la Janina des siècles passés, deviennent un exemple pour les enseignants comme pour les enseignés. Au fond, jeunes et vieux, nous nous rencontrons tous dans le même but final. Comme Grecs, nous désirons tous ardemment plus de lumière et plus de liberté. Mais ces buts sont trop élevés, en théorie comme en pratique, et nous ne pouvons pas les désigner tous dans leur totalité avec précision. Le temps, ce grand maître, silencieux et patient, nous enseignera sans cesse cette grande leçon de la clarté et de l'approfondissement. Ainsi, nous conformant à la règle grecque de la mesure qui est aussi la règle de la vraie démocratie, nous deviendrons pionniers d'une éducation non partisane, afin de modeler sans cesse et d'une manière de plus en plus parfaite, la beauté et l'éclat de notre physionomie nationale.

Οφειλές για εγγέτιους στο 1966

1. .. Φεβρ. 1966 Απελευθέρωση Ιωνικών
2. 25^η Μαρτίου 1966 Ίστανμπολ
3. 29^η Μαΐου 1966 Άγκωρα ως Πόρτες
4. 7. Ιουνίου 1966 Χρ. Μετ. Ακαδημία
στο Ίστανμπολ 18ρ.

25 Μαρτίου 1966

Επιτελείω αἰς 25^{ης}

Μαρτίου 1921

Μικρός φόρος

Ἀνεξάντλητος πηγὴ παραδειγματισμοῦ παραμένει ἡ Ἐθνεγεργία τοῦ 1821 τὴν ἐπέτειον τῆς ὁποίας σήμερον πανηγυρίζομεν. Τό Γένος κατὰ τὰ σκληρὰ ἐκεῖνα ἔτη ἐφάνε-
ρωσε καί ὅλας τὰς ἀρετάς καί ὅλας του τὰς ἀδυναμίας.
Ἀλλ' ὅπως εἰς κάθε κρίσιμον καμπὴν τῆς πορείας του,
ἐπεκράτησαν καί τότε τελικῶς αἱ ἀρεταὶ τῶν ἀδυναμιῶν
καί ἡ νίκη τό ἐστεφάνωσε.

Κάθε ἐποχὴ ἔχει τοὺς ἀγῶνας της. Καί ἡ ἐποχὴ
μας ἔχει τοὺς ἰδικούς της εἰρηνικούς μεν ἀλλὰ δυσκό-
λους ἀγῶνας διὰ τὴν ἐξασφάλισιν εἰς τὰ τέκνα μας καί
τὰ τέκνα τῶν τέκνων μας ἑνός εὐτυχεστέρου μέλλοντος.
Ἐλάβομεν καί λαμβάνομεν αὐτόν τόν καιρὸν τὰς πλέον
τολμηρὰς ἀποφάσεις διὰ τὴν προσαρμογὴν τῆς οἰκονομικῆς
καί κοινωνικῆς μας ζωῆς εἰς τὰ πλαίσια τῶν νέων σχημά-
των τὰ ὅποια ὑπαγορεύει ἡ ἱστορία. Καί ἔχομεν πλήρη
ἐπίγνωσιν ὅτι κατὰ τὴν προσπάθειαν αὐτὴν θὰ κληθῇ καί
πάλιν τό Ἔθνος νὰ ἀποδείξῃ ὅτι αἱ ἀρεταὶ του ἐπικρα-
τοῦν τῶν ἀδυναμιῶν του.

Ἀπὸ τὴν συνεχῇ καί ἄτεγκτον ἐπιδιώξιν τοῦ
μεγάλου σκοποῦ ~~καὶ~~ οὐδέν τό ἀσήμαντον καί ἄσχετον
πρὸς τὴν ζωὴν ^{ἐπὶ τῆς} του ~~δύναται~~ νὰ τό περισπᾷ. Ὁ Σκληρότατα
δοκιμασθέν κατὰ τὰς δύο τελευταίας δεκαετίας γνωρίζει
τό Ἔθνος ἄριστα ποῦ τό τοποθετοῦν τὰ πραγματικά του
συμφέροντα καί ἀπὸ ποίους ὑπούλους ἐχθρούς ὀφείλει
ἀδιαλείπτως νὰ τὰ προφυλάσῃ.

Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἐπιβάλλεται νὰ μείνῃ συσπει-
ρωμένον περὶ τὰ ἰδανικά καί τὰ σύμβολα ἐκεῖνα τὰ
ὅποια ἀπετέλεσαν δι' αὐτό ἀπὸ αἰώνων πηγὰς δημιουργικῆς
δυνάμεως, ἠθικῆς ἀνατάσεως καί ἐλευθερίας καί νὰ τὰ

προστατεύση από εκείνους οι οποίοι εΐτε τά άρνούνται
εΐτε τά καπηλεύονται.

Κατέχομαι από τήν άκλόνητον πίστιν ότι τό
"Εθνος εΐναι καί σήμερα άξιον της ιστορίας του ότι
καί σήμερα θα έκπληρώση τό χρέος του δι'όλης της ψυχής
δι'όλης της σκέψεως καί δι'όλης της δυνάμεως του καί
ότι καί από τούς σημερινούς είρηνικούς καί εύγενεΐς
άγώνας θα έξέλθη ισχυρότερον καί εύτυχέστερον.

29 Μαΐου 1966ΟΜΙΛΙΑ.

Χαίρειν καὶ ἐν Ἄρσιν τῆς
Νόμης. — Εὐαγγέλιον

Συνέδριον ἐν τῇ Νόμῃ ἐκ τῆς ἀποφ

Σκοποῖς ἐκ τῆς πληθοῦς τοῦ

Τόπου

29/5/1966

Στους ιστορικούς ανήκει νά εκθέσουν τά γεγονότα καί νά αξιολογήσουν τά αίτια πού ώδήγησαν στην "Αλωση. Εμεῖς, στή σύντομη τούτη προεισαγωγική προσλαλιά ἀπό διαφορετικήν ἄποψη θά θέλαμε νά τήν ἀντικρύσωμε. Τήν ἄποψη, πού αὐτόματα προκύπτει ἀπό τήν πληθούσα τούτη αἴθουσα.

Γιατί, μέ τόση κατάνυξη, προσήλθαμε ὅλοι ἐδῶ σήμερα; | Γιατί συγκινεῖ, ἀκόμη καί στούς ἀσυγκινήτους δικούς μας καιρούς, τόσο καθολικά, ἡ σημερινή ἡμερομηνία; | Ὑπό ποῖαν ἔννοϊαν μένει ἀλησμόνητη ἡ "Αλωση σέ κάθε ἑλληνα ;

Πραγματικά πολύ γερές ρίζες θά ἔχει τό γεγονός αὐτό μεσ' στή συνείδηση τοῦ "Εθνους, σάν λίθος ἀκρογωνιαῖος τῆς ιστορικῆς του μνήμης. Καί ἀκόμα ἐκεῖ ὅπου ἡ λογική δέν τό συλλαμβάνει, ῥωσ καί τό ἀρνεῖται, | τό θάλλει ἡ θέρμη τοῦ αἰσθήματος, | γιατί τά αἰσθήματα τῶν ἀνθρώπων εἶναι συχνά διαρκέστερα καί πιστότερα ἀπό τό λογικό τους.

Στά ἔγκατα τῆς συνειδήσεως | ἐκεῖ ὅπου σφυρηλατεῖται ἡ πνευματική καί ἠθική φυσιογνωμία

τοῦ ἀνθρώπου καί τῆς ἱστορίας του, βρίσκεται καί
κινεῖται καί δημιουργεῖ, τοῦτο τὸ ἀξέχαστο γεγονός
πού μᾶς ἔφερε σήμερα ἐδῶ. Δημιουργεῖ ἐκεῖ ἀξίες,
ἀπὸ ἐκεῖνες πού προσοδίδουν μορφὴ στὴν ἀνθρώπινη
ψυχὴ καί τὴν κατευθύνουν. Γιατί μπορεῖ πρὸς τὸ
μέλλον, σὰν σκοποὶ καί σὰν ~~ἐκείνη~~ ^{ἰδέει-δυναμεί}, νὰ μᾶς στρέ-
φουν καί νὰ μᾶς ὠθοῦν οἱ ἀξίες αὐτές ~~ἀπὸ τὸν~~
~~ἀνθρώπου~~, ἀλλὰ ἡ πηγὴ τοὺς βρίσκεται στὸ παρελθόν,
στὰ γεγονότα πού σωρεῦθησαν στὴ μνήμη μας, πρὸ
παντός στὰ μεγάλα γεγονότα πού τὴν κυριαρχοῦν
ἐπὶ αἰῶνες.

^{Πεντακώσια χρόνια}
~~ἡντις αἰῶνες~~ τώρα κανένα γεγονός δέν
στάθηκε τόσο συγκλονιστικό, τόσο κυρίαρχο μέσα
στὴν ἐθνικὴ ψυχὴ ὅσο ἡ "Ἀλωση τῆς Πόλης.

"Ἀλλάξαν οἱ καιροί, ἄλλαξαν οἱ πολιτι-
κοὶ σκοποὶ τῆς Ἑλλάδος, ἄλλαξαν οἱ προσανατολισμοί
^{ἡς} ~~ἡς~~. "Ἀλλάξε τὸ νόημα τῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους μας, γε-
νικὰ ὁ τρόπος ^{σου} ~~κατασκευάζει~~ ^{πανεῖται} ~~κάθε~~ ἔθνους μέσα στὴν
^{ἀγορά} ~~κοινωνία~~ τῶν ἐθνῶν. Τὸ γεγονός τῆς "Ἀλωσης ὅμως,
μὴ ἐπηρεαζόμενο ἀπὸ τίς τόσες ἀλλαγές, παραμένει
ἀναλλοίωτο, ἀπαραμείωτο. Ἀναμοχλεύει μέσα μας
αἰσθήματα ἀκατάλυτα. Ταράζει πάντα μέσα μας τὰ

λιμνάζοντα ύδατα. Σημαίνει πάντα μέθλα τὰ σήμαντρά του. Είναι ένα ύψηλό όρόσημο. Μιά μοῖτρα πού σκιάζει τή φυλή μας .

Κλαῖμε γιά τήν "Αλωση όπως κλαῖμε ένα νεκρό μας. Όπως κλαῖμε γιά τό τέλος μιᾶς δικῆς μας ζωῆς, γιά τό τέλος μιᾶς ομορφιάς πού είχαμε ἀγαπήσει γιά πάντα, } ^{θιβεράσε} ~~όπως~~ γιά τή δύση ενός άστεριοῦ πού ποτέ πιά δέν θά ἀναδυθῇ στό στερέωμα .

Ό καθένας μας είμαστε ~~πάντα~~ ἡ ἴδια ἡ ἱστορία μας. Δέν μπορεῖ νά ἀποσυνδεθοῦμε ἀπό αὐτήν. Δέν μπορεῖ νά μήν πονοῦμε ~~τὴν ἱστορία μας~~, τήν ἱστορία τοῦ Γένους μας, σάν δικό μας βίωμα, όσο θέλαμε νά διαφυλάξωμε τήν πνευματική μας κατατομή, τήν ποιότητα τῆς προσωπικότητάς μας.

Τήν πτώση τῆς Κωνσταντινούπόλεως δέν μπορεῖ νά ~~π~~ψωμε νά τήν νοιώθωμε ὅλοι σάν δικό μας θάνατο .

Οὔτε τὰ ἄτομα οὔτε καί οἱ λαοί μπορεῖ ^{ἀποινι} ~~αποινι~~ νά λησμονοῦνε. Ἡ λήθη σημαίνει ξεπεσμό. Οἱ μεγάλοι λαοί ἔχουν πάντα καί μεγάλη μνήμη .

Κάτω ἀπό τήν πύλη τοῦ Ρωμανοῦ παρελαύνει
δέκα αἰώνων ζωή, πράξεις σοφές, πράξεις ἡρωϊκές,
πράξεις ἀμαρτωλές, ~~καρπώεις~~ ^{χειμαρώεις} καί ταπεινώσεις, κλυ-
δωνισμοί αἰώνων καί οἱ ὑπέρτερες τῶν ἀτόμων δυνά-
μεις, πού ἀποφασιστικά ἐπηρέασαν τήν πορεία τοῦ γέ-
νους ἐπὶ χίλια χρόνια. // Ἀπό τήν ἴδια πύλη τοῦ Ρωμα-
νοῦ ξεκινάει ἡ δέσμη τῶν σκέψεων καί τῶν πράξεων
πού ἀνηφορίζοντας, ἀπαρατήρητα καί σιγαλά, ἔπλασαν
τούς δραματισμούς τῶν πατέρων μας, ἐκείνους πού
ἐπὶ πέντε σχεδόν αἰῶνες μετά τήν "Ἀλωση, ἐνέπνεαν
τὸ χειμαζόμενο ^{μα} ἀκοίμητο ἔθνος. | Ἀκόμη καί ἡμεῖς,
κάτω ἀπό τήν πύλη τοῦ Ρωμανοῦ περνοῦμε, προχωρώντας
πρὸς τὸ μέλλον .

Γιατί τὸ μέγα γεγονός τῆς "Ἀλωσης δέν
ἐξαντλεῖται μέσα στή νοσταλγία τοῦ μεγάλου παρελ-
θόντος. Ἐντὸς τοῦ ἐγκυμονεῖ, ἀπὸ τήν πρώτη του
κιάσας ὥρα, τὸ μέλλον, καί καλύπτει, ἀκόμα καί ὅτε-
ρα ἀπὸ μισή χιλιετηρίδα, καί τὸ παρόν .

Εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ κύρια συστατικά στοι-
χεῖα τῆς σημερινῆς ψυχικῆς μας ὑπόστασης, τοῦ
πνευματικοῦ μας κόσμου, τοῦ πολιτισμοῦ μας. Μέσα
σὲ αὐτό πού ὀνομάζουμε νεοελληνικό ἢ μᾶλλον σύγχρο-

νο ελληνικό πολιτισμό, υπάρχουν Ισότιμα καί ὁ
Μαραθῶνας καί ὁ Γρανικός καί ἡ Πόλη τοῦ Ἡρακλείου
καί ἡ Πόλη τοῦ Κωνσταντίνου. Ἀπό θλές τοῦτες τίς
διαμαντόπετρες ~~συμπεριλαμβάνεται ὁ~~ ^{συμπεριλαμβάνεται ὁ} ~~νέος~~ ^{ὁ νέος} ~~ελληνικός~~ ^{ελληνικός}
~~πολιτισμός~~ ^{πολιτισμός}

Πρόμαχος αὐτῆς τῆς "δύσφραστης καί θαυ-
μαστῆς" Ἰδανικῆς ἐνότητος χριστιανισμοῦ καί ἑλλη-
νισμοῦ στάθηκε καί στέκεται πό Γένος ἀντιμέτωπο
βλων βσοι, εἴτε τό ἓνα εἴτε τό ἄλλο στοιχεῖο ἀρ-
νοῦνται, βλων, εἴτε ἔρχονται ἀπό τήν Ἀνατολή,
εἴτε ἔρχονται ἀπό τή Δύση. || Ἡ ὥρα τῆς "Ἀλωσης ἐκφ-
φράζει ἀκριβῶς τή συνειδητή θυσία κάθε ἐγκόσμιου
ἀγαθοῦ γιά τήν προάσπιση αὐτοῦ τοῦ Ἰδίου πάντα
Ἰδανικοῦ. | Ἀνυψοῦται γι' αὐτό σέ σύμβολο πού συ-
μπυκνώνει καί συγκεφαλαιώνει χιλιάδων ἐτών ἀγῶνες
καί ^{καὶ χιλιάδων} ~~χιλιάδων~~ ἀνθρώπων θυσίες. ~~ἀνυψοῦται~~, ἀκατά-
βλητο καί ἀνίκητο, ἀπάνω ἀπό τή φυγή τοῦ χρόνου.

Δέν ἔχει σημασία τό πρακτικῶς μάταιο τῆς
θυσίας τοῦ τελευταίου τῶν αυτοκρατόρων μας. Σημα-
σία ἔχει αὐτό πού συμβολίζει, αὐτό πού σημαίνει:
τίς ἀρετές καί τίς ἀξίες τῶν ἐλλήνων, ἐκφρασμένες,

ὅλες μαζί, ^{σύν} μονολεκτικά, μέ μία πράξη ἀπόλυτη,
μέ μία ἀπόλυτη θυσία .

Διά μέσου αὐτῆς τῆς θυσίας, διά μέσου
αὐτῆς τῆς πράξης βλέπει καί ὁ νέος Ἕλληνας τὰ
πολιτιστικά του ἰδανικά, αὐτά πού τόν οἰστροηλα-
τοῦν πρός τό μέλλον. | Τά βλέπει καί τά καταφάσκει
Τά ἴδια πού ἐκφράζονται καί μέ τόν Παρθενῶνα καί
μέ τό ναό τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας καί μέ τό λόγο τοῦ
Πλάτωνος καί μέ τό στίχο τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ
Μελωδοῦ .

Δέν ἐνδιαφέρουν τά γεγονότα. Ὁ μῦθος
ἐνδιαφέρει|πού ἀναθρώσκει ἀπό τά γεγονότα καί
πού κορυφοῦται σέ μιάν ἀτίμητη συμβολική οὐσία.
Ἀρκεῖ τά γεγονότα νά εἶναι ἀρκετά ἀνθεκτικά,
ὥστε νά σηκώνουν ἕνα τέτοιο βαρύ φορτίο. / Καί σέ
τούτη τήν περίπτωση τήν ἔχουν τήν ἀντοχήν αὐτή.
Γι' αὐτό καί ἀφήσανε ἀνεξίτηλη τή σφραγίδα τους
στή ζωή τοῦ ἔθνους καί γίνηκαν κομμάτι ἀναπό-
σπαστο τῆς ψυχῆς του .

Οἱ καιροί ἄλλαξαν. Ἀλλαξαν οἱ πολιτικές
ἐπιδιώξεις καί οἱ ἱστορικοί προσανατολισμοί.

Δέν άλλαξε όμως ή ύφή τοῦ ἐθνικοῦ μας χαρακτηῆρος,
 ή οὐσία τοῦ πολιτισμοῦ μας, τό ἑλληνικό μας, εἶναι.
 / Ἐκεῖ, στό μέγα βάθος τοῦ εἶναι μας, στά ἀμετακί-
 νητα ἔγκυατα τῆς ἐθνικῆς ζωῆς, ζῆ, καί θά ζῇ γιά
 αἰῶνες, ή τελευταία μέρα τῆς πόλης καί ή τελευταία
 ὥρα τοῦ Κωνσταντίνου, / ή ὥρα, μπρός στήν ὁποία
 ὅλοι μαζί ἤρθαμε ἐδῶ σήμερα νά ~~γεννηθῶμε~~ ^{ἡγωνηθῶμε το γένος}.

29.5.66

7/6/66

Ομιλία
 ευαγγελίου του βασιλείου
 για το Ευαγγέλιο ^{αυθύμια}

Εγκαινία Παναγίας

Βραβεύο. Ανασ ←

30/12/65

Διὰ τὴν ἐξέλευσιν μίαν χώραν ἀπὸ τῆς ὑπα-
νάπτυξιν, ἐκτός τῶν εὐνοϊκῶν γενικῶν πολιτικῶν
συνθηκῶν καὶ τῆς καλῶς λειτουργούσης κρατικῆς
μηχανῆς, χρειάζονται ^{ὡς γνωστόν} ἐξ ἴσου δύο ἄλλοι παράγο-
ντες, οἱ οἰκονομικοὶ πόροι καὶ ἡ τεχνικὴ ἐμπει-
ρία. Αἱ μηχαναὶ δὲν βοηθοῦν όταν λείπουν οἱ ικα-
κανοὶ ^{να τὰς χειρισθῶσι} ~~χειρισταὶ αὐτῶν~~. Δὲν γνωρίζω ἂν ἡ ἀπλή αὐ-
τῇ ἀλήθεια ἐγένετο παρ' ἡμῶν, μετὰ τὸν πόλεμον, ὅσα
ἀντιληπτὴ μέ τὴν ὀφειλομένην ταχύτητα καὶ εἰς
ὅλον αὐτῆς τὸ βάθος.

Τὸ κράτος μόλις ^{πρὸς} ~~ἐπὶ~~ ἑπταετίας ἐση-
μείωσε τὸ πρῶτον ἀποφασιστικὸν βῆμα πρὸς τὴν
τεχνικὴν ἐκπαίδευσιν. Τότε, ἀφοῦ ἐνοποίησε καὶ
ὑπήγαγε εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας, ὁλόκληρον
τὴν προηγουμένως ^{ἐλπίσας} ~~(διεσπαρμένην)~~ τεχνικὴν ἐκπαί-
δευσιν, ἐγκαίνιασε τὰς πρῶτας δημοσίας τεχνικὰς
σχολὰς καὶ ὀργάνωσε τὴν μετεκπαίδευσιν τῶν ἀπα-
ραιτήτων δι' αὐτὰς στελεχῶν.

Τῆς σημαντικῆς ὁμῶς αὐτῆς στρωφῆς τοῦ Κράτους πρὸς τὴν τεχνικὴν ἐκπαίδευσιν εἶχε προηγηθῇ ἡ ιδιωτικὴ πρωτοβουλία ἡ ὁποία ἄλλοτε μὲν ἡὐτὺ χει εἰς τὸ ἔργον τῆς, ἄλλοτε δέ ὄχι. Μεταξὺ τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ιδιωτικῆς πρωτοβουλίας ἡ κατὰ πολὺ σημαντικωτέρα, ἡ καὶ πλήρως ἐπιτυχής, ὑπῆρξεν ἡ προσελθοῦσα ἀπὸ τοῦ Εὐγενίδειον "Ίδρυμα .

Πηγὴν αὕτη ἔχει τὰς ἀκολουθοῦσας φράσεις τῆς διαθήκης τοῦ Εὐγ. Εὐγενίδου: " Ἐγκαθιστῶ ὡς μόνην κληρονόμον μου, τὴν ἀδελφὴν μου Μαρδάνθην Γ. Σίμου Συνιστῶ ἐν Ἀθήναις "Ίδρυμα ὑπὸ τὸ ὄνομα " Ίδρυμα Εὐγενίδου ", οὗτινος σκοπὸς εἶναι νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν νέων ἑλληνικῆς ἰθαγενείας ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ καὶ τεχνικῇ πεδίῳ (μεταλλεῖα, ὑδραυλικά καὶ δυνάμεις, μηχανολογία, ἀγρονομία κλπ.). Ἡ διαχείρισις τοῦ Ἰδρυμάτος ἔχει μόνη τὸ δικαίωμα νὰ καθορίζῃ τὰ τῆς λειτουργίας τοῦ Ἰδρυμάτος. Ὅριζω ὡς μόνην διαχειρίστριαν τοῦ Ἰδρυμάτος τὴν ἀδελφὴν μου Μαρδάνθην Γ. Σίμου. " .

Ἐκ τῶν γενικῶν αὐτῶν φράσεων ἀπέρρευσε
τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον σήμερον ἐγκαινιάζομεν.

Μεγαλειότατε,

Ἡ φιλογένεια ἐπὶ δύο καὶ πλέον αἰῶνας ἀνε-
κούφιζε τὸ ἔθνος ὀλικῶς ἀλλὰ καὶ ἡθικῶς διὰ τοῦ
παραδείγματος τὸ ἐνίσχυε. Ὅπου καὶ ἂν στρέψωμεν
τὰ βλέμματά μας θὰ ἀντικρῦσωμεν δημόσια κτίσματα,
φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα καὶ ^{γενικῶς} δημόσια ἔργα, ὀφειλόμε-
να εἰς τοὺς μεγάλους ἐθνικοὺς μας εὐεργέτας. Τὸ
εὐγενές ὅμως τοῦτο εἶδος ἀνθρώπου δυστυχῶς κατὰ
τὰ τελευταῖα ἔτη ἤρχισε νὰ σπανίζει. Αἱ δωρεαὶ γί-
νονται καὶ ὀλιγώτεραι καὶ μικρότεραι. Εἰς αὐτόν
τόν φθίνοντα δείκτην τῶν ἐθνικῶν εὐεργετῶν σημει-
οῦται μία μεγάλη ἐξαίρεσις, μέ τὸ ὄνομα τοῦ Εὐγ.
Εὐγενίδου.

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ἰδιαζόντως τιμῶσα
τὴν φιλογένειαν, ἀπένειμεν τὴν μεγίστην τῆς Ἀκα-
δημίας διάκρισιν, τὸ χρυσοῦν μετάλλιον, εἰς τὸ πα-
ρὰ τοῦ Εὐγ. Εὐγενίδου συσταθέν Ἰδρυμα, ἀποβλέψα-

σα τόσον εἰς τὸν ἰδρυτὴν προσωπικῶς, ὅσον καὶ εἰς
τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰδρύματος μέχρι τοῦδε συντελεσθέν πολυ-
πλευρον ἔργον.

Καίτοι ἄλλοι ἀρμοδιώτεροι θέλουν ἐκθέσῃ τὸ
ἔργον τοῦτο ἐνώπιον Ὑμῶν, δέν δύναμαι νὰ μὴ σημει-
ώσω καὶ ἐγώ, ὅτι, ἐντός δέκα ἐτῶν, τὸ Εὐγενίδειον
Ἰδρυμα ἐξέδωκε 22 διδακτικὰ βιβλία διὰ τὰς κατωτέ-
ρας τεχνικὰς σχολὰς καὶ 11 διὰ τὰς μέσας σχολὰς.

- 600.000 ἀντίτυπα τῶν βιβλίων αὐτῶν ἐκυκλοφόρησαν
ἤδη εἰς τιμὰς κυμαινομένας μεταξύ 12 ἕως 18 δραχμῶν
ἑκαστον. Τριάκοντα ὑποτροφίαι διὰ σχολὰς τοῦ ἐξωτε-
ρικοῦ ἐπραγματοποιήθησαν. Ἐντός ὀλίγου (ἢ ἴδωμεν,
ἡμεῖς οἱ παρόντες, τὴν ἤδη καταρτισθεῖσαν τεχνικὴν
βιβλιοθήκην καὶ τὸ ἀναγνωστήριον αὐτῆς, τὸ μουσεῖον
τῶν φυσικῶν ὀργάνων καὶ τέλος τὸ πλανητάριον. Πάντα
ταῦτα, στεγάζονται σήμερον εἰς τὸ παρὸν οἶκημα, ἡ
ὀλοκλήρωσις τοῦ ὁποίου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἐγκαταστά-
σεων ἀπῆλθον 5 ἐτῶν ἀτρύτους κόπους καὶ δαπάνην
τῆς ὁποίας τὸ ὕψος ἡ μετριοφροσύνη τῶν ἐργασθέντων

δι' αὐτό μοῦ ἀπηγορεύθη νά ἀναφέρω. Μέγας καί δημόσιος ἔπαινος ὁφείλεται εἰς τόν ἐθνικόν εὐεργέτην Εὐγ. Εὐγενίδην, ὁ ὁποῖος κατὰ τήν πλέον κρίσιμον ὥραν διὰ τήν οἰκονομικήν μας ἀνασυγκρότησιν προσήλθεν ἀρωγός εἰς ἀποφασιστικόν τομέα τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς, τόν τομέα τῆς τεχνικῆς παιδείας .

Τοὺς τρόπους καθ' οὓς διὰ τόν μέγαν αὐτόν σκοπόν εἰργάσθη καί ἐργάζεται τό "Ίδρυμα ἐξέθεσεν ἤδη ἐν ὀλίγοις ἡ Κυρία Σίμου. Εἰς ὅσα ὁμως παρ' αὐτῆς ἐλέχθησαν αἰσθάνομαι ὅτι μοῦ ἐπιβάλλεται νά κάμω μίαν ἀπαραίτητον συμπλήρωσιν.

Ἀπό τήν γενικήν τῆς διαθήκης ρήτραν, ὡς ταύτην ἐμνημόνευσα, μέχρι τοῦ σήμερον ἐμφανιζομένου ἔργου ὑπάρχει μεγάλη ἀπόδοσις. Ἡ ἀπόδοσις αὕτη, μετὰ τόν θάνατον τοῦ εὐεργέτου, τόν ἐπελθόντα κατὰ τό 1954, δέν διηνύθη μόνον διὰ τῶν διατεθέντων χρημάτων. Διηνύθη διὰ τῆς πλήρους πνευματικῆς, ἠθικῆς καί ὁλικῆς προσφοράς τῆς ἀδελφῆς τοῦ

εὐεργέτου καὶ τῆς μέχρι πλήρους αὐταπαρνήσεως ἀφοσιώσεως αὐτῆς εἰς τὸ ἔργον τοῦτο .

Ἐάν ὁ ὀρισθεὶς σκοπὸς καὶ τὸ χρημα ἦσαν ὁ ἀπαραίτητος μοχλὸς ἵνα τοῦτο συντελεσθῇ, ἐχρειάζετο καὶ ^{10 χεῖρ 10} ~~ἡ χεὶρ~~ ὁποῖον ἐπὶ δώδεκα ἔτη θά ἐκράτει καὶ θά ἐκίνει αὐτόν τόν μοχλόν. Χάρις εἰς τὴν ἀλαμπή, τὴν ~~ἀφαιρ~~ ^{αφαιρ} ἐργασίαν τῆς χειρὸς αὐτῆς ὠλοκληρώθη τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον σήμερον ὑφίσταται ἐνώπιον μας .

Εἰς τὰ πολλὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα διὰ τῆς διαθήκης του μᾶς ἐχάρισε ὁ δειννῆτος Εὐγενίδης νομίζω ὅτι συγκαταλέγεται καὶ ἡ σοφὴ σκέψις, νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς ἀξίας χεῖρας τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον ὥραματίσθη, εἰς χεῖρας τὰς ὁποίας ἐκίνησε καὶ ἡ ἀδελφική ἀγάπη ἀλλὰ καὶ ἡ θερμουργὸς φιλοπατρία. Χωρὶς αὐτὰς καὶ ἂν ὅλα τὰ ἄλλα συνέτρεχον, τοῦτο τὸ σήμερον ἐγκαινιολογούμενον ἔργον δὲν θά εἶχε πραγματοποιηθῇ .

Κατ' αὐτὴν τὴν ἐπίσημον διὰ τὸ "Ἴδρυμα σιγμὴν δὲν θά ἦτο ἐπιτρεπτόν μίᾳ τοιαύτῃ ἠθικῇ καὶ ὀλικῇ καταβολῇ, γνωστῇ μόνον εἰς τοὺς ἐν τῷ "Ἰδρυματι καὶ περὶ τὸ "Ἴδρυμα ἐργασθέντας, νὰ ἀποσιωπηθῇ ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως καὶ ἐνώπιον τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ .

Τὸ Εὐγενίδειον "Ἴδρυμα εὐρίσκεται εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ βίου του. Τὰ εἰς τὴν διάθεσίν του μέσα ἐπιτρέπουν νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι θά συνεχίσῃ εἰς τὸ διηνεκές τὴν ἀξιόλογον συμβολὴν του εἰς τὴν τεχνικὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ^{ἐκπαιδευτικὴν} ~~πνευματικὴν~~ πρόοδον τῆς χώρας καὶ θά ἀποτελῇ ^ἡ περιβαλλόμενον ἀπὸ τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν στοργὴν ὅλων τῶν ἀρμοδίων κρατικῶν ὀργάνων, ἐγκαλῶπισμα καὶ σέμνωμα τῆς ἐθνικῆς μας οἰκογενείας.

My friend
Τὸ Εὐγενίδειον "Ἴδρυμα εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τοὺς νέους τῆς Ἑλλάδος. θέλει νὰ τοὺς προικίσῃ μὲ τὰ τεχνικὰ ἐφόδια τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν προκοπὴν των. Καλοῦνται νὰ προσέλθουν. Καλοῦνται νὰ ἀφιερῶ-

ρώσουν μέρος τοῦ πολυτίμου χρόνου των εἰς τόν πλου-
τισμόν τῶν γνώσεών των, γνώσεων καθαρῶς θετικῶν, αἱ
ὁποῖαι ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν ἀκαταστασίαν τῆς σκέψεως
καὶ τὴν ἀταξίαν τῆς συμπεριφορᾶς. Γνώσεων αἱ ὁποῖαι
θά τοὺς καταστήσουν ἱκανοὺς νὰ διεκδικήσουν εἰς τόν
στῖβον τῆς βιοτικῆς πάλης τὰ δικαιώματά των. Διότι τὰ
δικαιώματα κατακτῶνται διὰ τῆς ἀνόδου πρὸς ὑψηλότερα
ἐπίπεδα μορφώσεως καὶ ὄχι διὰ τῆς καθόδου εἰς τὴν
πεζοδρομίαν.

Τὸ Εὐγενίδειον "Ίδρυμα προσφέρει πρὸς ὅ-
λους τοὺς νέους πρὸ παντός τοὺς ἀπόρους, τοὺς βιοπα-
λαιστὰς τὴν ἀγάπην του καὶ ζητεῖ τὴν ἰδικήν των. Διὰ
τῆς κοινῆς ἀγάπης θὰ φθάσωμεν εἰς τόν κοινόν σκοπόν.
Καὶ κοινός σκοπός καὶ τοῦ δειμνήστου εὐεργέτου καὶ
ὅλων ἡμῶν εἶναι ἡ πρόοδος τῆς πάντοτε δοκιμαζομένης
αὐτῆς χώρας καὶ ἡ εὐημερία τοῦ λαοῦ της.

7.6.66

Φακ. Γραμμ.

1. ~~Εγκρίσεις λόγος δια επί Λογισμ. Προβ. 1966~~
 ουτ.

2. Αριστείδης Πρωτοπαπαδάκης
 στο δάνετό του. 1966

Λόγος; Δημοσίευμα;

ο Α.Π. είχε καμφοράδι υπό
 επί Ε.Κ. για αποδοχές.

Αρχ. Επ
 Φακ 2

Πρὸ θανάτου, Κυβεία;

Ἀριστείδην Πρωτοπαπαδάκη

Εὐτύχησα νὰ ἔχω τὸν Ἀριστείδην Πρωτοπαπαδάκη, ἐπὶ χρόνον μακρόν, συνεργάτην μου στενόν, εἶμαι εἰς θέσιν, ὑπὲρ πάντα ἄλλον νὰ ἀντιληφθοῦν τὸ μέγεθος τῆς ἀπωλείας τὴν ὁποίαν ὑπέστη διὰ τοῦ θανάτου του καὶ ἡ Ἐθνικὴ Ριζοσπαστικὴ Ἑνωσις ἀλλὰ καὶ ἐν γένει ὁ πολιτικὸς κόσμος τῆς χώρας.

Ὁ Ἀριστείδης Πρωτοπαπαδάκης μετέφερε εἰς τὰ προβλήματα τῆς πολιτικῆς τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν θετικότητα τῆς μαθηματικῆς σκέψεως. Χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι εἰς τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἀπόψεων του δογματικὸς. Ἦτο διαποτισμένος ἀπὸ πολιτικὴν πεῖραν καὶ ἀπὸ μίαν μακρὰν οἰκογενειακὴν πολιτικὴν παράδοσιν ἡ ὁποία τοῦ ἐπέτρεπε μὲ ἐξαίρετον ψυχραιμίαν καὶ κατανόησιν νὰ χειρίζεται τὰ ἐνώπιον του τιθέμενα προβλήματα.

Εἰς τὰ θέματα ἑθνικῆς τάξεως δὲν ἐδέχετο οὔτε τὸν παρμικρόν συμβιβασμόν. Ἡ φαινομένικὴ σκληρότης του ἦτο σκληρότης ἠθικὴ ὅχι σκληρότης ψυχῆς. Ἡ ἀρετὴ του εἶχε τύχει γενικῆς ἀναγνωρίσεως. Πολλοὶ διεφώνησαν μαζί του. Οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ τὸν κατηγορήσῃ.

Οὐδέν εἶχε ἐκ τῶν ἐλαττωμάτων μὲ τὰ ὁποῖα κατορθώνει κανεὶς, προσκείμενός τουλάχιστον, νὰ ἐπιπλέῃ εἰς τὸ προσκλήνιον τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς. Κατῳρῆσε ἐν τούτοις νὰ ἐπιβληθῇ, ἀκολουθήσας τὸν πλέον ἀνώφερον καὶ τραχὺν δρόμον, τὸν δρόμον μὲ τὸν ὁποῖον μόνον οἱ ὀλίγοι καὶ οἱ ἐκλεκτοὶ ἐπιβάλλονται. Ἡ πολιτεία του πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ παράδειγμα διὰ τοὺς νεωτέρους. Οἱ νεώτεροι, ὅσοι θέλουν νὰ κατέλθουν εἰς τὸν πολιτικὸν στίβον τῆς Ἑλλάδος, πρέπει νὰ μελετήσουν τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον του καὶ νὰ γνωρίσουν τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἐχειρίζετο τὰ κοινά.

Πρέπει πρό παντός νά πρό παντός νά προσπαθήσουν νά τόν μιμηθοῦν. Μόνον ἐάν τό ἦθος, ἡ ὑπευθυνότης καί ἡ σοβαρότης τοῦ Ἀριστείδου Πρωτοπαπαδάκη γίνουν ὁ κανὼν, μόνον τότε θά εὐδοκη- μήσῃ εἰς τήν Ἑλλάδα ἡ δημοκρατία καί μόνον τότε θά εὐημερήσῃ καί ὁ τόπος.

ROTA RY INTERNATIONAL

8/11/1966

Διάβασμε
Πανδεια

ΣΥΝΕΣΤΙΑΣΙΣ

8ης Νοεμβρίου 1966

Αριθ. Δελτίου 19 Έτος 16ον

Πρόεδρος ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΑΠΟΣΚΙΤΗΣ ('Ακαδημίας 35, Τηλ. 624-962)
Γεν. Γραμματεύς ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Σ. ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ (Εύφρονίου 25, Τηλ. 719-678)

" 'Η ένότης ενός σκοποῦ ἀνωτάτου, ἡ ένότης τήν ὅποσαν δημιουργεῖ αὐτός ὁ ἀνώτατος σκοπός, ποῦ καλύπτει ὠρισμένα στοιχεῖα καί ὅλλα ἀποκλείει, αὐτή ἡ ένότης δημι-
ουργεῖ τήν δυνατότητα σέ κάθε ἀνθρωπο νά πῇ: αὐτό θά τό διαβάσω, αὐτό θά τό μάθω, αὐτό δέν χρειάζεται..."

Κωνσταντῖνος Τσαῖτσος

ΓΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ

== Πῶς θά περιορίσουμε τήν γνῶσιν μας προσπαθοῦντες συγχρόνως νά ἀνεβάσουμε τήν ποιότητά της. Πῶς θά ὀργανώσουμε αὐτήν τήν προσπάθεια τοῦ περιορισμοῦ μέ αὐτόν τόν συγκεκριμένον σκοπόν. Πῶς, εἰ -
δικώτερα, θά μεθοδεύσουμε τίς ἀναγνώσεις μας, πῶς θά παλαίψουμε διά νά κατακτήσουμε περισσότερα, περιορίζοντες ὅμως τόν ἑαυτόν μας μέσα εἰς τήν σφαῖραν

Ἡ ὁμιλία τοῦ Κ. Τ. ἔχει δημοσιευτεῖ στό:

"Πνευματικό Συμβόλιον"

Ἐκδ. Ροταριάνου 'Ομίλου Ἀθηνῶν

Ἀθῆνα 1972

Ἰοημέρεια Ἐυάγγελου Μέρη

τοῦ δυνατοῦ... Ἰδοὺ τὸ θέμα τοῦ κ. Κωνσταντίνου Τσάτσου. Θέμα ἀπὸ τὰ πιὸ δύσκολα, ὅπως ὁ ἴδιος ὑπεγράμμισεν, ἀπὸ τὰ πιὸ με-γάλα προβλήματα τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς. Τὸ ἀνέπτυξε μὲ τὴν σαφήνεια καὶ τὴν ἀπλότητα ὅπως πού διακρίνει τὸν λόγον του. Καὶ πραγματικά μᾶς ἐγοήτευσεν ὅλους - "φρονίμους" καὶ "αἰσιο-δόξους"...

-- "Ἡ χαρά μας ἀπόψε εἶναι μεγάλη πού ἔχουμε μαζί μας τόσο ἐκλεκτὸν ὡραιόκοσμο καὶ τόσοι καλοὺς φίλους, εἶπεν ὁ Πρόεδρος. Φυσικά γίνεται ἀκόμη μεγαλύτερη γιατί θάχουμε τὴν εὐκαιρία ν' ἀκούσουμε τὸν ἀποφινὸ μας ὁμιλητή. Δέν βρίσκω ἀναγκαῖο νά προ-σπαθῶ νά παρουσιάσω τὸν ὁμιλητή. Θάταν ἀδιανόητο ν' ἀρχίσω νά λέω ποιὸς εἶναι ὁ Κωνσταντῖνος Τσάτσος. "Ἀλλωστε, ἂν ἀρχίζα νά μιῶ γιὰ τὸν Πολιτικὸ, γιὰ τὸν Καθηγητὴ, γιὰ τὸν Πρόεδρο τῆς Ἀκαδημίας, δέν ξέρω σέ τί θά σᾶς ἐνημέρωνα. Ἐνημερώνεις κάποιον γιὰ κάτι πού δέν ξέρει. Ἐδῶ δέν βλέπω νά ὑπάρχῃ ἀνάγκη τέ-τοια. Ἐξ ἄλλου, κατεχόμεθα ὅλοι ἀπὸ ἀνυπομονησία, γιατί ξέρου-με πῶς ὅταν ὁ Κωνσταντῖνος Τσάτσος ὁμιλεῖ, δέν κάνει ἀπλῶς μίαν ὁμιλία, ἀλλ' ἔχει τὸ μοναδικὸ χάρισμα νά σέ μεταφέρῃ στή πνευ-ματικὴ σφαῖρα πού ζεῖ μὲ τὸ δικό του τρόπο. Κι' αὐτὸ τὸ πνευμα-τικὸ λουτρό - δυστυχῶς λιγόχρονο - τὸ ζητᾶμε μὲ ἀνυπομονησία..."

-- "Ὅλα σχεδὸν τὰ μέλη τοῦ Ὁμίλου παρόντα εἰς τὴν συνεστία-σιν. Μία ἐπὶ πλέον ἀπόδειξις τοῦ πόσον αἱ καλαὶ ὁμιλίαι καί, γε-νικά, τὸ κατὰλληλο πρόγραμμα εὐνοοῦν τὴν αὔξησιν τῆς προσελεύ-σεως. Ροταριανοί, προσκεκλημένοι καὶ ἐπισιέπται ἐξωτερικοῦ, συ-νέθεσαν ἓνα ἀκροατήριον ἐκλεκτὸν καὶ ἐνθουσιῶδες. Ἡ παρουσία τοῦ ἀσθενοῦς φύλου ἔντονος. Ἐδίδε πρόσθετον ὁμορφιά στὴν ὥραία διακοσμημένην αἴθουσαν.

-- Ἀπολαύσαμε τὸν Πρόεδρον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἐπὶ μίαν ὀλόκληρον ὥραν. Καὶ μᾶς ἐφάνη τόσο μικρὴ ἡ ὁμιλία του ... Τὸ τέλος τῆς πνευματικῆς αὐτῆς πανδαισίας, πού τόσο πρόθυμα μᾶς προσέφερεν ὁ κ. Τσάτσος, ὑπεδέχθησαν ζωηρά καὶ παρατεταμένα χειροκροτήματα. Ἐπίσης θερμὰ ἐχειροκροτήθη καὶ ὁ Πρόεδρος μας, ὅταν ἐξέφρασε - μὲ θερμὰ καὶ οὐδιστικὰς ἐκφράσεις - τὰ συγχα-ρητήρια καὶ τὰς εὐχαριστίας ὅλων μας...

-- Διερμηνεύων ὁ Πρόεδρος τοῦ Ὁμίλου τὸ γενικὸν αἶσθημα εἶ-πε, μεταξύ τῶν ἄλλων, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν ἐπιφανῆ ὁμιλητὴν τῆς βραδυᾶς, τὰ ἑξῆς: " Στὴν ἀρχὴ τοῦ βιβλίου του " Ἀφορισμοὶ καὶ διαλογισμοὶ " ὁ Κωνσταντῖνος Τσάτσος γράφει : " Ὁ πνευμα-

τινός άνθρωπος εξομολογείται : "Όσο περνοῦν τά χρόνια, τόσο περισσότερο συναισθάνομαι, πώς ἔχω νά δώσω, σέ κάτι ἀνώτερο ἀπό ἐμένα, λόγο, γιά τόν τρόπο πού διαχειρίστηκα τή ζωή μου. Δέν ὑπῆρξε ποτέ δική μου. Μοῦ τήν ἐμπιστεύθηκαν κι' ἔχω εὐθύνη ἀπέναντι ἐκείνου πού μοῦ τήν ἐμπιστεύθηκε. Κάτι κυριολεκτικά δικό μου δέν ὑπάρχει, γιατί κάτι πού θάταν πραγματικά δικό μου, δέν θά εἶχε ἀληθινή, δηλαδή σημαντική ὑπαρξη. Γιατί τίποτε τό ἀτομικό δέν μπορεῖ νά ναι σημαντικό. Σημαντική ὑπαρξη μπορεῖ νά ἔχη μόνο κάτι, πού ὑπάρχει πέρα ἀπό τό ἄτομο, πέρα ἀπό μένα καί χῶρια ἀπό μένα πού " κατ' οὐσίαν " εἶναι, ἐνῶ ἐγώ δέν εἶμαι."

-- " Διαβάζοντας αὐτές τίς γραμμές, συνέχισεν ὁ Πρόεδρος, κι' ἀκούγοντας τή λαμπρή αὐτή καθοδήγηση γιά ἀνάγνωση καί γνώση ἀπόψε, βλέπουμε στό πρόσωπο τοῦ Κωνσταντίνου Τσάτσου ἕνα συνεπῆ στίς ἀρχές του πνευματικόν ἄνθρωπο, πού θέλει νά δώση, πού δέν κρατεῖ μυστικά γιά τόν ἑαυτό του. " Κάτι κυριολεκτικά δικό μου δέν ὑπάρχει, γιατί κάτι πού θάταν πραγματικά δικό μου, δέν θά εἶχε ἀληθινή, δηλαδή σημαντική ὑπαρξη. " Τό ἀποτέλεσμα μιᾶς τέτοιας εὐθύνης, πού ζητεῖ ὁ Κωνσταντῖνος Τσάτσος, εἶναι ἡ σκέψη. Ἀπό τήν ἀποψη αὐτή τό σκέπτεσθαι εἶναι "ἐπιστήμη" δηλαδή εἶναι γνώση."

-- Καί ὁ Πρόεδρος Κ. Ἀποσιτίτης κατέληξε : " Ἀγαπητοί μου, ἔχουν περάσει ἀπ' αὐτό τό βῆμα, ἀπό τό 1928, πολλοί διάσημοι ὁμιληταί. " Ἄλλοι μᾶς μίλησαν στή σκέψη ὅσο καί στό αἶσθημα, ἄλλοι ἀπευθύνθηκαν περισσότερο στό αἶσθημα παρά στή σκέψη. Ὁ Κωνσταντῖνος Τσάτσος πῆγε στό βᾶθος χωρίς νά φοβηθῇ τήν ἄρνηση ἢ νά ἐπιδιώξη τήν κατάφαση. Τά διανοήματά του, βγαλμένα ἀπό μιᾶ γεμάτη ἐμπειρία ζωῆς, ἀπό μιᾶ ἀπέραντη θέα, μᾶς τείνουν φιλικά τό χέρι. Τοῦ εἴμεθα ἐγνώμονες γιά τήν ἀποφινὴ πνευματικὴ τροφή καί θερμό τόν εὐχαριστοῦμε."

Προσευχή : Ὁ πρῶην Πρόεδρος Ροτ. Ἀνδρέας Μαχαίρας

Ἀ ν α κ ο ι ν ὴ σ ε ι ς Π ρ ο ἔ δ ρ ο υ :

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ

Ὁμιλητὴς κατὰ τήν συνεστίασιν τῆς προσεχοῦς
Τρίτης, 15.11.66, θά εἶναι ὁ πρῶην Ἀντιπρό-
εδρος τοῦ Ὁμίλου

Ροτ. ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΜΑΝΙΑΣ

Θέμα: " Μία νίκη τοῦ Ρόταρυ "

Αρ. Δελτίου 19/8.11.66

-4-

- 'Επ' ευκαιρία της εορταζομένης κατ'αυτάς 'Εβδομάδος Ρώμης-Αθηνών, ο αγαπητός Συνάδελφος Μ. Κούριατ, 'Εμπρόσωπος ε.ι.ε. Ελλάδας του 'Εθνικού 'Ιταλικού 'Οργανισμού Τουρισμού, μεταφέρει εις Ρώμην εγκάρδιον χαιρετιστήριο μήνυμα του 'Ομίλου μας, τό όποϊον θά αναγνώση εις τήν συνεστίασιν του Ρ.Ο.Ρώμης. 'Ως γνωστόν, εις τά πλαίσια της 'Εβδομάδος Ρώμης - Αθηνών θά πραγματοποιη-
θοῦν διάφοροι εκδηλώσεις - εις Ρώμην καί Αθήνας - μία τών όποϊ-
ων θά εἶναι ἡ ὑπό του 'Ομίλου μας διοργανουμένη τήν Τρίτην, 29
Νοεμβρίου, " Βραδυά Ρώμης."
- 'Ο 'Ομιλος μας εξέφρασε, δι' ἐπιστολῆς του πρὸς τόν Ρ.Ο.Φλω-
ρεντίας, τήν συμμετοχήν τῶν Ροταριανῶν τῶν Αθηνῶν εἰς τήν λύ-
πην τῶν κατοίκων τῆς ὠραίᾳς αὐτῆς 'Ιταλικῆς πόλεως διὰ τὰς τε -
λευταίας ἐκεῖ ἐκ τῶν πλημμυρῶν καταστροφάς.
- 'Ο πρῶην Πρόεδρος του 'Ομίλου μας Ροτ. Α. Λασκαρότος θά εἴ-
ναι ὁ ὁμιλητής τῆς βραδυᾶς τήν προσεχῇ Τρίτην, 15.11.66, εἰς τόν
Ρ.Ο. Θεσσαλονίκης, μέ θέμα: " Ἡ παράδοσις εἰς τήν τέχνην."
- 'Ο Ρ.Ο. Πειραιῶς, εἰς ἀξιοποιήσιν παλαιότερας ἐκεῖ ὁμιλίας
του πρῶην Προέδρου μας Ροτ. Ι. Αἰλιανού (ἐπὶ προεδρίας Κ. Ἀδα-
μίδη), ἀπεφάσισεν νά διαθέσῃ τήν εἰσπραξίν τῆς πανηγυρικῆς συνε-
στιάσεως τῆς 9.11.66 πρὸς ἀγοράν καί διανομήν εἰς τά ἄπορα παι-
διά τῆς περιοχῆς του ποσότητος σωληναρίων ὁδοντόκρεμας ὡς καί
βουρτσῶν ὁδόντων.
- Τήν Δευτέραν, 21 Νοεμβρίου, ὥραν 9.30 μ.μ. δίδεται εἰς τό
κινηματοθέατρον "Πάλλας", παρουσία τῶν Α.Μ. τῶν Βασιλέων, ἐπίση-
μος πρώτη ὑπέρ τῶν σκοπῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρίας Προστασίας
'Αναπήρων Παίδων. Εἰσιτήρια διατίθενται εἰς τά Γραφεῖα του 'Ομί-
λου μας.
- Τήν Τρίτην, 15.11.66, ὥραν 7.30 μ.μ. θά γίνῃ εἰς τόν "Παρ -
νασσόν" διάλεξις μέ ὁμιλητήν τόν ἀγαπητόν μας Ροτ.Γαβριήλ Μου -
στάκη, Γεν.Πρόξενον τῆς Ἑλλάδος εἰς τό Σαντιάγο τῆς Χιλῆς.Θέ-
μα: " Ἐντυπώσεις ἀπό ἑνα ταξεῖδι στήν μακρυνή καί φιλελληνική
Χιλή."
- Ἕλλην, 51 ἐτῶν, ἐξ Αἰγύπτου, ἀπόφοιτος Γαλλικοῦ Γυμνασίου
καί Ἀνωτάτης Ἐμπορικῆς, ὁμιλῶν τήν ἑλληνικήν, ἀγγλικήν, γαλλι-
κήν, ἰταλικήν, ἰσπανικήν, πορτογαλικήν καί ἀραβικήν, ἐργασθεῖς
ὡς διευθυντής τῆς UNITED FRUIT PACKING FACTORIES OF EGYPT, εἰς
τό εἰς Ἑλλάδα γραφεῖον του Ἰταλικοῦ Τουρισμοῦ καί εἰς ναυτιλι-
ακῆς ἐταιρίας εἰς Βραζιλίαν, ζητεῖ ἀνάλογον ἐργασίαν. Ἀποταθῆτε:
κ.Ι. Καρυδάκη, Ι.Μεταξῆ 136 (Καλλιθέα) ἢ εἰς τό Γραφεῖον μας.
- Χορηγεῖται ἄδεια ἑνός μηνός εἰς τόν Ροτ. Β. Παπαθανασίου,
20 ἡμερῶν εἰς τόν Ροτ. Π. Κούραν καί 15 ἡμερῶν εἰς τόν Ροτ.Μ.Κού-
ριατ.

1966

13

[14.1]

ROTARY INTERNATIONAL

DISTRICT 197
ROTARY CLUB OF ATHENS

ΣΥΝΕΣΤΙΑΣΙΣ
8ης Νοεμβρίου 1966
'Αριθ.Δελτίου 19 "Έτος 16ον

ΠΡΩΤΙΣΤΟΝ ΤΟ ΥΠΗΡΕΤΕΙΝ

ΡΟΤΑΡΙΑΝΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΡΩΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1928

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΓΡΑΦΕΙΑ

ΟΔΟΣ ΚΡΙΕΖΩΤΟΥ 3 - ΤΗΛ. 623.150

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑΙ ΣΥΝΕΣΤΙΑΣΕΙΣ
ΕΚΑΣΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ, ΩΡΑΝ 8.30 Μ.Μ.
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΝ KINGS' PALACE - ΤΗΛ. 623.331

MEETINGS EVERY TUESDAY 8.30 P.M.
KINGS' PALACE HOTEL TEL. 623.331

Η
ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ
Α Ε Ρ Ο Π Ο Ρ Ι Α

ΑΓΓΕΛΛΕΙ ΜΕ ΕΘΝΙΚΗΝ ΥΠΕΡΗΦΑΝΕΙΑΝ
ΕΝΑΡΞΙΝ ΥΠΕΡΑΤΛΑΝΤΙΚΩΝ ΠΤΗΣΕΩΝ
ΠΡΟΣ

ΑΜΕΡΙΚΗΝ
ΑΠΟ 1^{ης} ΙΟΥΝΙΟΥ 1966

ΜΕ ΤΑ ΤΕΛΕΙΟΤΕΡΑ ΑΕΡΟΣΚΑΦΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

BOEING 707-320
Super fan jet

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑΙ ΠΤΗΣΕΙΣ

ΑΘΗΝΑΙ - ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ

ΑΝΕΥ ΣΤΑΘΜΟΥ ΚΑΙ ΜΕΣΩ ΡΩΜΗΣ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

ΣΥΝΕΣΤΙΑΣΙΣ

8ης Νοεμβρίου 1966

'Αριθ. Δελτίου 19 "Έτος 16ον

Πρόεδρος ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΑΠΟΣΚΙΤΗΣ ('Ακαδημίας 35, Τηλ. 624-962)
 Γεν. Γραμματεύς ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Σ. ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ (Εύφρονίου 25, Τηλ. 719-678)

" 'Η ένότης ενός σκοποῦ ἀνωτάτου, ἡ ένότης τήν ὅποσαν δημιουργεῖ αὐτός ὁ ἀνώτατος σκοπός, πού καλύπτει ὠρισμένα στοιχεῖα καί ἄλλα ἀποκλείει, αὐτή ἡ ένότης δημιουργεῖ τήν δυνατότητα σέ κάθε ἄνθρωπο νά πῇ: αὐτό θά τό διαβάσω, αὐτό θά τό μάθω, αὐτό δέν χρειάζεται..."

Κωνσταντῖνος Τσαῦτσος

ΓΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ

== Πῶς θά περιορίσουμε τήν γνώσιν μας προσπαθοῦντες συγχρόνως νά ανεβάσουμε τήν ποιότητά της. Πῶς θά ὀργανώσουμε αὐτήν τήν προσπάθεια τοῦ περιορισμοῦ μέ αὐτόν τόν συγκεκριμένον σκοπόν. Πῶς, εἰ - δικώτερα, θά μεθοδεύσουμε τίς ἀναγνώσεις μας, πῶς θά παλαίψουμε διά νά κατακτήσουμε περισσότερα, περιορίζοντες ὅμως τόν ἑαυτόν μας μέσα εἰς τήν σφαῖραν

Ἄρ. Δελτίου 19/8.11.66

-2-

τοῦ δυνατοῦ... Ἰδοῦ τό θέμα τοῦ κ. Κωνσταντίνου Τσάτσου. Θέμα ἀπό τά πιό δύσκολα, ὅπως ὁ ἴδιος ὑπεγράμμισεν, ἀπό τά πιό με-γάλα προβλήματα τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς. Τό ἀνέπτυξε μέ τήν σαφήνεια καί τήν ἀπλότητα ὅπως πού διακρίνει τόν λόγον του. Καί πραγματικά μᾶς ἐγοήτευσεν ὅλους - "φρονίμους" καί "αἰσιοδόξους"...

-- "Ἡ χαρά μας ἀπόψε εἶναι μεγάλη πού ἔχουμε μαζί μας τόσον ἐκλεκτόν ὡραιόκοσμο καί τόσοις καλοῦς φίλους, εἶπεν ὁ Πρόεδρος. Φυσικά γίνεται ἀκόμη μεγαλύτερη γιατί θάχουμε τήν εὐκαιρίαν ν' ἀκούσουμε τόν ἀποφινόν μας ὁμιλητή. Δέν βρίσκω ἀναγκαῖον νά προσπαθῶ νά παρουσιάσω τόν ὁμιλητή. Θάταν ἀδιανόητο ν' ἀρχίσω νά λέω ποίος εἶναι ὁ Κωνσταντῖνος Τσάτσος. Ἀλλωστε, ἀν' ἀρχίζαν νά μιῶν γιά τόν Πολιτικόν, γιά τόν Καθηγητή, γιά τόν Πρόεδρο τῆς Ἀκαδημίας, δέν ξέρω σέ τί θά σᾶς ἐνημέρωνα. Ἐνημερώνεις κάποιον γιά κάτι πού δέν ξέρει. Ἐδῶ δέν βλέπω νά ὑπάρχῃ ἀνάγκη τέτοια. Ἐξ' ἄλλου, κατεχόμεθα ὅλοι ἀπό ἀνυπομονησίαν, γιατί ξέρουμε πῶς ὅταν ὁ Κωνσταντῖνος Τσάτσος ὁμιλεῖ, δέν κάνει ἀπλῶς μίαν ὁμιλίαν, ἀλλ' ἔχει τό μοναδικόν χάρισμα νά σέ μεταφέρῃ στήν πνευματικὴ σφαῖραν πού ζεῖ μέ τό δικόν του τρόπο. Κι' αὐτό τό πνευματικόν λουτρό - δυστυχῶς λιγόχρονο - τό ζητᾶμε μέ ἀνυπομονησίαν..."

-- "Ὅλα σχεδόν τά μέλη τοῦ Ὁμίλου παρόντα εἰς τήν συνεστίαν. Μία ἐπὶ πλέον ἀπόδειξις τοῦ πόσον αἱ καλαὶ ὁμιλίαι καί, γενικά, τό κατάλληλον πρόγραμμα εὐνοοῦν τήν αὔξησιν τῆς προσελεύσεως. Ροταριανοί, προσκεκλημένοι καί ἐπισκέπται ἐξωτερικοῦ, συνέθεσαν ἓνα ἀκροατήριον ἐκλεκτόν καί ἐνθουσιῶδες. Ἡ παρουσία τοῦ ἀσθενοῦς φύλου ἔντονος. Ἐδίδε πρόσθετον ὁμορφίαν στήν ὥραίαν διακοσμημένην αἴθουσαν.

-- Ἀπολαύσαμε τόν Πρόεδρον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἐπὶ μίαν ὀλόκληρον ὥραν. Καί μᾶς ἐφάνη τόσο μικρή ἡ ὁμιλία του ... Τό τέλος τῆς πνευματικῆς αὐτῆς πανδαισίας, πού τόσο πρόθυμα μᾶς προσέφερεν ὁ κ. Τσάτσος, ὑπεδέχθησαν ζωηρά καί παρατεταμένα χειροκροτήματα. Ἐπίσης θερμά ἐχειροκροτήθη καί ὁ Πρόεδρος μας, ὅταν ἐξέφρασε - μέ θερμάς καί οὐσιαστικάς ἐκφράσεις - τά συγχαρητήρια καί τάς εὐχαριστίας ὅλων μας...

-- Διερμηνεύων ὁ Πρόεδρος τοῦ Ὁμίλου τό γενικόν αἶσθημα εἶπε, μεταξύ τῶν ἄλλων, ἀπευθυνόμενος πρὸς τόν ἐπιφανῆ ὁμιλητὴν τῆς βραδυᾶς, τά ἑξῆς: " Στὴν ἀρχὴ τοῦ βιβλίου του " Ἀφορισμοὶ καί διαλογισμοὶ " ὁ Κωνσταντῖνος Τσάτσος γράφει : " Ὁ πνευμα-

τινός άνθρωπος εξομολογείται : "Όσο περνοῦν τὰ χρόνια, τόσο περισσότερο συναισθάνομαι, πῶς ἔχω νά δώσω, σέ κάτι ἀνώτερο ἀπό ἐμένα, λόγο, γιά τόν τρόπο πού διαχειρίστηκα τή ζωή μου. Δέν ὑπῆρξε ποτέ δική μου. Μοῦ τήν ἐμπιστεύθηκαν κι' ἔχω εὐθύνη ἀπέναντι ἐκείνου πού μοῦ τήν ἐμπιστεύθηκε. Κάτι κυριολεκτικά δικό μου δέν ὑπάρχει, γιατί κάτι πού θάταν πραγματικά δικό μου, δέν θά εἶχε ἀληθινή, δηλαδή σημαντική ὑπαρξη. Γιατί τίποτε τό ἀτομικό δέν μπορεῖ νά ναι σημαντικό. Σημαντική ὑπαρξη μπορεῖ νά ἔχη μόνο κάτι, πού ὑπάρχει πέρα ἀπό τό ἄτομο, πέρα ἀπό μένα καί χώρια ἀπό μένα πού " κατ' οὐσίαν " εἶναι, ἐνῶ ἐγώ δέν εἶμαι."

-- " Διαβάζοντας αὐτές τίς γραμμές, συνέχισεν ὁ Πρόεδρος, κι' ἀκούγοντας τή λαμπρή αὐτή καθοδήγηση γιά ἀνάγνωση καί γνώση ἀπόψε, βλέπουμε στό πρόσωπο τοῦ Κωνσταντίνου Τσάτσου ἕνα συνεπῆ στίς ἀρχές του πνευματικόν ἄνθρωπο, πού θέλει νά δώση, πού δέν κρατεῖ μυστικά γιά τόν ἑαυτό του. " Κάτι κυριολεκτικά δικό μου δέν ὑπάρχει, γιατί κάτι πού θάταν πραγματικά δικό μου, δέν θά εἶχε ἀληθινή, δηλαδή σημαντική ὑπαρξη. " Τό ἀποτέλεσμα μιᾶς τέτοιας εὐθύνης, πού ζητεῖ ὁ Κωνσταντῖνος Τσάτσος, εἶναι ἡ σκέψη. Ἀπό τήν ἀποψη αὐτή τό σκέπτεσθαι εἶναι "ἐπιστήμη" δηλαδή εἶναι γνώση."

-- Καί ὁ Πρόεδρος Κ. Ἀποσιτίτης κατέληξε : " Ἀγαπητοί μου, ἔχουν περάσει ἀπ' αὐτό τό βῆμα, ἀπό τό 1928, πολλοί διάσημοι ὁμιληταί. Ἄλλοι μᾶς μίλησαν στή σκέψη ὅσο καί στό αἶσθημα, ἄλλοι ἀπευθύνθηκαν περισσότερο στό αἶσθημα παρά στή σκέψη. Ὁ Κωνσταντῖνος Τσάτσος πῆγε στό βᾶθος χωρίς νά φοβηθῇ τήν ἄρνηση ἢ νά ἐπιδιώξῃ τήν κατάφαση. Τά διανοήματά του, βγαλμένα ἀπό μιᾶ γερμάτη ἐμπειρία ζωῇ, ἀπό μιᾶ ἀπέραντη θέα, μᾶς τείνουν φιλικά τό χέρι. Τοῦ εἴμεθα ἐγνώμονες γιά τήν ἀποφινὴ πνευματική τροφή καί θερμῶς τόν εὐχαριστοῦμε."

.
.
.

Προσευχή : Ὁ πρῶην Πρόεδρος Ροτ. Ἀνδρέας Μαχαίρας

Ἀ ν α κ ο ι ν ὴ σ ε ι ς Π ρ ο ἑ ὔ δ ρ ο υ :

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ

Ὁμιλητής κατὰ τήν συνεστίασιν τῆς προσεχοῦς
Τρίτης, 15.11.66, θά εἶναι ὁ πρῶην Ἀντιπρό-
εδρος τοῦ Ὁμίλου

Ροτ. ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΜΑΝΙΑΣ

Θέμα: " Μία νίκη τοῦ Ρόταρυ "

Αρ. Δελτίου 19/8.11.66

-4-

- 'Επ' ευκαιρία της εορταζομένης κατ' αὐτὰς 'Εβδομάδος Ρώμης-Αθηνῶν, ὁ ἀγαπητὸς Συνάδελφος Μ. Κούριατ, Ἐκπρόσωπος εἰς Ἑλλάδα τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰταλικοῦ Ὄργανισμοῦ Τουρισμοῦ, μεταφέρει εἰς Ρώμην ἐγκάρδιον χαιρετιστήριον μήνυμα τοῦ Ὁμίλου μας, τὸ ὁποῖον θὰ ἀναγνώσῃ εἰς τὴν συνεστίασιν τοῦ Ρ.Ο.Ρώμης. Ὡς γνωστὸν, εἰς τὰ πλαίσια τῆς Ἑβδομάδος Ρώμης - Αθηνῶν θὰ πραγματοποιηθοῦν διάφοροι ἐκδηλώσεις - εἰς Ρώμην καὶ Ἀθήνας - μίᾳ τῶν ὁποίων θὰ εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Ὁμίλου μας διοργανουμένη τὴν Τρίτην, 29 Νοεμβρίου, " Βραδυὰ Ρώμης."

- Ὁ Ὁμιλὸς μας ἐξέφρασε, δι' ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν Ρ.Ο.Φλωρεντίας, τὴν συμμετοχὴν τῶν Ροταριανῶν τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὴν λυπὴν τῶν κατοίκων τῆς ὥραιας αὐτῆς Ἰταλικῆς πόλεως διὰ τὰς τελευταίας ἐκεῖ ἐκ τῶν πλημμυρῶν καταστροφάς.

- Ὁ πρῶν Πρόεδρος τοῦ Ὁμίλου μας Ροτ. Α. Λασκαρότος θὰ εἶναι ὁ ὁμιλητὴς τῆς βραδυᾶς τὴν προσεχῇ Τρίτην, 15.11.66, εἰς τὸν Ρ.Ο. Θεσσαλονίκης, μέ θέμα: " Ἡ παράδοσις εἰς τὴν τέχνην."

- Ὁ Ρ.Ο. Πειραιῶς, εἰς ἀξιοποίησιν παλαιότερας ἐκεῖ ὁμιλίας τοῦ πρῶν Προέδρου μας Ροτ. Ι. Αἰλιανοῦ (ἐπὶ προεδρίας Κ. Ἀδαμίδου), ἀπεφάσισεν νὰ διαθέσῃ τὴν εἰσπραξίν τῆς πανηγυρικῆς συνεστιάσεως τῆς 9.11.66 πρὸς ἀγορὰν καὶ διανομὴν εἰς τὰ ἄπορα παιδιὰ τῆς περιοχῆς του ποσότητος σωληναρίων ὀδοντόκρεμας ὡς καὶ βουρτσῶν ὀδόντων.

- Τὴν Δευτέραν, 21 Νοεμβρίου, ὥραν 9.30 μ.μ. δίδεται εἰς τὸ κινηματοθέατρον "Πάλλας", παρουσία τῶν Α.Μ. τῶν Βασιλέων, ἐπίσημος πρώτη ὑπὲρ τῶν σιοπῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρίας Προστασίας Ἀναπήρων Παίδων. Εἰσιτήρια διατίθενται εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ Ὁμίλου μας.

- Τὴν Τρίτην, 15.11.66, ὥραν 7.30 μ.μ. θὰ γίνῃ εἰς τὸν "Παρνασσόν" διάλεξις μέ ὁμιλητὴν τὸν ἀγαπητὸν μας Ροτ. Γαβριήλ Μουστάκη, Γεν.Πρόξενον τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ Σαντιάγο τῆς Χιλῆς. Θέμα: " Ἐντυπώσεις ἀπὸ ἑνα ταξεῖδι στὴν μακρυνὴ καὶ φιλελληνικὴ Χιλή."

- Ἕλλην, 51 ἐτῶν, ἐξ Αἰγύπτου, ἀπόφοιτος Γαλλικοῦ Γυμνασίου καὶ Ἀνωτάτης Ἐμπορικῆς, ὁμιλῶν τὴν ἑλληνικὴν, ἀγγλικὴν, γαλλικὴν, ἰταλικὴν, ἰσπανικὴν, πορτογαλικὴν καὶ ἀραβικὴν, ἐργασθεὶς ὡς διευθυντὴς τῆς UNITED FRUIT PACKING FACTORIES OF EGYPT, εἰς τὸ εἰς Ἑλλάδα γραφεῖον τοῦ Ἰταλικοῦ Τουρισμοῦ καὶ εἰς ναυτιλιακὰς ἐταιρίας εἰς Βραζιλίαν, ζητεῖ ἀνάλογον ἐργασίαν. Ἀποταθῇτε: κ.Ι. Καρυδάκη, Ι.Μεταξῆ 136 (Καλλιθέα) ἢ εἰς τὸ Γραφεῖον μας.

- Χορηγεῖται ἄδεια ἐνὸς μηνὸς εἰς τὸν Ροτ. Β. Παπαθανασίου, 20 ἡμερῶν εἰς τὸν Ροτ. Π. Μπούραν καὶ 15 ἡμερῶν εἰς τὸν Ροτ. Μ. Κούριατ.

Αρ. Δελτίου 19/8.11.66

-5-

- Δωρεαί : Είς μνήμην Βικτωρίας Εύλαμπίου, ό κ.καί ή κ.
Δ. Γαλιστσάτου προσέφερον ύπέρ τών σιοπών του Όμίλου Δρχ.500.

" Β Ρ Α Δ Υ Α Ρ Ω Μ Η Σ "

Τρίτη, 29 Νοεμβρίου 1966

ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

- Οί Ροτοριανοί τής Αύστρίας (Περιφέρεια ΙΒΙ Δ.Ρ.) προσκα-
λοϋν είς τάς Αύστριακάς "Αλπεις δύο Έλληνόπαιδας, Ι8-25 έτών.
Ό πρώτος θά φιλοξενηθή κατά τήν περίοδον 5-Ι9/2/67 καί ό δεύ-
τερος κατά τήν περίοδον 26/2-ΙΙ/3/67. Οί προσκαλούμενοι θά κα-
ταβάλουν τά έξοδα μεταβάσεως κι' επιστροφής των καθώς καί 600
δρχ.δι' ασφάλιστρα. Η ένεϊ διαμονή (ϋπνος, φαγητόν, συμμετοχή
είς σπόρ, κ.λ.π.) προσφέρεται από τούς Ροταριανούς τής Αύστρί-
ας. Σημειωτέον, ότι είς τήν συγνέντρωσιν αυτήν θά μετάσχουν
περί τά Ι00 παιδιά (50 είς κάθε περίοδον) άπ'όλας τάς χώρας
τής Εύρώπης. Δηλώσεις συμμετοχής μέχρι 30/ΙΙ/66.

- Ό Όμιλος MANTEBA (CALIFORNIA, U.S.A.) προτείνει άνταλ-
λαγήν ένός νέου ή νέας τής τελευταίας τάξεως του Λυκείου. Η
πρότασις αύτη αναβιβάζει τόν αριθμόν τών ανταλλαγών μέ τήν Α-
μερικην είς 6 παιδιά δι' έτησίαν παραμονήν είς Η.Π.Α.

ΤΟ Δ. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Μετά τήν διά τής παραιτήσεως του Ροτ.Γ. Αβράσογλου έκλογήν ώς
Γεν.Γραμματέως μας του Ροτ. Β. Ζαφειροπούλου, τό Συμβούλιον
άπεφάσισεν όμοφώνως, όπως τήν θέσιν του Α'Είδ. Γραμματέως κα-
ταλάβη ό Ροτ. Ρ. Γιωβάσογλου (μέχρι τουδε Β'Είδ.Γραμματεύς)
καί τήν θέσιν του Β'Είδ. Γραμματέως ό Ροτ. Α. Κωνσταντινίδης
(μέχρι τουδε Σύμβουλος). Τήν κενωθεϊσαν θέσιν ένός Συμβούλου
καταλαμβάνει, ώς έν τούτου, ό κατά τάς τελευταίας άρχαιρεσίας
πρώτος έπιλαχών Σύμβουλος Ροτ. Σπ. Μπενετῆτος.

Οϋτω, τό Δ. Συμβούλιον έχει, μετά τόν μερικόν άνασχηματισμόν

του, ως εξής :

Πρόεδρος :	Κ. 'Αποσκίτης	Σύμβουλοι :
Α' Αντιπρόεδρος :	Χ. Σολομωνίδης	Μ. Θεοδοσιάδης
Β' Αντιπρόεδρος :	Β. Καρράς	Η. Καπρανόπουλος
Κοσμήτωρ :	Δ. 'Αναστασιάδης	Χ. Καχραμάνος
Ταμίας :	Θ. Τριανταφύλλου	Χ. Κουρούκλης
Α' Είδ. Γραμματεύς :	Ρ. Γιαβάσογλου	Ε. Μακρυμύχαλος
Β' Είδ. Γραμματεύς :	Α. Κωνσταντινίδης	Σπ. Μπενετᾶτος

ΜΕΤΑΒΟΛΑΙ ΕΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΑΣ

Οί Ροταριανοί Κ. Κωνσταντινίδης, Χ. Διαπούλης καί Μ. Μεϊμάρου - γλου παρεκλήθησαν νά προσφέρουν τάς υπηρεσίας των ως μέλη τῆς 'Επιτροπῆς 'Υποτροφιῶν. 'Επίσης ὁ Ροτ. Χ. Σολομωνίδης εἰς τήν 'Επιτροπὴν Εἰσδοχῆς καί Ταξινομήσεως (εἰς τήν θέσιν τοῦ παραιτηθέντος λόγφ φόρτου ἐργασιῶν Ροτ. Δ. Γαλιατσάτου) καί ὁ Ροτ. Π. Μπουγιέας εἰς τήν 'Επιτροπὴν Δελτίου καί Τύπου.

Η ΚΟΜΗΤΕΙΑ ΜΑΣ

'Αφόγως ἐπετέλεσε τήν ἀποστολήν της ἡ ... παλαίμαχος πλέον Κοσμητεία μας κατὰ τήν τελευταίαν πανηγυρικὴν συνεστίασιν. Παρά τό γεγονός, ὅτι μερικοί Ροταριανοί, ἀγνοοῦντες τάς ἐπανειλημμένες παρακλήσεις μας - προφορικᾶς, τηλεφωνικᾶς καί διὰ τοῦ Δελτίου - ὅπως προβαίνουν εἰς δήλωσιν συμμετοχῆς ἐν τῶν προτέρων (εἰς τό Ξενοδοχεῖον KINGS' PALACE ἢ καί, ἐν ἀνάγκῃ, εἰς τό Γραφεῖον μας), προσέρχονται τήν τελευταίαν στιγμὴν δίκην " ἁλεξιπτωτιστῶν," ἐν τούτοις ἐξευρέθησαν δι' ὅλους θέσεις ὑπὸ τῆς Κοσμητείας. Θερμά συγχαρητήρια :

ΕΙΣΘΕ ΤΑΜΕΙΑΚΩΣ ΕΝ ΤΑΞΕΙ;

Διὰ νά τό μάθετε τηλεφωνήσατε τώρα εἰς
τόν Ταμίαν μας Ροτ. Θ. Τριανταφύλλου :
627.771

'Αρ. Δελτίου 19/8.11.66

-7-

Τρίτη, 22 Νοεμβρίου 1966

Ο κ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΜΥΛΩΝΑΣ,
Δικηγόρος-Οικονομολόγος, πρώην Γεν.
Γραμματεύς Υπ. Συντονισμού

Θέμα: " Τό κοινωνικόν πρόβλημα υπό τό
πρίσμα τῶν τεχνικῶν ἐξελίξεων."

Τρίτη, 29 Νοεμβρίου 1966

" Β Ρ Α Δ Υ Α Ρ Ω Μ Η Σ "

Πανηγυρική ἐκδήλωσις ἐντός τοῦ πλαισίου
τῆς Εβδομάδος Ἀθηνῶν-Ρώμης.

Θά παραστοῦν ἐκπρόσωποι τῆς Κυβερνήσεως,
ὁ Δήμαρχος Ἀθηναίων, ὁ Πρέσβυς τῆς Ἰτα-
λίας καί Ἰταλοί ἐπίσημοι προσκεκλημένοι.

Τρίτη, 6 Δεκεμβρίου 1966

Ο Ροτ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΕΡΕΚΕΤΗΣ,
Γεν. Διευθυντής τῆς "Πετρογκάζ"

Θέμα: " Εἰς ἀναζήτησιν τῆς εὐτυχίας"

ΣΗΜΑΙΕΣ : ADELAIDE WEST (SOUTH AUSTRALIA), SCHENECTADY(N.Y.,
U.S.A.), LAS VEGAS (NEVADA, U.S.A.)

POTAPIANCI ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Rt ΚΑΛΛΗΣ ΔΕΥΚΑΔΙΤΗΣ	-	ΛΑΡΝΑΚΑ, ΚΥΠΡΟΣ , ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ
Rt ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΤΖΙΑΚΑΣ	-	ΛΑΡΝΑΚΑ, ΚΥΠΡΟΣ, ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ
Rt HARYEX LUSCE	-	LAS VEGAS U.S.A., Ε.Π.
Rt WILLIAM DUNSTAN	-	NEW YORK, " Ε.Π.
Rt ED. O'BRIEN	-	ARUBA ΟΛΛΑΝΔΙΚΑΙ ΑΝΤΙΛΛΑΙ, ΜΗΧΑ- ΝΙΚΟΣ
Rt CAM. STEWART	-	COURTEWAY, ΚΑΝΑΔΑΣ - ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ
Rt BOB FABY	-	ADELAIDE, WEST ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ= ΑΝΤΑΛΑ- ΚΤΙΚΑ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ

Άρ. Δελτίου 19/8.11.66

-8-

ΡΟΤΑΡΙΑΝΟΙ ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ

Ροτ. ΚΩΣΤΑΣ ΑΔΑΜΙΔΗΣ, Πρόεδρος Ρ.Ο. Πειραιώς, Τραπεζίτης
Ροτ. ΝΩΝΤΑΣ ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΣ - ΚΕΡΚΥΡΑ - ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΗΣ ΞΕΝΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΠΡΟΣΚΕΚΛΗΜΕΝΟΙ ΡΟΤΑΡΙΑΝΟΙ

Παρέστησαν αί σύζυγοι τῶν Ροταριανῶν καί πολλοί ἐκλεκτοί ἐκπρό-
σωποι τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας. Τούτους καλωσῶρισεν ὁ Πρόεδρος
ἐκφράσας τήν ἐλπίδα ὅτι θά τοὺς βλέπουμε συχνά.

ΠΑΡΟΝΤΕΣ : 78 (σύνολον παρισταμένων κατὰ προσέγγισιν : 220)

ΕΙΣΠΡΑΞΙΣ : 767 Δρχ,
=====

ΠΡΟΣΕΧΗΣ ΣΥΝΕΣΤΙΑΣΙΣ : Τρίτη, 15 Νοεμβρίου 1966, ὥρα 8.30 μ.μ.
εἰς τό KINGS' PALACE HOTEL

Ὁμιλητής : Ὁ Ροτ. ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΜΑΝΙΑΣ

Θέμα : " Μία νίκη τοῦ Ρόταρυ "

ΡΟΤΑΡΙΑΝΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΑΘΗΝΩΝ

"ΓΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ"

Ὁμιλία τοῦ Προέδρου τῆς Ἀκαδημίας Ἀ-
θηνῶν κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΣΑΤΣΟΥ, κατὰ τὴν
πανηγυρικὴν συνεστίασιν μετὰ κυριῶν τῆς
Τρίτης, 8-II-66, εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Βα-
σιλέων Μέλαθρον.

Κύριε Πρόεδρε, ἐλπίζω νὰ μὴν περιμένετε νὰ σᾶς εὐχαριστήσω διὰ τὸ ἐγνώμιον, τὸ ὁποῖον μοῦ ἐκάνατε. Μοῦ δυσκολεύσατε τὴν θέσιν μου. Ἐμπήκα στὴν αἴθουσαν αὐτὴν ἤδη μὲ τὴν συνείδηση καὶ πως παραγμένη καὶ ὅταν εἶδα αὐτὸ τὸ ἐκλεκτὸ ἀκροατήριον, ἡ ταραχὴ μου μεγάλωσε καὶ ἐ-
σεῖς φροντίσατε νὰ τὴν μεγαλώσετε ἀκόμη παραπάνω. Φοβοῦμαι ὅτι ὕστε-
ρα ἀπὸ ὅσα εἶπατε οἱ αἰσιδόδοχοι, καὶ μετὰ τῶν Ροταριανῶν θὰ ὑπάρ-
χουν πολλοὶ φαντάζομαι, θὰ ἐλπίζουν πολὺ σπουδαιότερα πράγματα ἀπὸ
αὐτὰ ποὺ θὰ τοὺς πῶ. Καὶ οἱ φρόνιμοι θὰ ἐλπίζουν πολὺ ὀλιγώτερα, ἀπὸ
ὅσα προτίθεμαι νὰ πῶ. Δυστυχῶς θὰ ἀπογοητεύσω καὶ τοὺς αἰσιδόδους
καὶ τοὺς φρονίμους. Διότι θὰ πῶ πράγματα λιγώτερο σπουδαῖα, ἀπὸ ὅτι
οἱ πρῶτοι περιμένουν καὶ θὰ πῶ περισσότερα, ἀπὸ ὅ,τι οἱ δεῦτεροι ἐλ-
πίζουν. Δυστυχῶς ἔτσι διαμορφώθηκε ἡ ὁμιλία μου καὶ δὲν μπορούσα σή-
μερα νὰ τὴν περινόψω περισσότερο. Ἀφρίζει ξαφρίζει, ἀγαπητοὶ φίλοι,
ἐγὼ μὲν θὰ ὑποστῶ τὴν σιωπηράν, ἐλπίζω, ἀποδοκιμασίαν σας καὶ ἐσεῖς
θὰ ὑποστήτε τὴν πολυλογίαν μου. Ἄν ὅμως τυχόν καὶ περνοῦσα τὰ ἀνε-
κτὰ ὅρια, τότε παρακαλῶ ὁποῖος Κύριος αἰσθανθῇ γύρω τοῦ ἀτμόσφαιραν
ἀδημονίας, νὰ σηλώσῃ τὸ χέρι του, ἂν δὲ πρόκειται γιὰ Κυρία, ἅς μοῦ
κλείσῃ τὸ μάτι. Ἐγὼ θὰ καταλάβω.

Ἐλπίζω νὰ μὴν σᾶς ἔχει παραπλάνησῃ καὶ ὁ τίτλος καὶ νὰ φαντάζεστε
ὅτι θὰ ἔχετε μιά εὐχάριστη ὁμιλία. Φαίνεται σὰν ἓνα λογοπαίγνιον. Δυ-
τυχῶς δὲν εἶναι λογοπαίγνιον. Πρόκειται νὰ μιλήσω γιὰ ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ
δύσκολα, τὰ πιὸ μεγάλα προβλήματα τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς.

Θὰ ἐξηγηθῶ μὲ ἀπλᾶ λόγια. Σκοπὸς κάθε ἀνθρώπου, ποὺ θέλει νὰ λέγεται
μορφωμένος, (δὲν λέω διανοούμενος -εἶναι μιά λέξις ποὺ εἶναι σήμερα
ἀμφιλεγόμενη), εἶναι νὰ ἀνεβάξῃ διαρκῶς τὸ πνευματικὸ του ἐπίπεδο,
σκοπὸς τοῦ εἶναι ὅλο καὶ περισσότερο νὰ μορφώνεται. Τί σημαίνει "νὰ
μορφώνεται;" Σημαίνει νὰ πλουτίσῃ τὴν συνείδησίν του μὲ κάποιο ἄξιον
περιεχόμενο. Νὰ πληρώνῃ τὴν συνείδησίν του μὲ ἄξια νοήματα, μὲ μορφω-
τικὰ στοιχεῖα, μὲ γνώσεις. Γιὰ νὰ τὸ πετύχῃ αὐτό, γιὰ νὰ καταλάβῃ πε-
ρισσότερα πράγματα δύο τρόποι ὑπάρχουν. Ὁ ἓνας εἶναι ἡ λογικὴ σύλ-
ληψις τῶν ἀντικειμένων ποὺ ἔχομε μπροστὰ μας, ἡ λογικὴ νόησίν τους.
Διὰ τῆς λογικῆς νοήσεως φθάνομε στὴν κατάνκτηση τοῦ κόσμου ποὺ εἶναι
ἀπέναντί μας, φθάνομε σὲ αὐτὸ ποὺ λέμε γνώση. Φθάνομε στὴν ἀλήθεια.
Ἡ τελειότερη μορφή αὐτῆς τῆς γνώσεως εἶναι φυσικὰ ἡ ἐπιστημονικὴ γνώ-
ση. Αὐτὸ εἶναι ὁ ἓνας τρόπος. Ὁ ἄλλος τρόπος εἶναι ἡ μὴ λογικὴ ἀν-
τιμετώπιση τῶν ἀντικειμένων, ἡ μὴ λογικὴ κατάνκτηση τοῦ ἀντικειμένου,
ἡ αἰσθητικὴ ἀντίληψη τῶν ὧν ἔχω ἀπέναντί μου. Ἡ νόησις ποὺ δὲν γί-

νεται πιά μέ τή λογική, ἀλλά πού γίνεται μέ τό αἶσθημα καί τήν συγνί-
νηση. Διὰ τῆς συγνινήσεως θά φθάσω στήν κατάντηση τοῦ ἀντικειμένου, στήν
νόσή του. Ἀλλά δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ὁδηγούμεθα σέ διαφορετικό τέρμα.
Δέν πᾶμε ἐδῶ νά συλλάβουμε τήν ἀλήθεια τοῦ ἀντικειμένου, ἀλλά τήν ὡραι-
ότητά του.

Καί γιά τούς δύο αὐτούς τρόπους, ὑπάρχουν πολλά μέσα πραγματοποιήσεως.
Καί γιά τήν αἰσθητικήν νόση καί γιά τήν λογική.

Ἕνας ἀπό τούς τρόπους αὐτούς εἶναι ἡ ἀνάγνωση, τό διάβασμα. Τό διάβα-
σμα τοῦ ἐπιστημονικοῦ βιβλίου. Τό διάβασμα τοῦ λογοτεχνικοῦ βιβλίου. Τό
βιβλίο. Ἕνας ἀπό τούς τρόπους μέ τούς ὁποίους φτάνομε στή νόση. Ἕνας.
Εἶναι ἄραγε ὁ καλῦτερος; Ἕνας Κινέζος, συνεχιστής τῆς Φιλοσοφίας τοῦ
Λάο Τσέ, πού ἔζησε τόν 4ον αἰῶνα π.χ., ὁ Τσουάγκι Τσέου λέει τά ἐξῆς χα-
ρακτηριστικά "Πολύ σημασία δίνουν σήμερα στά βιβλία. (Ὅπως καί τότε
ἔτσι καί σήμερα). Τά βιβλία ἀποτελοῦνται ἀπό λέξεις. Οἱ λέξεις δέν ἀ-
ξίζουν παρά γιά τίς ἰδέες πού ἐκφράζουν. Οἱ ἰδέες ὅμως ἔχουν μιᾶ πηγὴ
πού δέν ἐκφράζεται μέ λέξεις. Γι' αὐτό οἱ λόγοι πού ἐκφράζομε μέ τά βι-
βλία μας εἶναι χωρίς ἀξία.

Τέτοιες ἐπιθέσεις σάν αὐτὴν τοῦ Τσουάγκι Τσέου ἔχουν ἀκουσθῇ πολλές ἄλ-
λά τό βιβλίο ἐπὶ αἰῶνες παραμένει ἀήτητο. Ἀντέχει σέ ὅλες τίς ἐπικρί-
σεις. Εἶναι ἡ μεγάλη πηγὴ, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν μπορεῖ νά κατασιγάσωμε τὴν
δίψα μας γιά γνώσεις. Δικαίως μιλεῖ ὁ Ρομπέρ ντέ Μοντεσκιοῦ, αὐτὸς ὁ
ποιητὴς καί Δανδὴς τοῦ τέλους τοῦ 19ου αἰῶνος γιά τὴν MELANCOLIQUE É-
TERNITÉ DU LIVRE. Πράγματι εἶναι αἰώνιο τό βιβλίο. Πάντα σ' αὐτό κατα-
φεύγουμε. Πάντα· γιατί πάντα μᾶς κατέχει ἡ ροπή γιά μάθηση, μόλις ξε-
περάσωμε ἓνα ὠρισμένο ἐπίπεδο πνευματικό.

Ἡ δίψα μας γιά γνώση εἶναι ἄπειρη. Πάει στό ἄπειρο. Ἀλλά καί τό ὑλι-
κό πού πρέπει νά γνωρίσωμε εἶναι ἄπειρο καί αὐτό. Καί ἔτσι ὁ δυστυχι-
σμένος καί ὁ ἀπομονωμένος ἄνθρωπος βρίσκεται μεταξὺ αὐτῶν τῶν δύο ἀπεί-
ρων, αὐτῶν τῶν δύο ἀπειροτήτων. Καί ἔχει νά ἀντιπαλαίσῃ μέ αὐτά τὰ δύο
ἄπειρα. Καί μέ τὴν ἄπειρη δίψα του καί μέ τό ἄπειρο ὑλικό. Τί θά κἀνῃ;
Πῶς θά κυριαρχήσῃ αὐτά τὰ δύο ἄπειρα;

Μιὰ λύση ὑπάρχει. Ὁ περιορισμός. Κάπου θά ἐντοπισθῇ. Κάπου θά περιορί-
σῃ τὴν προσπάθειά του. Ὁ περιορισμός ὅμως αὐτός, δέν μπορεῖ νά εἶναι
τυχαῖος. Πρέπει ὁ ἴδιος νά εἶναι ὁ ρυθμιστής τοῦ περιορισμοῦ αὐτοῦ. Πρέ-
πει νά ὑπάρξῃ ἓνας αὐτοκαθορισμός ἐκείνων, τὰ ὁποῖα θέλομε νά γίνουν
περιεχόμενο τῆς γνώσεώς μας. Τῆς γνώσεώς μας καί τῆς ἀναγνώσεώς μας. Πρέ-
πει δέ νά γίνεται ὁ περιορισμός μέ πρωτοβουλία τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπου
καί μέ ἓνα στόχο ὠρισμένον. Μὲ τὸν στόχο, νά θυσιάσωμε ὅσον δυνατόν λι-
γώτερα καί αὐτά τὰ λιγώτερα νά εἶναι τέτοια ὥστε νά ἀνεβάξουν πνευματι-
κὰ καί ἠθικὰ τό ἐπίπεδό μας ὅσο μπορεῖ περισσότερο. Πῶς θά περιορίσω
τὴν γνώση μου προσπαθώντας συγχρόνως νά ἀνεβάσω τὴν ποιότητά της; Πῶς
θά ὀργανώσω αὐτὴν τὴν προσπάθεια τοῦ περιορισμοῦ μέ αὐτό τὸν συγνερι-
μένο σκοπὸ; Πῶς εἰδινώτερα θά μεθοδεύω τίς ἀναγνώσεις μου, πῶς θά πα-
λαίψω, γιά νά κατακτήσω πράγματι περισσότερο, ἢν καί περιορίζοντας τὸν
ἑαυτόν μου μέσα στήν σφαῖρα τοῦ δυνατοῦ;

Αὐτό εἶναι τό θέμα μου.

Θά ἐνθυμοῦνται πολλοί, ἀπὸ τό κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον τό ἐπεισόδιο, ὁ-

που πήρε τόν 'Ιησοῦ Χριστό ὁ διάβολος καί τόν ἀνέβασε "εἰς ὄρος ὑψηλόν λίαν". Καί ἀπό ἐκεῖ τοῦ ἐπέδειξε" πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καί τῆς δόξης ". Αὐτός ὁ πειρασμός τόν ὁποῖον ἔζησε ἐκεῖ ὁ 'Ιησοῦς Χριστός εἶναι ἀνάλογος μέ τόν πειρασμό, πού ζῇ κάθε ἄνθρωπος μπροστά στήν ὡραιότητα ὅλων αὐτῶν πού μπορεῖ νά γνωρίσῃ. Ἀπό πού θά ἀρχίσῃ καί πού θά τελειώσῃ καί γιατί θά θυσιάσῃ τοῦτο τό ὡραῖο καί ἐκεῖνο τό θαυμάσιο ; Μιά στρέφεται πρὸς τὰ ἐκεῖ, μία πρὸς τὰ ἐδῶ. Σκορπιέται. Προκαλεῖ ἔτσι μέσ τήν ψυχὴ του μία διασπορά, δυνατόν ἀργότερα ἕνα θρυμματισμό καί ἔτσι ὑφίσταται καθίζηση πνευματικὴ ἀντὶ νά ἀνεβαλῇ. Γι' αὐτό δημιουργεῖται γιὰ ὅλους μας ἕνα σιληρό χρέος ἐγκαταλείψεως πολλῶν ὡραίων, πολλῶν θαυμασίων πραγμάτων. Ποῖοι κινδύνες θά μᾶς ὀδηγήσουν στήν ἐκτέλεση αὐτοῦ τοῦ σιληροῦ χρέους τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν καλῶν καί τῶν ὡραίων ; Τό νά ἐγκαταλείπωμε τὰ ἄσχημα εἶναι πολὺ ἀπλό. Τό νά ἐγκαταλείπωμε τὰ ὡραῖα καί τὰ μεγάλα εἶναι τό δύσκολο καί ὀφείλομε νά τό κάνωμε. Πῶς θά τό ἐπιτύχουμε ὥστε νά σώσωμε τήν ψυχὴ μας, τό πνεῦμα μας ;

Πρὶν ὅμως προχωρήσω σ' αὐτές τίς σιέψεις περὶ ἐγκαταλείψεως, θέλω νά ἐπισημάνω, ἐκεῖνα πού δέν πρέπει νά ἐγκαταλείψῃ κανεὶς. Ἐκεῖνα πού εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ κάθε ἄνθρωπο, πού ἰσχυρίζεται ὅτι ἔχει μόρφωση. Ποιά εἶναι αὐτά τὰ ἔργα, ἅς τὰ ποῦμε, ὑποδομῆς τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου; αὐτά πού πρέπει νά ἀπαρτίζουν τήν βασικὴ του μόρφωση ;

Εἶναι κατ' ἐμέ τρία. Κάθε ἄνθρωπος πρέπει νά ἔχῃ μέσα του χρόνον καί χώρον. Χρόνον καί χώρον πεπληρωμένον μέ ἕνα ὠρισμένο περιεχόμενο. Πρέπει νά τοποθετῇ ἐκεῖ ὅ,τι προσπίπτει στίς αἰσθήσεις του, ὅ,τι γίνεται ἀντικείμενο γνώσεως, νά τό τοποθετῇ κάπου μέσα στόν χρόνο καί
 κ ἄ π ο υ μ έ σ α σ τ ὃ χ ὠ ρ ο. Νά μὴν παίρῃ τόν Πειραιᾶ γιὰ ἄνθρωπο, ὅπως τό ἔπαθε ἡ μαῖμου LA FONTAINE. Πρέπει νά ξέρῃ ἱστορία καί γεωγραφία. Πρέπει τήν εἰς χρόνον καί χώρον ἔκτασιν νά τήν ἐποπτεύει. Αὐτό εἶναι τό πρῶτο.

Ἀλλά ὅλα αὐτά τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα κατὰ κάποιον τρόπον τοποθετεῖ ἐν χρόνῳ καί ἐν χώρῳ πρέπει κάθε ἄνθρωπος νά εἶναι σέ θέσιν νά τὰ συσχετίσῃ. Νά δημιουργήσῃ συναρτήσεις μεταξύ των. Νά τὰ συνθέσῃ. Νά τὰ κατατάξῃ. Γιὰ νά τό κἀνῇ αὐτό χρειάζεται μία μέθοδος. Καί αὐτὴ τήν μέθοδο μᾶς τήν δίνει ἡ λογικὴ. Καί σέ ὠρισμένες περιπτώσεις ἡ μαθηματικὴ ἐπιστήμη. Εἶναι κατ' ἀνάγκην ἐπομένως ὑποχρεωμένος κάθε μορφωμένος ἄνθρωπος, νά ἔχῃ τήν ἱκανότητα νά λειτουργῇ λογικῶς, νά θέτῃ εἰς κίνησιν λογικῶς τήν σιέψιν του καί πολὺ συχνά νά χρησιμοποιοῇ καί τόν μαθηματικόν λογισμόν. Αὐτό εἶναι τό δεύτερο.

Δέν ἀρνεῖ ὅμως αὐτὴ ἡ ταξινόμηση ἡ λογικὴ. Πρέπει ὁ καθεὶς νά κἀνῃ καί μίαν ἀξιολογικὴν ταξινόμηση ὅλων τῶν πραγμάτων. Αὐτό εἶναι τό τρίτο. Βάσει κάποιου ἀνωτάτου κριτηρίου θά πρέπει ὁ καθεὶς νά μπορεῖ νά πῇ: Τοῦτο εἶναι ἀξιώτερο ἀπὸ ἐκεῖνο. Τοῦτο προβαδίζει ἐκεῖνου. Πρέπει νά ἔχῃ μέσα του ὁ στοιχειωδῶς μορφωμένος ἄνθρωπος μιά κλίμακα ἀξιῶν. Αὐτό εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ τήν βασικὴ του μόρφωση. Βέβαια ὁ ἄνθρωπος τοῦ μέσου ὄρου σ' αὐτὴν τήν κλίμακα ἀξιῶν συνήθως δέν πρωτοτυπεῖ. Παίρνει συνήθως μιά κλίμακα ἀξιῶν δεδομένη. "Ἄλλοτε τοῦλάχιστον" διότι σήμερα συνήθως, οὔτε δεδομένη κλίμακα ἀξιῶν ἔχει, οὔτε εἶναι εἰς θέσιν νά δημιουργήσῃ δική του κλίμακα ἀξιῶν, πού θά ἦταν τό ἰδανικό.

Αυτά είναι τὰ βασικά, ἔργα ὑποδομῆς, πού στηρίζουν κάθε ἄνθρωπο στὴ μόρφωσή του, στὴ γνώση του. Αὐτά πρέπει νὰ ὀδηγοῦν καὶ στὴν ἀνάγνωσή του.

Καὶ τώρα προχωροῦμε σ' ἓνα δεῦτερο στάδιο. Ἀφοῦ ἀποκηλίσωμε αὐτά πού εἶναι ἀπαραίτητα, ἀπὸ πού θὰ ἀρχίσῃ ὁ ἀγώνας τῆς ἐγναταλείψεως ὅλων τῶν ὥραίων καὶ θαυμασίων πού δέν πρέπει νὰ μᾶς ἀπασχολήσουν; Ἀπὸ πού θὰ ἀρχίσῃ ἡ προσπάθεια αὐτῇ τῆς θυσίας; Ὅσοι ἐζήσαμε παλαίοντας μέ τὰ βιβλία ἀσφαλῶς περισσότερο πονέσαμε γι' αὐτά πού δέν διαβάσαμε, παρὰ κοπιάσαμε γι' αὐτά πού διαβάσαμε.

Λέμε συνήθως πῶς ὁ καθένας, ἀφοῦ μάθῃ τὰ βασικά ἀπὸ ἐνεῖ καὶ πέρα ἀνολουθεῖ τὴν κλίση του. Καὶ εἶναι σωστό αὐτό, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, ὁ καθένας καθοδηγεῖται ἀπὸ τὴν κλίση του, δημιουργεῖται ἀπὸ χίλιους δύο ψυχολογικούς λόγους, πού δέν μέ ἐνδιαφέρουν αὐτὴν τὴν στιγμήν. Ἀς δεχθοῦμε αὐτό τὸ δεδομένο τῆς κλίσεως. Σ' αὐτό ὅμως πού διαλέγει κάθε τὶ σύμφωνα μέ τὴν κλίση του, πρέπει νὰ ποῦμε τρεῖς πράγματα.

Πρῶτον πρόσεξε νὰ ἔχῃς μία κλίση καὶ ὄχι πολλές.

Δεύτερον νὰ μὴν στρέφεσαι πρὸς ἔργα πού ὑπερβαίνουν ἢ χρονικῶς ἢ πνευματικῶς τίς δυνάμεις σου. Φερ' εἰπεῖν ἂν στὰ χρόνια πού εἶμαι τώρα ἀποφάσιζα νὰ σχολιάσω τὰ ἔργα τοῦ Θωμᾶ τοῦ Ἀκινάτη θὰ ἤμουν πολὺ ἐπιπόλαιος, γιατί δέν ἔχω τὰ χρονιὰ περιθώρια πού μοῦ τὸ ἐπιτρέπουν. Πρέπει νὰ ξέρω καὶ νὰ ὑπολογίζω ὅπως ἕνας καλὸς καπετάνιος ὡς πού μπορεῖ νὰ φτάσω.

Τὸ δεῦτερο πού πρέπει νὰ τοῦ πῶ εἶναι; Πρόσεξε αὐτὴν τὴν λέξη, "μισοκαταλαβαίνω". Πολὺ συχνὰ φθάνομε σὲ αὐτὴ τὴν ἀμφίβια κατὰστασι μεταξύ κατανόησεως καὶ μὴ κατανόησεως. Τὸ "μισοκαταλαβαίνω" εἶναι ὁ μεγάλος ἐχθρὸς τῆς γνώσεως. Εἶναι ἐρασιτεχνισμός.

Βέβαια ἄλλο εἶναι ἂν στὴν ἀρχή, ὅταν ἀρχίζω νὰ βαδίζω πρὸς τὴν πλήρη γνώση, περνῶ ἓνα στάδιο, ὅπου δέν ἔχω πλήρη γνώση, ὅπου μισοκαταλαβαίνω. Ὡς μεταβατικόν στάδιον ναί. Ὡς κατὰληξι ὅμως τὸ "μισοκαταλαβαίνω" εἶναι ἀπαράδεκτο.

Καὶ τρίτον. Πρόσεξε τὸν σνομπισμό τοῦ νέου. Τρέμε τὸ σύνθημα "τοῦ ἄρτι ἐκδοθέντος βιβλίου", τὸ ὁποῖον νομίζω ὅτι οἱ βιβλιοπῶλαι χρησιμοποιοῦν γιὰ νὰ τρέχουν οἱ πελάτες, ὅπως τὰ πρόβατα τοῦ Πανούργου εἰς τὸν PAN - TAGRUEL τοῦ RABELAIS, ὁ ἓνας μετὰ τὸν ἄλλον, γιὰ νὰ προφτάσουν, γιὰ νὰ μὴν ἀργήσουν κατὰ μίαν ἐβδομάδα, νὰ μάθουν ἐνεῖνο τὸ ὁποῖο ὁ γελίτονας ἀναγνώστης θὰ ἔχῃ ἴσως πληροφορηθῇ.

Φυσικῶς δέν μιλῶ γιὰ τὰ ἐπιστημονικὰ βιβλία. Ἐνεῖ εἶναι ἡ κατὰστασις ἐντελῶς διαφορετικῇ. Ἐνεῖ πρέπει ἀμέσως νὰ πληροφορηθοῦμε τὰς νέας μεθόδους θεραπείας, τὰς νέας τεχνικὰς λύσεις, τὰς νέας μαθηματικὰς λύσεις, γιὰ νὰ μὴν τυχόν διαπράξωμε λάθη ἢ περιπέσωμε σὲ ἐπαναλήψεις, τὴν ὥρα πού ὁ ἄλλος ἔχει ἤδη προχωρήσει πρὸ πέρα στίς ἀνακαλύψεις του. Ἀναφέρομαι στὰ βιβλία γενικῆς μορφώσεως, φιλοσοφίας, λογοτεχνίας, ὅπου οἱ "γαλάζιες κάλτσες", ὅπως λένε στὰ γαλλικά, ἐκδηλώνουν κυρίως τὸ πάθος τοῦ νὰ μὴν καθυστεροῦν οὔτε μίαν ἡμέρα, στὴν παρακολούθησι τῆς Γαλλικῆς, τῆς Γερμανικῆς, τῆς Ἀγγλικῆς κινήσεως στὴν φιλολογία καὶ στὴ φιλοσοφία.

Καί τὰ νέα βιβλία βεβαίως πρέπει κανείς νά τά παρακολουθή. Ἀλλά δέν ἔχουν περάσει ἀπό τό κόσκινο τοῦ χρόνου, πού εἶναι ὁ τελευταῖος καί καλύτερος κριτικός ὅλων τῶν ἔργων. Ὅποιος θέλει νά διαβάξη ὅλα τά ἄρτι ἐκδοθέντα, γιά νά εἶναι ἐνήμερος, καταλήγει στό νά χάνεται σέ ἕνα πλήθος ἀσημάντων ἔργων, μέσα στά ὁποῖα ὑπάρχουν καί ἐκεῖνα πού ὁ χρόνος θά καθιερώσῃ.

Αὐτό τό πάθος τοῦ νέου ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα, πολλοί σύγχρονοί μας νά ἔχουν διαβάσει πλήθος νέα βιβλία ἀσημάντα, ἐπὶ θυσίᾳ ἐκείνων, πού στοιχειώνουν τόν Εὐρωπαϊκόν Πολιτισμό, τόν πολιτισμό τοῦ ἀνθρώπου. Τά μεγάλα καί τὰ αἰώνια πού εἶναι καί πιό δύσκολο νά διαβασθοῦν λησμονοῦνται, γιά νά διαβασθοῦν τὰ πρόσκαιρα καί ἐκεῖνα πού ἡ πρώτη ριπή τοῦ ἀνέμου θά τά μεταβάλῃ σέ LUDIBRIA VENTIS, ὅπως λέει ὁ Ὁράτιος. Πόσοι ἀπό τοὺς νέους, πού λέγονται καί εἶναι ἴσως διανοούμενοι ἔχουν διαβάσει τόν Ὅμηρο, τήν Ἀγία Γραφή, τόν Παράδεισο τοῦ Δάντε (ὄχι τήν Ἰθάκη τήν ἔχουν διαβάσει πολλοί), τόν Πλάτωνα, τόν Αὐγουστῖνο, τόν Γκαῖτε. Φοβοῦμαι ὅτι ὅσο προχωροῦμε στά χρόνια, τόσο περισσότερο διαβάζονται βιβλία πού μετὰ εἴκοσι χρόνια θά ἔχουν λησμονηθῇ καί δέν διαβάζονται τὰ βιβλία πού ἐπὶ 2.000 χρόνια τώρα ἔμειναν ἀκλόνητα στήν Ἱστορία τοῦ πνεύματος.

Αὐτές εἶναι ἀρνητικῆς ὑποδείξεις. Ἔρχομαι στό πιό δύσκολο πρόβλημα. Τί πρέπει θετικῶς νά κἀνῃ ὁ καλός ἀναγνώστης ;

Νομίζω ὅτι ἡ πρώτη ἀρχή, πού διέπει τήν ὀρθή γνώση καί τήν ὀρθή ἀνάγνωση αὐτή πού πρέπει νά εἶναι ἀπάνω ἀπό κάθε ἄλλη, γιά νά ἐγκυβόρουμε τὰ πολλά καί νά συγκεντρωθοῦμε σέ αὐτά πού πρέπει εἶναι ἡ ἐξῆς : Ἀντικείμενο γνώσεως πρέπει νά εἶναι πάντοτε μίᾳ ἐνότητος. Ἡ πραγματικὴ γνώση εἶναι πάντοτε ἐνότητος γνώσεων. Οἱ πλὺνθοι καί οἱ κέραμοι, οἱ ἀτάκτως ἐρριμμένοι, ὅσονδήποτε πολλοί καί ἂν εἶναι, δέν εἶναι γνώσεις. Ἡ γνώση ἡ ἀληθινὴ ἀρχίζει ἀπὸ τήν ὥρα πού συγκροτεῖται μέσα στήν συνείδηση ἐνότητος μεταξύ ὅλων τῶν στοιχείων της. Ἐνότητος γνώσεων. Ὁργανικὴ μάλιστα ἐνότητος.

Αὐτό βέβαια εἶναι ἕνας ὠραῖος λόγος, ἀλλά πῶς τήν κατασκευάζωμε αὐτήν τήν ἐνότητα ; Βεβαίως ὑπάρχουν οἱ προκατασκευασμένες ἐνότητες, ὅπως εἶναι ἐκεῖνες πού μᾶς δίδουν οἱ κατανομές τῶν γνώσεων καί τῶν ἐπιστημῶν στά Πανεπιστήμια καί στίς Ἀνώτατες σχολές. Ἀλλά αὐτό δέν ἀρνεῖ. Καθ' ἕνα μας πρέπει νά δημιουργῇ μέσα του τήν ἐνότητά του τήν προσωπική. Πῶς θά τήν δημιουργῇ ; Θά θέσῃ στόν ἑαυτό του ἕναν ἀνώτατον σκοπό. Θά ἀναγνωρίσῃ μίαν ἀνώτατην ἀξία καί θά πῇ : ὅ,τι ἀναφέρεται στήν ἀξίαν αὐτή, αὐτό τό θέλει. Αὐτό τό περιλαμβάνω στίς μελέτες μου. Ὅσα δέν ἀναφέρονται σέ αὐτήν τήν ἀξία, πού ἐμένα μέ ἐνδιαφέρει, εἴτε καλὰ εἶναι εἴτε θαυμάσια, πρέπει νά μένουν ἔξω ἀπὸ τήν περιοχὴ τῆς γνώσεώς μου. Ἡ ἐνότης τήν ὁποία δημιουργεῖ αὐτός ὁ ἀνώτατος σκοπός, πού καλύπτει ὀρισμένα στοιχεῖα καί ἄλλα ἀποκλείει, αὐτή ἡ ἐνότης δημιουργεῖ τήν δυνατότητα τῆς ἐπιλογῆς καί τῆς ἐγκυβόρως. Ἐπίσης αὐτός ὁ σκοπός μέ βοηθεῖ νά κλιμακώσω κάθε ἀντικείμενο γνώσεως κατ' ἀξίαν καί νά πῶ αὐτό εἶναι σπουδαιότερο ἀπὸ ἐκεῖνο. Καί ἔτσι μέ βάση ἕνα τέτοιο σκοπό δημιουργῶ σύστημα γνώσεων. Καί γνώση πραγματικὴ εἶναι μόνον ἐκεῖ πού ὑπάρχει σύστημα. Ὅσο

προχωρούμε σέ μάθηση καί σέ σοφία ολοκληρώνεται καί ή προσπάθεια, αὐτόν τόν ἀνώτατο σκοπό, τόν ὅποιο τοποθετήσαμε, ὡς κριτήριο, γιά νά ξεχωρίζη τά ὅσα θά μάθουμε ἀπ' ὅσα δέν θέλωμε νά μάθουμε, αὐτό τό κριτήριο νά τό ἐμβαθύνουμε, νά τόν κάνουμε πιό συγκεκριμένο, χάρις στήν περισσότερη τήν πληρέστερη κατανόησή του.

Καταλαβαίνετε ὥστε τώρα τήν σκληρή προσπάθεια πού χρειάζεται, ὅταν θέλουμε πραγματικά νά δώσουμε βάρος σ' αὐτό πού εἶναι ἀνάγνωση ὁδηγοῦσα σέ γνώση. Δέν ἀρνεῖται μίαν τερπνή περιπλάνηση σέ βιβλία, χάρις στήν ὁποία ὅταν κανεῖς ἔχει μεγάλη μνήμη, μπορεῖ σωρεῖν πραγμάτων νά γνωρίσει. Δέν ξέρω ἂν σᾶς ἔτυχε ποτέ στήν ζωή νά συναντήσετε ἀνθρώπους πού εἶναι ἀποθηκῆς γνώσεων. Ἀποθηκῆς ὅμως. Καί διερωτᾶσαι τί ξέρουν κατὰ βάθος; Δέν ξέρουν τίποτε. Γιατί; Καί ἔχουν ὕλιν, πλίνθους καί κεράμους ἀτάκτως ἐρριμένους μέσα τους, λείπει ὅμως τό σύστημα. Δέν ἔχει ἀρθρωση, δέν ἔχει διάρθρωση τό ὕλιν πού κατέχουν. Ἄν θέλωμε γνώση ἀληθινή, πρέπει νά ἔχουμε ἀδιάκοπα τόν ἔλεγχο τοῦ ἑαυτοῦ μας. Νά εἴμαστε ἐπάνω ἀπό τά βιβλία καί ὄχι κάτω ἀπό τά βιβλία. Νά πειθαρχοῦμε τά διαβάσματά μας.

Κάποτε στήν Ἀθήνα, πρό 70 ἐτῶν περίπου, ὑπῆρχε ἓνας κοσμικός κύριος, ἓνας δανδῆς τῆς ἐποχῆς, ὁ ὅποιος γιά νά ἐπιδεικνύεται στίς ὥραιες κυρίες ἔπαιρνε ἓνα ἄσπρο ἄλογο καί πήγαινε καβάλα, ἀπό τήν λεωφόρο Ἀμαλίας πρός τίς στῆλες τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Ἐκεῖ φαίνεται ἐγίνετο ἡ κοσμική κίνηση τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Πήγαινε μέν καβάλα, ἦτο ὅμως καβαλάρης τῆς κακιάς ὥρας. Τόν συνήντησε κάποτε ἓνας εὐφυέστατος λογοτέχνης τῆς ἐποχῆς καί τοῦ λέει: -Καλῶς τόν κ. Ἀνδρέα. Καί ποῦ σέ πάει σήμερα περίπατο τό ἄλογο; Αὐτό εἶναι τό μεγάλο θέμα. Νά μή μᾶς πηγαίνει περίπατο τό ἄλογο. Νά πηγαίνομε ἐμεῖς τό ἄλογο περίπατο. Ἐμεῖς νά ἡνιοχοῦμε τή σκέψη μας, τή γνώση μας καί τά διαβάσματά μας.

Ἀλλά βέβαια τά διαβάσματα εἶναι ποικίλης μορφῆς καί ἔχει τό κάθε ἓνα ἀποχρώσεις στόν τρόπον μέ τόν ὅποιον πρέπει νά γίνεται.

Διαβάζομε βιβλία καί περιοδικά, πού ἔχουν χρησιμότητα μόνο γιά τίς πληροφορίες πού μᾶς δίνουν. Τά διαβάζομε γιά νά μαθαίνομε τί εἰπώθηκε, τί συνέβη, Π.χ. μιά σύγκρουσις αὐτοκινήτων, ἓνας σεισμός. Ἡ διαβάζομε ἓνα συμβόλαιο, ἓνα ἐταιρικό. Θέλουμε νά μάθουμε ὠρισμένα γεγονότα καί τίποτα παραπάνω.

Ὑπάρχει ὕστερα ἓνα διάβασμα, πού πάει πιό πέρα. Δέν ἀρνεῖται στό πληροφοριακό στοιχεῖο. Θέλει αὐτό τό ὕλιν πού περιέχει τό βιβλίον, κάπως νά τό ἀνασυντάξη, νά τό συνθέσῃ, νά τό συλλάβῃ σάν μιά ἐνότητα. Καί καί τι παραπάνω μάλιστα κάποτε στίς εἰδικές ἐπιστήμες, νά τό ἀναγάγῃ σέ ὠρισμένες ἀρχές, ὥστε νά στερεώσῃ τήν συστηματικότητά του, ὅσον τό δυνατόν περισσότερο καί νά τό ἀξιολογήσῃ. Ἐτσι κάνουν ἐκεῖνοι πού διαβάζουν ἐπιστημονικά βιβλία.

Ἀλλά ὑπάρχει καί ἓνα ἄλλου εἶδους διάβασμα, ὅπου οὔτε αὐτή ἡ προσεκτική σύνθεση τοῦ ὕλινου δέν ἀρνεῖται. Ὅπου θέλουμε τό κάθε στοιχεῖο πού διαβάζομε νά τό ἀνεβάσωμε ὡς σέ μίαν ἀνώτατη ἀξία. Νά τό συνδέσωμε μέ τήν πρώτην ἀρχήν τῆς ζωῆς, μέ τόν τελικό της σκοπό. Δηλαδή ὑπάρχουν βιβλία, τά ὅποια δέν ἀρνοῦνται σέ ὅτι ἀρνοῦνται τά βιβλία τῶν εἰδικῶν ἐπιστημῶν,

ἀλλὰ ἀποβλέπουν σ' ἐνεῖνο πού ζητάει ἡ φιλοσοφία. Χρειάζεται νά ἀνεβοῦν α' αὐτόν τόν ἀναβαθμό, τοῦλάχιστον ἐνεῖνοι πού θέλουν νά ἔχουν μιὰ ἀνώτερη ἐποπτεία τῆς ζωῆς. Ἀλλοιῶς ἡ γνώση μένει κολοβή. Πρέπει ὅμως νά φθάσῃ σέ κάποιο τέρμα. Σέ ἕνα τελευταῖο γιατί.

Δέν χρειάζεται νά πῶ πόσο σημαντιῶς εἶναι αὐτό, νά πῶ ὅτι αὐτή ἡ ἀναγωγή, σ' ἕναν ἔσχατο σκοπὸ γεννήθηκε ἐδῶ στήν Ἑλλάδα, ὅτι πρὶν ἀπὸ τὴν Ἑλληνική φιλοσοφίαν εἴχαμε προσπάθειες ἀναγωγῆς σέ μιὰ πρώτην ἀρχήν, πού ἔχουν ὅμως μυθιῶδες χαρακτῆρα καὶ ὅτι πρώτη φορά ὁ "Ἕλληνας" σέ αὐτό τό ἀντίκρουσμα ἔδωσε λογιῶδες χαρακτῆρα, ἐπιστημονιῶδες χαρακτῆρα. Καὶ αὐτό νομίζω, ξεχωρίζει κατὰ βάσιν τόν Εὐρωπαϊκὸ πολιτισμό, ἀπὸ ἄλλους κατὰ τὰ ἄλλα ἄξιους πολιτισμούς. Στὴν Ἑλλάδα γεννήθηκε ἡ φιλοσοφία. "Ἄλλοι, οἱ Κινέζοι καὶ οἱ Ἰνδοί, ἔχουν σοφοὺς, δέν ἔχουν φιλοσόφους, ἔχουν SAGES καὶ SAGESSE, ὅχι φιλοσοφία.

Πάντως στὰ φιλοσοφικά βιβλία δέν ἀρνεῖ νά συνθέσωμεν ἢ νά συστηματοποιήσωμεν τό ὕλιν. Πρέπει νά πᾶμε βαθύτερα. Πρέπει νά συλλάβωμε τό ἥθος, τὴν προσωπικότητα, τό πνεῦμα τοῦ φιλοσόφου. Ἐδῶ δέν ἀρνεῖ ἡ ὀργανωμένη κατὰ τάξιν ὕλιν. Ἐδῶ χρειάζεται σύλληψη τοῦ βαθύτερου νοήματος πού ὑπάρχει πίσω ἀπὸ ὅλα αὐτά. Δέν μπορεῖ νά διαβάσωμε, ὅπως διαβάζωμεν ἐνα ἐπιστημονιῶδες βιβλίον, εἴτε τὰ ἔργα τοῦ Πασκάλ, εἴτε τὰ ἔργα τοῦ Αὐγουστίνου, εἴτε τὰ ἔργα τοῦ KIERKEGAARD.

Ἀλλὰ ἔχομε καὶ ἕνα ἄλλο εἶδος διαβάσματος. Εἴχαμε πεῖ ὅτι μέ τό διάβασμα ἀποβλέπομε, ἄλλοτε μέν εἰς τὴν λογικὴ νόηση καὶ ἄλλοτε τὴν αἰσθητικὴ νόηση τῶν πραγμάτων, τὴν νόηση ἡ ὅποια, μέ τὴν συγκίνηση πού μᾶς δημιουργεῖ τό ἀντικείμενον, μᾶς ὁδηγεῖ στό ὕψος ἢ στό ὠραῖον. Ἡ συγκίνηση μπορεῖ νά πηγάζῃ ἀπὸ τό ἴδιον τὸ κείμενον. Ἀπὸ τόν γραπτὸ ἢ τόν ἀφορισμὸν λόγον. Ὁχι ἀπὸ τό ἀπλὸ περιεχόμενον του, ἀλλὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὕλην, τὴν αἰσθητικὴν του ὕψος. Ἐνσωματώνεται τό ἄξιον καὶ τό σημαντιῶδες ἐδῶ στό ἴδιον τὸ κείμενον. Ἐδῶ πλέον δέν εἶναι τό κείμενον ἕνα ἀπλὸ μέσον μεταδόσεως. Εἶναι τό ἴδιον αἰσθητικὴ οὐσία. Εἶναι τό ἴδιον περιεχόμενον. Ὁχι γιὰ τό λογικὸ νόημα του, ἀλλὰ γιὰ τὴν μορφήν του. Διότι ἔχει ρυθμό τό κείμενον αὐτό, ὠραῖον ἥχος, ἀρμονία περιόδων, εἰσόδους, ἀντιθέσεις. Ἐχει πλαστικότητα στὴν ἔκφραση. Ὅλα αὐτά τὰ αἰσθητὰ στοιχεῖα μᾶς συγκινοῦν. Καὶ ἡ συγκίνηση αὕτη μᾶς δίνει νά καταλαβαίνωμε πράγματα, πού ποτέ ἡ λογικὴ ἢ τό λογικὸ περιεχόμενον τοῦ κειμένου δέν μπορεῖ νά μᾶς δώσῃ. Αὐτό εἶναι τό πρῶτον πού πρέπει νά καταλάβουν ὅσοι πλησιάζουν λογοτεχνιῶδες κείμενον, εἶναι κατὰ ἐντελὴς διαφορὸν ἀπὸ τὰ ἄλλα κείμενα.

Τώρα ἔχομε πολλῶν εἰδῶν λογοτεχνιῶδες κείμενα. Ἐχομε ἐπομένως καὶ πολλὰ εἶδη αἰσθητικότητος λογοτεχνικοῦ κειμένου. Ἄλλη εἶναι ἡ αἰσθητικὴ φύσις τοῦ ποιητικοῦ λόγου, ἄλλη εἶναι ἡ αἰσθητικὴ φύσις τοῦ ρητορικοῦ, ἄλλη ἡ αἰσθητικὴ φύσις τοῦ πεζοῦ λόγου. Στὴν ποίησιν ὁ λόγος εἶναι καλλιτεχνικὴ ὕλη, ὅπως εἶναι τό μάρμαρον γιὰ τὸν γλύπτην καὶ ὅπως εἶναι ὁ ἥχος γιὰ τὸν μουσικόν. Ὁ λόγος δέν ἔχει μόνον ρυθμό, ὅπως εἴπαμε καὶ εἰσόδους, ἀντιθέσεις. Ἐχει εἰδικόν ἐξωτερικόν ρυθμό. Ἐχει τό στίχον. Εἴτε ὁ στίχος αὐτός εἶναι κλασσικὸς, εἴτε εἶναι ἐλεύθερος, ὅπως στὴν νεώτερη ποίησιν.

Οὐαὶ καὶ ἀλοῦμονον ὅσοι διαβάζουν ποίησιν γιὰ νά μορφώνωνται ἡθικά, ἢ

για νά μαθαίνουν πράγματα, όπως συμβάλνη δυστυχώς στην διδασκαλία τῶν ποιημάτων στά σχολεῖα. ἔχει ἡ Ἑλένα Μπεθ BROWNING ἴσως γνωστή σέ πολλούς ὡς μίς Μηδ, ἔχει ἓνα στίχο ὅπου ναυτηριάζει αὐτά τὰ ἡθοπλαστικά ποιήματα πού φέρνουν σέ ἀπόγνωση τήν ἡθική. Ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖον διεξάγεται ἡ διδασκαλία τῆς ποιήσεως μέ τό γνωστό συμπέρασμα τοῦ δασκάλου, λέγοντας στά παιδιά : Ἀπό αὐτό τό ποίημα μαθαίνετε, πῶς πρέπει νά νανεῖς νά εἶναι πατριώτης ἢ πῶς πρέπει νά εἶναι νανεῖς ἔντιμος, ἐμένα τοῦλάχιστον μέ ἀνατριχιάζει. Τό αἰσθάνομαι ἔάν μιά προδοσία τῆς ποιήσεως.

Ἄλλο βέβαια ὅτι για νά φτάσωμε στην κατανόηση ὠρισμένων ποιημάτων χρειάζονται γνώσεις. Δέν μπορείτε νά πλησιάσετε τόν Ντάντε φερ'εῖπειν ἂν δέν ξεύρετε ἁπλῶς τὰ ἱστορικά γεγονότα τῆς ἐποχῆς του, διότι ὅλο τό ποίημα του εἶναι γεμάτο ὑπαινιγμούς για ἱστορικά γεγονότα καί για πρόσωπα τῆς ἐποχῆς του. Δέν μπορείτε νά τόν καταλάβετε ἔάν δέν ξέρετε τήν φιλοσοφία τοῦ Θωμᾶ τοῦ Ἀκιννίτη, δέν μπορείτε νά τόν καταλάβετε ἔάν δέν ξέρετε Ἀριστοτέλη, τοῦλάχιστον τὰ ἡθικά τοῦ Ἀριστοτέλους, πού ἀποτελοῦν τήν βᾶσιν μέ τήν ὁποία οἰκοδομεῖ ὁλόκληρον τόν κόσμον του. Δέν μπορείτε νά καταλάβετε τόν Ντάντε ἔάν δέν ξέρετε τοὺς ποιητάς τῆς Προβηγκίας, τοὺς TROUBADOURS, διότι ἀπό ἐκεῖ ἔχει ἀντλήσει ἓνα μεγάλο μέρος τῶν ἐκφραστικῶν μορφῶν του. Περαιτέρω πρέπει νά καταλάβωμε (καί εἶναι καί αὐτά θέματα γνώσεως) πῶς συλλαμβάνει τήν θρησκείαν ὁ Ντάντε, ποιά εἶναι ἡ θρησκευτική του φιλοσοφία, ποιά εἶναι ἡ Θεολογία του, ποιά εἶναι ἡ ἐρωτική του φιλοσοφία, ποιά εἶναι ἡ πολιτική του φιλοσοφία. Ἀφοῦ ὅμως τὰ καταλάβετε ὅλα αὐτά καί μόνον τότε θά προχωρήσετε στην οὐσία. Τότε μόνον, μετά ἀπό αὐτήν τήν προπαρασκευήν, θά συλλάβετε, διαβάζοντας τόν ἴδιον τόν ποιητικόν του λόγο στό πρωτότυπο, ἐκεῖνο για τό ὁποῖο ὁ λόγος αὐτός ἐγράφηκε. Τήν ὠραιότητα τοῦ ποιήματος.

Ὁ ρητορικός λόγος αὐτός δέν ἀποβλέπει στό νά πῇ ὠρισμένα πράγματα μόνον. Ψυχρά καί ἀντικειμενικά. Ὁ ρητορικός λόγος θέλει νά ἐμπνεύσῃ πίστη για ὠρισμένα πράγματα. Ὅταν θέλει νά πείσῃ ὁ ρήτωρ δέν θέλει νά πείσῃ μόνον μέ τήν λογικήν του. Θέλει νά πείσῃ μέ τήν ὁρμήν τοῦ λόγου, μέ τήν χάρη του. Μέ τήν σαφήνειάν του. Ἡ ρητορική εἶναι καί μεταξὺ ποιητικοῦ καί πεζοῦ λόγου.

Μιλῶντας τώρα για τόν πεζό λόγο, ἐννοῶ τόν καθαρό πεζό λόγο. Δέν ἐννοῶ ἓναν πεζό λόγο ὅπως εἶναι ἡ NOURRITUTES TERRESTRES τοῦ GIDE ἢ ὁ Ζαρατούστρα τοῦ Νίτσε, ἢ τό Τραγούδι τῆς Γῆς τοῦ Μυριβήλη καί ἄλλα τέτοια πεζογραφήματα, πού ἂν καί γραμμέν: οἱ πεζοὶ λόγοι, ἐν τούτοις ἀποτελοῦν ποιητικόν λόγο. Δέν θέλω ἐπίσης νά θίξω ἐδῶ τό μυθιστόρημα, διότι αὐτό ἀποτελεῖ ἓνα πολύ σύνθετο ζήτημα καί θά μέ ὀδηγοῦσε ἐξ μεγάλης περιπλανήσεως ἢ ἀνάλυσή του. Δέν θέλω νά σᾶς κουράσω.

Πάίρνω τόν καθαρό πεζό λόγο. Καί αὐτός μπορεῖ νά εἶναι λογοτεχνικός λόγος καί νά ἔχῃ ὅλες αὐτές τίς ιδιότητες πού σᾶς ἀνέφερα. Νά ἔχῃ δηλαδή ρυθμό, νά ἔχῃ ἡχητικότητα, νά ἔχῃ πλαστικότητα, νά ἔχῃ ἀντιθέσεις εἰκότων καί κᾶλλος καί ἁρμονία τῶν φραστικῶν περιόδων. Προπαντός ὅμως ἔχει καί, πού ἀπό κανένα ἄλλωστε ἔργο τέχνης δέν μπορεῖ νά λείψῃ, ἀλλά πού ἐδῶ προβάλλεται περισσότερο, ἔχει δομή. Κάθε ἔργο τέχνης

είναι έργο άρχιτεκτονικό. Όλοι άρχιτεκτονούμε όσοι γράφουμε λογοτεχνικά κείμενα. Αν δέν τό κάνουμε καί αφήνομε τόν έαυτό μας νά γραφή χωρίς άρχιτεκτονική μορφή, χωρίς τήν δομή, πού δίνει ούσιαστικότητα στό λόγο μας, νομίζω ότι δέν βαδίζομε τόν όρθό δρόμο. Πρέπει ό πεζός λόγος νά έχη δομήν άρχιτεκτονική, ίσορροπία, καθαρότητα καί άκριβολογία. Σπανιώτατον δώρον σέ όλες τίς έποχές. Παραδείγματα, γιά νά είμαι σαφής, Ό Θουκυδίδης, ό Ξενοφών, ό Κινέρων, ό Ιούλιος Καΐσαρ, ό Μοντέν, ό Βολταΐρος, ό Φράνσις Μπέϊκον, Μανώλεϋ καί ούτω καθ'έξής.

Αυτά τά κείμενα είναι καί διδαντικά, αλλά δέν είναι ή άξία τους αυτή. Υπάρχουν καί άλλα διδαντικά κείμενα. Καί διδαντικώτερα ίσως. Ένείνο πού έχει σημασία σ'αυτά τά κείμενα είναι ή αίσθητική τους ή καλλονή τής ίδίως τής γλώσσας, αυτού τούτου τού κειμένου. Αυτό είναι τό μεγάλο χάρισμα τους.

Πρέπει νά σάς πώ κάτι πού μοϋ έκανε πάντοτε έντύπωση. Δέν ξέρω γιατί έχει συμβή αυτό. Δέν μπόρεσα έγώ τούλάχιστον νά δώσω άνόμη καμμία έξήγηση. Μόνο σέ τέσσερις άπ'όσες ξέρω λογοτεχνίες βρίσκομαι μέγαλον Πεζό λόγο. Ένώ ποίηση βρίσκουμε σέ όλους τούς λαούς τής γής, άπό τήν Κίνα έως τάς Ινδίας καί άπό τήν Ινδία έως τήν Αμερική, τέσσερις λαοί μας δημιούργησαν μέγαλο πεζό λόγο. Οί άρχαίοι Έλληνες, οί Λατίνοι, οί Γάλλοι καί οί Άγγλοι. Έγώ πού είμαι μάλλον Γερμανοτραφής οέν μπορώ νά πώ ότι τό βρίσκω αυτό τό δώρο στήν Γερμανία.

Καί αυτό μέ φέρνει σέ ένα κάπως όλισθηρό ζήτημα. Αυτά τά λογοτεχνικά κείμενα πού ένσαρκώνουν μέσα στήν λέξη καί στήν φράση καί στόν ρυθμό τους, τήν άξίαν τους πώς μεταφράζονται ; Πώς μπορούν νά μεταφραστούν ;

Ας πάρουμε τά φιλοσοφικά βιβλία. Καί σ'αυτά σημιουργούνται μεγάλες δυσκολίες. Δέν μιλάω γιά τά έπιστημονικά βιβλία γιατί ένεί ή μετάφραση είναι πολύ άπλή. Έχω νά πώ ώρισμένα πράγματα τά λέω ή στήν μία ή στήν άλλη γλώσσα. Άρνεϊ νά άνταποκρίνονται οί όροι σ'ένείνο πού θέλω νά πώ. Παίρνω όμως τά φιλοσοφικά βιβλία. Πολλές φορές είναι άδύνατον νά μεταφράσης ένα φιλοσοφικό βιβλίο. Όταν ό Χαΐνε θέλησε νά μεταφράση τόν Έγελλο γαλλικά, γράφει καί ό ίδιος ότι κατασκεύασε ένα έκτρωμα καί γέλασε μέ τόν έαυτό του μέν αυτό τό λέει βέβαια γιά νά χτυπήση τόν Έγελλο γιά νά τονίση τήν άσάφειά του αλλά κατ'ούσιν διαπιστώνει ότι δέν κατορθώνεται ή μετάφραση τού κειμένου τού μεγάλου γερμανού φιλοσόφου.

Έγώ προσωπικώς έχω τήν έξής έμπειρία. Διάβασα τόν Λάο Τσέ σέ άγγλική, σέ γαλλική καί σέ γερμανική μετάφραση. Αν σάς έφερνα καί τίς τρείς μεταφράσεις θά βλέπατε ότι μεταξύ τους δέν έχουν καμμίαν σχέση. Άλλα έρμήνευσε ό ένας, άλλα ό άλλος. Έλλειπαν μέσα στή γλώσσα τού καθ'ένός οί μορφές σκέψης, οί όποιες υπάρχουν στό Λάο Τσέ καί οί όποιες, γιά μίς είναι κάτι άσαφές, πού δέν μπορούμε πλήρως νά συλλάβωμε. Άλλά γιατί νά πηγαίνω τόσο μακριά ; Κάνετε τόν

κόπο νά διαβάσετε Παλαιά Διαθήκη καί πάρετε ἀφ' ἑνός τήν μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα καί μιᾶ μετάφραση κατ' εὐθείαν ἀπό τήν Ἀραμαϊκή, καί θά δῆτε ὅτι πολύ συχνά μοιάζουν σάν δύο διαφορετικά κείμενα. Δέν μπορεῖ νά πιάση ἡ κάθε γλώσσα σιά δύχτια της ὅλα τά φάρια. Ἀλλοῦ τό δύχτι εἶναι πολύ σφικτό καί δέν χωρᾷν τά μεγάλα φάρια, ἄλλοῦ εἶναι πολύ ἀραιό καί φεύγουν τά μικρά.

Καί ἔρχομαι τώρα στή λογοτεχνία. Ἐκεῖ τό πρόβλημα γίνεται πιά δύσκολο, ἐκεῖ ὁποῖος θέλει νά μεταφράσῃ βρίσκειτο στό δίλημμα, ἢ νά κἀνῃ ἕναν μὴ αἰσθητικό πεζό λόγο, καί νά πῇ ὅτι λέει ὁ ποιητής, καί τότε δέν μεταφράζει ἕνα ποίημα ἀπλῶς, εἶδαι πληροφορίες τοῦ τί εἶπε ὁ ποιητής, ἢ ἄλλοιῶς ἀναδημιουργεῖ τό ἔργο τοῦ ποιητοῦ. Κανείς τότε δέν ξέρει μέχρι ποίου μέτρου τό μεταφρασμένο εἶναι ἔργο τοῦ μεταφραστοῦ καί μέχρι ποίου μέτρου εἶναι τοῦ δημιουργοῦ. Εἶναι τόσος μεγάλη ἡ συμβολή τοῦ μεταφραστοῦ στό ἔργο τό πρωτότυπον. Μπορεῖ νά πῇ κανείς ὅτι τό λογοτεχνικό ἔργο σχεδόν δέν μεταφράζεται, μία προσέγγισις μόνο μπορεῖ νά ἐπιτευχθῇ γιά νά μαγεύωμεν τί ἤθελε νά πῇ ὁ δημιουργός τοῦ πρωτοτύπου.

Στόν ρητορικό λόγο τά πράγματα εἶναι πιά ἀπλᾶ καί ἀνόμη ἀπλούστερα εἶναι βέβαια στόν πεζό λόγο, ἀλλά καί ἐκεῖ μὴν νομίζετε ὅτι εἶναι πλήρως ἐπιτιμή ἡ ταυτότητα τοῦ κειμένου μέ τήν μετάφραση. Ποτέ ἡ μετάφραση πού ἔχει ἐγκαταλείψει τόν ἥχο, τόν ῥυθμό, τήν χάρι τῶν φράσεων τοῦ πρωτοτύπου δέν ἀγγίξει τόν ἥχο μας, ἐνῶ ὁ πρῶτος ἐκεῖνος γι' αὐτό τό ἔγραφε· ὅχι γιά νά μάθωμεν τί λέει. Αὐτό μπορούσε νά τό πῇ καί ἄλλοιῶς καί νά τό ποῦν καί ἄλλοι ἀντ' αὐτοῦ. Ἐκεῖνο πού ἤθελε, εἶναι νά μᾶς ἀγγίξῃ μέ τήν μορφή τοῦ λόγου, καί αὐτό χάνεται στήν μετάφραση.

Ἐν τούτοις, ὅταν διαβάζουμε, εἴτε μεγάλα φιλοσοφικά ἔργα, εἴτε ἔργα λογοτεχνικά (καί μέ αὐτά μορφώνονται τά παιδιά μας στό σχολεῖο) ἐκεῖνο μέ τό ὅποιον μορφώνονται δέν εἶναι τό περιεχόμενον πού βρίσκει κανείς, σ' ἕνα οἰοδῆποτε κείμενον. Ἐκεῖνο μέ τό ὅποιον μορφώνονται εἶναι ἡ μορφή. Γι' αὐτό ἡ λέξις αὐτή ἡ Ἑλληνική ἡ μορφή εἶναι τόσον σημαντική. Ἡ μόρφωση εἶναι μετάδοση μορφῶν καί τίποτε ἄλλο.

Ὅταν στήν Ἀναγέννηση δημιουργήθηκε ἡ περίφημη κίνηση τοῦ Οὐμανισμοῦ καί ὅταν ἀργότερα στίς ἀρχές τοῦ 19ου αἰῶνος ἐδημιούργησε ὁ HUMBOLDT στήν Γερμανία τήν κίνηση τοῦ νέου Οὐμανισμοῦ, καί ἐπέμενε ὅτι πρέπει νά στηριχθῇ ἡ παιδεία σέ βασιικά κλασσικά κείμενα, αὐτό εἶχαν ὑπ' ὄψιν τους. ἤξεραν ὅτι ἐκεῖνο πού βαθύτερα παιδεύει καί καλλιεργεῖ τόν ἄνθρωπον, ἐκεῖνο πού μορφώνει εἶναι ἡ μορφή. Καί γι' αὐτό ἐπέμεναν τόσον ὅλοι οἱ λάτρεις τοῦ Οὐμανισμοῦ στή γνώση τῶν Ἑλληνικῶν καί τῶν Λατινικῶν κειμένων. Διότι αὐτά τά κείμενα, εἶναι κείμενα πού περιέχουν τίς τελειότερες, τίς καθαρώτερες ἐκφράσεις ὅλων τῶν νοημάτων τοῦ πνευματικοῦ μας κόσμου, ὅλης τῆς λογικῆς μας σκέψεως, τοῦ ἥθους μας, τίς καθαρώτερες ἐκφράσεις τῶν βαθυτέρων αἰσθημάτων μας, τῶν εὐγενεστερῶν τάσεων, καί ὅλα αὐτά χάρις στήν τέλεια καί ἄρτια δομή τοῦ λόγου.

Ἡ εἰδική καί δῆ ἡ τεχνική μόρφωση εἶναι ἀπαραίτητη. Αὐξάνει τήν ἐπιτηδειότητα τοῦ ἀνθρώπου σέ ἕναν ὀρισμένο κλάδο, τήν δεξιολογία του, ἀκόμη καί τήν διανοητική τοῦ εὐστροφία, ἀλλά ποτέ δέν καλλιεργεῖ ψυχές, ποτέ δέν δημιουργεῖ ἀνθρωπιά, δέν δημιουργεῖ προσωπικότητα. Καί

γι'αυτό βλέπετε σήμερα, πολλούς κορυφαίους ἐπιστήμονας σ'όλο τόν κόσμον, θαυμάσιους στήν τέχνη τους, θαυμάσιους στήν εἰδικότητά τους, ὅπου ὅμως ἅμα βγοῦν ἀπό τούτην, δέν μποροῦν νά σᾶς πούν τίποτε. Εἶναι κενοί, περιεχομένου. Τούς λείπει ὅχι ἡ εἰδική γνώση καί ἡ ἐπίστημη, ἀλλά ἡ Καλλιέργεια τῆς ψυχῆς. Ἄν θέλωμε ὅμως ἡ παιδεία νά ἐκπολιτίζη τόν ἄνθρωπον, νά καλλιερῇ τόν μέσα μας κόσμο ἄν πιστεύωμεν πῶς ὁ μέσα μας κόσμος ἔχει περισσότερη σημασίαν ἀπό τόν ἔξω, ὅτι εἶναι αὐτός ὁ πιό σημαντικός, πῶς πρῶτο χρέος μας εἶναι ἡ ἰσορροπία του, ἡ εὐρυθμία του, ἡ εὐνοσμία του, ἡ ποιότητά τους, τότε πάλι στήν καλλιέργεια τῆς μορφῆς θά πᾶμε, στήν ἀνάγνωση αὐτῶν τῶν κειμένων πού μᾶς δίδουν σέ ἰδανική μορφή ἀκριβῶς αὐτήν τήν παιδεία τῆς ψυχῆς.

Ἐπάνω ἄλλωστε σ'ένα τέτοιο βᾶθρο Οὐμανιστικῆς παιδείας, ἡ τεχνικὴ παιδεία καί αἱ εἰδικαί γνώσεις βρίσκουν τό πιό πρόσφορο ἔδαφος γιά νά ἀναπτυθοῦν. Μέ αὐτό γίνεται ὁ ἄνθρωπος πιό δημιουργικός.

Βέρω τίς ἀντιρρήσεις. Πρῶτη ἀντίρρηση εἶναι ὅτι αὐτά πού λέγω εἶναι ξεπερασμένα, ἡ δευτέρα ἀντίρρηση εἶναι ὅτι δέν προφταίνει τό παιδί, δέν προφταίνει ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος γενικά νά ἀποκτήσῃ αὐτή τήν παιδεία, ἀφοῦ μόλις προφταίνει νά μάθῃ τ'ἀπαραίτητα, γιά νά γίνῃ μηχανικός, δικηγόρος, γιατρός κ.λ.π. Καί τρίτη ἀντίρρηση: Γιάτί ἀντί νά χάσῃ τόν καιρόν του νά μαθαίνῃ τό παιδί πράγματα πού θά λησμονήσῃ, νά μὴ μαθαίνῃ πράγματα πρακτικῶς χρήσιμα στήν ζωὴ του, πράγματα πού δέν θά λησμονήσῃ.

Κάποτε στή Γαλλικῇ Βουλῇ ἔγινε συζήτηση γι'αὐτό τό θέμα καί ἓνας Βουλευτής, σηκώθηκε καί εἶπε. Ἐγώ τὰ Ἑλληνικά καί τὰ Λατινικά καί τήν Τριγωνομετρίαν τὰ ἔμαθα ἀλλά καί τὰ ξέχασα. Σέ τί μέ ὠφέλησαν; Καί ὁ HERRIOT νομίζω τοῦ ἀπήντησε μέ τήν ἐξῆς κλασσικὴ φράση. IL ME SUFFIT QUE VOUS L'AYEZ OUBLIE. Μοῦ ἀρκεῖ ὅτι πέρασες ἀπό ἐκεῖ, ἔστω καί ἂν τὰ ξέχασες. Ὅτι ἔμεινε στό ὑποσυνείδητόν σου κάτι ἀπό τήν καλλιέργεια πού μποροῦν αὐτά τὰ πράγματα νά δώσουν.

Διότι πράγματι αὐτά κυρίως δίνουν δύναμιν δημιουργικὴν στόν ἄνθρωπο, τόν κἄνουν πομπόν ζωῆς καί ὅχι μόνο δέκτη. Ἰδίως δέ σέ ἐποχές ὅπου τίθενται ἐν ἀμφιβόλῳ ὅλα τὰ ἀνώτατα ἰδανικά, σέ ἐποχές ἡθικῆς καθίζησης, αὐτὴ εἶναι ἡ παιδεία πού πρέπει νά ἔχῃ τό προβάδισμα καί χάρις ἀκόμη τῆς τεχνικῆς Παιδείας.

Αὐτὴ ὁλοκληρώνει, μορφώνει τόν ἄνθρωπο τῆς πράξεως, πού σέβεται τόν συνάνθρωπό του, καί διέπεται ἀπό τὰ αἰσθήματα καί τὰ ἰδανικά τῆς ἀνθρωπιάς καί τῆς ἀλληλεγγύης πού χαρακτηρίζουν σᾶς τοὺς Ροταριανούς. Μέ αὐτὴν τὴν σκέψη ἐγκαταλείπω τόν κόσμο τῶν ἰδεῶν καί προσγειώνομαι σέ αὐτὴν αἰθούσαν, μεταξύ σας.

Θέλω νά σᾶς εὐχαριστήσω διότι εἴχατε τὴν ἀντοχὴ νά μέ ἀκούσετε τόσον ὥρα καί νά σᾶς ζητήσω συγγνώμην γιά τὴν πολυλογία μου. Τό ἀμάρτημά μου ὅμως ὀφείλεται στήν ἀγάπη μου γιά τό βιβλίο καί γιά τὴν παιδεία πού μᾶς προσφέρει. Πρέπει δέ πάντοτε νά συγχωροῦμε τίς ἀμαρτίες πού γίνονται ἀπό ἀγάπη, σύμφωνα καί μέ τόν Εὐαγγελιστὴν Λουκᾶ.

Ἀφίενται μοι λοιπόν αἱ ἀμαρτίαι αἱ πολλαί, αἱ ἀποφινὰς τοῦλάχιστον ὅτι πολὺ ἠγάπησα τὴν γνώση καί τὴν ἀνάγνωση.

(Χειροκροτήματα).

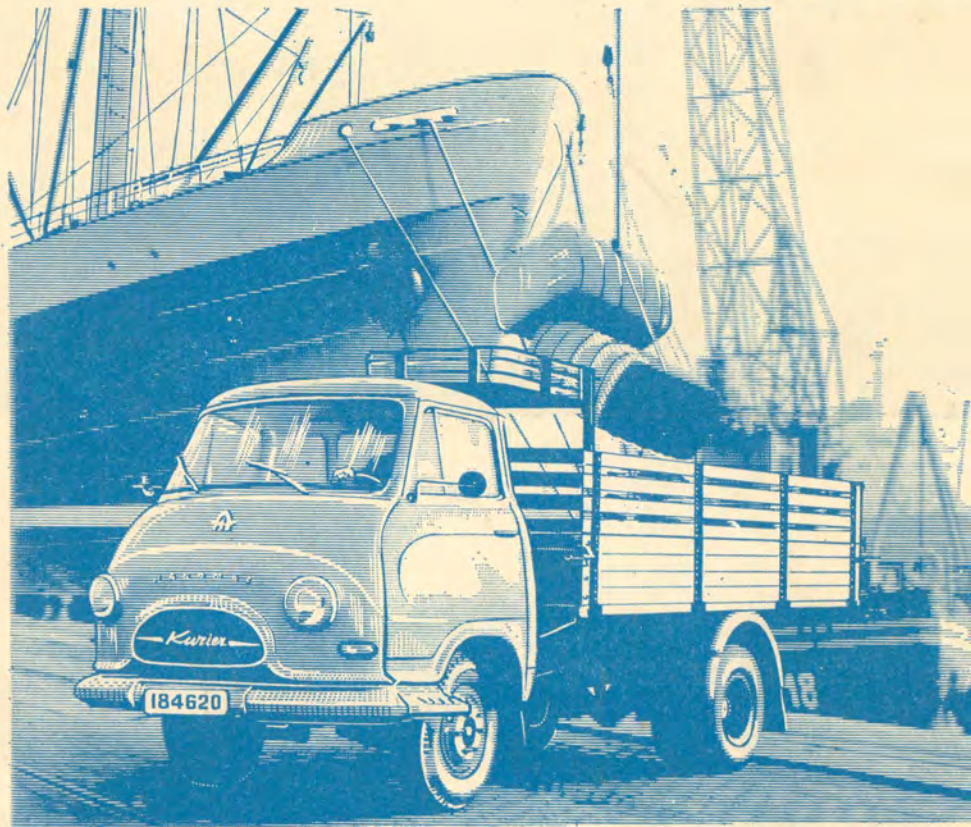

44%

ΤΟ 44 % ΤΩΝ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΥΠΟΔΗΜΑΤΩΝ ΕΠΡΑΓΜΑΤΟ-
ΠΟΙΗΣΕ ΤΟ 1964 Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΙ Ο ΟΙΚΟΣ ΥΠΟΔΗΜΑΤΩΝ

ΠΕΤΡΙΔΗ

HANOMAG **ΕΥΕΛΙΚΤΑ ΙΣΧΥΡΑ** **ΑΣΦΑΛΗ**

..καὶ πάντα καινούργια!

Πραγματικά πρέπει να ψάξετε πολλές ημέρες για να ανακαλύψετε ένα παλιό αυτοκίνητο HANOMAG. Όλα είναι του κουτιού, όλα εργάζονται μέρα και νύχτα, όλα εργάζονται χρόνια ολόκληρα κι' όλα παράμενουν καινούργια. Γιατί τα ΧΑΝΟΜΑΚ δεν παθαίνουν ποτέ τίποτα.

Τα ΧΑΝΟΜΑΚ τα συναντάτε παντού. Και προπαντός εκεί, που κανένα άλλο φορτηγό δεν μπορεί να προχωρήσει! Τα συναντάτε να φορτώνουν και να ξεφορτώνουν

στους στενούς δρόμους της αγοράς των Αθηνών και του Πειραιώς ή στους ανώμαλους επαρχιακούς δρόμους, σε άδιεξόδους, χωμένα μέσα σε αποθήκες, ανεβασμένα σε πεζοδρόμια, παντού όπου οι ανάγκες το επιβάλλουν.
 Η ευελιξία τους είναι παροιμιώδης!

Σ' αυτά τα μοναδικά προσόντα των φορτηγών ΧΑΝΟΜΑΚ, προσθέστε και το γεγονός ότι έχουν την καλύτερη τιμή μεταπωλήσεως.

ΜΕΓΙΣΤΗ ΑΠΟΔΟΣΙΣ
ΜΕ ΛΙΠΑΝΤΙΚΑ

ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΚΙΝΗΤΑ-BENZINOKΙΝΗΤΑ: 1/2 - 3/4 - 1 - 1 1/2 - 2 - 2 1/2 και 3 τόννων
 για ΔΗΜΟΣΙΑ και ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΧΡΗΣΗ

Δ. ΑΒΡΑΣΟΓΛΟΥ Α.Ε.

ΑΘΗΝΑΙ
 ΛΕΩΦ. ΑΘΗΝΩΝ 37

ΛΑΡΙΣΑ
 ΒΑΣ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ 45

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
 ΛΕΟΝΤΟΣ ΣΟΦΟΥ 15

ΥΕΣΗΜΕΡΙΝΗ

10/11/66

Κουβέρτες για τὸν χειμῶνα

Ὁ χειμῶνας περιορίζει τὶς «μὶν - φοῦστες»: Τουλάχιστον στὴν Ἀγγλία πού τὸ κλίμα δὲν ἀστεϊεύεται. Καὶ οἱ οἰκοὶ ραπτικῆς πού ξέρουν νὰ «βλέπουν μακριὰ» ἐσπενσαν νὰ παρουσιάσουν νέες δημιουργίες. Κομφότατα «ἀνσάμπλ» πανταλόνι καὶ ζακέττα, πού ὅταν πρόκειται νὰ φορεθοῦν τὸ δρόμυ γίνονται ἀπὸ βαρύνιμα ὑ-

φάσματα. Στὸ μετὰξὺ ὅμως ἓνα ἄλλο ἐνδυματολογικὸ πρόβλημα δημιουργήθηκε γιὰ τὶς κομψὲς Ἀγγλίδες. Τί μπορεῖ νὰ φορεθῇ πάνω ἀπ' αὐτὰ τὰ βαρύνιμα ἀνσάμπλ; Ἐνα χονδρὸ ὕφασμα σέ... γραμμὴ κουβέρτας θὰ ἔδινε τόγο ἀτημέλειας. Μιὰ ζακέττα ἀπὸ «μὶν» θὰ ἦταν κακόγουστη... Μερικὰ καταστήματα παρουσίασαν χοντὰ παλτὰ ἀνδρικοῦ τύπου. Ἐνας ὅμως ἀπὸ τοὺς πρὶν γνωστὸς ράπτες τοῦ Λονδίνου, ὁ Κλάιβ Ἐβανς ἔδωσε τὴν πρὶν τολμηρὴ λύσι. Μιὰ κομψὴ γυναικία δὲν πρέπει νὰ φορεῖ τίποτα ἀπολύτως ἐπάνω ἀπ' αὐτὰ τὰ ἀνσάμπλ. Μέσα ἀπὸ τὴ ζακέττα ἓνα ζεστὸ πουλόβερ. Μέσα ἀπὸ τὸ πανταλόνι... μακριὸ μᾶλλινο ἐσώφρουχο, ἀνδρικοῦ τύπου, μόδας παλαιότερας ἐποχῆς.

☆☆☆ **ΕΛ ΚΟΡΝΤΟΜΠΕΣ**, τὸ ἀστὲρι τῆς ἀρρένας ἐπιφυλάσσει ἐκπλήξεις. Διαθέτει φωτογένεια, παράστημα καὶ ταλέντο ἱκανὸ νὰ τοῦ ἐξασφαλίσῃ κινηματογραφικὴ καριέρα. Ἡδὴ, ὁ διάσημος ταυρομάχος ἔχει ὑπογράψῃ συμβόλαιον μὲ τὸν Πιερ Πάολο Παζολίνι, γιὰ νὰ λάβῃ μέρος στὸ προσεχές του φιλμ. Ἡ ταινία δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν κινηματογραφικὴ μεταφορὰ τῆς τραγωδίας «Οἱ δῖπες Τύραννος».

★ **ΕΛΕΝΗ ΧΑΛΚΟΥΣΗ**: Ἡ διάλεξις τοῦ «Σκανδιναβικοῦ Καλοκαιριοῦ» ἀρχισε χθὲς τὴν τροχίαν ἀπὸ τὴν Χ.Ε.Ν. Ἐλλάδος. Τὴν ἐρχομένη Δευτέρα, στίς 5.30, ἡ κ. Χαλκούση θὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ὁμιλία τῆς στὸ «Κλᾶμπ Χάους», στὴν Βουλιαγμένη, γιὰ τὸν Σύνταγμα Ἀποφίτων τοῦ Ἀμερικανικοῦ Κολλεγίου Κωνσταντινουπόλεως.

Γνωθεὶς καὶ ἀνάγνωθεὶς

ΜΑΘΕ ΝΑ ΔΙΑΒΑΖΗΣ... Αὐτὸ ἦταν τὸ πνεῦμα τῆς διαλέξεως, πού ἔδωσε ὁ πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας κ. Κωνσταντῖνος Τσάτσος, στὴν πανηγυρικὴ συνεστίασι τοῦ Ροταριανοῦ Ὀμίλου Ἀθηνῶν, μὲ τίτλο: «Γνώσις, καὶ ἀνάγνωσις».

Ὁ κ. Τσάτσος μίλησε στὴν ἀρχή, γιὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἀναγνωστικοῦ ὕλικου πού ὑπάρχει γύρω μας: «Τὸ ὕλικό εἶναι ἀπείρο, συνέχισε. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ δίψα τοῦ ἀνθρώπου γιὰ διάβασμα. Τὸ πρόβλημα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι πῶς θὰ κυριαρχήσῃ στὰ δύο αὐτὰ ἀπείρα...». Καὶ συνέχισε προσθέτοντας: «Ἐμεῖς ὅλοι ὅσοι μεγαλώσαμε σκυμμένοι πάνω ἀπὸ κάποιο διδλίο ξέραμε ὅτι περισσότερο πονέσαμε γι' αὐτὰ πού δὲν διαβάσαμε ἀπὸ ὅσο κοπιᾶσαμε γι' αὐτὰ πού διαβάσαμε».

Πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἓνα πρόγραμμα. Πρέπει νὰ εἶσαι πάνω πρὸς τὰ διδλία, ὅχι κάτω ἀπὸ αὐτά. Κάποτε ἓνας δανθὴς τῆς παλιᾶς Ἀθῆνας συνήθιζε νὰ ἀνεβαίνει σὲ ἓνα ἄσπρο ἄλογο καὶ νὰ περιπλανᾶται στὴν πόλη, γιὰ νὰ ἐντυπωσιάσῃ τὶς κυρίες. Ἦταν ὅμως κακὸς καθάλλαρος καὶ τοῦ ἔλεγαν «καὶ πού σὲ πᾶει τὸ ἄλογο σήμερα, κυρ' Ἀντρέας».

Αὐτὸ ἔχει σημασία: Νὰ μὴ μᾶς πγαίνει τὸ ἄλογο, ἀλλὰ νὰ τὸ πγαίνομε ἑμεῖς. Πρέπει νὰ ξέρωμε πάντα γιὰτὶ διαβάζομε κάτι. Ἡ ἔρευνα τοῦ γιὰτὶ, ὡστόσο, γεννήθηκε στὴν Ἑλλάδα! Οἱ Κινεζοὶ καὶ οἱ Ἰνδοὶ εἶχαν σοφοὺς. Ἐμεῖς εἶχαμε φιλόσοφους.

Ὁ κ. Τσάτσος, κάνοντας μιὰ μικρὴ παρέκβασι μίλησε γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο διδάσκεται σήμερα ἡ ποίησι στὰ σχολεῖα. Εἶναι ἀπαράδεκτο, εἶπε, νὰ θέλωμε νὰ θυγάλωμε ἓνα ἡθικὸ δίδαγμα ἀπὸ κάθε ποίημα. Ἡ Ἑλίζαμπεθ Μπράουνιγκ εἶχε πῆ: «Αὐτὰ τὰ ἡθοπλαστικὰ ποιήματα πού φέρουν σὲ ἀπόγνωσι τὴν ἡθικὴ...».

Τελειώνοντας ὁπερασίσθηκε τὴν οὐμανιστικὴ παιδεία λέγοντας: Ἐκεῖ ἐπάνω μπορεῖ νὰ στηριχθῇ ὁ σύγχρονος ἀνθρώπος. Λένε πῶς ἡ παιδεία αὕτη εἶναι ντεμοντέ. Λένε πῶς εἶναι ξεπερασμένη. Μὴν τοὺς ἀκοῦτε. Κάποτε ἓνας Γάλλος βουλευτῆς κατέκρινε τὸ ἐκπαιδευτικὸ πρόγραμμα τοῦ Ἑρριώ: «Ἐκαὶνὰ στὸ σχολεῖο Λατινικά, εἶπε, Ἐκαὶνὰ ἀρχαία Ἑλληνικά. Σὰς θεοδιώκοντες δὲν θυμάμαι οὔτε μιὰ γραμμὴ». Καὶ ὁ Ἑρριώ τοῦ ἀπάντησε: «Μοῦ ἀρκεῖ ὅτι περᾶσατε ἀπὸ ἐκεῖ...».

Τὸν κ. Τσάτσο — ὁ ὁποῖος χειροκροτήθηκε μὲ ἰδιαίτερη ζωηρότητα, ἀπὸ τοὺς ἀκροατὲς του — παρουσίασε ὁ πρόεδρος τοῦ Ροταριανοῦ Ὀμίλου ὀφθαλμίατρος κ. Κώστας Ἀποσκίτης...

- 19.00 Δελτίον ειδήσεων — Με τούσ αν-
θρώπους του μόχθου.
19.15 Χοροί - τραγούδια Θράκης - Χίου.
19.30 Τα χρονικά της ημέρας.
20.00 Δελτίον τιμών υπ. Γεωργίας.
20.05 Γνωστές μελωδίες.
20.30 Δελτίον ειδήσεων.
20.35 Γνωστοί καλλιτέχναι.
21.00 'Ορχ. ελαφράς μουσικής E.I.P.
21.30 Δελτίον ειδήσεων.
21.45 'Ελαφρά μουσική.
22.00 Συναυλία συμφ. ορχήστρας E.I.P.
23.00 Δελτίον ειδήσεων.
23.05 'Ορχ. Πάλλ Ουέστον.
23.15 Τραγούδια χωρίς σύνορα.
23.30 'Από τον κόσμο της τζάζ.
24.00 Δελτίον ειδήσεων.
00.15 Μουσική μέσ' στη νύχτα.
01.00 Δελτίον ειδήσεων.

ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

- 12.15 Το σπίτι των ανέμων.
12.30 'Η πρώτη σας γνωριμία.
12.45 'Ένα κορίτσι αλλοιωτικό...
13.00 Συντροφιά με την μουσική.
14.50 Λαϊκές επιτυχίες.
17.00 'Ελαφρά τραγούδια.
17.15 Τραγούδια με την Στέλλα Γκρέκα.
17.30 'Ο Πέτρος που πάει παντού.
17.45 Ένα ελαφρά συγκροτήματα.
18.00 Μουσικό διδύκειμο.
18.05 Για ένα καλύτερο μέλλον.
18.15 Γνωστοί τραγουδιστάι.
18.30 Το μάτι και το αυτί του κόσμου.
19.00 Σολίστ ζένης μουσικής.
19.30 Μελωδίες και τραγούδια.
20.00 Τραγούδια του ξένου κινημ'φου.
20.30 Συντροφιά με την μουσική.
22.00 'Ο κόσμος των δίσκων.
23.00 Μουσικές αναμνήσεις.
23.00 Ραδιοφωνική διδλιοθήκη.

ΤΡΙΤΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

- 19.00 Παλιά μουσική.
19.45 Μουσική από την 'Ιταλία.
20.15 'Εργα Μπετόβεν.
21.00 Ποικιλή μουσική.
21.30 Μουσικά θέματα.
22.00 'Εργα για μικρά φωνητικά συγ-
κροτήματα.
22.40 Συμφωνική μουσική.
23.40 Τραγούδια του Βέρντι.

ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

- 12.30 'Εμβετήρια.
12.40 'Ακούτε και σημειώνετε.
14.00 Δελτίον ειδήσεων.
14.15 Μουσικοί πίνακες.
14.45 Έξνες επιτυχίες.
15.15 Τραγούδια της ηρωικής Κρήτης.
15.45 Ποικιλία ελληνικό πρόγραμμα.
16.20 'Εκπομπή Σ.Ε.Π.
16.30 Δημοτική μουσική - τραγούδια.
17.00 'Αναζητήσεις ΕΕΣ - 'Ανακοινώσεις.
17.10 'Εμβετήρια.
17.15 Είκοτες της σύγχρονης 'Αμερικής.
17.30 'Ανταίολοι ελληνικής υπαίθρου.
17.45 'Εκπομπή εφέδρων.
18.00 Σύγχρονες μελωδίες.
18.15 Καθημερινός τύπος.
18.30 'Ελληνικά τραγούδια.
19.00 'Ο κόσμος της εργασίας.
19.15 'Ιστορικά έπεταίοι.
19.30 Κάτι για όλους.
20.00 Δελτίον ειδήσεων.
21.20 'Ελληνικά - ξένα ελαφρά τραγούδια.
21.40 Πράκτωρ 0,55.
22.00 'Ελληνική έποποιία 40 - 41.
22.10 Ραδιοφωνικό πανεπιστήμιο.
22.40 Μελωδίες και τραγούδια.
23.10 Δελτίον ειδήσεων.
23.15 Δελτίον καιρού.
23.20 'Από την μουσική φιλολογία.
00.10 Χωρωδικά τραγούδια.

ΤΗΣ ΕΛΕΝ ΜΑΚ ΙΝΝΕΣ

'Αποκλειστικότης «ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗΣ» για την 'Ελλάδα

1160ν

—Πολύ καλή τεχνική, θαύμασε ο Μπάνερμαν. 'Εάν αναγκαστή να τις εγκαταλείψει διαστικά, οι δυο κοπέλλες δεν θα αισθανθούν και τόσο μόνες.

'Ο Κρέηγκ κοντοστάθηκε, αδιόρατα σχεδόν, καθώς πρόσεξε τον 'Αμερικανό που καθόταν μόνος του σ' ένα τραπέζι, τριάντα με τριανταπέντε ετών, καλοντυμένο, που παρακολουθούσε τον κόσμο να περνάει. Μάλιστα, έριξε μια ματιά και στὸν Κρέηγκ, αλλά δεν τον άνεγνώρισε μέσα στο σύρροπο. *Ήταν ὁ 'Εντ Ούίλσον.

'Ο Κρέηγκ και ὁ Μπάνερμαν μπήκαν μέσα στο καφενείο συζητώντας περὶ καραγκιόζη και λαϊκής τέχνης. 'Ο Μπάνερμαν έριξε κι αὐτὸς ἕνα ἀπαθές βλέμμα στὸν Ούίλσον, ἀλλὰ συνέχισε τὸ δρόμο του πρὸς τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ καφενείου. Τὸ καλύτερο εἶναι, ἀποφάσισε, νὰ μὴν ἀφήσουμε ἀπὸ τὰ μάτια μας τὴ Μαρίτα.

Κοντοστάθηκαν μιά στιγμή στὴν πόρτα προσπαθώντας νὰ συνήθισουν τὰ μάτια τους στὸ δυνατό φῶς μέ-
σα. 'Ο Κρέηγκ εἶπε:

—Τί λές, Τί; 'Εξω ἢ ἐδῶ μέσα;
—Κάνει ψύχρα ἐξω. 'Ο καιρὸς φαίνεται πᾶσι ν' ἀλλάξη. 'Ας βροῦ-
με κανένα τραπεζάκι μέσα.
Καί μπήκαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ ΕΝΑΤΟ

*Ήταν ἕνα τετράγωνο δωμάτιο με καμιά εικοσαριά τραπεζάκια σκεπα-
σμένα με μουσαμά και ψάθινες καρέκλες. *Ήταν ἀπλό, καθαρὸ κ' εἶχε ἀρκετὸ κόσμο ᾗδῃ. 'Ο 'Ανταμ ἦταν καθισμένος κοντὰ στὴν πόρτα και μιλούσε με δυὸ ντόπιους. 'Ο Γάλλος κ' οι δυὸ θαυμάσιες συνοδοί του κάθονταν σ' ἕνα τραπέζι κοντὰ στὸν τοίχο. Κ' ἡ Μαρίτα εἶχε καθήσει σ' ἕνα τραπεζάκι μόνῃ της. Κοίταξε τώρα τὸν Κρέηγκ κατάπληκτη.

Αὐτὸς καμώθηκε πὼς τὴν ἀντιλή-
φθηκε ἐκείνη τὴ στιγμή, τὴ χαιρέτη-
σε ἀπὸ μακριά και ξεκίνησε πρὸς τὸ μέρος της. Τὸ χέρι του πάγωσε σχε-
δὸν στὸν ἀέρα. Δίπλα στὸ τραπε-
ζάκι τῆς Μαρίττας, χωμένος σὲ μιά γωνία, πίσω ἀπὸ μιά ἐσοχὴ τοῦ τοί-
χου, βυθισμένος σὲ μιά ἐφημερίδα και μ' ἕνα οὐζὸ μπροστὰ του, καθό-
ταν ὁ Ρόμπερτ Μπράντλεϋ.

—'Ε! εἶπε ὁ Κρέηγκ στὸν Μπά-
νερμαν πὺ φαίνονται νὰ κατευθύνεται

πρὸς τὴν ἀπέναντι πλευρά. 'Εγὼ πᾶω ἀπὸ δῶ.

'Εδειξε μ' ἕνα χαμόγελο πρὸς τὸ μέρος τῆς Μαρίττας. 'Εκείνη εἶχε συνάλθει ἀρκετὰ, ὥστε νὰ τοῦ ἀντα-
ποδῶση τὸ χαμόγελό του. 'Ετοιμά-
στηκε μάλιστα νὰ κάνῃ κάτι μικρο-
επιδιορθώσεις στὴν ἐμφάνισί της, προκειμένου νὰ τὸν ὑποδεχθῇ. Εἶχε δγαλεῖ ἐξω τὴν πουντιέρα της και τὸ κραγιὸν της ἀπὸ τὴν σάντα της και μελετοῦσε τὸ πρόσωπό της σὲ ἕνα μικρὸ καθρεφτάκι.

'Ο Μπάνερμαν κοίταξε τὴν ἴδια στιγμή πρὸς τὸ μέρος τους κ' ἕνα φωτεινὸ χαμόγελο ἀπλώσε στὸ ὠ-
ραῖο μελαχροινὸ πρόσωπό του.

—Περίφημη ἰδέα!

—Δὲν σὲ ρώτησα, εἶπε ὁ Κρέηγκ προχωρώντας μπροστὰ.

—'Εγὼ πάντως δέχομαι, εἶπε ὁ Μπάνερμαν ἀκολουθώντας τὸν γελα-
στός.

'Η σκηνὴ φαίνονταν ἀρκετὰ πειστι-
κὴ. 'Εξ ἴσου φυσικὴ με τὸ ξαφνικὸ πείσιμο τοῦ κραγιὸν, πὺ κατέληξε κατρακυλώντας κοντὰ στὰ πόδια τοῦ Ρόμπερτ Μπράντλεϋ. Αὐτὸς ἔ-
σκυψε νὰ τὸ σηκώσῃ, σηκώθηκε και τὸ ἐπέστρεψε στὴν παλάμη τῆς Μαρίττας, τῆς χαμογέλασε εὐγενικά καθώς ἐκείνη τὸν εὐχαριστοῦσε καί ξανακάθησε στὴ θέσι του, διορθώ-
νοντας τὴ γραβάτα του και ξανα-
πιάνοντας τὴν ἐφημερίδα.

Τὸ ἐμπειρο μάτι τοῦ Μπάνερμαν ἦταν γεμάτο θαυμασμό. Καιρὸ εἶχε νὰ δῇ μιά τόσο ἐπιδέξια ἀνταλλαγή, διπλὴ ἀνταλλαγή. Πρῶτα ὁ Μπράν-
τλεϋ εἶχε ἀντικαταστήσει μ' ἕνα ψεύ-
τικο τὸ κραγιὸν τῆς Μαρίττας. Δεύ-
τερον, καθώς τῆς τῶδαζε στὴν πα-
λάμη της, θῆκε ἐκεῖ κάτι ἄλλο και πήρε. 'Αλλὰ ὁ Μπράντλεϋ δὲν αἰσθα-
νόταν ἐνθουσιασμένος πὺ δέχτηκε κάτι συγχρόνως με τὴν παράδοσι τὸν δῖκὸν του πληροφοριῶν. Για μιά στιγμή, τὸ πρόσωπό του συσπάστη-
κε ἀδιόρατα, τὰ ρομβοῦνια του κά-
πως διεστάλησαν. Τὸ χέρι πὺ εἶχε κάνει τὴν ἀνταλλαγὴ γλιστροῦσε τῶ-
ρα με φυσικότητα στὴν τσέπη του. 'Επειτὰ ξαναδιώρωσε τὴ γραβάτα του. 'Ο Μπράντλεϋ πραγματικά ἦ-
ταν ψύχραιμος. 'Ο Μπράντλεϋ; 'Ο 'Αλεξ. Τὸν ἔχουμε ἐπὶ τέλους τὸν 'Αλεξ, σκέφτηκε ὁ Μπάνερμαν και χάρισε στὴ Μαρίττα τὸ γλυκύτερο χαμόγελό του.

ΛΥΡΙΟΝ: 'Η συνέχεια

ΣΗΜΕΡΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Εἰκονογράφηση:

Ν. ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΥ

LINEYMATIKON SYMPOSION

ΠΟΤΑΡΙΑΝΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΑΘΗΝΩΝ

Δουχὺς Δυτὸν δὲ ἰσχυρὸν
 ὤφειν. Ἄλλοι δὲ τὸν τὸν ἐπὶ ἀρχαίαν
 καὶ διατηρῶ ἀποδεικνύει, ὅτι
 βραχύνει, ἀναστρέφει καὶ φροντιστικῶς
 αὐτὸ καὶ ἐνδιαφέρει. Ἰσὺς δὲ τὸν
 «δὲ καὶ ὄφειν».

μετὰ ἀρχαίων
 Ε. Λυγυ

ΚΡΙΑΖΩΤΟΥ 9 - ΑΘΗΝΑΙ 134

ΤΗΛ. 26 23 150

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΝ ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΜΕΞΗ • ΑΘΗΝΑΙ 1972

ΕΚΔΟΣΙΣ ΡΟΤΑΡΙΑΝΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Copyright 1972 by Rotary Club of Athens

Printed in Greece

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΣΑΤΣΟΥ
 Ἀκαδημαῖκου - Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

ΓΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ

Φωτ/φο από το τόμο "Πνευματικό Συμπόσιο
 Ρομαϊσμός οφείλει σου Κ.Τ. 1972

ΛΠΙΖΩ νὰ μὴν περιμένετε, Κύριε Πρόεδρε, νὰ ὁᾶς εὐχαριστήσω διὰ τὸ ἐγκώμιον, τὸ ὁποῖον μοῦ ἐκάνατε. Μοῦ δυσκολεύσατε τὴν θέσιν μου. Ἐμπῆκα εἰς τὴν αἴθουσαν αὐτὴν ἥδη μὲ τὴν συνειδήσιν κάπως ταραγμένη καὶ ὅταν εἶδα αὐτὸ τὸ ἐκλεκτὸ ἀκροατήριον, ἡ ταραχὴ μου μεγάλωσε καὶ ἐδεῖς φροντίσατε νὰ τὴν μεγαλώσετε ἀκόμη παραπάνω. Φοβοῦμαι ὅτι ὕστερα ἀπὸ ὅσα εἶπατε, οἱ αἰσιδόδοξοι, καὶ μεταξὺ τῶν

Ρομαριανῶν θὰ ὑπάρχουν πολλοὶ φαντάζομαι, θὰ ἐλπίζουν πολὺ σπουδαιότερα πράγματα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ θὰ τοὺς πῶ. Καὶ οἱ φρόνιμοι θὰ ἐλπίζουν πολὺ ὀλιγώτερα, ἀπὸ ὅσα προτίθεται νὰ πῶ. Δυστυχῶς θὰ ἀπογοπεύσω καὶ τοὺς αἰσιδόδοξους καὶ τοὺς φρονίμους. Διότι θὰ πῶ πράγματα λιγώτερο σπουδαῖα, ἀπὸ ὅ,τι οἱ πρῶτοι περιμένουν καὶ θὰ πῶ περισσότερα, ἀπὸ ὅ,τι οἱ δεύτεροι ἐλπίζουν. Δυστυχῶς ἔτσι διαμορφώθηκε ἡ ὁμιλία μου καὶ δὲν μπορούσα σήμερα νὰ τὴν περικόψω περισσότερο. Ἀφρίζει ξαφρίζει, ἀγαπητοὶ φίλοι, ἐγὼ μὲν θὰ ὑποστῶ τὴν σιωπηράν, ἐλπίζω, ἀποδοκιμασίαν σας καὶ ἐδεῖς θὰ ὑποστῇτε τὴν πολυλογίαν μου. Ἄν, ὅμως, τυχὸν καὶ περνοῦσα τὰ ἀνεκτὰ ὅρια, τότε παρακαλῶ ὅποιος κύριος αἰσθανθῇ γύρω τοῦ ἀτμόσφαιραν ἀδηνονίας, νὰ σηκώσῃ τὸ χέρι του, ἂν δὲ πρόκειται γιὰ κυρία, ἃς μοῦ κλείσῃ τὸ μάτι. Ἐγὼ θὰ καταλάβω.

Ἐλπίζω νὰ μὴν ὁᾶς ἔχη παραπλανήσει καὶ ὁ τίτλος καὶ νὰ φαντάζεστε, ὅτι θὰ ἔχετε μία εὐχάριστη ὁμιλία. Φαίνεται ὅαν ἓνα λογοπαῖγνιον. Δυστυχῶς δὲν εἶναι λογοπαῖγνιον. Πρόκειται νὰ μιλήσω γιὰ ἓνα ἀπὸ τὰ πρὸ δύσκολα, τὰ πρὸ μεγάλα προβλήματα τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς.

Θὰ ἐξηγηθῶ μὲ ἀπλᾶ λόγια. Σκοπὸς κάθε ἀνθρώπου, ποὺ θέλει νὰ λέγεται μορφωμένος (δὲν λέω διανοούμενος — εἶναι μία λέξις ποὺ εἶναι σήμερα ἀμφιλεγόμενη), εἶναι νὰ ἀνεβάξῃ διαρκῶς τὸ πνευματικὸ του ἐπίπεδο, σκοπὸς τοῦ εἶναι ὅλο καὶ περισσότερο νὰ μορφώνεται. Τί

δίνει «να μορφώνεται;». Σημαίνει να πλουτίζη την συνείδησί του κάποιο άξιο περιεχόμενο. Να πληρώνη την συνείδησί του με άξια νοήματα, με μορφωτικά στοιχεία, με γνώσεις. Για να τὸ πετύχῃ αὐτό, γὰ νὰ καταλάβῃ περισσότερα πράγματα, δύο τρόποι υπάρχουν. Ὁ ἕνας εἶναι ἡ λογικὴ σύλληψις τῶν ἀντικειμένων πού ἔχομε μπροστά μας, ἡ λογικὴ νόησι τους. Διὰ τῆς λογικῆς νοήσεως φθάνομε εἰς τὴν κατάκτησι τοῦ κόσμου πού εἶναι ἀπέναντί μας, φθάνομε σὲ αὐτὸ πού λέμε γνῶσι. Φθάνομε εἰς τὴν ἀλήθεια. Ἡ τελειότερη μορφή αὐτῆς τῆς γνώσεως εἶναι φυσικὰ ἡ ἐπιστημονικὴ γνῶσις. Αὐτὸ εἶναι ὁ ἕνας τρόπος. Ὁ ἄλλος τρόπος εἶναι ἡ μὴ λογικὴ ἀντιμετώπισι τῶν ἀντικειμένων, ἡ μὴ λογικὴ κατάκτησι τοῦ ἀντικειμένου, ἡ αἰσθητικὴ ἀντίληψι τῶν ὧσων ἔχω ἀπέναντί μου. Ἡ νόησι πού δὲν γίνεται πὰρ μὲ τὴν λογική, ἀλλὰ πού γίνεται μὲ τὸ αἶσθημα καὶ τὴν συγκίνησι. Διὰ τῆς συγκινήσεως θὰ φθάσω εἰς τὴν κατάκτησι τοῦ ἀντικειμένου, εἰς τὴν νόησι του. Ἀλλὰ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ὁδηγούμεθα σὲ διαφορετικὸ τέρμα. Δὲν πᾶμε ἐδῶ νὰ συλλάβουμε τὴν ἀλήθεια τοῦ ἀντικειμένου, ἀλλὰ τὴν ὡραιότητά του.

Καὶ γιὰ τοὺς δύο αὐτοὺς τρόπους, υπάρχουν πολλὰ μέσα πραγματοποιήσεως. Καὶ γιὰ τὴν αἰσθητικὴ νόησι καὶ γιὰ τὴν λογική.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς τρόπους αὐτοὺς εἶναι ἡ ἀνάγνωσι, τὸ διάβασμα. Τὸ διάβασμα τοῦ ἐπιστημονικοῦ βιβλίου. Τὸ διάβασμα τοῦ λογοτεχνικοῦ βιβλίου. Τὸ βιβλίον. Ἐνα ἀπὸ τοὺς τρόπους, μὲ τοὺς ὁποίους φθάνομε εἰς τὴν νόησι. Ἐνας. Εἶναι ἄραγε ὁ καλύτερος; Ἐνας Κινέζος, συνεκιστὴς τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Λάου Τσέ, πού ἔζησε τὸν 4ον αἰῶνα π.Χ., ὁ Τσουάγκ Τσέου, λέει τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά: «Πολὺ σημασία δίνουν σήμερον τὰ βιβλία. (Ὅπως καὶ τότε ἔτσι καὶ σήμερον). Τὰ βιβλία ἀποτελοῦνται ἀπὸ λέξεις. Οἱ λέξεις δὲν ἀξίζουν παρὰ γιὰ τὶς ιδέας πού ἐκφράζουν. Οἱ ιδέες, ὅμως, ἔχουν μιὰ πηγὴ πού δὲν ἐκφράζεται μὲ λέξεις. Γι' αὐτὸ οἱ λόγοι πού ἐκφράζομε μὲ τὰ βιβλία μας εἶναι χωρὶς ἀξία».

Τέτοιες ἐπιθέσεις σὰν αὐτὴν τοῦ Τσουάγκ Τσέου ἔχουν ἀκουσθῇ πολλές, ἀλλὰ τὸ βιβλίον ἐπὶ αἰῶνες παραμένει ἀήττητο. Ἀντέχει σὲ ὅλες τὶς ἐπικρίσεις. Εἶναι ἡ μεγάλῃ πηγὴ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μπορεῖ νὰ κατασπείρωμε τὴν δίψα μας γιὰ γνώσεις. Δικαίως μιλεῖ ὁ Ρομπέρ ντε Μοντεσκιοῦ, αὐτὸς ὁ ποιητὴς καὶ δανδὴς τοῦ τέλους τοῦ 19ου αἰῶνος, γιὰ τὴν *melancolique éternité du livre*. Πράγματι εἶναι αἰώνιον τὸ βιβλίον. Πάντα σ' αὐτὸ καταφεύγουμε. Πάντα· γιὰτὶ πάντα μᾶς κατέχει ἡ ροπὴ γιὰ μάθησι, μόλις ξεπεράσωμε ἕνα ὠρισμένο ἐπίπεδο πνευματικόν.

Ἡ δίψα μας γιὰ γνῶσι εἶναι ἄπειρη. Πάει στὸ ἄπειρον. Ἀλλὰ καὶ τὸ ὕλικόν πού πρέπει νὰ γνωρίσωμε εἶναι ἄπειρον καὶ αὐτό. Καὶ ἔτσι ὁ δυστυχισμένος καὶ ὁ ἀπομονωμένος ἄνθρωπος βρίσκεται μεταξὺ αὐτῶν τῶν δύο ἀπείρων, αὐτῶν τῶν δύο ἀπειροτήτων. Καὶ ἔχει νὰ ἀντιπαραίσῃ μὲ

αὐτὰ τὰ δύο ἄπειρα. Καὶ μὲ τὴν ἄπειρην δίψα του καὶ μὲ τὸ ἄπειρο ὑλικό. Τί θὰ κάνη; Πῶς θὰ κυριαρχήσῃ αὐτὰ τὰ δύο ἄπειρα;

Μία λύσις ὑπάρχει. Ὁ περιορισμός. Κάπου θὰ ἐντοπισθῇ. Κάπου θὰ περιορίσῃ τὴν προσπάθειά του. Ὁ περιορισμός, ὅμως, αὐτός, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τυχαῖος. Πρέπει ὁ ἴδιος νὰ εἶναι ὁ ρυθμιστὴς τοῦ περιορισμοῦ αὐτοῦ. Πρέπει νὰ ὑπάρξῃ ἕνας αὐτοκαθορισμὸς ἐκείνων, τὰ ὁποῖα θέλομε νὰ γίνουν περιεχόμενο τῆς γνώσεώς μας. Τῆς γνώσεώς μας καὶ τῆς ἀναγνώσεώς μας. Πρέπει δὲ νὰ γίνεται ὁ περιορισμὸς μὲ πρωτοβουλία τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπου καὶ μὲ ἕνα στόχο ὠρισμένον. Μὲ τὸν στόχο, νὰ θυσιάσωμε ὅσον δυνατόν λιγώτερα καὶ αὐτὰ τὰ λιγώτερα νὰ εἶναι τέτοια, ὥστε νὰ ἀνεβάζουν πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ τὸ ἐπίπεδό μας ὅσο μπορεῖ περισσότερο. Πῶς θὰ περιορίσω τὴν γνώσιν μου προσπαθώντας συγχρόνως νὰ ἀνεβάσω τὴν ποιότητά της; Πῶς θὰ ὀργανώσω αὐτὴν τὴν προσπάθεια τοῦ περιορισμοῦ μὲ αὐτὸν τὸν συγκεκριμένο σκοπό; Πῶς εἰδικώτερα θὰ μεθοδεύσω τὴς ἀναγνώσεις μου, πῶς θὰ παλαίψω, γιὰ νὰ κατακτήσω πράγματι περισσότερα, ἂν καὶ περιορίζοντας τὸν ἑαυτόν μου μέσα στὴν σφαῖρα τοῦ δυνατοῦ;

Αὐτὸ εἶναι τὸ θέμα μου.

Θὰ ἐνθυμοῦνται πολλοὶ ἀπὸ τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, τὸ ἐπεισόδιο, ὅπου πῆρε τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ ὁ διάβολος καὶ τὸν ἀνέβασε «εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν». Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ τοῦ ἐπέδειξε «πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τῆς δόξης»... Αὐτὸς ὁ πειρασμός, τὸν ὁποῖον ἔζησε ἐκεῖ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ἀνάλογος μὲ τὸν πειρασμό, ποὺ ζῇ κάθε ἄνθρωπος μπροστὴ στὴν ὡραιότητα ὧλων αὐτῶν ποὺ μπορεῖ νὰ γνωρίσῃ. Ἀπὸ ποῦ θὰ ἀρχίσῃ καὶ ποῦ θὰ τελειώσῃ καὶ γιατί θὰ θυσιάσῃ τοῦτο τὸ ὠραῖο καὶ ἐκεῖνο τὸ θαυμάσιο; Μιὰ στρέφεται πρὸς τὰ ἐκεῖ, μιὰ πρὸς τὰ ἐδῶ. Σκορπιέται. Προκαλεῖ ἔτσι μέσ' στὴν ψυχὴ του μία διασπορά, δυνατόν ἀργότερα ἕνα θρυμματισμὸ καὶ ἔτσι ὑφίσταται καθίζησις πνευματικὴ ἀντὶ νὰ ἀνεβαίνει. Γι' αὐτὸ δημιουργεῖται γιὰ ὅλους μας ἕνα σκληρὸ χρέος ἐγκαταλείψεως πολλῶν ὠραίων, πολλῶν θαυμασιῶν πραγμάτων. Ποῖοι κανόνες θὰ μᾶς ὀδηγήσουν στὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ τοῦ σκληροῦ χρέους τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν καλῶν καὶ τῶν ὠραίων; Τὸ νὰ ἐγκαταλείψωμε τὰ ἄσκημα εἶναι πολὺ ἀπλό. Τὸ νὰ ἐγκαταλείψωμε τὰ ὠραῖα καὶ τὰ μεγάλα εἶναι τὸ δύσκολο καὶ ὀφείλομε νὰ τὸ κάνωμε. Πῶς θὰ τὸ ἐπιτύχωμε, ὥστε νὰ σώσωμε τὴν ψυχὴ μας, τὸ πνεῦμα μας;

Πρὶν, ὅμως, προχωρήσω σ' αὐτὰς τὴς σκέψεις περὶ ἐγκαταλείψεως, θέλω νὰ ἐπισημάνω ἐκεῖνα ποὺ δὲν πρέπει νὰ ἐγκαταλείψῃ κανεὶς. Ἐκεῖνα ποὺ εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ κάθε ἄνθρωπο, ποὺ ἰσχυρίζεται ὅτι ἔχει μὀρφωσι. Ποιὰ εἶναι αὐτὰ τὰ ἔργα, ἃς τὰ ποῦμε ὑποδομῆς τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου, αὐτὰ ποὺ πρέπει νὰ ἀπαρτίζουν τὴν βασικὴ του μὀρφωσι;

Εἶναι κατ' ἑμὲ τρία. Κάθε ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἔχῃ μέσα του χρόνον καὶ χώρον. Χρόνον καὶ χώρον πεπληρωμένον μὲ ἕνα ὠρισμένο περιεχόμενο. Πρέπει νὰ τοποθετῇ ἐκεῖ ὅ,τι προσώπεται εἰς αἰσθήσεις του, ὅ,τι γίνεται ἀντικείμενο γνώσεως, νὰ τὸ τοποθετῇ κάπου μέσα στὸν χρόνον καὶ κάπου μέσα στὸν χώρο. Νὰ μὴν παίρῃ τὸν Πειραιᾶ γιὰ ἄνθρωπο, ὅπως τὸ ἔπαθε ἡ μαϊμού La Fontaine. Πρέπει νὰ ξέρῃ ἱστορία καὶ γεωγραφία. Πρέπει τὴν εἰς χρόνον καὶ χώρον ἔκτασιν νὰ τὴν ἐποπτεύῃ. Αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτο.

Ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα κατὰ κάποιον τρόπον τοποθετεῖ ἐν χρόνῳ καὶ ἐν χώρῳ, πρέπει κάθε ἄνθρωπος νὰ εἶναι δὲ θέσι νὰ τὰ συσχετίσῃ. Νὰ δημιουργήσῃ συναρτήσεις μεταξύ των. Νὰ τὰ συνθέσῃ. Νὰ τὰ κατατάξῃ. Γιὰ νὰ τὸ κάνῃ αὐτό, χρειάζεται μία μέθοδος. Καὶ αὐτὴν τὴν μέθοδο μᾶς τὴν δίνει ἡ λογική. Καὶ δὲ ὠρισμένες περιπτώσεις ἡ μαθηματικὴ Ἐπιστήμη. Εἶναι κατ' ἀνάγκην, ἐπομένως, ὑποχρεωμένος κάθε μορφωμένος ἄνθρωπος νὰ ἔχῃ τὴν ἰκανότητα νὰ λειτουργῇ λογικῶς, νὰ θέτῃ εἰς κίνησιν λογικῶς τὴν σκέψιν του καὶ πολὺ συχνὰ νὰ χρησιμοποιοῇ καὶ τὸν μαθηματικὸν λογισμόν. Αὐτὸ εἶναι τὸ δεύτερο.

Δὲν ἀρκεῖ, ὅμως, αὐτὴ ἡ ταξινόμησις, ἡ λογική. Πρέπει ὁ καθεὶς νὰ κάνῃ καὶ μίαν ἀξιολογικὴ ταξινόμησις ὅλων τῶν πραγμάτων. Αὐτὸ εἶναι τὸ τρίτο. Βάσει κάποιου ἀνωτάτου κριτηρίου θὰ πρέπει ὁ καθεὶς νὰ μπορῇ νὰ πῇ: Τοῦτο εἶναι ἀξιώτερον ἀπὸ ἐκεῖνο. Τοῦτο προβαδίζει ἐκείνου. Πρέπει νὰ ἔχῃ μέσα του ὁ στοιχειωδῶς μορφωμένος ἄνθρωπος μία κλίμακα ἀξιών. Αὐτὸ εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ τὴν βασική του μόρφωσις. Βέβαια ὁ ἄνθρωπος τοῦ μέσου ὅρου σ' αὐτὴν τὴν κλίμακα ἀξιών συνήθως δὲν πρωτοτυπεῖ. Παίρνει συνήθως μία κλίμακα ἀξιών δεδομένη. Ὅσοι ἐξήσαμε τοῦλάχιστον· διότι σήμερα συνήθως, οὔτε δεδομένη κλίμακα ἀξιών ἔχει, οὔτε εἶναι εἰς θέσιν νὰ δημιουργήσῃ δική του κλίμακα ἀξιών, ποὺ θὰ ἦταν τὸ ἰδανικό.

Αὐτὰ εἶναι τὰ βασικά ἔργα ὑποδομῆς, ποὺ στηρίζουν κάθε ἄνθρωπο στὴν μόρφωσί του, στὴν γνῶσιν του. Αὐτὰ πρέπει νὰ ὀδηγοῦν καὶ στὴν ἀνάγνωσί του.

Καὶ τώρα προχωροῦμε σ' ἕνα δεύτερο στάδιο. Ἀφοῦ ἀποκτήσωμε αὐτὰ ποὺ εἶναι ἀπαραίτητα, ἀπὸ ποῦ θὰ ἀρχίσῃ ὁ ἀγῶνας τῆς ἐγκαταλείψεως ὅλων τῶν ωραίων καὶ θαυμασίων ποὺ δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀπασχολήσουν; Ἀπὸ ποῦ θὰ ἀρχίσῃ ἡ προσπάθεια αὐτὴ τῆς θυσίας; Ὅσοι ἐξήσαμε παλεύοντας μὲ τὰ βιβλία, ἀσφαλῶς περισσότερον πονέσαμε γι' αὐτὰ ποὺ δὲν διαβάσαμε, παρὰ κοπιάσαμε γι' αὐτὰ ποὺ διαβάσαμε.

Λέμε συνήθως πὼς ὁ καθένας, ἀφοῦ μάθῃ τὰ βασικά, ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα ἀκολουθεῖ τὴν κλίσει του. Καὶ εἶναι ὥστε αὐτό, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, ὁ καθένας καθοδηγεῖται ἀπὸ τὴν κλίσει του, δημιουργεῖται ἀπὸ χί-

ίνεται οὐκ ἓνα πλῆθος ἀσημάντων ἔργων, μέσα στὰ ὁποῖα ὑπάρχουν καὶ ἐκεῖνα ποὺ ὁ χρόνος θὰ καθιερώσῃ.

Αὐτὸ τὸ πάθος τοῦ νέου ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα, πολλοὶ σύγχρονοί μας νὰ ἔχουν διαβάσει πλῆθος νέα βιβλία ἀσήμαντα, ἐπὶ θυσίᾳ ἐκείνων, ποὺ στοιχειώνουν τὸν Εὐρωπαϊκὸ Πολιτισμὸ, τὸν Πολιτισμὸ τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ μεγάλα καὶ τὰ αἰώνια ποὺ εἶναι καὶ πιὸ δύσκολο νὰ διαβασθοῦν λησμονοῦνται, γιὰ νὰ διαβασθοῦν τὰ πρόσκαιρα καὶ ἐκεῖνα ποὺ ἡ πρώτη ριπή τοῦ ἀνέμου θὰ τὰ μεταβάλῃ δὲ *ludibria ventis*, ὅπως λέει ὁ Ὁράτιος. Πόσοι ἀπὸ τοὺς νέους, ποὺ λέγονται καὶ εἶναι ἴσως διανοούμενοι, ἔχουν διαβάσει τὸν Ὅμηρο, τὴν Ἀγία Γραφή, τὸν Παράδεισο τοῦ Δάντε (ὅχι τὴν Κόλασι, τὴν ἔχουν διαβάσει πολλοί), τὸν Πλάτωνα, τὸν Αὐγουστῖνο. τὸν Γκαίτε. Φοβοῦμαι ὅτι ὅσο προχωροῦμε στὰ χρόνια, τόσο περισσότερο διαβάζονται βιβλία ποὺ μετὰ εἴκοσι χρόνια θὰ ἔχουν λησμονηθῇ καὶ δὲν διαβάζονται τὰ βιβλία ποὺ ἐπὶ 2.000 χρόνια τώρα ἔμειναν ἀκλόνητα στὴν Ἱστορία τοῦ Πνεύματος.

Αὐτὲς εἶναι ἀρνητικὲς ὑποδείξεις. Ἔρχομαι στὸ πιὸ δύσκολο πρόβλημα. Τί πρέπει θετικῶς νὰ κάνῃ ὁ καλὸς ἀναγνώστης ;

Νομίζω ὅτι ἡ πρώτη ἀρχή, ποὺ διέπει τὴν ὀρθὴ γνῶσι καὶ τὴν ὀρθὴν ἀνάγνωσι, αὐτὴν ποὺ πρέπει νὰ εἶναι ἀπάνω ἀπὸ κάθε ἄλλη, γιὰ νὰ ἐγκαταλείψωμε τὰ πολλὰ καὶ νὰ συγκεντρωθοῦμε δὲ αὐτὰ ποὺ πρέπει, εἶναι ἡ ἐξῆς: Ἀντικείμενο γνῶσεως πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε μία ἐνότης. Ἡ πραγματικὴ γνῶσις εἶναι πάντοτε ἐνότης γνώσεων. Οἱ πλίνθοι καὶ οἱ κέραμοι, οἱ ἀτάκτως ἔρριμμένοι, ὅσονδήποτε πολλοὶ καὶ ἂν εἶναι, δὲν εἶναι γνώσεις. Ἡ γνῶσις ἡ ἀληθινὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ συγκροτεῖται μέσα στὴν συνείδησι ἐνότης μετὰ τῶν ὅλων τῶν στοιχείων της. Ἐνότης γνώσεων. Ὁργανικὴ μάλιστα ἐνότης.

Αὐτὸ βέβαια εἶναι ἓνας ὠραῖος λόγος, ἀλλὰ πῶς τὴν κατασκευάζομε αὐτὴν τὴν ἐνότητα; Βεβαίως ὑπάρχουν οἱ προκατασκευασμένες ἐνότητες, ὅπως εἶναι ἐκεῖνες ποὺ μᾶς δίνουν οἱ κατανομὲς τῶν γνώσεων καὶ τῶν Ἐπιστημῶν στὰ Πανεπιστήμια καὶ στὶς Ἀνώτατες Σχολές. Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ. Καθ' ἓνας μας πρέπει νὰ δημιουργῇ μέσα του τὴν ἐνότητα τοῦ τὴν προσωπικῇ. Πῶς θὰ τὴν δημιουργήσῃ; Θὰ θέσῃ στὸν ἑαυτὸ τοῦ ἑναν ἀνώτατον σκοπὸ. Θὰ ἀναγνωρίσῃ μίαν ἀνωτάτην ἀξία καὶ θὰ πῇ: Ὁ, π ἀναφέρεται στὴν ἀξίαν αὐτήν, αὐτὸ τὸ θέλει. Αὐτὸ τὸ περικλείω στὶς μελέτες μου. Ὅσα δὲν ἀναφέρονται δὲ αὐτὴν τὴν ἀξία, ποὺ ἐμένα μέ ἐνδιαφέρει, εἴτε καλὰ εἶναι εἴτε θαυμάσια, πρέπει νὰ μείνουν ἔξω ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς γνώσεώς μου. Ἡ ἐνότης τὴν ὁποία δημιουργεῖ αὐτὸς ὁ ἀνώτατος σκοπός, ποὺ καλύπτει ὠρισμένα στοιχεῖα καὶ ἄλλα ἀνοικτεῖ, αὐτὴ ἡ ἐνότης δημιουργεῖ τὴν δυνατότητα τῆς ἐπιλογῆς καὶ τῆς ἐγκαταλείψεως. Ἐπίσης αὐτὸς ὁ σκοπός με βοηθεῖ νὰ κλιμακώσω κά-

θε αντικείμενο γνώσεως κατ' ἀξίαν καὶ νὰ πῶ: Αὐτὸ εἶναι οἰπουδαιότερο ἀπὸ ἐκεῖνο. Καὶ ἔτσι μὲ βάσι ἕναν τέτοιο σκοπὸ δημιουργῶ σύστημα γνώσεων. Καὶ γνώεις πραγματικὴ εἶναι μόνον ἐκεῖ ποὺ ὑπάρχει σύστημα. Ὅσο προχωροῦμε δὲ μάθησι καὶ δὲ σοφία, ὁλοκληρώνεται καὶ ἡ προσπάθεια, αὐτὸν τὸν ἀνώτατο σκοπὸ, τὸν ὁποῖο τοποθετήσαμε, ὡς κριτήριον, γιὰ νὰ ξεχωρίζῃ τὰ ὅσα θὰ μάθωμε ἀπ' ὅσα δὲν θέλωμε νὰ μάθωμε, αὐτὸ τὸ κριτήριον νὰ τὸ ἐμβαθύνωμε, νὰ τὸ κάνωμε πρὸ συγκεκριμένο, χάρις εἰς τὴν περιωδότερη, τὴν πληρέστερη κατανόσῃ του.

Καταλαβαίνετε ἴσως τώρα τὴν ἐκκληρὴ προσπάθεια ποὺ χρειάζεται, διὰ νὰ θέλωμε πραγματικὰ νὰ δώσωμε βάρος σ' αὐτὸ ποὺ εἶναι ἀνάγνωσι, ὁδηγοῦσα δὲ γνώσι. Δὲν ἀρκεῖ μιὰ τερπνὴ περιπλάνησι δὲ βιβλία, χάρις εἰς τὴν ὁποία ὅταν κανεὶς ἔχῃ μεγάλη μνήμη, μπορεῖ ὥρεϊαν πραγμάτων νὰ γνωρίσῃ. Δὲν ξέρω ἂν ὅσος ἔτυχε ποτὲ εἰς τὴν ζωὴ νὰ συναντήσετε ἀνθρώπους ποὺ εἶναι ἀποθηκὲς γνώσεων. Ἀποθηκὲς ὅμως. Καὶ διερωτῶσαι, τί ξέρουν κατὰ βάθος; Δὲν ξέρουν τίποτε. Γιατί; Καὶ ἔχουν ὑλικό, πλίνθους καὶ κεράμους ἀτάκτως ἐρριμμένους μέσα τους, λείπει, ὅμως, τὸ σύστημα. Δὲν ἔχει ἄρθρωσι, δὲν ἔχει διάρθρωσι τὸ ὑλικὸ ποὺ κατέχουν. Ἄν θέλωμε γνώσι ἀληθινή, πρέπει νὰ ἔχωμε ἀδιάκοπα τὸν ἔλεγχον τοῦ ἑαυτοῦ μας. Νὰ εἴμαστε ἐπάνω ἀπὸ τὰ βιβλία καὶ ὄχι κάτω ἀπὸ τὰ βιβλία. Νὰ πειθαρχοῦμε τὰ διαβάσματά μας.

Κάποτε εἰς τὴν Ἀθήνα, πρὸ 70 ἐτῶν περίπου, ὑπῆρχε ἕνας κοσμικὸς κύριος, ἕνας δανδὴς τῆς ἐποχῆς, ὁ ὁποῖος γιὰ νὰ ἐπιδεικνύεται εἰς ὡραιᾶς κυρίες, ἔπαιρνε ἕνα ἄσπρο ἄλογο καὶ πήγαινε καθάλα, ἀπὸ τὴν λεωφόρον Ἀμαλίας πρὸς τὴς στίβλους τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Ἐκεῖ φαίνεται ἐγινόταν ἡ κοσμικὴ κίνησις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Πήγαινε μὲν καθάλα, ἦτο, ὅμως, καβαλλάρης τῆς κακιᾶς ὥρας. Τὸν συνήντησε κάποτε ἕνας εὐφυέστατος λογοτέχνης τῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ λέει: «— Καλῶς τὸν κ. Ἀνδρέα. Καὶ ποῦ δὲ πάει σήμερον περίπατον τὸ ἄλογο;». Αὐτὸ εἶναι τὸ μεγάλο θέμα. Νὰ μὴ μᾶς πηγαίνει περίπατον τὸ ἄλογο. Νὰ πηγαίνωμε ἐμεῖς τὸ ἄλογο περίπατον. Ἐμεῖς νὰ ἡνιοχοῦμε τὴν σκέψιν μας, τὴν γνώσιν μας καὶ τὰ διαβάσματά μας.

Ἀλλὰ βέβαια τὰ διαβάσματα εἶναι ποικίλης μορφῆς καὶ ἔχει τὸ κάθε ἕνα ἀποχρώσεις εἰς τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ γίνεται.

Διαβάζομε βιβλία καὶ περιοδικά, ποὺ ἔχουν χρησιμότητα μόνον γιὰ τὴς πληροφორίας ποὺ μᾶς δίνουν. Τὰ διαβάζομε γιὰ νὰ μαθαίνωμε τί εἰπώθηκε, τί συνέβη. Π.χ. μία σύγκρουσις αὐτοκινήτων, ἕνας δεισμός. Ἡ διαβάζομε ἕνα συμβόλαιον, ἕνα ἐταιρικόν. Θέλωμε νὰ μάθωμε ὠρισμένα γεγονότα καὶ τίποτα παραπάνω.

Ὑπάρχει ὕστερα ἕνα διάβασμα, ποὺ πάει πρὸ πέρα. Δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν πληροφωρικὴν στοιχειῶν. Θέλει αὐτὸ τὸ ὑλικὸ ποὺ περιέχει τὸ βιβλίον,

άπως νὰ τὸ ἀναδυστάξῃ, νὰ τὸ συνθέσῃ, νὰ τὸ συλλάβῃ ὅαν μὴ ἐνότητι. Καὶ καί παραπάνω μάλιστα κάποτε εἰς εἰδικὰς ἐπιστῆμες, νὰ τὸ ἀναγάγῃ σὲ ὠριμένους ἀρχές, ὥστε νὰ στερεώσῃ τὴν συστηματικότητά του, ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερο καὶ νὰ τὸ ἀξιολογήσῃ. Ἔτσι κάνουν ἐκεῖνοι ποὺ διαβάζουν ἐπιστημονικὰ βιβλία.

Ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ ἓνα ἄλλου εἴδους διάβασμα, ὅπου οὔτε αὐτὴ ἡ προσεκτικὴ σύνθεσι τοῦ ὑλικοῦ δὲν ἀρκεῖ. Ὅπου θέλουμε τὸ κάθε στοιχεῖο ποὺ διαβάζομε νὰ τὸ ἀνεβάσωμε ὡς σὲ μίαν ἀνωτάτη ἀξία. Νὰ τὸ συνδέσωμε μὲ τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς ζωῆς, μὲ τὸν τελικὸ τῆς σκοπὸ. Δηλαδὴ ὑπάρχουν βιβλία, τὰ ὁποῖα δὲν ἀρκοῦνται σὲ ὅ,τι ἀρκοῦνται τὰ βιβλία τῶν εἰδικῶν ἐπιστημῶν, ἀλλὰ ἀποβλέπουν σ' ἐκεῖνο ποὺ ζητᾷ ἡ Φιλοσοφία. Χρειάζεται ν' ἀνεβοῦν σ' αὐτὸν τὸν ἀναβαθμὸ, τουλάχιστον ἐκεῖνοι ποὺ θέλουν νὰ ἔχουν μίαν ἀνώτερη ἐποπτεία τῆς ζωῆς. Ἄλλοιως ἡ γνῶσι μένει κολοβή. Πρέπει, ὅμως, νὰ φθάσῃ σὲ κάποιο ἔρμα. Σὲ ἓνα τελευταῖο γιὰτί.

Δὲν χρειάζεται νὰ πῶ πόσο σημαντικὸ εἶναι αὐτό, νὰ πῶ ὅτι αὐτὴ ἡ ἀναγωγή, σ' ἓναν ἑξοχὸ σκοπὸ γεννήθηκε ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅτι πρὶν αὐτὴν τὴν Ἑλληνικὴν Φιλοσοφίαν εἶχαμε προσπάθειες ἀναγωγῆς σὲ μίαν πρώτην ἀρχήν, ποὺ ἔχουν, ὅμως, μυθικὸν χαρακτῆρα καὶ ὅτι πρώτη φορά ὁ Ἑλληνας σὲ αὐτὸ τὸ ἀντίκρουσμα ἔδωκε λογικὸν χαρακτῆρα, ἐπιστημονικὸν χαρακτῆρα. Καὶ αὐτὸ νομίζω, ξεχωρίζει κατὰ βάσιν τὸν Εὐρωπαϊκὸ Πολιτισμὸ, ἀπὸ ἄλλους κατὰ τὰ ἄλλα ἄξιους Πολιτισμοὺς. Στὴν Ἑλλάδα γεννήθηκε ἡ Φιλοσοφία. Ἄλλοι, οἱ Κινέζοι καὶ οἱ Ἰνδοί, ἔχουν σοφοὺς, δὲν ἔχουν φιλοσόφους, ἔχουν sages καὶ sagesse, ὅχι Φιλοσοφία.

Πάντως στὰ φιλοσοφικὰ βιβλία δὲν ἀρκεῖ νὰ συνθέσωμεν ἢ νὰ συστηματοποιήσωμεν τὸ ὑλικό. Πρέπει νὰ πᾶμε βαθύτερα. Πρέπει νὰ συλλάβωμε τὸ ἦθος, τὴν προσωπικότητα, τὸ πνεῦμα τοῦ φιλοσόφου. Ἐδῶ δὲν ἀρκεῖ ἡ ὠργανωμένη κατὰτάξι ὑλικοῦ. Ἐδῶ χρειάζεται σύλληψι τοῦ βαθυτέρου νοήματος ποὺ ὑπάρχει πίσω ἀπὸ ὅλα αὐτά. Δὲν μπορεῖ νὰ διαβάσωμεν ὅπως διαβάζωμεν ἓνα ἐπιστημονικὸ βιβλίον, εἴτε τὰ ἔργα τοῦ Πασκάλ, εἴτε τὰ ἔργα τοῦ Αὐγουστίνου, εἴτε τὰ ἔργα τοῦ Kierkegaard.

Ἀλλὰ ἔχομε καὶ ἓνα ἄλλο εἶδος διαβάσματος. Εἶχαμε πᾶν ὅτι μὲ τὸ διάβασμα ἀποβλέπομε, ἄλλοτε μὲν εἰς τὴν λογικὴ νόησι καὶ ἄλλοτε τὴν αἰσθητικὴ νόησι τῶν πραγμάτων, τὴν νόησι ἢ ὁποῖα, μὲ τὴν συγκίνησι ποὺ μᾶς δημιουργεῖ τὸ ἀντικείμενον, μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὸ ὑψηλὸ ἢ εἰς τὸ ὠραῖον. Ἡ συγκίνησι μπορεῖ νὰ πηγάζῃ ἀπὸ τὸ ἴδιον τὸ κείμενον. Ἀπὸ τὸν γραπτὸ ἢ τὸν προφορικὸ λόγον. Ὅχι ἀπὸ τὸ ἀπλὸ περιεχόμενον του, ἀλλὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὑλικήν, τὴν αἰσθητὴν του ὑφή. Ἐνσωματώνεται τὸ ἄξιον καὶ τὸ σημαντικὸ ἐδῶ εἰς τὸ ἴδιον τὸ κείμενον. Ἐδῶ πλέον δὲν εἶναι τὸ κείμενον ἓνα ἀπλὸ μέσον μεταδόσεως. Εἶναι τὸ ἴδιον αἰσθητικὴ οὐσία. Εἶναι τὸ ἴδιον

περιεχόμενο. "Οχι για τὸ λογικὸ νόημά του, ἀλλὰ για τὴν μορφὴ του. Διότι ἔχει ρυθμὸ τὸ κείμενο αὐτό, ὡραῖο ἤχο, ἁρμονία περιόδων, εἰκόνες, ἀντιθέσεις. "Ἐχει πλαστικότητα ἐπὶ τὴν ἔκφρασι. "Ὅλα αὐτὰ τὰ αἰσθητὰ στοιχεῖα μᾶς συγκινοῦν. Καὶ ἡ συγκίνησι αὐτὴ μᾶς δίνει νὰ καταλαβαῖν ὡς πράγματα ποὺ ποτὲ ἢ λογικὴ ἢ τὸ λογικὸ περιεχόμενο τοῦ κειμένου δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς δώσῃ. Αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτο ποὺ πρέπει νὰ καταλάβουν ὅσοι πλησιάζουν λογοτεχνικὸ κείμενο. Εἶναι κάτι ἐντελῶς διάφορο ἀπὸ τὰ ἄλλα κείμενα.

Τώρα ἔχομε πολλῶν εἰδῶν λογοτεχνικὰ κείμενα. "Ἐχομε ἐπομένως καὶ πολλὰ εἶδη αἰσθητικότητος λογοτεχνικοῦ κειμένου. "Ἄλλην εἶναι ἡ αἰσθητικότητα τοῦ ποιητικοῦ λόγου, ἄλλην εἶναι ἡ αἰσθητικότητα τοῦ ρητορικοῦ, ἄλλην ἡ αἰσθητικότητα τοῦ πεζοῦ λόγου. Στὴν ποίησι ὁ λόγος εἶναι καλλιτεχνικὴ ὕλη, ὅπως εἶναι τὸ μάρμαρο γιὰ τὸν γλύπτη καὶ ὅπως εἶναι ὁ ἤχος γιὰ τὸν μουσικό. Ὁ λόγος δὲν ἔχει μόνο ρυθμὸ, ὅπως εἶπαμε, καὶ εἰκόνες, ἀντιθέσεις. "Ἐχει εἰδικὸν ἑξωτερικὸ ρυθμὸ. "Ἐχει τὸν στίχο. Εἴτε ὁ στίχος αὐτὸς εἶναι κλασικός, εἴτε εἶναι ἐλεύθερος, ὅπως ἐπὶ νεώτερη ποίησι.

Οὐαὶ καὶ ἀλλοίμονον ὅσοι διαβάζουν ποίησι γιὰ νὰ μορφῶνται ἠθικά, ἢ γιὰ νὰ μαθαίνουν πράγματα, ὅπως συμβαίνει δυστυχῶς ἐπὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν ποιημάτων ἐν τῇ σχολείᾳ. "Ἐχει ἡ 'Ελίζαμπεθ Browning, ἴσως γνωστὴ ὁ πολλοὺς ὡς μὴς Μπά, ἓνα στίχο ὅπου καυτηριάζει αὐτὰ τὰ ἠθοπλαστικὰ ποιήματα ποὺ φέρνουν ὁ ἀπόγνωσι τὴν ἠθική. Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον διεξάγεται ἡ διδασκαλία τῆς ποιήσεως μὲ τὸ γνωστὸ συμπέρασμα τοῦ δασκάλου, λέγοντας ἐν τῇ παιδείᾳ : "Ἀπὸ αὐτὸ τὸ ποίημα μαθαίνετε πῶς πρέπει κανεὶς νὰ εἶναι πατριώτης ἢ πῶς πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς ἔντιμος, ἐμένα τοῦλάχιστον μὲ ἀνατριχιάζει. Τὸ αἰσθάνομαι ὁδὸν μιᾶς προδοσίας τῆς ποιήσεως.

"Ἄλλο βέβαιον, ὅτι γιὰ νὰ φτάσωμε ἐπὶ τὴν κατανόησι ὠρισμένων ποιημάτων χρειάζονται γνώσεις. Δὲν μπορεῖτε νὰ πλησιάσετε τὸν Ντάντε, φέρ' εἰπεῖν, ἂν δὲν ξεύρετε κάπως τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς του, διότι ὅλο τὸ ποίημά του εἶναι γεμᾶτο ὑπαινιγμοὺς γιὰ ἱστορικὰ γεγονότα καὶ γιὰ πρόσωπα τῆς ἐποχῆς του. Δὲν μπορεῖτε νὰ τὸν καταλάβετε ἂν δὲν ξέρετε τὴν Φιλοσοφίαν τοῦ Θωμᾶ τοῦ Ἀκινάτη, δὲν μπορεῖτε νὰ τὸν καταλάβετε ἂν δὲν ξέρετε Ἀριστοτέλη, τοῦλάχιστον τὰ ἠθικά τοῦ Ἀριστοτέλους, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν βάσιν, μὲ τὴν ὁποίαν οἰκοδομεῖ ὁλόκληρον τὸν κόσμον του. Δὲν μπορεῖτε νὰ καταλάβετε τὸν Ντάντε ἂν δὲν ξέρετε τοὺς ποιητὰς τῆς Προβηγκίας, τοὺς Troubadours, διότι ἀπὸ ἐκεῖ ἔχει ἀντλήσει ἓνα μεγάλο μέρος τῶν ἐκφραστικῶν μορφῶν του. Περαιτέρω πρέπει νὰ καταλάβωμε (καὶ εἶναι καὶ αὐτὰ θέματα γνώσεως) πῶς συλλαμβάνει τὴν Θρησκείαν ὁ Ντάντε, ποιά εἶναι ἡ θρησκευτικὴ του

φιλοσοφία, ποιά είναι ἡ Θεολογία του, ποιά είναι ἡ ἐρωτική του Φιλοσοφία, ποιά είναι ἡ πολιτική του Φιλοσοφία. Ἀφοῦ, ὅμως, τὰ καταλάβαι τε ὅλα αὐτὰ καὶ μόνον τότε θὰ προχωρήσετε στὴν οὐσία. Τότε μόνον, μετὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν προπαρασκευήν, θὰ συλλάβετε, διαβάζοντας τὸν ἴδιον τὸν ποιητικὸν τοῦ λόγου στὸ πρωτότυπο, ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ λόγος αὐτὸς ἐγράφηκε. Τὴν ὠραιότητα τοῦ ποιήματος.

Ὁ ρητορικὸς λόγος αὐτὸς δὲν ἀποβλέπει στὸ νὰ πῇ ὠρισμένα πράγματα μόνον. Ψυχρὰ καὶ ἀντικειμενικά. Ὁ ρητορικὸς λόγος θέλει νὰ ἐμπνεύσῃ πίστι γιὰ ὠρισμένα πράγματα. Ὅταν θέλῃ νὰ πείσῃ ὁ ρήτωρ δὲν θέλει νὰ πείσῃ μόνον μὲ τὴν λογικὴν του. Θέλει νὰ πείσῃ μὲ τὴν ὁρμὴν τοῦ λόγου, μὲ τὴν χάρι του. Μὲ τὴν σαφήνειάν του. Ἡ ρητορικὴ εἶναι κάτι μεταξὺ ποιητικοῦ καὶ πεζοῦ λόγου.

Μιλώντας τώρα γιὰ τὸν πεζὸ λόγο, ἐννοῶ τὸν καθαρὸ πεζὸ λόγο. Δὲν ἐννοῶ ἕναν πεζὸ λόγο ὅπως εἶναι ἡ *Nourritures Terrestres* τοῦ *Gide* ἢ ὁ Ζαρατούστρα τοῦ Νίτσε, ἢ τὸ Τραγούδι τῆς Γῆς τοῦ Μυριβίλη καὶ ἄλλα τέτοια πεζογραφήματα, ποὺ ἂν καὶ γραμμένα οἱ πεζοὶ λόγοι, ἐν τούτοις, δὲν ἀποτελοῦν ποιητικὸν λόγον. Δὲν θέλω ἐπίσης νὰ θίξω ἐδῶ τὸ μυθιστόρημα, διότι αὐτὸ ἀποτελεῖ ἕνα πολὺ σύνθετο ζήτημα καὶ θὰ μὲ ὠδηγοῦσε σὲ μεγάλες περιπλανήσεις ἢ ἀνάλυσί του. Δὲν θέλω νὰ σᾶς κουράσω.

Παίρνω τὸν καθαρὸ πεζὸ λόγο. Καὶ αὐτὸς μπορεῖ νὰ εἶναι λογοτεχνικὸς λόγος καὶ νὰ ἔχῃ ὅλες αὐτὲς τὲς ιδιότητες ποὺ σᾶς ἀνέφερα. Νὰ ἔχῃ δηλαδὴ ρυθμὸ, νὰ ἔχῃ ἡχητικότητα, νὰ ἔχῃ πλαστικότητα, νὰ ἔχῃ ἀντιθέσεις εἰκόνων καὶ κάλλος καὶ ἁρμονία τῶν φραστικῶν περιόδων. Προπαντός, ὅμως, ἔχει κάτι, ποὺ ἀπὸ κανένα ἄλλωστε ἔργο Τέχνης δὲν μπορεῖ νὰ λείψῃ, ἀλλὰ ποὺ ἐδῶ προβάλλεται περισσότερο, ἔχει δομὴ. Κάθε ἔργο Τέχνης εἶναι ἔργο ἀρχιτεκτονικό. Ὅλοι ἀρχιτεκτονοῦμε ὅσοι γράφουμε λογοτεχνικὰ κείμενα. Ἄν δὲν τὸ κάνωμε καὶ ἀφήνωμε τὸν ἑαυτό μας νὰ γραφῇ χωρὶς ἀρχιτεκτονικὴ μορφή, χωρὶς τὴν δομὴ, ποὺ δίνει οὐσιαστικότητα στὸν λόγο μας, νομίζω ὅτι δὲν βαδίζομε τὸν ὀρθὸ δρόμο. Πρέπει ὁ πεζὸς λόγος νὰ ἔχῃ δομὴν ἀρχιτεκτονική, ἰσορροπία, καθαρότητα καὶ ἀκριβολογία. Σπανιώτατον ὥρον σὲ ὅλες τὲς ἐποχές. Παραδείγματα, γιὰ νὰ εἶμαι σαφής, ὁ Θουκυδίδης, ὁ Ξενοφῶν, ὁ Κικέρων, ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ, ὁ Μοντέιν, ὁ Βολταῖρος, ὁ Φράνσις Μπέικον, ὁ Μακώλεϋ καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.

Αὐτὰ τὰ κείμενα εἶναι καὶ διδακτικά, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἡ ἀξία τους αὐτή. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλα διδακτικὰ κείμενα. Καὶ διδακτικώτερα ἴσως. Ἐκεῖνο ποὺ ἔχει σημασία σ' αὐτὰ τὰ κείμενα εἶναι ἡ αἰσθητικὴ τους, ἡ καλλονὴ τῆς ἰδίας τῆς γλώσσας, αὐτοῦ τούτου τοῦ κειμένου. Αὐτὸ εἶναι τὸ μεγάλο χάρισμά τους.

Πρέπει νὰ εἶς πῶ κάτι ποὺ μοῦ ἔκανε πάντοτε ἐντύπωσι. Δὲν ξέρω γιατί ἔχει συμβῆ αὐτό. Δὲν μπόρεσα ἐγὼ τοῦλάχιστον νὰ δώσω ἀκόμη καμμία ἐξήγησι. Μόνο σὲ τέσσερις ἀπ' ὅσες ξέρω λογοτεχνίες βρίσκομε μεγάλον πεζὸ λόγο. Ἐνῷ ποίησι βρίσκομε σὲ ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς γῆς, ἀπὸ τὴν Κίνα ἕως τὰς Ἰνδίας καὶ ἀπὸ τὴν Ἰνδιάν ἕως τὴν Ἀμερικὴν, τέσσερις λαοὶ μας δημούργησαν μεγάλο πεζὸ λόγο. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, οἱ Λατίνοι, οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἀγγλοὶ. Ἐγὼ ποὺ εἶμαι μᾶλλον γερμανοτραφής, δὲν μπορῶ νὰ πῶ ὅτι τὸ βρίσκω αὐτὸ τὸ δῶρο εἰς τὴν Γερμανίαν.

Καὶ αὐτὸ μὲ φέρνει σὲ ἕνα κάπως ὀλισθηρὸ ζήτημα. Αὐτὰ τὰ λογοτεχνικὰ κείμενα ποὺ ἐνσαρκώνουν μέσα εἰς τὴν λέξι καὶ εἰς τὴν φράσι καὶ εἰς τὸν ρυθμὸν τοὺς, τὴν ἀξία τοὺς πῶς μεταφράζονται ; Πῶς μποροῦν νὰ μεταφρασθοῦν ;

Ἄς πάρουμε τὰ φιλοσοφικὰ βιβλία. Καὶ σ' αὐτὰ δημιουργοῦνται μεγάλες δυσκολίες. Δὲν μιλάω γιὰ τὰ ἐπιστημονικὰ βιβλία, γιατί ἐκεῖ ἡ μετάφρασι εἶναι πολὺ ἀπλῆ. Ἐκὼ νὰ πῶ ὠρισμένα πράγματα, τὰ λέω ἢ εἰς τὴν μία ἢ εἰς τὴν ἄλλη γλῶσσα. Ἀρκεῖ νὰ ἀνταποκρίνωνται οἱ ὅροι σ' ἐκεῖνο ποὺ θέλω νὰ πῶ. Παίρνω, ὅμως, τὰ φιλοσοφικὰ βιβλία. Πολλὰ φορὲς εἶναι ἀδύνατον νὰ μεταφράσῃς ἕνα φιλοσοφικὸ βιβλίον. Ὅταν ὁ Χάινε θέλησε νὰ μεταφράσῃ τὸν Ἑγέλο γαλλικά, γράφει καὶ ὁ ἴδιος ὅτι κατασκεύασε ἕνα ἔκτρωμα καὶ γέλασε μὲ τὸν ἑαυτὸν τοῦ μὲν, αὐτὸ τὸ λέει βέβαια γιὰ νὰ χτυπήσῃ τὸν Ἑγέλο, γιὰ νὰ τονίσῃ τὴν ἀσάφειά του, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν διαπιστώνει ὅτι δὲν κατορθώνεται ἡ μετάφρασι τοῦ κειμένου τοῦ μεγάλου Γερμανοῦ φιλοσόφου.

Ἐγὼ προσωπικῶς ἔχω τὴν ἐξῆς ἐμπειρία. Διάβασα τὸν Λάο Τσὲ σὲ ἀγγλική, σὲ γαλλικὴ καὶ σὲ γερμανικὴ μετάφρασι. Ἄν εἶς ἔφερνα καὶ τὶς τρεῖς μεταφράσεις θὰ βλέπατε ὅτι μεταξὺ τοὺς δὲν ἔχουν καμμία σχέσι. Ἄλλα ἐρμήνευσε ὁ ἕνας, ἄλλα ὁ ἄλλος. Ἐλλειπαν μέσα εἰς τὴν γλῶσσα τοῦ καθ' ἑνὸς οἱ μορφὲς σκέψεως, οἱ ὁποῖες ὑπάρχουν εἰς τὸν Λάο Τσὲ καὶ οἱ ὁποῖες γιὰ μᾶς εἶναι κάτι ἀσαφές, ποὺ δὲν μπορούμε πλήρως νὰ συλλάβωμε. Ἀλλὰ γιατί νὰ πηγαίνω τόσο μακριά; Κάνετε τὸν κόπον νὰ διαβάσετε Παλαιὰ Διαθήκη καὶ πάρτετε ἀφ' ἑνὸς τὴν μετάφρασι τῶν Ἑβδομήκοντα καὶ μία μετάφρασι κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὴν Ἀραμαϊκὴν, καὶ θὰ ὄντι ὅτι πολὺ συχνὰ μοιάζουν σὰν δύο διαφορετικὰ κείμενα. Δὲν μπορεῖ νὰ πᾶσῃ ἡ κάθε γλῶσσα εἰς τὰ δίκτυα τῆς ὅλας τὰ ψάρια. Ἀλλοῦ τὸ δίκτυον εἶναι πολὺ σφικτὸν καὶ δὲν χωροῦν τὰ μεγάλα ψάρια, ἀλλοῦ εἶναι πολὺ ἀραιὸν καὶ φεύγουν τὰ μικρά.

Καὶ ἔρχομαι τώρα εἰς τὴν Λογοτεχνίαν. Ἐκεῖ τὸ πρόβλημα γίνεται πρὸς ὅσον δύσκολον, ἐκεῖ ὁποῖος θέλει νὰ μεταφράσῃ βρίσκεται εἰς τὸ δίλημμα, ἢ νὰ κἀνῃ ἕναν μὴ αἰσθητικὸν πεζὸν λόγον, καὶ νὰ πῇ ὅτι λέει ὁ ποιητής, καὶ

τότε δὲν μεταφράζει ἓνα ποίημα, ἀπλῶς δίνει πληροφορίες τοῦ τί εἶναι ὁ ποιητής, ἢ ἄλλοιῶς ἀναδημιουργεῖ τὸ ἔργο τοῦ ποιητοῦ. Κανεῖς τότε δὲν ξέρει μέχρι ποίου μέτρου τὸ μεταφρασμένο εἶναι ἔργο τοῦ μεταφραστοῦ καὶ μέχρι ποίου μέτρου εἶναι τοῦ δημιουργοῦ. Εἶναι τόσο μεγάλη ἡ συμβολὴ τοῦ μεταφραστοῦ στὸ ἔργο τὸ πρωτότυπο. Μπορεῖ νὰ πῇ κανεῖς ὅτι τὸ λογοτεχνικὸ ἔργο σχεδὸν δὲν μεταφράζεται, μία προσέγγισις μόνο μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθῇ γιὰ νὰ μαντεύωμε τί ἤθελε νὰ πῇ ὁ δημιουργὸς τοῦ πρωτοτύπου.

Στὸν ρητορικὸ λόγο τὰ πράγματα εἶναι πιὸ ἀπλᾶ καὶ ἀκόμη ἀπλούστερα εἶναι βέβαια στὸν πεζὸ λόγο, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ μὴν νομίζετε ὅτι εἶναι πλήρως ἐφικτὴ ἡ ταυτότητα τοῦ κειμένου μὲ τὴν μετάφρασι. Ποτὲ ἡ μετάφρασι ποὺ ἔχει ἐγκαταλείψει τὸν ἦχο, τὸν ρυθμὸ, τὴν χάρι τῶν φράσεων τοῦ πρωτοτύπου δὲν ἀγγίζει τὴν ψυχὴ μας, ἐνῶ ὁ πρῶτος ἐκεῖνος γι' αὐτὸ τὰ ἔγραψε· ὄχι γιὰ νὰ μάθωμε τί λέει. Αὐτὸ μπορούσε νὰ τὸ πῇ κι' ἄλλοιῶς καὶ νὰ τὸ ποῦν καὶ ἄλλοι ἀντ' αὐτοῦ. Ἐκεῖνο ποὺ ἤθελε, εἶναι νὰ μᾶς ἀγγίξῃ μὲ τὴν μορφὴ τοῦ λόγου, καὶ αὐτὸ χάνεται στὴν μετάφρασι.

Ἐν τούτοις, ὅταν διαβάζουμε, εἴτε μεγάλα φιλοσοφικὰ ἔργα, εἴτε ἔργα λογοτεχνικὰ (καὶ μὲ αὐτὰ μορφώνονται τὰ παιδιὰ μας στὸ σχολεῖο), ἐκεῖνο μὲ τὸ ὁποῖον μορφώνονται δὲν εἶναι τὸ περιεχόμενον ποὺ θρῖσκει κανεῖς, σ' ἓνα οἰοδύποτε κείμενον. Ἐκεῖνο μὲ τὸ ὁποῖον μορφώνονται εἶναι ἡ μορφὴ. Γι' αὐτὸ ἡ λέξις αὐτὴ ἡ ἑλληνικὴ, ἡ μορφή, εἶναι τόσοον σημαντικὴ. Ἡ μὀρφωσις εἶναι μετάδοσι μορφῶν καὶ τίποτε ἄλλο.

Ὅταν στὴν Ἀναγέννησι δημιουργήθηκε ἡ περίφημη κίνησι τοῦ Οὐμανισμοῦ καὶ ὅταν ἀργότερα, στὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰῶνος, ἐδημιούργησε ὁ Humboldt στὴν Γερμανία τὴν κίνησι τοῦ νέου Οὐμανισμοῦ, καὶ ἐπέμενε ὅτι πρέπει νὰ στηριχθῇ ἡ Παιδεία σὲ βασικὰ κλασσικὰ κείμενα, αὐτὸ εἶχαν ὑπ' ὄψιν τους. Ἦξεραν ὅτι ἐκεῖνο ποὺ βαθύτερα παιδεύει καὶ καλλιεργεῖ τὸν ἄνθρωπον, ἐκεῖνο ποὺ μορφώνει εἶναι ἡ μορφὴ. Καὶ γι' αὐτὸ ἐπέμεναν τόσοον οἱ λάτρες τοῦ Οὐμανισμοῦ στὴν γνῶσι τῶν Ἑλληνικῶν καὶ τῶν Λατινικῶν κειμένων. Διότι αὐτὰ τὰ κείμενα, εἶναι κείμενα ποὺ περιέχουν τὶς τελειότερες, τὶς καθαρώτερες ἐκφράσεις ὅλων τῶν νοημάτων τοῦ πνευματικοῦ μας κόσμου, ὅλης τῆς λογικῆς μας σκέψεως, τοῦ ἥθους μας, τὶς καθαρώτερες ἐκφράσεις τῶν βαθυτέρων αἰσθημάτων μας, τῶν εὐγενεστερῶν τάσεων, καὶ ὅλα αὐτὰ χάρις στὴν τέλεια καὶ ἄρτια δομὴ τοῦ λόγου.

Ἡ εἰδικὴ καὶ δὴ ἡ τεχνικὴ μὀρφωσι εἶναι ἀπαραίτητη. Αὐξάνει τὴν ἐπιτηδαιότητα τοῦ ἀνθρώπου σὲ ἓναν ὠρισμένο κλάδο, τὴν δεξιότητά του, ἀκόμη καὶ τὴν διανοητικὴ του εὐεστροφία, ἀλλὰ ποτὲ δὲν καλλιεργ-

γει ψυχές, ποτέ δὲν δημιουργεῖ ἀνθρωπιά, δὲν δημιουργεῖ προσωπικότητα. Καὶ γι' αὐτὸ βλέπετε ὁἷμερα, πολλοὺς κορυφαίους ἐπιστήμονας ὁ ὅλο τὸν κόσμον, θαυμάσιους ἐπὶ τὴν τέχνην τους, θαυμάσιους ἐπὶ τὴν εἰδικότητά τους, ὅπου, ὅμως, ἅμα βγοῦν ἀπὸ τούτην, δὲν μποροῦν νὰ ὡς ποῦν ἰσότη. Εἶναι κενοὶ περιεχομένου. Τοὺς λείπει ὅχι ἡ εἰδικὴ γνῶσι καὶ ἡ ἐπιστήμη, ἀλλὰ ἡ καλλιέργεια τῆς ψυχῆς. "Ἄν θέλωμε, ὅμως, ἡ Παιδεία νὰ ἐκπολιτίζη τὸν ἄνθρωπον, νὰ καλλιερῇ τὸν μέγα μας κόσμον, ἂν πιστεύωμεν πῶς ὁ μέγα μας κόσμος ἔχει περισσότερην σημασίαν ἀπὸ τὸν ἔξω, ὅτι εἶναι αὐτὸς ὁ πῶς σημαντικὸς, πῶς πρῶτο χρέος μας εἶναι ἡ ἰσορροπία του, ἡ εὐρυθμία του, ἡ εὐκοσμία του, ἡ ποιότητά τους, τότε πάλι ἐπὶ τὴν καλλιέργεια τῆς μορφῆς θὰ πᾶμε, ἐπὶ τὴν ἀνάγνωσι αὐτῶν τῶν κειμένων πού μᾶς δίδουν ὡς ἰδανικὴ μορφὴ ἀκριβῶς αὐτὴν τὴν Παιδεία τῆς ψυχῆς.

Ἐπᾶνω ἄλλωστε ὁ ἓνα τέτοιο βάθρο οὐμανιστικῆς Παιδείας, ἡ τεχνικὴ Παιδεία καὶ αἱ εἰδικαὶ γνώσεις βρίσκουν τὸ πῶς πρόσφορο ἔδαφος γιὰ νὰ ἀναπτυχθοῦν. Μὲ αὐτὸ γίνεται ὁ ἄνθρωπος πῶς δημιουργικὸς.

Ξέρω τὶς ἀντιρρήσεις. Πρώτη ἀντίρρηση εἶναι ὅτι αὐτὰ πού λέγω εἶναι ξεπερασμένα, ἡ δευτέρα ἀντίρρηση εἶναι ὅτι δὲν προφταίνει τὸ παιδί, δὲν προφταίνει ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος γενικὰ νὰ ἀποκτήσῃ αὐτὴν τὴν Παιδεία, ἀφοῦ μόλις προφταίνει νὰ μάθῃ τ' ἀπαραίτητα, γιὰ νὰ γίνῃ μηχανικὸς, δικηγόρος, γιατρὸς κλπ. Καὶ τρίτη ἀντίρρηση : Γιατί ἀντὶ νὰ χάνῃ τὸν καιρὸ του νὰ μαθαίῃ τὸ παιδί πράγματα πού θὰ λησμονήσῃ, νὰ μὴ μαθαίῃ πράγματα πρακτικῶς χρήσιμα ἐπὶ τὴν ζωὴν του, πράγματα πού δὲν θὰ λησμονήσῃ.

Κάποτε ἐπὶ τὴν Γαλλικὴν Βουλὴν ἔγινε συζήτηση γι' αὐτὸ τὸ θέμα καὶ ἓνας βουλευτὴς, σηκώθηκε καὶ εἶπε : Ἐγὼ τὰ Ἑλληνικὰ καὶ τὰ Λατινικὰ καὶ τὴν Τριγωνομετρίαν τὰ ἔμαθα ἀλλὰ καὶ τὰ ἔξεχασα. Σὲ τί μὲ ὠφέλησαν; Καὶ ὁ Herriot, νομίζω, τοῦ ἀπάντησε μὲ τὴν ἑξῆς κλασικὴν φράσιν : *Il me suffit que vous l'avez oublié.* Μοῦ ἀρκεῖ ὅτι πέρασες ἀπὸ ἐκεῖ, ἔστω καὶ ἂν τὰ ἔξεχασες. "Οἱ ἔμεινε ὡς ὑποσυνείδητόν σου κάτι ἀπὸ τὴν καλλιέργεια πού μποροῦν αὐτὰ τὰ πράγματα νὰ δώσουν.

Διότι πράγματι αὐτὰ κυρίως δίνουν δύναμιν δημιουργικὴν ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον, τὸν κάνουν πομπὸν ζωῆς καὶ ὅχι μόνον δέκτη. Ἰδίως δὲ ὡς ἐποχές, ὅπου τίθενται ἐν ἀμφοβόλῃ ὅλα τὰ ἀνώτατα ἰδανικά, ὡς ἐποχές ἠθικῆς καθιζήσεως, αὐτὴ εἶναι ἡ Παιδεία πού πρέπει νὰ ἔχῃ τὸ προβάδισμα καὶ χάρις ἀκόμη τῆς τεχνικῆς Παιδείας.

Αὐτὴ ὁλοκληρώνει, μορφώνει τὸν ἄνθρωπον τῆς πράξεως, πού ὡς βεταί τὸν συνάνθρωπό του, καὶ διέπεται ἀπὸ τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ ἰδανικά τῆς ἀνθρωπιάς καὶ τῆς ἀλληλεγγύης, πού χαρακτηρίζουν ὡς τοὺς

Ροταριανούς. Μὲ αὐτὴν τὴν σκέψιν ἐγκαταλείπω τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν καὶ προσγειώνομαι εἰς αὐτὴν τὴν αἴθουσαν, μεταξύ σας.

Θέλω νὰ εἶς εὐχαριστήσω, διότι εἴχατε τὴν ἀντοχὴ νὰ μὲ ἀκούσετε τόσῃν ὥρᾳ καὶ νὰ εἶς ζητήσω συγγνώμην γιὰ τὴν πολυλογία μου. Τὸ ἁμάρτημά μου, ὅμως, ὀφείλεται εἰς τὴν ἀγάπην μου γιὰ τὸ βιβλίον καὶ γιὰ τὴν Παιδείαν ποὺ μᾶς προσφέρει. Πρέπει δὲ πάντοτε νὰ συγχωροῦμε τις ἁμαρτίες ποὺ γίνονται ἀπὸ ἀγάπην, σύμφωνα καὶ μὲ τὸν Εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν.

Ἀφίενταί μοι, λοιπόν, αἱ ἁμαρτίαι αἱ πολλαί, αἱ ἀποψιναὶ τοῦλάχιστον, ὅτι πολὺ ἠγάπησα τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν.

Λόγος. Πέσχε Αἰτίωματ. 20/2/1967

Ἡ σημερινή πανηγυρική συγκέντρωσις ἀφορμὴν ἔχει μίαν μεγάλην πράξιν πολεμικῆς ἀνδρείας, τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἰωαννίνων ὑπὸ τῶν ἐλληνικῶν στρατευμάτων τὴν 21ην Φεβρουαρίου 1913. Αἱ/όροσεῖραί ~~αὐτὴν ἀπελευθέρωσαν~~ ἀπὸ τοῦ Δρίσκου μέχρι τῆς Ἀετορράχης καὶ μέχρι τῆς Ὀλύτσικας θὰ μᾶς ἐνθυμίζουν ἐσαεὶ τοὺς γενναίους, οἱ ὅποιοι ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ δεινῆς ~~Πάνου~~ Βασιλέως καὶ τότε Διαδόχου Κωνσταντίνου, ἀνερριχήθησαν μαχόμενοι εἰς τὰς κορυφὰς τῶν, διὰ νὰ συρρεῦσουν κατόπιν ὡς χεῖμαρροι εἰς τὴν πρό τῶν Ἰωαννίνων πεδιάδα.

Ἄλλοι ἀρμοδιώτεροι ἐμοῦ, εἰς ἄλλας ἐπετείους ἢ καὶ ἄλλας εὐκαιρίας περιέγραψαν τοὺς ἡρωϊκοὺς ἐκείνους ἀγῶνας, τὴν στρατηγικὴν δεξιοτεχνίαν τοῦ θλου ἐγχειρήματος, τὸ θάρρος, τὴν ταχύτητα, τὴν ἀκρίβειαν ἐν τῇ ἐκτελέσει. Δέν θὰ ἤθελα σήμερον νὰ ἐπαναλάβω πράγματα κατ'ἐπανάληψιν καὶ κατ'ἀριστοτεχνικὸν τρόπον λεχθέντα.

Δι' αὐτόν τόν λόγον, καίτοι ἡ σημερινή συγκέντρωσις ἔχει ὡς ἀφορμὴν τὸ συγκεκριμένον ἐκεῖνο μέγα ἐπίτευγμα, δέν θὰ σταθῶ εἰς αὐτό, οὔτε καὶ εἰς τὴν ἀνύμνησιν γενικώτερον τῆς ἀνδρείας ἡ ὁποία τὸ ἐλάμπρυνε, | τῆς μεγάλης αὐτῆς ἀρετῆς, καὶ διὰ τὰ ἔθνη καὶ διὰ τὰ ἄτομα, | ἀλλὰ θὰ ἐπιχειρήσω νὰ στρέψω τὴν προσοχήν σας, πέραν τῆς ἀνδρείας, πρὸς ἄλλους εὐρυτέρους διαλογισμοὺς .

Ἡ ἀνδρεία εἶναι μία κορυφαία ἀρετή. Ἀλλά εἶναι ^{ἐν} τῶν κορυφαίων ἀρετῶν ἡ πλέον διαδεδομένη μεταξύ τῶν ἀνθρώπων. Ἰδίως ἡ πολεμική ἀνδρεία. Ὅλοι σχεδόν οἱ λαοί, βάρβαροι καί πολιτισμένοι, ἔχουν νά ἐπιδείξουν πολλές πράξεις ἀνδρείας καί δικαίως ὑπερηφανεύονται δι' αὐτάς.

Ἀλλά ἡ ἀνδρεία εἶναι ἀρετή πράξεως, ἡ δέ πράξις ^{κάποιον} ἐπιδιώκει πάντοτε σκοπόν. Εἶναι δέ ἄλλη ἡ σημασία της ὅταν εἶναι ἄξιος ὁ σκοπός, ἄλλη ὅταν δέν εἶναι. Ἀπό τήν ἀξίαν τοῦ σκοποῦ ἐξαρτᾶται καί ἡ ἀξία τῆς πράξεως ἀνδρείας ἡ ὁποία τόν ἐπιδιώκει.

Ὑπάρχουν πράξεις ἀνδρείας αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν ὑφίστας ὑπηρεσίας πρὸς τόν ἄνθρωπον καί τόν πολιτισμόν του καί ἄλλαι αἱ ὁποῖαι ἢ εἰς οὐδέν συνέβαλον ἢ καί ἔβλαψαν. Ὑπάρχουν ἔθνη τὰ ὁποῖα ὑπερηφανεύονται διὰ τόν ἡρωϊσμόν τῶν τέκνων των καί, οὐδέν πλέον: καί ὑπάρχουν ἄλλα τὰ ὁποῖα ὑπερηφανεύονται, διότι, διὰ τοῦ ἡρωϊσμοῦ τῶν τέκνων των, προήγαγον τήν ἀνθρωπίνην ζωὴν καί τόν πολιτισμόν. Ὀλίγα εἶναι τὰ τελευταῖα αὐτά ἔθνη, τὰ εὐεργετήσαντα τόν ἄνθρωπον, τὰ ἔθνη τὰ ὁποῖα ^{ἐπωμίσθησαν} ἀπό τὰ σκότη τῶν προϊστορικῶν χρόνων μέχρις τῶν ἡμερῶν μας, τό βάρος, τήν τιμὴν καί τήν εὐθύνην τῆς ἱστορίας.

Εἶναι ἄραγε ἀνάγκη νά εἶπω ὅτι μεταξύ τῶν ὀλίγων αὐτῶν ἐθνῶν ἀνήκει καί ἡ Ἑλλάς; Τῶν ὀλίγων τὰ ὁποῖα

ώκοδόμησαν τόν πολιτισμόν τοῦ ἀνθρώπου;

Οὐδέν βεβαίως ἔθνος, οὔτε μεταξύ τῶν ὀλίγων αὐτῶν
περιουσίῳν ἐθνῶν, διεξήγαγε μόνον ἀγῶνας ἐπ' ἀγαθῷ, καί ἐπε-
τέλεσε μόνον ἐπ' ἀγαθῷ πράξεις ἀνδρείας. "Ἐχομεν τόν Μαρα-
θῶνα καί τās Πλαταιάς, ἀλλά ἔχομεν καί τήν Δικελικὴν καί
τήν κατὰ τῆς Μήλου ἐκστρατείαν. "Ἐχομεν τήν Σαλαμῖνα καί
τήν Μυκάλην ἀλλά ἔχομεν καί τās Ἀργινούσας καί τήν ἐν[?]
Αἰγός ποταμοῦ¹ ναυμαχίαν. ~~Ἐκείνη~~ ἀρκεῖ Διὰ νά καταταγῇ ὅμως
ἐν ἔθνος μεταξύ τῶν ἐκλεκτῶν, ὅτι διεξήγαγε καί ἀγῶνας ἐπ'
ἀγαθῷ. Ἀρκεῖ τοῦτο τό σπάνιον γεγονός. | Ἡ Ἑλλάς ὑπῆρξεν
ἀνέκαθεν ἔθνος πολεμικόν, διεξήγαγε μέ ἀπαράμιλλον πάντοτε
ἀνδρείαν καί καλοῦς καί κακοῦς ἀγῶνας. Ὀλίγαν ὅμως ἔθνη,
ἀκόμη καί μεταξύ τῶν ὀλίγων ἐκλεκτῶν, διεξήγαγον τόσον
πολλούς, ^{καί} τόσον ἀποφασιστικῆς σημασίας ἀγῶνας ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ
ἀνθρώπου.

Τό Ἑλληνικόν ἔθνος ἐτοποθετήθη ἀπό τήν Μοῖραν εἰς
τās παρυφάς τοῦ ἀσιατικοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἤδη φθάσει
εἰς τās ὑψηλοτέρας πολιτιστικὰς του ἐπιδόσεις, ὅταν τοῦτο
μόλις διέπλασσε, ἐκ τῆς εὐτυχοῦς συνδρομῆς πολλῶν παλαιοτέ-
ρων στοιχείων, τήν ὀριστικωτέραν μορφήν του. | Ἡδύνατο ἐξ
ἀρχῆς νά ἐνταχθῇ εἰς τόν ἀσιατικόν κόσμον, νά ἐνσωματωθῇ
εἰς αὐτόν, νά ὑποταγῇ εἰς τās μορφάς τοῦ ^{τότε} ὑπερέχοντος πολιτι-
σμοῦ του. | Δυνάμεις ὅμως ἐγγενεῖς εἰς τήν βιολογικὴν καί τήν
ψυχολογικὴν του σύστασιν, δυνάμεις ἰδιαζόντως ἐπηρεασθεῖσαι

καί ἀπό τήν διαμόρφωσιν τῆς ἑλληνικῆς γῆς, ὠδήγησαν τό
 ἑλληνικόν ἔθνος πρὸς νέους ἰδικούς του δρόμους, πρὸς δρό-
 μους οἱ ὅποιοι τόν ἐχώριζαν ἀπό τόν ἀσιατικόν κόσμον, } ὅσα-
 δήποτε καί ἂν ἐξ αὐτοῦ ὠφελήθη, | πρὸς δρόμους οἱ ὅποιοι τόν
 ἔθετον ἐσαεῖ, ἀντιμέτωπον τῆς ἀχανοῦς Ἀσίας, ἀπό τήν
 ὁποίαν ἀρχικῶς ^{καί} ~~ὅλα~~ ^{καί} ~~τά ἄλλα~~ ^{καί} ~~ἔθνη φαίνεται ὅτι/~~
^{ἔχον} ἐκπορευθῇ.

Ἡ στάσις αὕτη τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἤγγισε τήν ἐντο-
 νωτέραν, τήν σχεδόν συμβολικὴν τῆς αἰχμὴν διὰ τῶν περσι-
 κῶν πολέμων. Τότε ἐκρίθη ἂν ἡ Ἀσία θά διημερύνετο πρὸς
 Δυσμὰς καί θά κατακλύσει τόν σημερινόν χῶρον τῆς Εὐρώπης ἢ
 ἂν, εἰς τὰ πλευρά τῆς Ἀσίας, θά ῥιζώνε εἰς νέος κόσμος,
 ὁ κόσμος τῆς σημερινῆς Εὐρώπης.

Τό ἑλληνικόν ἔθνος, χάρις εἰς τήν βιολογικὴν ἀλλά καί τήν
 αὐτοῦ δύναμιν, ἀφοῦ τόν 5ον αἰῶνα ἀνέκοψε τόν ἀσιατικόν
 χεῖμαρρον, ἐπεξέτεινε, ὑπὸ τήν ἡγεσίαν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάν-
 δρου, κατὰ τόν 4ον αἰῶνα, τήν παρουσίαν του, πολὺ πέραν τῶν
 φυσικῶν ~~ὁρίων~~ ὁρίων Ἀσίας καί Εὐρώπης, μέχρι τῶν συνόρων
 τῶν Ἰνδιῶν καί χάριν εἰς αὐτὴν τὴν ἐπέκτασιν ἐπροστάτευ-
 σε τὴν Εὐρώπην ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἀπὸ ἐπικινδύνους ἀντι-
 θέτους διεισδύσεις ἐκ νοτιοανατολικῶν.

Ἡ ἐξόρμησις αὕτη ἀπετέλει τόν ἀντίλογον εἰς τὴν
πίεσιν πρὸς ἐπέκτασιν
 συνεχῆ ~~ἀπὸ τῆς Ἀσίας εἰς τὸν χῶρον~~ τῆς Ἀσίας εἰς τὸν χῶρον

τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Εἶναι δέ χαρακτηριστικόν ὅτι ἡ ἐπι-
 διωχθεῖσα καί παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου καί παρὰ τῶν ἐπιγό-
 νων του προσπάθεια συγχωνεύσεως τῶν δύο κόσμων εἰς τήν
 Ἑγγύς Ἀνατολήν οὐδέποτε ~~ἐκτελέσθη~~ ^{νυδουίμυσε}. (Ἡύξηθησαν αἱ ἀμοιβαῖαι
 ἀλληλεπιδράσεις καί οὐδέν πλέον. Ὅπως τό λάδι μέ τό νερό
 ποτέ δέν συγχέονται, ἀσύγχυτοι παρέμειναν ὁ ἐλληνικός καί
 ὁ ἀσιατικός κόσμος. Ἐπέζησαν ἐπὶ αἰῶνας στρώματα ἐλληνικά
 εἰς τήν Ἑγγύς Ἀνατολήν, κάτω τῶν ὁποίων ὅμως συνέχιζε
 τήν ζωήν της ἡ μεγάλη Ἀσία. (Καθ' ὁρισμένες ἀναφοράς καί
 σχέσεις τό ἐλληνικόν στρώμα ἐπακάλυπτε τό ἀσιατικόν, καί
 κατ' ἄλλας συνέβαινε τό ἀντίστροφον. Ἐπρόκειτο ὅμως πάντοτε
 περὶ ὀριακοῦ χώρου, ὁ ὁποῖος ^{ἀπ' αὐτοῦ} συνήπτετο ^{ἀπὸ τῆς δευτέρας ἡδὴ} μετά τοῦ κυρίως
ἐλληνικοῦ χώρου, τοῦ περιλαμβάνοντος, ἀπὸ τῆς δευτέρας ἡδὴ
χιλιετηρίδος πρὸ Χριστοῦ, τό σύνολον τῶν δυτικῶν παραλίων
τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καί τῶν αἰγαϊκῶν ^{νησιωτικῶν ἀμφοτέρωθεν} ~~λαγύμων~~.

Ἐχώριζαν τοὺς δύο αὐτοὺς κόσμους ἄλλοτε ἡ θρησκεία,
 ἄλλοτε ἡ παράδοσις, πάντοτε ὅμως ἡ ἰδιομορφία τῆς ἐλληνικῆς
 ψυχῆς, τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος, τῆς νέας μορφῆς πολιτισμοῦ
 τῆς σχηματισθείσης ὑπὸ τήν ἐπίδρασιν ἰδίων κλιματικῶν,
 βιολογικῶν καί ψυχολογικῶν παραγόντων.

Οὕτω τό ἐλληνικόν ἔθνος, ἄλλοτε προωθούμενον, ἄλλοτε
 ἐπανερχόμενον πλησίον τῶν φυσικῶν του ὁρίων, ἐφύλαξε τά
 νοτιοανατολικά σύνορα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ κόσμου, ἀπὸ τῶν ὁμήρι-

κῶν χρόνων ²μέχρι τῶν αἰῶνων καθ' οὓς ¹ἐν συνεχείᾳ ἦνθησεν ὁ
 § βυζαντινός ἑλληνισμός. Δέν εἶναι χωρίς λόγον πρῶτος ἥρως τοῦ
 βυζαντινοῦ κόσμου ὁ Διγενής Ἀκρίτας. Ἀκριτικόν ἦτο τό ἔργον
 τοῦ βυζαντίου μέχρις τῆς Ἀλώσεως τῆς βασιλευούσης. Εἰς τό
 τέλος, βαλλόμενον πανταχόθεν-ἰδού παράδειγμα ἀνδρείας ἐπὶ κα-
 κῶ- τό βυζάντιον ἐκάμφθη καί κατέκλυσε ἕκτοτε τόν νοτιοανατο-
 λικόν εὐρωπαϊκόν χώρον ἡ Ἀσία, ἐπὶ τέσσαρας καί πλέον αἰῶνας.

Ἐν τῷ μεταξύ εἶχον ἀναπτυχθῇ, ὑπὸ τὰς πτέρυγας τῆς ἑλ-
 ληνικῆς κυρίως παιδείας, ἄλλοι συγγενεῖς εὐρωπαϊκοί λαοί, οἱ
 ὅποιοι συνέχισαν καί ἀλοκλήρῳσαν τό ἔργον τῆς περιχαράξεως
 τοῦ εὐρωπαϊκοῦ χώρου ἀπὸ τὰς συνεχεῖς ἐξ ἀνατολῶν ἐπιδρομαί.
 οἱ Βάνδαλοι
 οἱ Οὐνοί, ~~οἱ Γότθοι~~, οἱ Ἀραβες, οἱ Τοῦρκοι, οἱ ἥναγκάσθη-
 σαν κάπου νά σταματήσουν καί νά ἀφήσουν τόν εὐρωπαϊκόν χώρον
 ἐλεύθερον - ἄλλοτε στενότερον, ἄλλοτε εὐρύτερον - διὰ νά ἀνα-
 πτυχθῇ ἐν αὐτῷ ὁ πολιτισμός διὰ τόν ὅποτον σήμερον σεμνυνό-
 μεθα.

Κατ' εὐτυχίᾳ σύμπτωσιν, οὐχί πολύ βραδύτερον, ὁ εὐρωπαϊ-
 κός κόσμος ἐπεξετάθη πρὸς δυσμάς, πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ, σχη-
 ματίσας ἐκεῖ νέον χώρον ἐλεύθερον, ὁ ὅποτος πνευματικῶς ἀλλά,
 ὑπὸ τὰς σημερινάς συνθήκας, καί γεωπολιτικῶς, ἀποτελεῖ ἀνα-
 πόσαστον τμήμα τῆς Εὐρώπης.

Τόν 19ον αἰῶνα, ὅτε τὰ σύνορα Εὐρώπης καί Ἀσίας εἶχον
 τρόπον τινα, φθάσει εἰς σχετικὴν τινὰ ἀποκρυστάλλωσιν, ἤρχισε
 νά σημειοῦται, εἰς τόν νοτιοανατολικόν χώρον τῆς Εὐρώπης,
 ὅπου εἶχε ἀπὸ τεσσάρων αἰῶνων παγιωθῇ ἡ πλημμυρίς τῶν

δοσιατικῶν στοιχείων, μιά τελευταία ἄμπωτις. Εἰς τήν μεταβολήν αὐτήν πάλιν πρωτοπόρος ἐστάθη τό ἑλληνικόν ἔθνος. Μετά τεσσάρων αἰώνων σιγῇ ἐπανέρχεται, ὡς φωνή ἐλευθερίας καί ὡς παράγων τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, μέ τήν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Ὑπό τό πρῶμα τοῦτο οἱ ἀγῶνες τῆς Ἑλλάδος τοῦ 1912-1913 καί περαιτέρω τοῦ 1917-1920 ἀποτελοῦν συμπλήρωσιν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ἐπεκτείνουν τόν εὐρωπαϊκόν χῶρον ἀνατολικώτερον, πλησιέστερον πρός τά ὅρια, τά ὅποια ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους καί ἡ ψυχολογία τῶν κατοίκων εἶχον ἀπό αἰώνων καθιερώσει.

Μετά ὅμως τόν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον ὁ εὐρωπαϊκός κόσμος εἶδε, ὑπό νέαν μορφήν, ἐπεκτεινομένην τήν δοσιατικήν δύναμιν, εἰς τοιοῦτον δέ μάλιστα βάθος, ὥστε ἡ Ἑλλάς νά ὑποστῇ τήν πίεσιν τῆς δυνάμεως αὐτῆς, πίεσιν πρωτοφανῇ, ὅχι πλέον ἐξ ἀνατολῶν, ἀλλά ἀπό βορρᾶ, ὅπου ἡ ἐπέκτασις αὕτη εἶχεν ἤδη συντελεσθῇ.

Πόση σωματική ἀντοχή, πόση ἐπιμονή, πόση εὐψυχία ἐχρειάσθη διά νά ἀχθῇ καί ὁ τελευταῖος αὐτός ἀγών εἰς αἷσιον τέρμα δέν εἶναι ἀνάγκη νά εἴπω πρός τούς χάριν τοῦ ἱεροῦ τούτου σκοποῦ προκινδυνεύσαντας καί ἀναλώσαντας τήν νεότητά των, ἐφέδρους ἀξιωματικούς, (Πόση ἀκόμη σήμερον χρειάζεται ἐπαγρύπνησις καί ἐτοιμότης διά νά ἀντιμετωπισθῇ οἰαδήποτε ὑποτροπιάσις, / ἐκδηλουμένη ~~...~~ πιθανώτατα κατ' ἄλλον ὑπουλῶτερον καί πλέον ἐπικίνδυνον τρόπον,) δέν χρειάζεται καί πάλιν νά εἴπω πρός ἄνδρας, τούς ὁποίους ἡ ζωή ὑπερεφόρτωσε μέ πολιτικήν πεῖτραν καί τούς ὁποίους φροντίζει ὁ ἀντίπαλος, μέ τάς προκλητικὰς ἐκδηλώσεις του, νά προειδοποιῇ ἐγκαίρως περί τῶν τεκταινομένων .

Εἰς τοὺς θεωροῦντας, ὡς ἐνότητα, τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν, καί ἐν ὅψει εἰδικῶς τῶν χαρακτηριστικῶν γεγονότων τὰ ὅποια ἐπεμνήσαμεν, ἐμφανίζεται αὕτη ὡς μία συνεχῆς, ἐπὶ δυόμισυ χιλιετηρίδας, καταβολὴ ἀνδρείας, ἵνα διαφυλαχθῇ ἀπὸ τῆς ἐξ Ἀσίας διεισδύσεως ὁ εὐρωπαϊκὸς χῶρος καί ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμός.

Ἀλλ' ἀνεξαρτήτως τῆς διασώσεως ἐν τέλει τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν ἀσιατικὴν αὐτὴν ἐπιδρομήν, ἀναμφισβήτητον παραμένει τὸ γεγονός, ὅτι ὁ εὐρωπαϊκὸς χῶρος, ὅστις τοσάκις μετέλλαξε σχῆμα καὶ ἑκτασιν ἀπὸ τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος, εἶναι, διὰ τὰς σημερινὰς συνθήκας ζωῆς, ὑπερβαλλόντως στενός, διότι μέγα μέρος τῆς ἄλλοτε Εὐρώπης, κατόπιν τοῦ τελευταίου παράφρονος παγκοσμίου πολέμου, προσεκολλήθη εἰς τὴν Ἀσίαν. Καί ἂν δέν ὑπῆρχεν ἡ πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ προέκτασις τῆς Εὐρώπης, δέν γνωρίζω πῶς θά ἡδύνατο νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὴν ἀσιατικὴν πίεσιν, ἡ ἀπομένουσα μικρὰ περιοχὴ τῆς ἐλευθέρας Εὐρώπης.

Ἀλλὰ τὰ σύνορα αὐτὰ δέν πρέπει νὰ τὰ θεωρήσωμεν ὡς τι τό ἀμετακίνητον. (Ὅπου τό ἄτομον θά ἀνακτᾷ τὰ δικαιώματά του, ἐκεῖ θά ἐπεκτείνεται καί πάλιν ἡ πραγματικὴ δημοκρατία, ἐκεῖ θά ἐπεκτείνεται ἡ Εὐρώπη καί τὰ πολιτιστικά της ἰδεώδη. | Εἰς οὐχί καί τόσον μακρυνόν μέλλον θά ἴδωμεν, ἐλπίζω, μίαν μετακίνησιν τῶν ὁρίων τῆς Εὐρώπης πρὸς ἀνατολὰς. | Θά ἴδωμεν τὴν δημοκρατίαν ἀναθρώσκουσαν ἐκεῖ ὅπου ἐπὶ ἡμῶν αἰῶνα ἦτο μόνον λέξις. | Θά ἴδωμεν, ὑπὸ τὴν δεινὴν πίεσιν ἄλλων ἔτι ἀνατολικώτερον κειμένων ἀσιατικῶν δυνάμεων, τοὺς μέχρι σήμερον πολεμοῦντας τὴν δύσιν, νὰ προσχωροῦν εἰς αὐτὴν καί ἰδεολογικῶς καί πολιτικῶς, διὰ νὰ περισώσουν αὐτὴν ταύτην τὴν φυλετικὴν ὑπαρξίν των.

X

βραδυνον

Αἱ μεγάλαί θμως αὐταί μετακινήσεις ἀργοῦν. Ἔως οὗτου αὐταὶ ἐπέλθουν, ὀφείλουν οἱ εὐρωπαῖοι νά φυλάσσουν ἀγρύπνως τὰ σημερινά τεῖχη τῆς Εὐρώπης. Εἰς δέ τήν προσπάθειαν αὐτήν καλοῦνται νά ἀφιερώσουν βληντὴν δύναμιν καί νά ἐπιδείξουν βληντὴν ἀνδρείαν των οἱ εὐρωπαϊκοὶ λαοί, ἐν ἀναμονῇ εὐτυχιστέρων ἐξελίξεων.

X

X X

Ἀλλά ἵνα λαοὶ καί ἡγέται λαῶν πολιτισμένων σταθοῦν ἀκλόνητοι εἰς ἓνα τόσον μακρόν καί σκληρόν ἀγῶνα, εἶναι ἀπαραίτητον νά ἔχουν συνεχῶς πλήρη ἐπίγνωσιν τοῦ λόγου διὰ τὸν ὁποῖον ὁ ἀγὼν αὐτός ἐπιβάλλεται. Εἶναι ἀνάγκη - ὑπὸ τὰς παρούσας μάλιστα συνθήκας ἀποτελεῖ τοῦτο ἐθνικὸν χρέος - νά ἐξηγηθῇ, διὰτί αὐτὴ ἡ καταβολή, διὰτί αὐτὴ ἡ ἀνδρεία μυριάδων ψυχῶν, εἶναι τῷ ὄντι ἐπ' ἀγαθῷ. Εἶναι ἀνάγκη ἐπομένως νά ἐξηγηθῇ διὰτί ἡ δημιουργία καί ἡ διαφύλαξις εἰς τὸ μέλλον τοῦ εὐρωπαϊκοῦ αὐτοῦ χώρου, ὡς αὐτοτελοῦς καί αὐτοδυνάμου κόσμου κατέναντι τῆς Ἀσίας, ἀποτελεῖ τῷ ὄντι προσφορὰν ὑψίστης σημασίας πρὸς τὸν ἄνθρωπον καί τὸν πολιτισμὸν του. ^{Τοῦτο δ' ἐπεφάνη} ~~ἡ ἀνάγκη~~ (ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀξίαν τοῦ περιεχομένου τοῦ, ^(χώρου αὐτοῦ) ἀπὸ τὴν ἀξίαν τῶν ἐν αὐτῷ συντελεσθέντων καί δυναμένων νά συντελεσθοῦν. Ἐξ αὐτοῦ περαιτέρω θὰ συναχθῇ

~~καί τί πρέπει ἐν αὐτῷ νά συντελεσθῇ εἰς τό μέλλον διά νά~~
 ἀξίζη ἡ διαφύλαξις του, ~~θά συνεχισθῇ ἐν αὐτῷ ἡ θεραπεία~~
 τῶν ἀξιῶν αἱ ὁποῖαι ἐδικαίωσαν τήν ὑπαρξιν του εἰς τό παρελ-
 θόν ; ^(ἐχουν δίκαιον οἱ ἰσχυροί, οἱ ὄντες) Ἡ μήπως αἱ ἀξίαι αὐταί ἀπέθανον ; Μήπως, ἀκριβέστερον,
^(ὅπως αὐτοὶ ὑποστηρίξουν) δέν ὑπάρχουν ~~αὐταί~~ ἀξίαι αἰδίοι, δηλαδή ἀπόλυτοι, ἀλλά ὅλαι
 εἶναι σχετικαί καί ρευσταί, καί ἀλλάζουν κατά ἐποχάς, (ὅπως
 ἀλλάζουν αἱ γυναῖκες τὰς ἐνδυμασίας των, κατά τὰ ρεύματα
 τοῦ συρμοῦ,) ὁπότε θά ἡδύνατο νά ὑποστηριχθῇ, ^{οἱ} ὅτι ~~αὐτοὶ~~ ὑπό τῆς
 Εὐρώπης καί τῆς Ἑλλάδος ἐπιδιωχθεῖσαι ἀξίαι, ἦσαν ἀξίαι
 καλαί διά τῶν καιρῶν των, εἶναι ὅμως τώρα ξεπερασμένα ;
^(ἐννοπῶν τοῦ κενοῦ) Γεννᾶται δέ τότε τό ἐρώτημα, ποίας ^{λυχόν} ἀξίας ^{θα ἔπρεπε τοῦ ποίτου} ~~αὐτῆς~~ νά
 ἐπιδιώξῃ ~~αὐτή~~ ἡ Εὐρώπη ; καί τέλος ἐρωτᾶται, ἡ
 Ἑλλάς τί ἐπιδιώξεις δύναται καί τί ἐπιδιώξεις πρέπει νά
 ἔχῃ ἐντός τοῦ εὐρυτέρου αὐτοῦ εὐρωπαϊκοῦ πεδίου ;

Κάτι ἐγνώριζαν οἱ ἰδρυταί τοῦ κομμουνισμοῦ ὅταν εἰς
 τήν βάσιν τῆς θεωρίας των ἔθεταν μίαν νέαν μεταφυσικὴν σύλλη-
 ψιν τῆς ἱστορίας. ^{ἀλλοιωθῇ} Ἐπρεπε νά ~~αὐτῶν~~ τό νόημα τῆς ἱστορίας
 διά νά σταθῇ ὁ κομμουνισμός.

Ποία εἶναι ἡ θέσις ἡ ἰδική μας, ἡ τουλάχιστον ~~αὐτή~~
^{ἐκείνων} ~~αὐτῶν~~ ἐξ ἡμῶν, οἱ ὁποῖοι ^{ἀπορροφούμεθα} ~~αὐτά~~ ^{τά γενικά} προβλήματα ;

— « Ἡ ἱστορία ἀποτελεῖ δι' ἡμᾶς ~~αὐτήν~~ ἐνότητα, μίαν μέ πολλάς

Όλα τὰ ἄλλα ἔθνη, τὰ τρισεκατομμύρια τῶν ἀνθρώπων καί αἱ χιλιάδες τῶν λαῶν, ἀνήκουν εἰς τό ἄπειρον τῆς λήθης καί εἰς τό αἰώνιον σκοτός. Δέν ἔχουν ἀξίαν, δέν ἔχουν νόημα. Δύνανται νά ἀποκτήσουν νόημα καί ἀξίαν ὅσα κάποτε εἰς τό μέλλον θά προχωρήσουν μέχρι τῶν κορυφ^{ων}_{ων} ^{ογ}, ὅπου πίπτει τό φῶς τῆς ἱστορίας.

Ἐφ' ὅσον κατὰ τό μέτρον πραγματοποιήσεως τῶν ἀπολύτων αὐτῶν ἀξιών, τῶν ἀπολύτων αὐτῶν σκοπῶν, κρίνονται καί ἱεραρχοῦνται οἱ λαοί ὁρθῶς ὡς ἀνδραγαθία ἐπ' ἀγαθῷ χαρακτηρίζονται οἱ ἀγῶνες πρὸς δημοκρατίαν καί διαφύλαξιν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ χώρου, ἀφοῦ μόνον ἐν αὐτῇ αἱ πραγματοποιήσεις αὗται ἐπέτυχον τὰς πληρεστέρας καί ὑψηλοτέρας ἐπιδόσεις, καί ἐδημιουργήθη ~~οὗτος~~ διὰ τῆς συνθέσεως αὐτῶν, τό ὑπέρτατον ἄνθος τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, τό εὐρωπαϊκόν πνεῦμα.

Μοῦ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία, πρὸ δύο μηνῶν, ἐνώπιον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, νά ἐκθέσω τὰ μερικώτερα στοιχεῖα ἐξ ὧν συντίθεται τό πνεῦμα τοῦτο. Ἐχαρακτήρισα τὰ τρία βασικά ἐκ τούτων, τό ἑλληνικόν πνεῦμα, τὴν ρωμαϊκὴν πολιτείαν, καί τὴν χριστιανικὴν ἀγάπην καί ἐπεσήμανα τὰς μεταξὺ αὐτῶν ἀντινομίας, εἰς τῶν ὁποίων τὴν υπερκέραιον ἀφιεροῦται ὁ πολυαἰῶνος μόχθος τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου, ¹⁰ ἀποτελοῦσαν καί κατὰ καιροῦς μέγιστον κατόρθωμά του.

Τὰ τρία αὐτὰ ἔχουν, ἐν τούτοις, μίαν κοινὴν ἐν τῇ πραγματώσει αὐτῶν βάσιν, μίαν κοινὴν ἀφετηρίαν, τὸν ἄνθρωπον,

Τὸν ἄνθρωπον ὅχι ὡς φυσικόν ὄν, ἀλλ' ὡς αὐτόνομον ἠθικὴν
προσωπικότητα, ὡς ἄτομον. Ἡ Εὐρώπη ἀρχίζει ἐκεῖ ὅπου παύει
ἡ ἀγέλη καὶ ἀρχίζει τὸ ἄτομον, τὸ αὐτόνομον, τὸ ἐλεύθερον
ἄτομον.

Ἐπὶ τοῦ ἐλευθέρου ἀτόμου στηρίζεται ἡ σκέψις τοῦ φιλοσόφου καὶ τοῦ ἐπιστήμονος, ἡ φαντασία τοῦ ποιητοῦ καὶ τοῦ καλλιτέχνου, ἡ ἀγάπη τοῦ χριστιανοῦ, τό ἦθος καὶ ἡ γνώμη τοῦ δημοκρατικοῦ πολίτου. Ἐάν νόημα τῆς ἱστορίας εἶναι ἡ πραγμάτωσις, ὡς ἐλέχθη, τῶν ἀπολύτων ἀξιῶν καὶ ἂν δικαίωσις τῆς Εὐρώπης εἶναι ἡ πραγμάτωσις τῶν ~~ἀπολύτων ἀξιῶν~~ ἀξιῶν αὐτῶν αἱ ὁποῖαι συνθέτουν τὸν πολιτισμόν της, ἔπεται ὅτι πρῶτον καὶ κύριον χρέος ἀποτελεῖ ἡ κατοχύρωσις τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, ὡς τῆς πηγῆς ἐξ ἧς ἀπορρέουν τελικῶς ὅλαι αἱ πραγματοποιήσεις. | Ἡ ἀθάνατος ψυχὴ τοῦ χριστιανοῦ, ἡ ἐλευθέρα σκέψις τοῦ στοχασμοῦ καὶ τοῦ καλλιτέχνου, ἡ ἐλευθέρα γνώμη καὶ πρᾶξις τοῦ πολίτου, ἡ ἠθική, ἡ πνευματική καὶ ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία ἀποτελοῦν ^{αὐτὴν} τὴν πεμπτουσίαν τοῦ συνιστοῦν καὶ ἴκιν ἀνατρεχόντων βάσιν τοῦ ἐλευθέρου ἀνθρώπου, ~~ὅτι ἡ ἐλευθερία ἀποτελεῖ τὴν πεμπτουσίαν τοῦ ἐλευθέρου ἀνθρώπου~~ ἐὐρωπαϊκός πολιτισμός.

Εἰς παρωχημένους χρόνους αἱ ἐξ Ἀσίας ἐπιδρομαὶ
δέν εἶχον οὔτε τὴν πρόθεσιν οὔτε τὴν δύναμιν νὰ καταλύσουν
τὰς ἀξίας τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὸν φορέα αὐτῶν

τό ἄτομον. Εἶχον πλέον προσγειωμένους καί ἀπλοϊκοὺς σκοπούς, τήν μετατόπισιν τῶν ὁρίων τοῦ εὐρωπαϊκοῦ χώρου, τήν ^{ὑμνήν} ~~ὑμνήν~~ ^{ἐμμεταρρύθμισιν} ~~ἐμμεταρρύθμισιν~~ ^{ἀντικειμένων} ~~ἀντικειμένων~~ του. Τό ἀποτέλεσμα τῶν μακρῶν αὐτῶν ἀγώνων ἦτο ἡ ὑποταγή τῶν ἐπιδρομέων εἰς τό εὐρωπαϊκόν πνεῦμα, ἡ ἀφομοίωσις αὐτῶν ἀπό τοὺς πνευματικῶς ἰσχυροτέρους λαούς τῆς Εὐρώπης.

Ἡ γενεά μας ὅμως ὑπῆρξε θυμὰ μιᾶς ἐπιδρομῆς ἄλλου τύπου, ἄλλων προθέσεων καί ἄλλης δυνάμεως. Οἱ Ἀττίλαι καί οἱ Ταμερλᾶνοι ἦλθον ὡς φορεῖς τῆς ὠμῆς βίας. Οἱ σημερινοὶ ἐπιδρομεῖς ἔρχονται ὡς φορεῖς μιᾶς κοσμοθεωρίας.

Ἡ κοσμοθεωρία αὕτη, ἂν καί κατασκευασμένη ἀπό ὑλικόν εἰλημμένον ἐκ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου, ἀποβλέπει ἐν πολλοῖς εἰς σκοπούς ἀντιθέτους πρὸς τό πνεῦμα τοῦτο. Ἀρνεῖται ἐν τῇ θεωρίᾳ τό ἀπόλυτον τῶν ἀξιῶν, τὰς ὁποίας τό εὐρωπαϊκόν πνεῦμα ἀνήγαγε εἰς ὑπατον σκοπὸν τῆς ἐγκοσμίου ζωῆς, ^{ἐν} ἐν τῇ πράξει δέ ἀρνεῖται τὸν δημιουργόν καί φορέα τῶν ἀξιῶν αὐτῶν, τὸν ἄνθρωπον, τό ἄτομον.

Ἡ κοσμοθεωρία αὕτη, ἐγκαταλείψασα τό συμπόσιον τῶν φιλοσόφων, ὅπου πρυτανεύει ἡ διά τοῦ διαλόγου πειθῶ, μεταβλήθη εἰς ἀλάνθαστον ἐπιστημονικόν καί φιλοσοφικόν δόγμα καί ἔστησε τήν σκηνὴν τῆς εἰς τό κέντρον τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Εἶναι καί κοσμοθεωρία ἀλλὰ καί καταστατικός πολιτικός χάρτης. Πᾶς ἐλεύθερος μεταφυσικός ἐτασμός στηλιτεύεται καί καταδικάζεται ^{ὡς} ὡς μὴ σύμφωνος πρὸς τό δόγμα ^{ὡς} ὡς γέννημα παραχωρημένων κοινωνικῶν συνθηκῶν. Εἰς τήν τέχνην ἐπιβάλλει

ται ἡ ἐπιδίωξις πολιτικῶν σκοπιμοτήτων, ἐπὶ θυσίᾳ τῆς ἐλευθέρας φαντασίας τοῦ ^{ποιητοῦ} ~~ἀνθρώπου~~. Ὁ δὲ πολίτης, ὁ ὁποῖος κατέκτα ὁλονέν καὶ περισσότεραν κοινωνικὴν ἐλευθερίαν πρὶν ἢ ἡ κοσμοθεωρία αὕτη προβληθῇ, μεταβάλλεται, ὑπὸ τὴν σκιάν αὐτῆς, εἰς ἐνεργούμενον, καταδικασμένον νὰ παπαγαλίσῃ τὰς γνώμας τῶν ἐκάστοτε ὀλικῶς ἐπικρατεστέρων .

Οἱ τύρρανοι τοῦ παρελθόντος ἐχρειάζοντο δούλους πειθη-
ρους καὶ προσφέροντας τὰς ὀλικὰς τῶν ^{μόνον} ~~δυνάμεις~~. Ἡ διαφέρουν ~~ἐκείνων~~
διὰ τὴν τυχόν ἀδούλωτον ψυχὴν των. (Οἱ σημερινοὶ τύρρανοι, σοφώ-
τεροι τῶν παλαιότερων καὶ ριζοσπαστικώτεροι, θέλουν νὰ δουλώ-
σουν τὰς ψυχάς, θέλουν νὰ μεταβάλουν τὰ ἄτομα εἰς μίαν ἀδιαφορο-
ποίητον ἀνενεργὸν μᾶζαν.

Ἀλλὰ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἡ διὰ συνεχῶν ἀγώνων ~~ἐκείνων~~ διάσωσις
τῆς ἐλευθέρας ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἡ προστασία τοῦ ἀτόμου καὶ
τῆς προσωπικότητός του ἀπὸ τῆς ἐπικινδυνώδεστάτης αὐτῆς ἐπιόρο-
μης, ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον ἱστορικὸν χρέος τῆς συγχρόνου Εὐρώπης,
ἐκείνης ἣτις ἐγαλουχήθη ἀπὸ τὰ νάματα τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ρώμης
καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ.

χ
x x

Ἐπειδὴ ~~ὅμως~~ ^{πολλὰς} ὅμως περὶ τὸ νόημα τοῦ ἀγῶνος τούτου
ἔχει δημιουργηθῇ σύγχυσις ἀπὸ ~~ἐκείνων~~ ^{πολλὰς} (πλευρὰς, ἐπειδὴ ἐξ ἀφορμῆς
αὐτοῦ περιέπεσαν εἰς πλάνας ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης πολλὰ ἐλεύ-
θερα πνεύματα, κυρίως νέοι ἄνθρωποι, εἶναι ἀνάγκη τὸ νόημα
τοῦτο νὰ ἀποσαφηνισθῇ. Εἶναι ἀνάγκη νὰ τοποθετηθῇ καὶ νὰ
ἐντοπισθῇ ὁ ἀγὼν αὐτός εἰς τὴν ὁρθὴν του θέσιν.

- 16 -

²
 'Ο ἀγών αὐτός ¹ἐν πρώτοις δικαίωvεται μόνον ἐφ' ὅσον καί θ-
 ταν διεξάγεται ὑπέρ τῶν ἀνωτάτων ἀξιών τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ
 καί ὑπέρ τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος ὡς φορέως τοῦ πολιτισμοῦ
 1αὐτοῦ. Ἀσφαλῶς δέ δέν δικαίωvεται, ὅταν διεξάγεται ὑπέρ οἰουδή-
 ποτε κοινωνικοῦ ἢ οἰκονομικοῦ καθεστῶτος. Ἰδιαίτατα δέ δέν δι-
 καιίωvεται ὅταν γίνεται πρὸς προσπάσιον ἀδικῶν καί ἀνηθίων κοινω-
 νικῶν θεσμῶν, οἱ ὅποιοι εἶναι εὐθέως ἀντίθετοι πρὸς τὰς ἀξίας τοῦ
 εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ ἀντίπαλος, διὰ νὰ στερήσῃ τὸν ἀγῶνά μας ἠθικοῦ ἐρείσμα-
 τος, φροντίζει ²ἀκριβῶς ¹νὰ τὸν ἐμφανίσῃ ὡς ἀγῶνα ὑπέρ διατηρήσεως
 ἑνὸς ἀδικίου οἰκονομικοῦ συστήματος. (Εἰς τοῦτο δέ δυστυχῶς ἐνισ-
 χύεται ἀπὸ ὠρισμένους ἀφελεῖς μεταξύ τῶν δῆθεν προασπιστῶν τοῦ
 εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, οἱ ὅποιοι, παρασυρόμενοι ἀπὸ τὰ συνθήματα
 τοῦ ἀντιπάλου, τοποθετοῦν τὴν διαφοράν μεταξύ μας, ἐκεῖ ἀκριβῶς
 ὅπου θέλει αὐτός νὰ τὴν τοποθετήσῃ καί ὅπου διαφορά δέν ὑπάρχει,
 ἐν συνεχείᾳ δέ ἀνοήτως ἐπιχειροῦν νὰ δικαιολογήσουν τὰς ἀδικίας
 καί τὰς ἀδυναμίας τοῦ κοινωνικοῦ μας καθεστῶτος, τὰς ὁποίας θά
 εἶχον χρέος νὰ πολεμήσουν, βάσει ἀκριβῶς τῶν ἀρχῶν ὑπέρ τῶν ἀποί-
 ων ἀγωνίζονται. Αὐτοί, εἶναι προφανές, ὅτι δέν ὑπερασπίζονται ὅ, τι
 ἡμεῖς καλούμεθα νὰ ὑπερασπίσωμεν. Εἶναι, ἀκουσίως ἢ ἐκουσίως, ὑπε-
 ρασπισταί μιᾶς ξένης, μιᾶς κακῆς υποθέσεως.

Ἡ ἀντίθεσις περί τῆς οἰκονομικῆς ὀργανώσεως τῆς κοινω-
νίας, ἡ ὁποία προβάλλεται ἀπὸ τοὺς κομμουνιστάς, ὡς τὸ κύριον ἐπί-
μαχον θέμα, (εἶναι, συγκρινομένη πρὸς τὴν περί τὴν θέσιν καὶ τὴν
δέξιαν τοῦ δόγμου, δευτερεύουσα καὶ δῶντος· καὶ πάντως εἶναι
πρόσκαιρος. Πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, πρὸς τὸν
ὁποῖον, δι' ἀποτόμων καὶ ἐπαναστατικῶν μεταβολῶν, διὰ τῆς καταργή-
σεως ἰδίᾳ τῆς ἰδιοκτησίας παλαιοῦ τύπου, θέλει νὰ βαδίσῃ ἡ Ἀνα-
τολή, πρὸς τὸν ἴδιον αὐτὸν σκοπὸν βαδίζει ἐξελικτικῶς ἀλλὰ σταθε-
ρῶς καὶ ἀσφαλῶς, χωρὶς ἀκραῖα μέτρα, καὶ ἡ Δύσις. Τὸ ἰδεῶδες τῆς
κοινωνικῆς δικαιοσύνης εἶναι κοινὸν εἰς ὅλους τοὺς λαούς.
Δὲν εἶναι προνόμιον κανένος.
Ἀλλ' καὶ ἡ διαπίστωσις περί τῆς ὑφισταμένης πραγματικότητος εἶναι
κοινή. Δὲν ὑπάρχει εἰς τὰς ἱστορικὰς κοινωνίας ^{ἡμερᾶς} κοινωνικὴ δικαιο-
σύνη. Ἐμπορεῖ οἱ ἀντίπαλοί μας νὰ φρονοῦν ὅτι κατ' ἐξαίρεσιν εἰς
τὰς ἰδικὰς τῶν κοινωνίας ἐπραγματοποιήθη ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη.
Ἀλλὰ τὰ πράγματα τοὺς διαφεύδουν. Οἱ ἴδιοι ἄλλωστε διαφεύδουν
ἑαυτούς, σιωπηρῶς, διὰ τῶν συνεχῶν μεταρρυθμίσεων τῶν οἰκονομικῶν
τῶν μεθόδων. Βαδίζομεν πρὸς τὴν κοινωνικὴν δικαιοσύνην καὶ οἱ μέ
καὶ οἱ δέ, μέ διαφόρους μεθόδους. Οἱ μὲν μέ παραγνώρισιν τῆς πρω-
τοβουλίας τῶν ἀτόμων, οἱ δέ μέ τὸν ἐπιτυχῆ συνδυασμὸν ἀτομικῆς
πρωτοβουλίας καὶ δικαιοσύνης, οἱ μὲν βαδίζοντες τὸν δρόμον τοῦ
ὀλοκληρωτισμοῦ, οἱ δέ τὸν δρόμον τῆς δημοκρατίας. Αὕτη εἶναι
ἡ βασικὴ διαφορά.

Καθ' ἣν μάλιστα στιγμὴν ἡ Ἀνατολή ἀναγκάζεται νὰ ὀπισθο-
δρομήσῃ πρὸς ἡπιωτέρας κοινωνικὰς διαρρυθμίσεις, πλέον συμφώνους
πρὸς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἡ Δύσις ὁλονέν προχωρεῖ πρὸς θεομῶν.

πλησιάζοντας περισσότερο τὸ ἰδανικόν τῆς κοινωνικῆς ἰσότητος καὶ δικαιοσύνης. (Εἰς τὸν τομέα τῆς οἰκονομικῆς ὀργανώσεως τῆς κοινωνίας αἱ διαφοραὶ μεταξύ Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς συνεχῶς ^{θά} μεν οὐνται.) Καί δέν πιστεύω ὅτι θά χρειασθῇ πλέον τοῦ ἡμίσεως αἰῶνος διὰ νὰ ἐξαφανισθοῦν.

Ἡ σημερινή ἐπομέως σύγκρουσις μεταξύ Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς, μεταξύ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, πρέπει νὰ τοποθετῆται εἰς τὴν διάφορον ἀντίληψιν περὶ τῆς σχέσεως ἀτόμου καὶ ὁλότητος, οὐχὶ ~~δέ~~ εἰς τὰς διαφορὰς τῶν οἰκονομικῶν καθεστώτων.

- x x x -

Ὁ εὐρωπαϊκὸς κόσμος, συμφώνως πρὸς τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς του, πιστεύει εἰς τὴν δυνατότητα τῆς διαρκῶς μείζονος ἐλευθερώσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς διαρκῶς ἐλάσσονος ἐξαρτήσεώς του ἀπὸ ὑλικά δεδομένα. Εἰς τὴν πίστιν αὐτὴν στηριζόμενος θέλει ἐλευθέραν τὴν θρησκευτικὴν συνείδησιν τοῦ ἀνθρώπου, ~~ἐλευθέραν~~ ἐλευθέραν καὶ ὄχι κατευθυνομένην τὴν καλλιτεχνικὴν του δημιουργικότητα, ἐλευθέραν τὴν σκέψιν του εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Πιστεύει εἰς ἀπολύτους ἀξίας· δέν πιστεύει ὅμως εἰς ἀπόλυτα φιλοσοφικά καὶ κοινωνικά συστήματα. Πιστεύει εἰς τὸν ἐλεύθερον διάλογον, μέ ἐκείνους οἱ ὅποιοι καὶ αὐτοὶ πιστεύουν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ διαλόγου καὶ εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεως. Πιστεύει εἰς τὸν ἠθικῶς καὶ πολιτικῶς ἐλεύθερον ἄνθρωπον, τὴν πηγὴν πάσης πνευματικῆς δημιουργίας, ἐν τῇ παιδείᾳ μιᾶς ἐλευθέρας πολιτείας ^{Πολιτείας / γὰρ} καὶ ^{εἰς} ἐν σύνολον ἐλευθέρων πολιτειῶν. Ἐλεύθεροι ὅμως ἄνθρωποι ὑπάρχουν ἢ ὅπου δέν ἐκτείνεται ἡ πολιτειακὴ ἐξουσία ἢ ὅπου αὕτη σέβεται τὴν ἐλευθερίαν

τοῦ ἀτόμου. Ἐλευθεραὶ δὲ πολιτεῖαι ὑπάρχουν μόνον εἰς ἓνα ~~πολιτεία~~
~~πολιτεία~~ κόσμον ~~πολιτεία~~ ὅπου κάθε ἐθνικὴ μονάς ἀναπτύσσεται ἐλευθέ-
 ρως, ἢ διότι δέν ἐκτείνεται ἐπ' αὐτῆς μία οἰαδήποτε ἄλλη ἐξου-
 σία, ἢ διότι, ἐκτεινομένη ἐπ' αὐτῆς, σέβεται καὶ θεραπεύει τὴν
 ὑπαρξιν, τὴν ἀκεραιότητα, τὴν ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν ἐκάστης ἐθνι-
 κῆς κοινότητος.

Πιστεύει ὁ εὐρωπαϊκὸς κόσμος ὅτι εἰς τὴν ἱστορικὴν
ἀπόλυτον πραγματικότητα δέν ὑπάρχει τίποτε τό ~~πολύ~~. Δέν ὑπάρχει
 ἀπολύτως ἐλεύθερον ἄτομον. Τό ἀντίθετον ἀποτελεῖ ψεῦδος τῶν
 ἀντιπάλων του. Πρέπει ὅμως νά ἐπιδιώκεται πάντοτε ἡ ἐκάστοτε
 μεγαλειτέρα δυνατὴ ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου. (Τοῦτο δὲ ἐπιτυγχάνε-
 ται πληρέστερον εἰς τὴν, ἀναλόγως τῶν ἱστορικῶν συνθηκῶν,
 περισσότερον ἐλευθέραν πολιτείαν, / εἰς τὴν πολιτείαν, ὅπου
 οὔτε τό ἄτομον καταλύει τὴν ἀπαραίτητον δι' αὐτό πολιτικὴν
 τάξιν, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἡ πολιτικὴ τάξις τό ἀπαραίτητον διὰ
 τοὺς σκοποὺς τῆς ἱστορίας ἄτομον.

Ἐπὶ αἰῶνας, μέ θυσίας αἵματος καὶ ἀγῶνας σκληροὺς,
 ἐσφυρηλατήθη ² ~~ἐν~~τός τοῦ εὐρωπαϊκοῦ χώρου, ἡ μορφή τῆς ἐλευθέρας ^{αὐτῆς}
 πολιτείας, ἡ ὁποία κατοχυρώνει τό ἄτομον, ἐγγύτατα τῶν ὁρίων
 ὅπου πρέπει ^{105/6} νά κατοχυρωθῇ, ὑπὸ τό φῶς τῆς ἐλληνικῆς πολιτικῆς,
 σκέψεως, τῆς σοφίας τῶν ρωμαϊκῶν θεσμῶν καὶ τῆς Χριστιανικῆς
 περὶ ἀνθρώπου ἀντιλήψεως. Τό πολῦτιμον τοῦτο κρινωνικόν

(σύστημα)

σύστημα, εντός τοῦ ὁποῖου ἠνδρώθη ὁ σύγχρονος εὐρωπαϊκός πολιτισμός, ἡ σταθερά καί ἀδιάτάρακτος ἐξελικτική πορεία του πρὸς πάντοτε ἀρτιωτέρας μορφάς, δοκιμάζεται σήμερον, ὅσον οὐδέποτε ἄλλοτε εἰς τὸ παρελθόν, ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς ἀνέμους τοὺς πνέοντας ἐξ ἀνατολῶν.

Ὑπὸ αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ὁ εὐρωπαϊκός κόσμος ^{τῆς σήμερον} ἀγωνίζεται ^{καὶ} ~~ἵνα~~ διασώσῃ τὸ ἄτομον ἀπὸ τὸν ἐξαφανισμόν του, .

Ὑπὸ αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ἀγωνίζεται ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας ἐναντίον τοῦ ~~ποταμοῦ~~ ολοκληρωτισμοῦ. Εἶναι δέ τόσο μεγάλη σήμερον ἡ αἵγλη τοῦ δημοκρατικοῦ αὐτοῦ εὐρωπαϊκοῦ ιδεώδους, ὥστε οἱ ολοκληρωτικοὶ ἀναγκάζονται καί περὶ προσωρινότητος τῆς ολοκληρωτικῆς φάσεως νὰ ὁμιλοῦν καί ὑπὸ πολὺ ~~χρῶμον~~ δημοκρατικὸν μανδύαν νὰ κρύπτουν τὴν σκληράν καί ὀμὴν πραγματικότητα τοῦ ολοκληρωτισμοῦ των .

Εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτὸν ἕκαστον ^{ἑλῶν} ἔθνος ~~ἔχει~~ τὴν εἰς αὐτὸ ἰδιαίτουσαν θέσιν, ἄλλα σημαντικὴν καὶ ἄλλα ἀσήμαντον.

"Ἀλλα ^{ἔθνη} εἶναι ἀπλῶς ἀγωνισταί μιᾶς καλῆς ὑποθέσεως, ἄλλα εἶναι κατὰ πολὺ σπουδαιότερον.

Ἀπὸ τὰς τρεῖς μεγάλαις πηγαῖς τοῦ συγχρόνου εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, τὸ κλασσικὸν πνεῦμα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τὴν ρωμαϊκὴν πολιτείαν καὶ τὸν χριστιανισμόν, ἡ πρώτη, δηλαδή τὸ κλασσικὸν πνεῦμα, ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν βάσιν τῆς φιλοσοφικῆς, τῆς ἐπιστημονικῆς, τῆς καλλιτεχνικῆς παραδόσεως τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ καὶ πλέον τοῦτο/τὴν κρηπίδα ~~τοῦ πολιτισμοῦ~~, τῆς πνευματικῆς, ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς ἐλευθέρας προσωπικότητος. (Δὲν νοεῖται Εὐρώπη χωρὶς ἀρχαῖον ἑλληνικὸν πνεῦμα. | Τὸ καλλιεργοῦν κατὰ ποικίλους τρόπους ὅλοι οἱ εὐρωπαϊκοὶ λαοί. | Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ σκέπτονται κάποτε καὶ αἰσθάνονται καὶ ζοῦν. Περισσότερον ~~ἀπὸ ἡμᾶς~~ ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς βιολογικῶς καὶ γεοπολιτικῶς κληρονόμους του.

Ἐν τούτοις, ἀκριβῶς διότι ἡμεῖς οἱ νέοι "Ἕλληνες ζῶμεν μέσα εἰς τὸ αὐτὸ μέ τοὺς ἀρχαίους φυσικὸν περιβάλλον, διότι, παρ' ὅλας τὰς νοθεύσεις τοῦ αἵματός μας, εἴμεθα ἐμφανῶς οἱ κατὰ φύσιν καὶ κατὰ παράδοσιν συνεχισταί τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, οἱ κληρονόμοι πλείστων ψυχολογικῶν ἰδιοτήτων τῶν ἀρχαίων, ὥστε ὅχι πάντοτε τῶν καλλιτέρων, διατηροῦμεν καὶ μίαν ἰδιαιτέραν σχέσιν τοῦτο πρὸς τὸ ἀρχαῖον πνεῦμα. Μάρτυρες περὶ τούτου ἀδιάψευστοί εἶναι τὸ δημοτικὸν τραγούδι, αὐτὸ πού τόσοι θαυμασίως ἐβλάστησε εἰς τὰ ἡπειρωτικὰ βουνά, ἡ ποίησις τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Κάλβου,

δικόμη καί ἄλλων νεωτέρων ποιητῶν. Ἀδιάφευστοι μάρτυρες εἶναι
πλεῖστα ἐκδηλώσεις τῆς λαϊκῆς μας τέχνης, ιδίᾳ εἰς τὴν ἀρχιτε-
κτονικὴν καί ἐνίοτε εἰς τὴν χειροτεχνίαν. Μάρτυρ ~~αὐτῆς~~ ἀδιάφευστο
εἶναι ^{γεννητὸς} (ἡ λαϊκὴ ψυχὴ ἐκεῖ ὅπου τὴν συναντῶμεν ἀνόθευτον εἰς τὴν
καθαρότητά της. ~~ἡ λαϊκὴ ψυχὴ ἐκεῖ ὅπου τὴν συναντῶμεν ἀνόθευτον εἰς τὴν~~

~~καθαρότητά της.~~ τά πάντα ἀπαλύνον
Ἀπὸ τὸ ὕλικόν τοῦτο, φωτισμένον ἀπὸ τὸ ~~φῶς~~ φῶς τῆς
χριστιανωσύνης, προκύπτει ἡ ἀναμφισβήτητος δυνατότης - λέγω ἐπὶ
τοῦ παρόντος μόνον ἡ δυνατότης - ἡ δυνατότης νὰ ἀνανεωθῇ ἐν Ἑλ-
λάδι, κατὰ ἀπολύτως ιδιότυπον ἀλλὰ καί γνήσιον τρόπον, τὸ ἀρχαῖ-
ον κλασσικόν πνεῦμα, νὰ εὑρῇ ἐδῶ μίαν νέαν ἔκφρασιν, ἥτις θά
ἀποτελέσῃ μεγάλης σημασίας συμβολὴν εἰς τὴν πολύτονον συγχορ-
δίαν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ Ἑλλάς, ἡ μικρὰ καί πτωχὴ, ἔχει ἀπὸ τὴν μοῖραν τῆς
ιστορικῶς προικισθῇ, μέ αὐτὸ τὸ μέγα προνόμιον, τὸ ὅποῖον ἐναπό-
κεται, εἰς αὐτὴν τὴν ἰδίαν κυρίως, νὰ ἀξιοποιήσῃ (ἵνα οὕτω προ-
^{πάλιν} σφέρῃ μίαν νέαν, μεγάλης ιστορικῆς σημασίας, ὑπηρεσίαν εἰς τὴν
ἀνθρωπότητα. ~~ἡ λαϊκὴ ψυχὴ ἐκεῖ ὅπου τὴν συναντῶμεν ἀνόθευτον εἰς τὴν~~
~~καθαρότητά της.~~ Ἐάν εἰς τὸν τεχνικόν πολιτισμόν τοῦ καιροῦ
μας ἐπὶ πολὺ θά εἴμεθα οὐραγοί, οὐδέν ὑπάρχει ἐμπόδιον, ἀπενά-
ντίας μεγάλαι εἶναι αἱ δυνατότητες, νὰ ἴδωμεν τὴν Ἑλλάδα μετα-
ξὺ τῶν πνευματικῶς ἡγετικῶν δυνάμεων τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου.

Ἀλλὰ ἐάν ἡ Μοῖρα τὴν ἐπροίκισε μέ αὐτὸ τὸ
εὐμενές προνόμιον, τὸ ὅποῖον μόνον τὸ μέλλον θά δείξῃ ἄν θά
φανῇ δέξια νὰ ἀσκήσῃ εἰς παγκόσμιον κλίμακα, τὴν ἐπεβάρυνε καί
μέ ἐν δυσβάστακτον δυσμενές προνόμιον.

Ἡ Ἑλλάς εἶναι χώρα ὀριακή, ἀκριτική. Δέν ἐγνώρισε ποτέ μακρὰς περιόδους εἰρήνης. Πάντοτε ἐπλήσσετο ἀπό παντοίους ἐχθρούς καί ἄν ἐξαίρεση κανεῖς δύο περιπτώσεις, τῆς Σταυροφορίας καί τήν παρά φύσιν ἐπιδρομήν ἐκ δυσμῶν ἐνός παράφρονος δικτάτορος, ἡ Ἑλλάς, κατὰ κανόνα σχεδόν, ἐπλήσσετο ἀπό βορρᾶ καί ἀπό ἀνατολῶν, ὑπό δυνάμεων ἔξω τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου κειμένων. Ὑπό ποικίλας μορφᾶς καί ἡ νεωτέρα Ἑλλάς συνέχισε καί συνεχίζει ^{οὕτω} (ἰὼν περιγραφῶν καί τῶν βυζαντινῶν ἀποστολεῶν) τοὺς ἀγῶνας τῶν ~~ἐναντίων~~, ὡς προφυλακή τῆς Εὐρώπης ἀπέναντι τῆς Ἀσίας.

Δέν εἶναι ὅμως ~~αὐτό~~ αὐτό τό δυσμενέστερον. Ἡ Ἑλλάς εἶναι μόνη. Δέν ἀνήκει εἰς μεγάλην τινα οἰκογένειαν ἐθνότητων, ὅπως εἶναι οἱ Ἀραβες, ἢ ὅπως εἶναι οἱ σλαῦοι. Εἶναι μοναδική. Μοναδική φυλὴ εἰς μίαν μοναδικήν θέσιν. Περιβαλλομένη ἀπό μεγάλους φυλετικούς ὄγκους, πρὸς βορρᾶν ἰδίᾳ, εἶναι ἀναγκασμένη νὰ μάχεται ἕναν διπλοῦν ἀγῶνα.

Ἐναντίον τῆς Ἀσίας, ἐναντίον τῶν ὀλοκληρωτικῶν περὶ πολιτείας ἀντιλήψεων, ἐναντίον ἐχθρικῶν πρὸς τήν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα ^{θεωριῶν καί πράξεων} ~~ἐναντίων~~ (δέν μάχονται μόνο οἱ Ἕλληνες· μάχονται μαζί τους σχεδόν ὅλοι οἱ εὐρωπαϊκοὶ λαοί. Ἐπὶ κεφαλῆς μάλιστα τοῦ ἀγῶνος αὐτοῦ εἶναι ἄλλοι· οἱ τεχνικῶς πλεόν προηγμένοι, οἱ πλουσιώτεροι, οἱ πολυαριθμώτεροι λαοί. Ἀλλὰ ἄν μάχωνται ὅλοι μαζί διὰ τὰ κοινὰ ἰδανικά τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου, οἱ Ἕλληνες εἰδικῶς μάχονται καί διὰ τήν φυλετικὴν των ἐπιβίωσιν. Ἄν ὁ ἐξ

// Ἀσίας ἐχθρὸς εἶναι μίαν φοράν ἐχθρὸς διὰ τήν Εὐρώπην, εἶναι δύο φορές διὰ τήν Ἑλλάδα.

Εἴθε νά πλανῶμαι. Εἴθε νεοὶ καιροὶ νά φέρουν εἰς
 τὴν ἐπιφάνειαν νέας ^(συγχέλεις δυνάμεις) ~~νέας~~, (νέας πολιτικὰς ἐπιδιώξεις τῶν ἐχθρῶν
 τοῦ παρελθόντος. Δέν ἀποκλείω, διὰ τὸ ἀπώτερον μέλλον, αὐτὴν τὴν
 ἐκδροχὴν. Ἀλλὰ διὰ τὸ προσεχές μέλλον καὶ διὰ τὸ παρὸν δέν δύναμαι
 νά ἀντλήσω διδάγματα παρὰ ἀπὸ τὸ πρόσφατον παρελθόν καὶ ἀπὸ τὸ
 παρὸν τὸ ἴδιον. Εἶναι ἄραγε ἀνάγκη ὁμιλῶν εἰς τὰ Ἰωάννινα νά
 εἰπωτι ἐπὶ πλέον ; Ὁχι βεβαίως. Οἱ τραγικοὶ ἀδελφοί μας πέραν
 τῆς Μουργκιάνας βεβαιώνουν τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές. Τὸ βεβαιώνουν
 πλῆθος θλιβερῶν περιστατικῶν καὶ ἀνθελληνικῶν ἐκδηλώσεων μέχρι
 τῶν θρακικῶν ἀνόρων. Τὸ βεβαιώνουν αἱ ὀργανωμέναι διὰ πολλῶν
 χρημάτων καὶ μετὰ φανατισμοῦ ὀρῶσαι προπαγάνδαι πέραν τοῦ
 Ἀτλαντικοῦ.

Αὐτό εἶναι τὸ δυσμενές προνόμιον τῆς φυλῆς μας.

Ἐν ὅψει αὐτοῦ ἐπιβάλλεται ^ἢ φλογερὰ πίστις εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ
^ἢ χαλύβδωσις τῆς θέλησέως μας πρὸς ἐπιβίωσιν, καὶ
 "Ἐθνους ~~καὶ ἀλλήλων~~

^ἢ ἄρρηκτος ~~καὶ~~ ἀλληλεγγύη πρὸς τοὺς περισσότερον γειτονεύοντας πρὸς
 τὸν κίνδυνον μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν μας. Διὰ τὸν Ἕλληνα ὁ ἐθνικι-
 σμός δέν ἀποτελεῖ ξεπερασμένον σωβινισμόν· εἶναι ἀδήριτος ιστο-
 ρικὴ ἀνάγκη. Κάτι ἀνάλογον εὗρισκω μόνον εἰς τὸν λαόν τοῦ Ἰσραήλ.
 Καὶ αὐτός εἶναι μόνος καὶ περιβάλλεται ἀπὸ ἐχθρούς καὶ ζῇ καὶ
 εὐδοκιμεῖ καὶ ἀριστεύει. Αὐτός ἔχει ἀνὰ τὴν ὑφήλιον τοὺς ἰσχυροὺς
 καὶ τοὺς πλουσίους ὁμοθρήσκους ὑποστηρικτάς του. Ἡμεῖς ἀντ' αὐτοῦ

ἡν κοινὴν δραματικὴν

ἔχομεν τὴν μεγάλην κοινὴν ἱστορίαν, τὴν δυνατότητα στενωτέ-
ρας συνυφάνσεως μετὰ τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν παράδοσιν τῆς Ἑ-
Ὑρώπης. Δὲν μᾶς ἔφησε καὶ ἡμᾶς ὁ θεὸς ἀπροστάτευτους. Ἀρκεῖ
ὅμως *ἐκί ημεῖς*
νά θελήσωμεν εἰλικρινῶς ~~_____~~ νά προστατεύσωμεν τὸν ἑαυτὸν μας.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη *οἱ* ~~_____~~ οἱ Ἕλληνες νά

φιλοσοφῇσιν ἐπὶ τῆς ἱστορίας των διὰ νά βαδίσουν ὀρθῶς. ~~_____~~
Πρέπει ὅμως
~~_____~~ νά τὸ πράξουν οἱ ὀλίγοι, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὴν εὐ-
θύνην τῆς πορείας τοῦ ἔθνους. Οἱ πολλοὶ ἀρκεῖ νά διαισθανθοῦν
τὸ πρέπον, νά ἀκούσουν μέσα τους τὴν φωνὴν εἴκοσι πέντε αἰώ-
νων, ὅπως τὴν ἤκουαν οἱ ἀγράμματοι τῶν ἡπειρωτικῶν βουνῶν, ὅταν
ἐπρομάχουν ἀπὸ τὸ Σούλι ὡς τὸ Πέττα, ὅπως τὴν ἤκουαν οἱ μαχη-
ταί τοῦ Μπιζανίου καὶ τῆς Κονίστης.

Ἄς τιμοῦν ἄλλοι λαοὶ τὴν ἀνδρείαν διὰ
τὴν ἀνδρείαν. Καλῶς πράττουν διότι δὲν ἔχουν τίποτε ὑψηλοτε-
ρον νά τιμήσουν, ἡμεῖς τιμῶμεν σήμερον ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ πάντοτε,
ἀπανταχοῦ τῆς ἐλληνικῆς γῆς, τὴν ἀνδρείαν ἐπ' ἀγαθῶν. Τὴν ἀνδρεί-
αν τὴν προασπίζουσιν τὰ ὑψιστα ἀγαθὰ τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτι-
σμοῦ, αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησαν οἱ πατέρες μας καὶ ὑπὸ τὴν
σκιάν των ὁποίων ἀπαρτρέπεται ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐξελιγ-
μένος κόσμος, ὁ εὐρωπαϊκός. Τὴν ἀνδρείαν τὴν προασπίζουσιν
μίαν ῥηθνικὴν ζωὴν, ἡ ὁποία πολλά θὰ ἠδύνατο διόκη νά χαρίσῃ
εἰς τὸν ἄνθρωπον, εἰάν τὸ σκάφος τὸ ὁποῖον τὴν φέρει δὲν παρα-
συρθῇ ἀπὸ ~~_____~~ τυφλά ρεύματα καὶ ~~_____~~ ἀντιξόους ἀνέμους, ἂν

Ε/11 α' δε

Ἡ ΕΛΛΑΣ ΠΡΟΜΑΧΟΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

20/Φεβρ./1967

Λόγος ἐκφωνηθεὶς εἰς Ἰωάννιναν
εἰς τὴν αἴθουσα τῆς Ἑταιρείας
Ἑθνερωτικῶν Μελετῶν, κατόπιν
προσκηρύσεως τοῦ Συνδέσμου
Ἐφέδρων Ἀφιωματικῶν Ἰω-
αννίνων. (ἶδε τέλος σημειώσεως)

22σελίδες

* Σχόλια εἰς ἐφημερίδες. Καθημερινὴ
ἡμερὴ Ἀκρόπολις. Στὸ τέλος

Ομιλία
Είληδα

Ἡ Ἑλλάς Πρόμαχος τῆς Εὐρώπης

Ἡ σημερινή πανηγυρική συγκέντρωσις ἀφορμὴν ἔχει μίαν μεγάλην πρᾶξιν πολεμικῆς ἀνδρείας, τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἰωαννίνων ὑπὸ τῶν ἐλληνικῶν στρατευμάτων τὴν 21ην Φεβρουαρίου 1913. Αἱ περιβάλλουσαι ἡμᾶς ὁροσειραὶ ἀπὸ τοῦ Δρίσκου μέχρι τῆς Ἀετορράχης καὶ μέχρι τῆς Ὀλύτσικας θὰ μᾶς ἐνθυμίζουν ἐσαεὶ τοὺς γενναίους, οἱ ὅποιοι ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ἀειμνήστου Βασιλέως καὶ τότε Διαδόχου Κωνσταντίνου, ἀνερχομένησαν μαχόμενοι εἰς τὰς κορυφὰς τῶν, διὰ νὰ συρρεύσουν κατόπιν ὡς χεῖμαρροι εἰς τὴν πρὸ τῶν Ἰωαννίνων πεδιάδα.

Ἄλλοι ἀρμοδιώτεροι ἐμοῦ, εἰς ἄλλας ἐπετείους ἢ καὶ ἄλλας εὐκαιρίας περιεγράψαν τοὺς ἡρωϊκοὺς ἐκείνους ἀγῶνας, τὴν στρατηγικὴν δεξιολογίαν τοῦ ὅλου ἐγχειρήματος, τὸ θάρρος, τὴν ταχύτητα, τὴν ἀκρίβειαν ἐν τῇ ἐκτελέσει. Δέν θὰ ἤθελα σήμερον νὰ ἐπαναλάβω πράγματα κατ'ἐπανάληψιν καὶ κατ'ἀριστοτεχνικὸν τρόπον λεχθέντα.

Δι'αὐτόν τόν λόγον, καίτοι ἡ σημερινή συγκέντρωσις ἔχει ὡς ἀφορμὴν τὸ συγκεκριμένον ἐκεῖνο μέγα ἐπίτευγμα, δέν θὰ σταθῶ εἰς αὐτό, οὔτε καὶ εἰς τὴν ἀνύμνησιν γενικώτερον τῆς ἀνδρείας ἡ ὁποία τὸ ἐλάμπρυνε, τῆς μεγάλης αὐτῆς ἀρετῆς, καὶ διὰ τὰ ἔθνη καὶ διὰ τὰ ἄτομα, ἀλλά, ἀλλά θὰ ἐπιχειρήσω νὰ στρέψω τὴν προσοχήν σας, πέραν τῆς ἀνδρείας, πρὸς ἄλλους εὐρύτερους διαλογισμούς.

Ἡ ἀνδρεία εἶναι μία κορυφαία ἀρετή. Ἀλλά εἶναι ἐκ τῶν κορυφαίων ἀρετῶν ἡ πλέον διαδεδομένη μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ἰδίως ἡ πολεμικὴ ἀνδρεία. Ὅλοι σχεδόν οἱ λαοί, βάρβαροι καὶ πολιτισμένοι, ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν πολλὰς πράξεις ἀνδρείας καὶ δικαίως ὑπερηφανεύονται δι'αὐτάς.

Ἄλλά ἡ ἀνδρεία εἶναι ἀρετὴ πράξεως, ἡ δὲ πράξις ἐπιδιώκει πάντοτε κάποιον σκοπόν. Εἶναι δὲ ἄλλη ἡ σημασία της ὅταν εἶναι ἄξιος ὁ σκοπός, ἄλλη ὅταν δέν εἶναι. Ἀπό τὴν ἀξίαν τοῦ σκοποῦ ἐξαρτᾶται καὶ ἡ ἀξία τῆς πράξεως ἀνδρείας ἡ ὁποία τὸν ἐπιδιώκει.

Ἵπάρχουν πράξεις ἀνδρείας αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν ὑφίστας ὑπηρεσίας πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν πολιτισμόν του καὶ ἄλλαι αἱ ὁποῖαι ἢ εἰς οὐδέν συνέβαλον ἢ καὶ ἔβλαψαν. Ἵπάρχουν ἔθνη τὰ ὁποῖα ὑπερηφανεύονται διὰ τὸν ἡρωϊσμόν τῶν τέκνων των καί, οὐδέν πλεόν : καὶ ὑπάρχουν ἄλλα τὰ ὁποῖα ὑπερηφανεύονται, διότι, διὰ τοῦ ἡρωϊσμοῦ τῶν τέκνων των, προήγαγον τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν καὶ τὸν πολιτισμόν. Ὀλίγα εἶναι τὰ τελευταῖα αὐτὰ ἔθνη τὰ εὐεργετήσαντα τὸν ἄνθρωπον, τὰ ἔθνη τὰ ὁποῖα ἐπωμίσθησαν ἀπὸ τὰ σκότη τῶν προϊστορικῶν χρόνων μέχρις τῶν ἡμερῶν μας, τό βάρος, τὴν τιμὴν καὶ τὴν εὐθύνην τῆς ἱστορίας.

Εἶναι ἄρα γε ἀνάγκη νὰ εἶπω ὅτι μεταξύ τῶν ὀλίγων αὐτῶν ἐθνῶν ἀνήκει καὶ ἡ Ἑλλάς; Τῶν ὀλίγων τὰ ὁποῖα ὠκοδόμησαν τὸν πολιτισμόν τοῦ ἀνθρώπου ;

Οὐδέν βεβαίως ἔθνος, οὔτε μεταξύ τῶν ὀλίγων αὐτῶν περιουσίῳν ἐθνῶν, διεξήγαγε μόνον ἀγῶνας ἐπ' ἀγαθῷ, καὶ ἐπετέλεσε μόνον ἐπ' ἀγαθῷ πράξεις ἀνδρείας. Ἐχομεν τὸν Μαραθῶνα καὶ τὰς Πλαταίας, ἀλλὰ ἔχομεν καὶ τὴν Σικελικὴν καὶ τὴν κατὰ τῆς Μήλου ἐκστρατείαν. Ἐχομεν τὴν Σαλαμῖνα καὶ τὴν Μυκάλην ἀλλὰ ἔχομεν καὶ τὰς Ἀργινούσας καὶ τὴν εἰς Αἰγὸς ποταμούς ναυμαχίαν. Διὰ νὰ καταταγῇ ὅμως ἓν ἔθνος μεταξύ τῶν ἐκλεκτῶν, ἀρκεῖ ὅτι διεξήγαγε καὶ ἀγῶνας ἐπ' ἀγαθῷ. Ἀρκεῖ τοῦτο τό σπάνιον γεγονός. Ἡ Ἑλλάς ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ἔθνος πολεμικόν, διεξήγαγε μὲ ἀπαράμιλλον πάντοτε ἀνδρείαν καὶ καλοῦς καὶ

κακούς αγῶνας. Ὀλίγα ὅμως ἔθνη, ἀκόμα καί μεταξύ τῶν ὀλίγων ἐκλεκτῶν, διεξήγαγον τόσον πολλούς, καί τόσον ἀποφασιστικῆς σημασίας αγῶνας ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ ἀνθρώπου.

Τό Ἑλληνικόν ἔθνος ἐτοποθετήθη ἀπό τήν Μοῖραν εἰς τās παρυφάς τοῦ ἀσιατικοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἤδη φθάσει εἰς τās ὑψηλοτέρας πολιτιστικάς του ἐπιδόσεις, ὅταν τοῦτο μόλις διέπλασσε, ἐκ τῆς εὐτυχοῦς συνδρομῆς πολλῶν παλαιοτέρων στοιχείων, τήν ὀριστικωτέραν μορφήν του. Ἡδύνατο ἐξ ἀρχῆς νά ἐνταχθῇ εἰς τόν ἀσιατικόν κόσμον, νά ἐσωματωθῇ εἰς αὐτόν, νά ὑποταγῇ εἰς τās μορφάς τοῦ τότε ὑπερέχοντος πολιτισμοῦ του. Δυνάμεις ὅμως ἐγγενεῖς εἰς τήν βιολογικήν καί τήν ψυχολογικήν του σύστασιν, δυνάμεις ἰδιαζόντως ἐπηρεασθεῖσαι καί ἀπό τήν διαμόρφωσιν τῆς ἐλληνικῆς γῆς, ὠδήγησαν τό ἑλληνικόν ἔθνος πρὸς νέους ἰδικούς του δρόμους, πρὸς δρόμους οἱ ὁποῖοι τόν ἐχώρισαν ἀπό τόν ἀσιατικόν κόσμον, ὅσοδήποτε καί ἂν ἐξ' αὐτοῦ ὠφελήθη, πρὸς δρόμους οἱ ὁποῖοι τόν ἔθετον ἐσαεὶ ἀντιμέτωπον τῆς ἀχανοῦς Ἀσίας, ἀπό τήν ὁποίαν ἀρχικῶς καί ὅλα τά ἄλλα ἔθνη φαίνεται ὅτι κάποτε εἶχον ἐκπορευθῇ.

Ἡ στάσις αὕτη τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἤγγισε τήν ἐντονωτέραν, τήν σχεδόν συμβολικήν της αἰχμήν διὰ τῶν περσικῶν πολέμων. Τότε ἐκρίθη ἂν ἡ Ἀσία θά διηυρύνετο πρὸς Δυσμὰς καί θά κατέκλυζε τόν σημερινόν χῶρον τῆς Εὐρώπης ἢ ἂν, εἰς τὰ πλευρά τῆς Ἀσίας, θά ἐρίζωνεν εἰς νέος κόσμος, ὁ κόσμος τῆς σημερινῆς Εὐρώπης.

Τό ἑλληνικόν ἔθνος, χάρις εἰς τήν βιολογικήν ἀλλά καί τήν ἐκπολιτιστικήν αὐτοῦ δύναμιν, ἀφοῦ τόν 5ον αἰῶνα ἀνέκοφε τόν ἀσιατικόν χεῖμαρρον, ἐπεξέτεινε ὑπὸ τήν ἡγεσίαν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, κατὰ τόν 4ον αἰῶνα, τήν παρουσίαν του, πολύ πέραν τῶν φυσικῶν ὁρίων Ἀσίας καί Εὐρώπης, μέχρι τῶν συνόρων τῶν

Ἰνδιῶν· καί χάριν εἰς αὐτὴν τὴν ἐπέκτασιν ἐπροστάτευσεν τὴν Εὐρώπην ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἀπὸ ἐπικινδύνους ἀντιθέτους διεισδύσεις ἐκ νοτιοανατολικῶν.

Ἡ ἐξόρμησις αὕτη ἀπετέλει τὸν ἀντίλογον εἰς τὴν συνεχῇ πίεσιν πρὸς ἐπέκτασιν τῆς Ἀσίας εἰς τὸν χῶρον τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Εἶναι δέ χαρακτηριστικόν ὅτι ἡ ἐπιδιωχθεῖσα καί παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου καί παρὰ τῶν ἐπιγόνων του προσπάθεια συγχωνεύσεως τῶν δύο κόσμων εἰς τὴν Ἑγγύς Ἀνατολήν οὐδέποτε ἠὲδοκίμησε. Ἡὕξθησαν αἱ ἀμοιβαῖαι ἀλληλεπιδράσεις καί οὐδέν πλεον. Ὅπως τὸ λάδι μέ τὸ νερό ποτέ δέν συγχέονται, ἀσύγχυοι παρέμειναν ὁ ἑλληνικὸς καί ὁ ἀσιατικὸς κόσμος. Ἐπέζησαν ἐπὶ αἰῶνας στρώματα ἑλληνικά εἰς τὴν Ἑγγύς Ἀνατολήν, κάτω τῶν ὁποίων ὅμως συνέχιζε τὴν ζωὴν τῆς ἡ μεγάλης Ἀσίας. Καθ' ὁρισμένας ἀναφοράς καί σχέσεις τὸ ἑλληνικὸν στρώμα ἐπέκλυπτε τὸ ἀσιατικόν, καί κατ' ἄλλας συνέβαινε τὸ ἀντίστροφον. Ἐπρόκειτο ὅμως πάντοτε περὶ ὀριακοῦ χώρου, ὁ ὁποῖος συνήπτετο ἀπλῶς μετὰ τοῦ κυρίως ἑλληνικοῦ χώρου, τοῦ περιλαμβάνοντος κατὰ τρόπον ὀριστικόν ἀπὸ τῆς δευτέρας ἤδη χιλιετηρίδος πρὸ Χριστοῦ, τὸ σύνολον τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καί τὸ αἰγαϊκὸν νησιωτικὸν συγκρότημα.

Ἐχώριζαν τοὺς δύο αὐτοὺς κόσμους ἄλλοτε ἡ θρησκεία, ἄλλοτε ἡ παράδοσις, πάντοτε ὅμως ἡ ἰδιομορφία τῆς ἑλληνικῆς φυχῆς, τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, τῆς νέας μορφῆς πολιτισμοῦ τῆς σχηματισθείσης ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἰδίων κλιματικῶν, βιολογικῶν καί ψυχολογικῶν παραγόντων.

Οὕτω τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ἄλλοτε προωθούμενον, ἄλλοτε ἐπανερχόμενον πλησίον τῶν φυσικῶν του ὁρίων, ἐφύλαξε τὰ νοτιοανατολικά σύνορα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ κόσμου, ἀπὸ τῶν ὁμηρικῶν χρόνων καί ἐν συνεχείᾳ μέχρι τῶν αἰώνων καθ' οὓς ἦνθησεν ὁ βυζαντινὸς ἑλληνισμός.

Δέν εἶναι χωρίς λόγον πρῶτος ἤρως τοῦ βυζαντινοῦ κόσμου ὁ Διγενής Ἀκρίτας. Ἀκριτικόν ἦτο τό ἔργον τοῦ Βυζαντίου μέχρις τῆς Ἀλώσεως τῆς Βασιλευούσης. Εἰς τό τέλος, βαλλόμενον πανταχόθεν- ἰδού παράδειγμα ἀνδρείας ἐπὶ κακῷ - τό Βυζάντιον ἐκάμφθη καί κατέκλυσεν ἔκτοτε τόν νοτιανατολικόν εὐρωπαϊκόν χώρον ἢ Ἀσία, ἐπὶ τέσσαρας καί πλέον αἰῶνας.

Ἐν τῷ μεταξύ εἶχον ἀναπτυχθῆ, ὑπὸ τὰς πτέρυγας τῆς ἑλληνικῆς κυρίως παιδείας, ἄλλοι συγγενεῖς εὐρωπαϊκοὶ λαοί, οἱ ὅποιοι συνέχισαν καί ὠλοκλήρωσαν τό ἔργον τῆς περιχαράξεως τοῦ εὐρωπαϊκοῦ χώρου ἀπὸ τὰς συνεχεῖς ἐξ ἀνατολῶν ἐπιδρομάς.

Οἱ Βάνδαλοι, οἱ Οὔνοι, οἱ Ἀραβες, οἱ Τοῦρκοι ὅλοι ἠναγκάσθησαν κάπου νά σταματήσουν καί νά ἀφήσουν τόν εὐρωπαϊκόν χώρον ἐλεύθερον - ἄλλοτε στενότερον, ἄλλοτε εὐρύτερον - διὰ νά ἀναπτυχθῇ ἐν αὐτῷ ὁ πολιτισμός διὰ τόν ὅποιον σήμερον σεμνυνόμεθα.

Κατ' εὐτυχῇ σύμπτωσιν, οὐχί πολύ βραδύτερον, ὁ εὐρωπαϊκός κόσμος ἐπεξετάθη πρὸς δυσμὰς, πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ, σχηματίσας ἐκεῖ νέον χώρον ἐλεύθερον, ὁ ὅποιος πνευματικῶς ἀλλά, ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας, καί γεωπολιτικῶς, ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστον τμῆμα τῆς Εὐρώπης.

Τόν 19ον αἰῶνα, ὅτε τὰ σύνορα Εὐρώπης καί Ἀσίας εἶχον τρόπον τινά, φθάσει εἰς σχετικὴν τινά ἀποκρυστάλλωσιν, ἤρχισε νά σημειοῦται, εἰς τόν νοτιοανατολικόν χώρον τῆς Εὐρώπης, ὅπου εἶχε ἀπὸ τεσσάρων αἰώνων παγιωθῇ ἡ πλημμυρίς τῶν ἀσιατικῶν στοιχείων, μιά τελευταία ἄμπτωτις. Εἰς τὴν μεταβολὴν αὐτὴν πάλιν πρωτοπόρος ἐστάθη τό ἑλληνικόν ἔθνος. Μετὰ τεσσάρων αἰώνων σιγὴν ἐπανέρχεται, ὡς φωνὴ ἐλευθερίας καί ὡς παράγων τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, μὲ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Ὑπὸ τό πρῆσμα τοῦτο οἱ ἀγῶνες τῆς Ἑλλάδος τοῦ 1912-1913 καί περαιτέρω τοῦ 1917-1920 ἀποτελοῦν συμπλήρωσιν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ἐπεκτείνουν τόν εὐρωπαϊκόν χώρον ἀνατολικῶ-

τερον, πλησιέστερον πρὸς τὰ ὄρια, τὰ ὅποια ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ ψυχολογία τῶν κατοίκων εἶχον ἀπὸ αἰώνων καθιερώσει.

Μετὰ ὅμως τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον ὁ εὐρωπαϊκός κόσμος εἶδε, ὑπὸ νέαν μορφήν, ἐπεκτεινομένην τὴν ἀσιατικὴν δύναμιν, εἰς τοιοῦτον δέ μάλιστα βάθος, ὥστε ἡ Ἑλλάς νὰ ὑποστῇ τὴν πίεσιν τῆς δυνάμεως αὐτῆς, πίεσιν πρωτοφανῇ, ὅχι πλέον ἐξ ἀνατολῶν, ἀλλὰ ἀπὸ βορρᾶ, ὅπου ἡ ἐπέκτασις αὕτη εἶχεν ἤδη συντελεσθῇ.

Πόση σωματικὴ ἀντοχή, πόση ἐπιμονή, πόση εὐφυχία ἐχρειάσθη διὰ νὰ ἀχθῇ καὶ ὁ τελευταῖος αὐτός ἀγὼν εἰς αἷσιον τέρμα δέν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶπω πρὸς τοὺς χάριν τοῦ ἱεροῦ τούτου σκοποῦ προκινδυνεύσαντας καὶ ἀναλώσαντας τὴν νεότητά των, ἐφέδρους ἀξιωματικούς. Πόση ἀκόμη σήμερον χρειάζεται ἐπαγούρησις καὶ ἐτοιμότης διὰ νὰ ἀντιμετωπισθῇ οἰαδήποτε ὑποτροπίαις, ἐκδηλουμένη πιθανάτατα κατ' ἄλλον ὑπουλώτερον καὶ πλέον ἐπικίνδυνον τρόπον, ὅθεν χρειάζεται καὶ πάλιν νὰ εἶπω πρὸς ἄνδρας, τοὺς ὁποίους ἡ ζωὴ ὑπερεφόρτωσε μέ πολιτικὴν πεῖραν καὶ τοὺς ὁποίους φροντίζει ὁ ἀντίπαλος, μέ τὰς προκλητικὰς ἐκδηλώσεις του, νὰ προειδοποιῇ ἐγκαίρως περὶ τῶν τεκναινομένων.

Εἰς τοὺς θεωρούοντας, ὡς ἐνότητα, τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν καὶ ἐν ὅφει εἰδικῶς τῶν χαρακτηριστικῶν γεγονότων τὰ ὅποια ὑπεμνήσαμεν, ἐμφανίζεται αὕτη ὡς μία συνεχῆς, ἐπὶ δυόμισυ χιλιετηρίδας, καταβολὴ ἀνδρείας, ἵνα διαφυλαχθῇ ἀπὸ τῆς ἐξ Ἀσίας διεισδύσεως ὁ εὐρωπαϊκὸς χῶρος καὶ ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμός.

Ἄλλ' ἀνεξαρτήτως τῆς διασώσεως ἐν τέλει τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν ἀσιατικὴν αὐτὴν ἐπιδρομὴν, ἀναμφισβήτητον παραμένει

τό γεγονός, ὅτι ὁ εὐρωπαϊκός χώρος, ὅστις τοσάκις μετήλλαξε σχῆμα καί ἔκτασιν ἀπό τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος, εἶναι, διὰ τὰς σημερινάς συνθήκας ζωῆς, ὑπερβαλλόντως στενός, διότι μέγα μέγα μέρος τῆς ἄλλοτε Εὐρώπης, κατόπιν τοῦ τελευταίου παράφρονος παγκοσμίου πολέμου, προσεκολλήθη εἰς τὴν Ἀσίαν. Καί ἂν δέν ὑπῆρχεν ἡ πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ προέκτασις τῆς Εὐρώπης, δέν γνωρίζω πῶς θά ἡδύνατο νά ἀνθέξῃ εἰς τὴν ἀσιατικὴν πίεσιν, ἡ ἀπομένουσα μικρά περιοχὴ τῆς ἐλευθέρως Εὐρώπης.

Ἀλλά τὰ σύνορα αὐτά δέν πρέπει νά τὰ θεωρήσωμεν ὡς τι τό ἀμετακίνητον. Ὅπου τό ἄτομον θά ἀνακτᾷ τὰ δικαιώματά του, ἐκεῖ θά ἐπεκτείνεται καί πάλιν ἡ πραγματικὴ δημοκρατία, ἐκεῖ θά ἐπεκτείνεται ἡ Εὐρώπη καί τὰ πολιτιστικά της ἰδεώδη. Εἰς οὐχί καί τόσον μακρυνόν μέλλον θά ἴδωμεν, ἐλπίζω, μίαν μετακίνησην τῶν ὁρίων τῆς Εὐρώπης πρὸς ἀνατολάς. Θά ἴδωμεν τὴν δημοκρατίαν ἀναθρώσκουσαν ἐκεῖ ὅπου ἐπὶ ἡμισυ αἰῶνα ἦτο μόνον λέξις. Θά ἴδωμεν, ὑπὸ τὴν δεινὴν πίεσιν ἄλλων ἔτι ἀνατολικώτερον κειμένων ἀσιατικῶν δυνάμεων, τοὺς μέχρι σήμερον πολεμοῦντας τὴν δύσιν, νά προσχωροῦν εἰς αὐτὴν καί ἰδεολογικῶς καί πολιτικῶς, διὰ νά περισώσουν αὐτὴν ταύτην τὴν φυλετικὴν ὑπαρξίν των.

Αἱ μεγάλαι ὅμως αὐταὶ μετακινήσεις βραδύνουν. Ἔως ὅτου αὗται ἐπέλθουν, ὀφείλουν οἱ εὐρωπαῖοι νά φυλάσσουν ἀγρύπνως τὰ σημερινὰ τεῖχη τῆς Εὐρώπης. Εἰς δέ τὴν προσπάθειαν αὐτὴν καλοῦνται νά ἀφιερῶσουν ὅλην τὴν δύναμιν καί νά ἐπιδείξουν ὅλην τὴν ἀνδρείαν των οἱ εὐρωπαϊκοὶ λαοί, ἐν ἀναμονῇ εὐτυχέστερων ἐξελίξεων.

Ἀλλά ἵνα λαοί καί ἡγέται λαῶν πολιτισμένων σταθοῦν ἀκλόνητοι εἰς ἓνα τόσον μακρόν καί σκληρόν ἀγῶνα, εἶναι ἀπαράιτητον νά ἔχουν συνεχῶς πλήρη ἐπίγνωσιν τοῦ λόγου διὰ τόν ὁποῖον ὁ ἀγών αὐτός ἐπιβάλλεται. Εἶναι ἀνάγκη - ὑπό τὰς παρούσας μάλιστα συνθήκας ἀποτελεῖ τοῦτο ἐθνικόν χρέος - νά ἐξηγηθῇ, διατί αὐτή ἡ καταβολή, διατί αὐτή ἡ ἀνδρεία μυριάδων φυχῶν, θά εἶναι τῷ ὄντι ἐπ' ἀγαθῷ. Εἶναι ἀνάγκη ἐπομένως νά ἐξηγηθῇ διατί ἡ δημιουργία καί ἡ διαφύλαξις εἰς τό μέλλον τοῦ εὐρωπαϊκοῦ αὐτοῦ χώρου, ὡς αὐτοτελοῦς καί αὐτοδυνάμου κόσμου κατέναντι τῆς Ἀσίας, ἀποτελεῖ τῷ ὄντι προσφοράν ὑφίστης σημασίας πρὸς τόν ἄνθρωπον καί τόν πολιτισμόν του. Τοῦτο δέ προφανῶς ἐξαρτᾶται ἀπό τὴν ἀξίαν τοῦ περιεχομένου τοῦ χώρου αὐτοῦ ἀπό τὴν ἀξίαν τῶν ἐν αὐτῷ συντελεσθέντων καί δυναμένων νά συντελεσθοῦν.

Ἐξ αὐτοῦ περαιτέρω θά συναχθῇ καί τί πρέπει ἐν αὐτῷ νά συντελεσθῇ εἰς τό μέλλον διὰ νά ἀξίζη ἡ διαφύλαξις του. Θά συνεχισθῇ ἐν αὐτῷ ἡ θεραπεία τῶν ἀξιῶν αἱ ὁποῖαι ἐδικαίωσαν τὴν ὑπαρξιν του εἰς τό παρελθόν ; Ἡ μήπως ἔχουν δίκαιον οἱ ἰσχυριζόμενοι ὅτι αἱ ἀξίαι αὐταί ἀπέθανον ; Μήπως, ἀκριβέστερον, δέν ὑπάρχουν ὅπως αὐτοὶ ὑποστηρίζουν ἀξίαι αἰδίοι, δηλαδή ἀπόλυτοι, ἀλλὰ ὅλοι εἶναι σχετικαί καί ρευσταί, καί ἀλλάζουν κατὰ ἐποχάς. (ὅπως ἀλλάζουν αἱ γυναῖκες τὰς ἐνδυμασίας των, κατὰ τὰ ρεύματα τοῦ συρμοῦ), ὁπότε θά ἡδύνατο νά ὑποστηριχθῇ, ὅτι αἱ ὑπὸ τῆς Εὐρώπης καί τῆς Ἑλλάδος ἐπιδιωχθεῖσαι ἀξίαι, ἦσαν ἀξίαι καλαί διὰ τόν καιρόν των, εἶναι ὅμως τώρα ξεπερασμέναι ; Γεννᾶται δέ τότε ἐνώπιον τοῦ κενοῦ τό ἐρώτ μα, ποίας τυχόν ἀξίας θά ἔπρεπε τοῦ λοιποῦ νά ἐπιδιώκη ἡ Εὐρώπη ; Καί τέλος ἐρωτᾶται ἡ Ἑλλάς τί ἐπιδιώξεις δύναται καί τί ἐπιδιώξεις πρέπει νά ἔχη ἐντός τοῦ εὐρυτέρου αὐτοῦ εὐρωπαϊκοῦ πεδίου ;

Κάτι ἐγνώριζαν οἱ ἰδρυταί τοῦ κομμουνισμοῦ ὅταν εἰς τὴν βάσιν τῆς θεωρίας των ἔθεταν μίαν νέαν μεταφυσικὴν σύλληψιν τῆς ἱστορίας. Ἐπρεπε νὰ ἀλλοιωθῇ τό νόημα τῆς ἱστορίας διὰ νὰ σταθῇ ὁ κομμουνισμός.

Ποία εἶναι ἡ θέσις ἡ ἰδική μας, ἡ τουλάχιστον ἐκείνων ἐξ ἡμῶν, οἱ ὅποιοι ἀσχολούμεθα μέ αὐτά τὰ γενικά προβλήματα ;
- "Ἡ ἱστορία ἀποτελεῖ δι' ἡμᾶς ἐνότητα, μίαν μέ πολλὰς ἀνόδους καί καθόδους, πολλὰς ἀμπώτιδας καί πλημμυρίδας, συντελουμένην ἐνιαίαν πορείαν, ἡ ὁποία ἔχει λόγον ὑπάρξεως. Ὁ δέ λόγος αὐτός, ὁ λόγος τῆς ἱστορίας εἶναι: ἡ ἐπὶ γῆς, κατὰ ποικίλους τρόπους καί μορφάς, πάντοτε ὅμως σχετική, πραγματοποιήσις ὠρισμένων ἀπολύτων σκοπῶν ἢ ἀξιῶν, κειμένων ὑπεράνω τοῦ χρόνου καί τῶν ἐν χρόνῳ γεγονότων. Αἱ ἀξίαι αὐταί εἶναι ἀκατάλυτοι. Δέν εἶναι ποτέ ξεπερασμένοι. Πρὸς αὐτάς τὰς ἀξίας, ὡς πρὸς πολιτικόν ἀστέρα, ἀποβλέποντες ἄνθρωποι καί λαοί, πορεύονται. Μεγάλοι εἶναι, ἄνθρωποι καί λαοί, ὅταν κατορθῶνουν νὰ ἐπιτελέσουσιν ἔργα, κατὰ μέγα μέτρον, ἐνσαρκώνοντα τὰς ἀπολύτους αὐτάς ἀξίας καί τοὺς σκοποὺς αὐτοὺς, ἔργα ἐπιστήμης, ἔργα τέχνης, ἔργα ἠθικῆς καί πολιτικῆς τάξεως. Εἶναι αὐτοί οἱ ἱστορικοὶ λαοί, οἱ πράττοντες ἐπ' ἀγαθῷ, οἱ ἀνδραγαθοῦντες ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος καί τοῦ πολιτισμοῦ τῆς.

X
X X

Ἐάν ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς αὐτῆς θεωρήσωμεν τό παρελθόν, θὰ διαπιστώσωμεν, ὅτι μεταξύ τῶν πολλῶν λαῶν οἱ ὅποιοι ἦλθον καί παρῆλθον ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, μόνον ὀλίγοι κατώρθωσαν νὰ πλησιάσουν πρὸς τὰς ἀπολύτους αὐτάς ἀξίας, μόνον ὀλίγοι νὰ γίνουν φορεῖς τοῦ πνεύματος, δημιουργοὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς

ἀνθρωπότητος, ὅπως οἱ σῖναι καί ἐν μέρει οἱ Ἰνδοί. Ἀλλά καί μεταξύ αὐτῶν, καθολικῆς ἐπιρροῆς λαοί, εἶναι ἔτι ὀλιγώτεροι, οἱ ἑβραῖοι, οἱ Ἕλληνες, οἱ ρωμαῖοι, καί τέσσαρες ἢ πέντε ἐκ τῶν νεωτέρων εὐρωπ.ϊκῶν λαῶν. Ὅταν ἀπό τῆς σκοποῦς αὐτῆς τοῦ πολιτισμοῦ θεωρήσωμεν τό παρελθόν, εἰς τὰ ὀλίγα αὐτά στοιχεῖα, φυλάς καί λαούς, περιορίζεται ἡ ἄπειρος ἐν χρόνῳ πορεία τῆς ἀνθρωπότητος. Ὅλα τὰ ἄλλα ἔθνη, τὰ τρισεκατομμύρια τῶν ἀνθρώπων καί αἱ χιλιάδες τῶν λαῶν, ἀνήκουν εἰς τό ἄπειρον τῆς λήθης καί εἰς τό αἰώνιον σκότος. Δέν ἔχουν ἀξίαν, δέν ἔχουν νόημα. Δύνανται νά ἀποκτήσουν νόημα καί ἀξίαν ὅσα κάποτε εἰς τό μέλλον θά προχωρήσουν μέχρι τῶν κορυφῶ γραμμῶν ὅπου πίπτει τό φῶς τῆς ἱστορίας.

Ἐφ' ἧσον κατά τό μέτρον πραγματοποιήσεως τῶν ἀπολύτων αὐτῶν ἀξιῶν, τῶν ἀπολύτων αὐτῶν σκοπῶν, κρίνονται καί ἱεραρχοῦνται οἱ λαοί ὀρθῶς ὡς ἀνδραγαθία ἐπ' ἀγαθῷ χαρακτηρίζονται οἱ ἄγῳνες πρὸς δημιουργίαν καί διαφύλαξιν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ χώρου, ἀφοῦ μόνον ἐν αὐτῷ αἱ πραγματοποιήσεις αὗται ἐπέτυχον τὰς πληρεστέρας καί ὑψηλοτέρας ἐπιδόσεις, καί διὰ τῆς συνθέσεως αὐτῶν ἐδημιουργήθη, τό ὑπέρτατον ἄνθος τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, τό εὐρωπαϊκόν πνεῦμα.-

Μοῦ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία, πρὸ δύο μηνῶν, ἐνώπιον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, νέ ἐκθέσω τὰ μερικώτερα στοιχεῖα ἐξ ὧν συντίθενται τό πνεῦμα τοῦτο. Ἐχαρακτήρισα τὰ τρία βασικά ἐκ τούτων, τό ἑλληνικόν πνεῦμα, τήν ρωμαϊκὴν πολιτείαν, καί τήν χριστιανικὴν ἀγάπην καί ἐπεσήμανα τὰς μεταξύ αὐτῶν ἀντινομίας, εἰς τῶν ὁποίων τήν ὑπερκέρασιν ἀφιεροῦται ὁ πολυαιώνιος μόχθος τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου, ἀποτελοῦσαν καί τό κατά καιροῦς μέγιστον κατόρθωμά του.

Τά τρία αὐτά ἔχουν, ἐν τούτοις, μίαν κοινήν ἐν τῇ πραγμά-
 τώσει αὐτῶν βάσιν, μίαν κοινήν ἀφετηρίαν, τόν ἄνθρωπον, Τόν
 ἄνθρωπον ὅχι ὡς φυσικόν ὄν, ἀλλ' ὡς αὐτόνομον ἠθικὴν προσωπικό-
 τητα, ὡς ἄτομον, Ἡ Εὐρώπη ἀρχίζει ἐκεῖ ὅπου παύει ἡ ἀγέλη
 καί ἀρχίζει τό ἄτομον· τό αὐτόνομον, τό ἐλεύθερον ἄτομον.

Ἐπὶ τοῦ ἐλευθέρου ἀτόμου στηρίζεται ἡ σκέψις τοῦ
 φιλοσόφου καί τοῦ ἐπιστήμονος, ἡ φαντασία τοῦ ποιητοῦ καί
 τοῦ καλλιτέχνου, ἡ ἀγάπη τοῦ χριστιανοῦ, τό ἦθος καί ἡ γνώμη
 τοῦ δημοκρατικοῦ πολίτου. Ἐάν νόημα τῆς ἱστορίας εἶναι ἡ
 πραγμάτων, ὡς ἐλέχθη, τῶν ἀπολύτων ἀξιῶν καί ἂν δικαίως τῆς
 Εὐρώπης εἶναι ἡ πραγμάτων τῶν ἀξιῶν αὐτῶν αἱ ὁποῖαι συνθέ-
 τουν τόν πολιτισμόν της, ἔπεται ὅτι πρῶτον καί κύριον χρέος
 ἀποτελεῖ ἡ κατοχύρωσις τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, ὡς τῆς
 πηγῆς ἐξ ἧς ἀπορρέουν τελικῶς ὅλαι αἱ πραγματοποιήσεις. Ἡ
 ἀθάνατος ψυχὴ τοῦ χριστιανοῦ, ἡ ἐλευθέρα σκέψις τοῦ στοχασμοῦ
 καί τοῦ καλλιτέχνου, ἡ ἐλευθέρα γνώμη καί πρᾶξις τοῦ πολίτου,
 ἡ ἠθικὴ, ἡ πνευματικὴ καί ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία ἀποτελοῦσαι
 τὴν πεμπτουσίαν τοῦ ἐλευθέρου ἀνθρώπου, συνιστοῦν καί τὴν
 ἀκατάλυτον βάσιν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Εἰς παρωχημένους χρόνους αἱ ἐξ Ἀσίας ἐπιδρομαὶ δέν
 ἔχουν οὔτε τὴν πρόθεσιν οὔτε τὴν δύναμιν νὰ καταλύσουν τὰς
 ἀξίας τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καί τόν φορέα αὐτῶν τό ἄτομον.
 Εἶχον πλέον προσγειωμένους καί ἀπλοϊκοὺς σκοποὺς, τὴν μετατό-
 πισιν τῶν ὁρίων τοῦ εὐρωπαϊκοῦ χώρου, τὴν ὑλικὴν ἐκμετάλλευσιν
 του. Τό σύνηθες ἀποτέλεσμα τῶν μακρῶν αὐτῶν ἀγώνων ἦτο ἡ ὑπο-
 ταγὴ τῶν ἐπιδρομέων εἰς τό εὐρωπαϊκόν πνεῦμα, ἡ ἀφομοίωσις
 αὐτῶν ἀπὸ τούς πνευματικῶς ἰσχυροτέρους λαοὺς τῆς Εὐρώπης.

Ἡ γενεά μας ὁμως ὑπῆρξε θῦμα μιᾶς ἐπιδρομῆς ἄλλου τύπου,
 ἄλλων προθέσεων καί ἄλλης δυνάμεως. Οἱ Ἀττίλαι καί οἱ Ταμερλᾶ-

νοι ἤλθον ὡς φορεῖς τῆς ὤμης βίας. Οἱ σημερινοὶ ἐπιδρομεῖς ἔρχονται ὡς φορεῖς μιᾶς κοσμοθεωρίας.

Ἡ κοσμοθεωρία αὕτη, ἃν καί κατασκευασμένη ἀπὸ ὑλικόν εἰλημμένον ἐκ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου, ἀποβλέπει ἐν πόλλοις εἰς σκοποὺς ἀντιθέτους πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦτο. Ἀρνεῖται ἐν τῇ θεωρίᾳ τὸ ἀπόλυτον τῶν ἀξιῶν τὰς ὁποίας τὸ εὐρωπαϊκόν πνεῦμα ἀνήγαγε εἰς ὑπατον σκοπὸν τῆς ἐγκοσμίου ζωῆς, ἐν τῇ πράξει δε ἀρνεῖται τὸν δημιουργόν καὶ φορέα τῶν ἀξιῶν αὐτῶν, τὸν ἄνθρωπον, τὸ ἄτομον.

Ἡ κοσμοθεωρία αὕτη, ἐγκαταλείψασα τὸ συμπόσιον τῶν φιλοσόφων, ὅπου πρυτανεύει ἡ διὰ τοῦ διαλόγου πειθῶ μεταβλήθη εἰς ἀλάνθαστον ἐπιστημονικόν καὶ φιλοσοφικόν δόγμα καὶ ἔστησε τὴν σκηνὴν τῆς εἰς τὸ κέντρον τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Εἶναι καὶ κοσμοθεωρία ἀλλὰ καὶ καταστατικός πολιτικός χάρτης. Πᾶς ἐλεύθερος μεταφυσικός ἐτασμός στηλιτεύεται καὶ καταδικάζεται ὑπ' αὐτῆς ὡς μὴ σύμφωνος πρὸς τὸ δόγμα, ὡς γέννημα παραχωρημένων κοινωνικῶν συνθηκῶν. Εἰς τὴν τέχνην ἐπιβάλλεται ἡ ἐπιδίωξις πολιτικῶν σκοπιμοτήτων, ἐπὶ θυσίᾳ τῆς ἐλευθέρου φαντασίας τοῦ ποιητοῦ. Ὁ δὲ πολίτης, ὁ ὁποῖος κατέκτα ὁλονέν καὶ περισσοτέραν κοινωνικὴν ἐλευθερίαν πρὶν ἢ ἡ κοσμοθεωρία αὕτη προβληθῇ, μεταβάλλεται, ὑπὸ τὴν σκιάν αὐτῆς, εἰς ἐνεργούμενον, καταδικασμένον νὰ παπαγαλίσῃ τὰς γνώμας τῶν ἐκάστοτε ὑλικῶς ἐπικρατεστέρων.

Οἱ τύραννοι τοῦ παρελθόντος ἐχρειάζοντο δούλους πειθηνίους καὶ προσφέροντας τὰς ὑλικὰς των μόνον δυνάμεις. Ἡ διαφόρουν διὰ τὴν τυχόν ἀδούλωτον ψυχὴν των. Οἱ σημερινοὶ τύραννοι σοφώτεροι τῶν παλαιότερων καὶ ριζοσπαστικώτεροι, θέλουν νὰ δουλώσουν τὰς ψυχάς, θέλουν νὰ μεταβάλουν τὰ ἄτομα εἰς μίαν ἀδιαφοροποίητον ἀνενεργὸν μᾶζαν.

Ἀλλά δι' αὐτό ἀκριβῶς ἡ διά συνεχῶν ἀγώνων διάσωσης τῆς ἐλευθέρας ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἡ προστασία τοῦ ἀτόμου καί τῆς προσωπικότητός του ἀπό τῆς ἐπικινδυνωδεστάτης αὐτῆς ἐπιδρομῆς, ἀποτελεῖ τό πρῶτον ἱστορικόν χρέος τῆς συγχρόνου Εὐρώπης, ἐκείνης ἣτις ἐγαλουχήθη ἀπό τὰ νάματα τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ρώμης καί τοῦ Χριστιανισμοῦ.

X X

Ἐπειδὴ ὅμως περὶ τό νόημα τοῦ ἀγῶνος τούτου ἔχει δημιουργηθῇ σύγχυσις ἀπό πολλάς πλευράς, ἐπειδὴ ἐξ ἀφορμῆς αὐτοῦ περιέπεσαν εἰς πλάνας ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης πολλά ἐλεύθερα πνεύματα, κυρίως νέοι ἄνθρωποι, εἶναι ἀνάγκη τό νόημα τοῦτο νά ἀποσαφηνισθῇ. Εἶναι ἀνάγκη νά τοποθετηθῇ καί νά ἐντοπισθῇ ὁ ἀγών αὐτός εἰς τήν ὀρθήν του θέσιν.

Ἐν πρώτοις ὁ ἀγών αὐτός δικαιώνεται μόνον ἐφ' ὅσον καί ὅταν διεξάγεται ὑπέρ τῶν ἀνωτάτων ἀξιῶν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καί ὑπέρ τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος ὡς φορέως τοῦ πολιτισμοῦ τούτου. Ἀσφαλῶς δέ δέν δικαιώνεται, ὅταν διεξάγεται ὑπέρ οἰουδήποτε κοινωνικοῦ ἢ οἰκονομικοῦ καθεστῶτος. Ἰδιαιτάτα δέ δέν δικαιώνεται ὅταν γίνεται πρός προάσπισιν ἀδίκων καί ἀνηθίκων κοινωνικῶν θεσμῶν, οἱ ὅποιοι εἶναι εὐθέως ἀντίθετοι πρός τὰς ἀνωτάτας ἀξίας τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ ἀντίπαλος, διά νά στερήσῃ τόν ἀγῶνα μας ἠθικοῦ ἐρείσματος, φροντίζει νά τόν ἐμφανίσῃ ἀκριβῶς ὡς ἀγῶνα ὑπέρ διατηρήσεως ἐνός ἀδίκου οἰκονομικοῦ συστήματος. Εἰς τοῦτο δέ δυστυχῶς ἐνισχύεται ἀπό ὠρισμένους ἀφελεῖς μεταξύ τῶν δῆθεν προασπιστῶν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, οἱ ὅποιοι, παρασυρόμενοι ἀπό τὰ συνθήματα τοῦ ἀντιπάλου, ποποθετοῦν τήν διαφοράν μεταξύ μας, ἐκεῖ ἀκριβῶς ὅπου θέλει αὐτός νά τήν

τοποθετήση καί ἄπου διαφορά δέν ὑπάρχει, ἐν συνεχείᾳ δέ ἀνοήτως ἐπιχειροῦν νά δικαιολογήσουν τὰς ἀδικίας καί τὰς ἀδυναμίας τοῦ κοινωνικοῦ μας καθεστῶτος, τὰς ὁποίας θά εἶχον χρέος νά πολεμήσουν, βάσει ἀκριβῶς τῶν ἀρχῶν ὑπέρ τῶν ὁποίων ἀγωνίζονται. Αὐτοί, εἶναι προφανές, ὅτι δέν ὑπερασπίζονται ὅ,τι ἡμεῖς καλούμεθα νά ὑπερασπίσωμεν. Εἶναι, ἀκουσίως ἢ ἐκουσίως, ὑπερασπισταί μιᾶς ξένης, μιᾶς κακῆς ὑποθέσεως.

Ἡ ἀντίθεσις περί τῆς οἰκονομικῆς ὀργανώσεως τῆς κοινωνίας, ἡ ὁποία προβάλλεται ἀπό τοὺς κομμουνιστάς, ὡς τό κύριον ἐπίμαχον θέμα, εἶναι, συγκρινομένη πρὸς τὴν περί τὴν θέσιν καί τὴν ἀξίαν τοῦ ἀτόμου, δευτερεύουσα καί ἀσήμαντος· καί πάντως εἶναι πρόσκαιρος. Πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, πρὸς τὸν ὁποῖον, δι' ἀποτόμων καί ἐπαναστατικῶν μεταβολῶν, διὰ τῆς καταργήσεως ἰδίᾳ τῆς ἰδιοκτησίας παλαιοῦ τύπου, θέλει νά βαδίσῃ ἡ Ἀνατολή, πρὸς τὸν ἴδιον αὐτόν σκοπὸν βαδίζει ἐξελικτικῶς ἀλλὰ σταθερῶς καί ἀσφαλῶς, χωρὶς ἀκραῖα μέτρα, καί ἡ Δύσις. Τό ἰδεῶδες τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης εἶναι κοινόν εἰς ὅλους τοὺς λαούς, εἰς ὅλας τὰς παρατάξεις. Δέν εἶναι προνόμιον κανενός. Ἀλλὰ καί ἡ διαπίστωσις περί τῆς ὑφισταμένης πραγματικότητος εἶναι κοινή. Δέν ὑπάρχει εἰς τὰς ἱστορικές κοινωνίας πλήρης κοινωνική δικαιοσύνη. Ἡμπορεῖ οἱ ἀντίπαλοί μας νά φρονοῦν ὅτι κατ' ἐξαίρεσιν εἰς τὰς ἰδικὰς τῶν κοινωνίας ἐπραγματοποιήθη ἡ κοινωνική δικαιοσύνη. Ἀλλὰ τὰ πρᾶγματα τοὺς διαφεύδουν. Οἱ ἴδιοι ἄλλωστε διαφεύδουν ἑαυτούς, σιωπηρῶς, διὰ τῶν συνεχῶν μεταρρυθμίσεων τῶν οἰκονομικῶν τῶν μεθόδων. Βαδίζομεν πρὸς τὴν κοινωνικὴν δικαιοσύνην καί οἱ μὲν καί οἱ δέ, μέ διαφόρους μεθόδους. Οἱ μὲν μέ παραγνώρισιν τῆς πρωτοβουλίας τῶν ἀτόμων, οἱ δέ μέ τὸν ἐπιτυχῆ συνδυασμόν ἀτομικῆς πρωτοβουλίας καί δικαιοσύνης, οἱ μὲν βαδίζοντας τὸν δρόμον τοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ, οἱ δέ τὸν δρόμον τῆς δημοκρατίας. Αὕτη εἶναι ἡ βασικὴ διαφορά.

Καθ' ἣν μάλιστα στιγμήν ἡ Ἀνατολή ἀναγκάζεται νά ὀπισθοδρομήσῃ πρὸς ἡπιωτέρας κοινωνικὰς διαρρυθμίσεις, πλεόν συμφώνους πρὸς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἡ Δύσις ὁλονέν προχωρεῖ πρὸς θεσμούς πλησιάζοντας περισσότερον τὸ ἰδανικόν τῆς κοινωνικῆς ἰσότητος καὶ δικαιοσύνης. Εἰς τὸν τομέα τῆς οἰκονομικῆς ὀργανώσεως τῆς κοινωνίας αἱ διαφοραὶ μεταξύ Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς συνεχῶς θά μειοῦνται. Καί δέν πιστεύω ὅτι θά χρειασθῇ πλεόν τοῦ ἡμίσεως αἰῶνος διὰ νά ἐξαφανισθοῦν.

Ἡ σημερινή ἐπομένως σύγκρουσις μεταξύ Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς, μεταξύ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, πρέπει νά τοποθετῇται εἰς τὴν διάφορον ἀντίληψιν περὶ τῆς σχέσεως ἀτόμου καὶ ὁλότητος, οὐχί δέ εἰς τὰς διαφοράς τῶν οἰκονομικῶν καθεστώτων.

X

X X

Ὁ εὐρωπαϊκός κόσμος, συμφώνως πρὸς τὰς θεμελιώδεις ἀρχάς του, πιστεύει εἰς τὴν δυνατότητα τῆς διαρκῶς μείζονος ἐλευθερώσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς διαρκῶς ἐλάσσονος ἐξαρτήσεώς του ἀπὸ ὑλικά δεδομένα. Εἰς τὴν πίστιν αὐτὴν στηριζόμενος θέλει ἐλευθέραν τὴν θρησκευτικὴν συνείδησιν τοῦ ἀνθρώπου, ἐλευθέραν καὶ ὄχι κατευθυνομένην τὴν καλλιτεχνικὴν του δημιουργικότητα, ἐλευθέραν τὴν σκέψιν του εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Πιστεύει εἰς ἀπολύτους ἀξίας· δέν πιστεύει ὅμως εἰς ἀπόλυτα φιλοσοφικά καὶ κοινωνικά συστήματα. Πιστεύει εἰς τὸν ἐλεύθερον διάλογον μέ ἐκείνους οἱ ὅποιοι καὶ αὐτοὶ πιστεύουν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ διαλόγου καὶ εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεως. Πιστεύει εἰς τὸν ἠθικῶς καὶ πολιτικῶς ἐλεύθερον ἄνθρωπον, τὴν πηγὴν πάσης πνευματικῆς δημιουργίας, ἐν τῷ πλαισίῳ μιᾶς ἐλευθέρας πολιτείας. Πιστεύει τέλος καὶ εἰς ἓν σύνολον ἐλευθέρων πολιτειῶν. Ἐλεύθεροι ὅμως ἄνθρωποι ὑπάρχουν ἢ ὅπου δέν ἐκτείνεται ἡ πολιτειακὴ ἐξουσία ἢ ὅπου

αὕτη σέβεται τήν ἐλευθερίαν τοῦ ἀτόμου. Ἐλεύθεραι δέ πολιτεῖαι ὑπάρχουν μόνον εἰς ἓνα κόσμον ὅπου κάθε ἐθνική μονάς ἀναπτύσσεται ἐλευθέρως, ἢ διότι δέν ἐκτείνεται ἐπ' αὐτῆς μία οἰαδήποτε ἄλλη ἐξουσία, ἢ διότι, ἐκτεινομένη ἐπ' αὐτῆς, σέβεται καί θεραπεύει τήν ὑπαρξιν, τήν ἀκεραιότητα, τήν ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν ἐκάστης ἐθνικῆς κοινότητος.

Πιστεύει ὁ εὐρωπαϊκός κόσμος ὅτι εἰς τήν ἱστορικήν πραγματικότητα δέν ὑπάρχει τίποτε τό ἀπόλυτον. Δέν ὑπάρχει ἀπολύτως ἐλεύθερον ἄτομον, τό ἀντίθετον ἀποτελεῖ φεῦδος τῶν ἀντιπάλων του, Πρέπει ὅμως νά ἐπιδιώκεται πάντοτε ἡ ἐκάστοτε μεγαλειτέρα δυνατή ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου. Τοῦτο δέ ἐπιτυγχάνεται πληρέστερον εἰς τήν, ἀναλόγως τῶν ἱστορικῶν συνθηκῶν, περισσότερον ἐλευθέραν πολιτείαν, εἰς τήν πολιτείαν, ὅπου οὔτε τό ἄτομον καταλύει τήν ἀπαραίτητον δι' αὐτό πολιτικήν τάξιν, ἀλλά οὔτε καί ἡ πολιτική τάξις τό ἀπαραίτητον διά τούς σκοπούς τῆς ἱστορίας ἄτομον.

Ἐπί αἰῶνας, μέ θυσίας αἵματος καί ἀγῶνας σκληροῦς ἐσφυρηλατήθη ἐντός τοῦ εὐρωπαϊκοῦ χώρου, ἡ μορφή τῆς ἐλευθέρως αὐτῆς πολιτείας, ἡ ὁποία κατοχυρώνει τό ἄτομον, ἐγγύτατα τῶν ὁρίων ὅπου πρέπει τοῦτο νά κατοχυρωθῇ, ὑπό τό φῶς τῆς ἐλληνικῆς πολιτικῆς σκέψεως, τῆς σοφίας τῶν ρωμαϊκῶν θεσμῶν καί τῆς Χριστιανικῆς περί ἀνθρώπου ἀντιλήψεως. Τό πολῦτιμον τοῦτο κοινωνικόν σύστημα, ἐντός τοῦ ὁποίου ἠνδρώθη ὁ σύγχρονος εὐρωπαϊκός πολιτικός, ἡ σταθερά καί ἀδιατάρακτος ἐξελικτική πορεία του πρός πάντοτε ἀρτιωτέρας μορφάς, δοκιμάζεται σήμερον, ὅσον οὐδέποτε ἄλλοτε εἰς τόν παρελθόν, ἀπό τούς ἰσχυροῦς ἀνέμους τούς πνέοντας ἐξ ἀνατολῶν.

Ὑπό αὐτήν τήν ἔννοιαν ὁ εὐρωπαϊκός κόσμος τῆς σήμερον ἀγωνίζεται ἵνα διασώσῃ τό ἄτομον ἀπό τόν ἐξαφανισμόν του,

ὑπὸ αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ἀγωνίζεται ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας ἐναντίον τοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ. Εἶναι δὲ τόσον μεγάλη σήμερον ἡ αἴγλη τοῦ δημοκρατικοῦ αὐτοῦ εὐρωπαϊκοῦ ιδεώδους, ὥστε οἱ ὁλοκληρωτικοὶ ἀναγκάζονται καὶ περὶ προσωρινότητος τῆς ὁλοκληρωτικῆς φάσεως νὰ ὁμιλοῦν καὶ ὑπὸ πολύχρωμον δημοκρατικὸν μανδύαν νὰ κρύπτουν τὴν σκληρὰν καὶ ὠμὴν πραγματικότητα τοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ των.

Εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτόν ἕκαστον τῶν ἔθνων ἔχει τὴν εἰς αὐτό ἰδιάζουσαν θέσιν, ἄλλα σημαντικὴν καὶ ἄλλα ἀσήμαντον. Ἀλλὰ ἔθνη εἶναι ἀπλῶς ἀγωνισταί μιᾶς καλῆς ὑποθέσεως, ἀλλὰ εἶναι κάτι πολὺ σπουδαιότερον.

Ἀπὸ τὰς τρεῖς μεγάλας πηγὰς τοῦ συγχρόνου εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, τὸ κλασσικὸν πνεῦμα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τὴν ρωμαϊκὴν πολιτείαν καὶ τὸν χριστιανισμόν, ἡ πρώτη, δηλαδή τὸ κλασσικὸν πνεῦμα, ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν βάσιν τῆς φιλοσοφικῆς, τῆς ἐπιστημονικῆς, τῆς καλλιτεχνικῆς παραδόσεως τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ καὶ πλεόν τοῦτον τὴν κρηπίδα τῆς πνευματικῆς, ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς ἐλευθέρως προσωπικότητος. Δέν νοεῖται Εὐρώπης χωρὶς ἀρχαῖον ἐλληνικὸν πνεῦμα. Τὸ καλλιεργοῦν κατὰ ποικίλους τρόπους ὅλοι οἱ Εὐρωπαϊκοὶ Λαοί. Ἐν τῷ πνεύματι τοῦτο σκέπτονται αἰσθάνονται καὶ ζοῦν. Περισσότερον κάποτε καὶ ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς βιολογικῶς καὶ γεωπολιτικῶς κληρονόμους του.

Ἐν τούτοις, ἀκριβῶς διότι σήμερς οἱ νέοι Ἕλληνες ζῶμεν μέσα εἰς τὸ αὐτό μέ τούς ἀρχαίους φυσικὸν περιβάλλον, διότι, παρ' ὅλας τὰς νοθεύσεις τοῦ αἵματός μας, εἴμεθα ἐμφανῶς οἱ κατὰ φύσιν καὶ κατὰ παράδοσιν συνεχισταί τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, οἱ κληρονόμοι πλείστων ψυχολογικῶν ιδιοτήτων τῶν ἀρχαίων, ἴσως ὅχι πάντοτε τῶν καλλιτέρων, διατηροῦμεν καὶ μίαν ἰδιαιτέραν σχέσιν πρὸς τὸ ἀρχαῖον τοῦτο πνεῦμα. Μάρτυρες

περί τούτου αδιάφευστοι είναι τό δημοτικό τραγούδι, αυτό που τόσο θαυμασίως έβλάστησε είς τά ήπειρωτικά βουνά, ή ποιήσεις του Σολωμού και του Κάλβου, ακόμη και άλλων νεωτέρων ποιητών. 'Αδιάφευστοι μάρτυρες είναι πλεῖσται έκδηλώσεις τής λαϊκής μας τέχνης, ιδίως είς τήν αρχιτεκτονικήν και ένίοτε είς τήν χειροτεχνίαν. Μάρτυς αδιάφευστος είναι γενικώς ή λαϊκή φυχή εκεί όπου τήν συναντώμεν άνόθευτον είς τήν καθαρότητά της.

'Από τό υλικόν τουτο, φωτισμένον από τότά πάντα άπολύνον φως τής χριστιανωσύνης, προκύπτει ή άναμφισβήτητος δυνατότης - λέγω επί του παρόντος μόνον ή δυνατότης - ή δυνατότης νά ανανεωθῇ και νά συγχρονισθῇ έν 'Ελλάδι, κατά άπολύτως ιδιότυπον αλλά και γνήσιον τρόπον, τό αρχαῖον κλασσικόν πνεῦμα, νά εὔρη έδω μίαν νέαν έκφρασιν, ήτις θά άποτελέσῃ μεγάλης σημασίας συμβολήν είς τήν πολύτονον συγχροδίαν του εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

'Η 'Ελλάς, ή μικρά και πτωχή, έχει από τήν μοῖραν της ιστορικῶς προικισθῇ, μέ αυτό τό μέγα προνόμιον, τό όποῖον έναπόκειται, είς αυτήν τήν ιδίαν κυρίως, νά αξιοποιήσῃ, ἵνα οὔτω προσφέρῃ πάλιν μίαν νέαν, μεγάλης ιστορικῆς σημασίας υπηρεσίαν είς τήν ανθρωπότητα. 'Εάν είς τόν τεχνικόν πολιτισμόν του καιροῦ μας επί πολύ θά εἴμεθα ούραγοί, οὔδέν ὑπάρχει εμπόδιον, απεναντίας μεγάλαι είναι αἱ δυνατότητες, νά ἴδωμεν τήν 'Ελλάδα μεταξύ τῶν πνευματικῶς ήγετικῶν δυνάμεων του εὐρωπαϊκοῦ κόσμου.

'Αλλά εάν ή Μοῖρα τήν έπροίκισε μέ αυτό τό εὐμενές προνόμιον, τό όποῖον μόνον τό μέλλον θά δείξῃ ἄν θά φανῇ αξία νά ασκήσῃ είς παγκόσμιον κλίμακα, τήν έπεβάρυνε και μέ έν δυσβάστακτον δυσμενές προνόμιον.

Ἡ Ἑλλάς εἶναι χώρα ὀρεική, ἀκριτική. Δέν ἐγνώρισε ποτέ μακρὰς περιόδους εἰρήνης. Πάντοτε ἐπλήσσετο ἀπό παντοίους ἐχθρούς καί ἂν ἐξαιρέση κανεῖς δύο περιπτώσεις, τὰς Σταυροφορίας καί τήν παρὰ φύσιν ἐπιδρομήν ἐκ δυσμῶν ἑνός παράφρονος δικτάτορος, ἡ Ἑλλάς, κατὰ κανόνα σχεδόν, ἐπλήσσετο ἀπό βορρᾶ καί ἀνατολῶν, ὑπό δυνάμεων ἔξω τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου κειμένων. Ὑπό πόικίλας μορφᾶς καί ἡ νεωτέρα Ἑλλάς συνέχισε καί συνεχεῖζει οὕτω τοὺς ἀγῶνας τῶν περσομάχων καί τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, ὡς προφυλακὴ τῆς Εὐρώπης ἀπέναντι τῆς Ἀσίας.

Δέν εἶναι ὅμως αὐτό τό δυσμενέστερον. Ἡ Ἑλλάς εἶναι μόνη. Δέν ἀνήκει εἰς μεγάλην τινὰ οἰκογένειαν ἐθνοτήτων, ὅπως εἶναι οἱ Ἀραβες, ἢ ὅπως εἶναι οἱ Σλαῦοι, εἶναι μοναδική. Μοναδική φυλὴ εἰς μίαν μοναδικήν θέσιν. Περιβαλλομένη ἀπό μεγάλους φυλετικούς ὄγκους, πρὸς βορρᾶν ἰδίᾳ, εἶναι ἀναγκασμένη νὰ μάχεται ἕναν διπλοῦν ἀγῶνα.

Ἐναντίον τῆς Ἀσίας, ἑναντίον τῶν ὀλοκληρωτικῶν περὶ πολιτείας ἀντιλήψεων, ἑναντίον ἐχθρικῶν πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα θεωριῶν καί πράξεων δέν μάχονται μόνοι οἱ Ἕλληνες· μάχονται μαζύ τους σχεδόν ὅλοι οἱ εὐρωπαϊκοὶ λαοί. Ἐπὶ κεφαλῆς μάλιστα τοῦ ἀγῶνος αὐτοῦ εἶναι ἄλλοι· οἱ τεχνικῶς πλέον προηγμένοι, οἱ πλουσιώτεροι, οἱ πολυαριθμώτεροι λαοί. Ἀλλά ἂν μάχονται ὅλοι μαζύ διὰ τὰ κοινὰ ἰδανικά τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου, οἱ Ἕλληνες εἰδικῶς μάχονται καί διὰ τὴν φυλετικὴν των ἐπιβίωσιν. Ἄν ὁ ἐξ Ἀσίας ἐχθρὸς εἶναι μίαν φορὰν ἐχθρὸς διὰ τὴν Εὐρώπην, εἶναι δύο φορὰς διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Εἶθε νὰ πλανῶμαι. Εἶθε νέοι καιροὶ νὰ φέρουν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν νέας συσχετίσεις δυνάμεων νέας πολιτικὰς ἐπιδιώξεις

τῶν ἐχθρῶν τοῦ παρελθόντος. Δέν ἀποκλείω, διά τό ἀπώτερον μέλλον, αὐτήν τήν ἐκδοχήν. Ἀλλά διά τό προσεχές μέλλον καί διά τό παρόν δέν δύναμαι νά ἀντλήσω διδάγματα παρὰ ἀπό τό πρόσφατον παρελθόν καί ἀπό τό παρόν τό ἴδιον. Εἶναι ἄραγε ἀνάγκη ὁμιλῶν εἰς τά Ἰωάννινα νά εἶπω τι ἐπί πλέον ; Ὁχι βεβαίως. Οἱ τραγικοί ἀδελφοί μας πέραν τῆς Μουργκάνας βεβαιώνουν τοῦ λόγου τό ἀσφαλές. Τό βεβαιώνουν πλήθος θλιβερῶν περιστατικῶν καί ἀνθελληνικῶν ἐκδηλώσεων μέχρι τῶν θρακικῶν συνόρων. Τό βεβαιώνουν αἱ ὀργανωμένοι διά πολλῶν χρημάτων καί μετά φανατισμοῦ δρῶσαι προπαγάνδαι πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ.

Αὐτό εἶναι τό δυσμενές προνόμιον τῆς φυλῆς μας. Ἐν ὅφει αὐτοῦ ἐπιβάλλεται ἡ φλογερὰ πίστις εἰς τήν ἰδέαν τοῦ ἔθνους ἡ χαλύβδωσις τῆς θελήσεώς μας πρὸς ἐπιβίωσιν, καί ἡ ἄρρηκτος ἀλληλεγγύη πρὸς τοὺς περισσότερον γειτονεύοντας πρὸς τόν κίνδυνον μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν μας. Διά τόν Ἕλληνα ὁ εθνικισμός δέν ἀποτελεῖ ξεπερασμένον σωβινισμόν· εἶναι ἀδήρη ριτος ἱστορική ἀνάγκη. Κάτι ἀνάλογον εὐρίσκω μόνον εἰς τόν λαόν τοῦ Ἰσραήλ. Καί αὐτός εἶναι μόνος καί περιβάλλεται ἀπὸ ἐχθρούς καί ζῇ καί εὐδοκιμεῖ καί ἀριστεύει. Αὐτός ἔχει ἀνά τήν ὑψηλίον τοὺς ἰσχυροὺς καί τοὺς πλουσίους ὁμοθρήσκους ὑποστηρικτάς του. Ἡμεῖς ἀντ' αὐτοῦ ἔχομεν τήν μεγάλην κοινήν ἱστορίαν, τήν κοινήν θρησκείαν, τήν δυνατότητα στενωτέρας συνυφάνσεως μέτῃν πνευματικὴν καί ἠθικὴν παράδοσιν τῆς Εὐρώπης. Δέν μᾶς ἄφησε καί ἡμᾶς ὁ θεὸς ἀπροστάτευτους. Ἀρκεῖ ὅμως νά θελήσωμεν εἰλικρινῶς καί ἡμεῖς νά προστατεύσωμεν τόν ἑαυτὸν μας.

Δέν εἶναι ἀνάγκη ὅλοι οἱ Ἕλληνες νά φιλοσοφήσουν ἐπὶ τῆς ἱστορίας των διά νά βαδίσουν ὀρθῶς. Πρέπει ὅμως νά τό πράξουν οἱ ὀλίγοι, ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἔχουν τήν εὐθύνην τῆς

πορείας τοῦ "Εθνους. Οἱ πολλοί ἀρκεῖ νά διαισθανθοῦν τό πρέπον, νά ἀκούσουν μέσα τους τήν φωνήν εἴκοσι πέντε αἰώνων, ὅπως τήν ἤκουαν οἱ ἀγράμματοι τῶν ἡπειρωτικῶν βουνῶν, ὅταν ἐπρομάχουν ἀπό τό Σούλι ὡς τό Πέττα, ὅπως τήν ἤκουαν σι μαχηταί τοῦ Μπιζανιοῦ καί τῆς Κονίτσης.

"Ας τιμοῦν ἄλλοι λαοί τήν ἀνδρείαν διά τήν ἀνδρείαν. Καλῶς πράττουν· διότι δέν ἔχουν τίποτε ὑψηλότερον νά τιμήσουν. Ἡμεῖς τιμῶμεν σήμερον ἐδῶ, ἀλλά καί πάντοτε ἀπανταχοῦ τῆς ἑλληνικῆς γῆς, τήν ἀνδρείαν ἐπ'ἀγαθῷ. Τήν ἀνδρείαν τήν προασπίζουσαν τά ὕφιστα ἀγαθά τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ· αὐτά τά ὅποια ἐδημιούργησαν οἱ πατέρες μας ὑπό τήν σκιάν τῶν ὁποίων ἀπαρatreπτος πορεύεται ὁ κατ'ἐξοχήν ἐξελιγμένος κόσμος, ὁ εὐρωπαϊκός. Τήν ἀνδρείαν τήν προασπίζουσαν μίαν ἐθνικήν ζωήν, ἡ ὁποία πολλά θά ἠδύνατο ἀκόμη νά χαρίσῃ εἰς τόν ἄνθρωπον, ἔάν τό σκάφος τό ὁποῖον τήν φέρει θέν παρασυρθῇ ἀπό τυφλά ρεύματα καί ἀντιξόους ἀνέμους, ἂν πορευθῇ κατὰ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Εἰς ὥρας ὅπως αἱ σημεριναί, ὅτε συνερχόμεθα ἐπὶ τό αὐτό, ἵνα ἀκριβῶς ἀντλήσωμεν πίστιν καί δύναμιν ἀπό τήν μνήμην τῶν ἡρώων καί τῶν σκαπανέων τῶν ἐθνικῶν μας ἀγώνων, εἶναι ἀνάγκη νά γίνωμεν, κατὰ τόν Εὐάγγελιστήν "φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις καί ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί". Εἶναι ἀνάγκη θά κινηθῶμεν μέ εὐφηχίαν ἀλλά καί μέ εὐφυΐαν, διότι ὁ ἀγὼν ἀπαιτεῖ καί θάρρος ἀλλά καί ἐπιδεξιότητα.

Πολλά βεβαίως ἐξαρθῶνται εἰς τήν ἱστορίαν ἀπό τήν τύχην, ἀπό τὰς ἐξωτερικὰς περιστάσεις. Ἀλλά καί πολλά ἐξαρθῶνται ἀπό ἡμᾶς τούς ἰδίους. Αὐτά τά πολλά, τά ἀπό ἡμᾶς ἐξαρθώμενα, πρέπει νά γίνουν ζωὴ καί ἀγὼν.

"Εφεδροι αξιωματικοί τῆς 'Ηπείρου:-

Τό Μπιζάνι δέν ἔπese ἀκόμα. Ἐκεῖ στέκει πάντοτε ὁ ἐχθρός ἀπέναντί μας, ἐν ὄφει. Μακρός, δύσκολος καί ἀμείλικτος θά εἶναι ὁ ἀγών. Ἀπό τήν ἐγρηγορσίν μας τήν συνεχῇ, τήν ἔντασιν τῆς προσπαθείας, ἀπό τό μέγεθος τῶν ἐπιτευγμάτων μας, θά κριθῇ τελικῶς ἡ πορείας τοῦ ἔθνους, εἰς τόν στενόν διάδρομον ὅπου καί μόνον, φιλαργύρως πίπτει τό φῶς τῆς Μνημοσύνης.-

20.2.1967

Λόγος ἐκφωνηθεῖς εἰς Ἰωάννινα εἰς τήν
Αἴθουσαν τῆς Ἑταιρείας Ἡπειρωτικῶν
Μελετῶν, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Συνδέσμου
Ἐφédρων Ἀξιωματικῶν Ἰωάννίνων

Κείμενο με διορθώσεις και
εμπειρώσεις κ.τ.

20. 2. 67

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΤΥΠΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ
ΑΡΙΘ. ΤΗΛΕΦΩΝΟΥ 614.976

Εν Αθήναις τῇ 21 ΦΕΒ. 1967

196 ΛΥΓΗ

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 21 Φεβ. 1967

ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ ΕΙΣ ΕΥΡΩΠΗΝ ΘΑ ΕΧΗ ΩΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΤΗΝ ΦΥΛΕΤΙΚΗΝ ΕΞΑΦΑΝΙΣΙΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ο Κ. ΚΩΝ. ΤΣΑΤΣΟΣ ΔΙΑ ΤΟΝ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΝ ΚΙΝΔΥΝΟΝ

«Ομιλών ἐπ' εὐκαιρία τῆς ἐπετείου τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἰωαννίνων ὁ πρῶτος ὑπουργὸς κ. Κ. Τσάτσος προσδιώρισε τὴν ἀντίθεσιν τοῦ δυτικοῦ πρὸς τὸν ἀνατολικὸν κόσμον καὶ τὸν κομμουνισμόν.

Ὁ κ. Τσάτσος ἐπεσήμανεν ὅτι ἡ ἀντίθεσις σκοπίμως τοποθετεῖται ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν εἰς τὸν οἰκονομικὸν τομέα, ἐνῶ εἰς τὸν τομέα αὐτὸν ὑπάρχει μία φθίνουσα διαφορὰ μεθόδων, αἱ ὁποῖαι ἀποβλέπουν εἰς τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Ἡ πραγματικὴ ἀντίθεσις ὑφίσταται εἰς τὴν σχέσιν ἀτόμου καὶ ὁλοῦτος. Ἐνῶ ἐξ Ἀσίας προέρχεται ἡ τάσις τῆς ἐξαφανίσεως τοῦ ἀτόμου ἐντὸς τῆς μάχης, εἴτε λέγεται κόμμα εἴτε κράτος, ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς εἶ-

ναι συσφασμένος πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ αὐτονόμου καὶ ἐλευθέρου ἀτόμου.

Ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος, συνέχισεν ὁ κ. Τσάτσος, εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς Εὐρώπης κατὰ τοῦ κομμουνισμοῦ, εἶναι προνομιακὴ, ἀλλὰ καὶ κρίσιμος. Διότι δὲν προασπίζεται μόνον τὸν κοινὸν πολιτισμὸν τῆς Δύσεως. Ἀγωνίζεται καὶ διὰ τὴν φυλετικὴν τῆς ἐπιβίωσιν. Ἡ Ἑλλὰς ἀντιλαμβάνεται ὅτι ἡ ἐπικράτησις τοῦ κομμουνισμοῦ δὲν θὰ συντρίψῃ μόνον τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν, ἀλλὰ θὰ τὴν ἐξαφανίσῃ καὶ φυλετικῶς, λόγω τῶν εἰδικῶν γεωπολιτικῶν συνθηκῶν. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ὁλόκληρος ἡ Ἑλλὰς πρέπει νὰ εἶναι ἠνωμένη ἐναντίον τοῦ κομμουνισμοῦ.

ΗΚΡΟΠΟΝΙΕ 21 Φεβ. 1967

Η ΕΛΛΑΣ ΘΑ ΕΞΑΦΑΝΙΣΘΗ ΚΑΙ ΦΥΛΕΤΙΚΟΣ ΕΑΝ ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΗ ΕΔΩ Ο ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ Κ. Κ. ΤΣΑΤΣΟΥ ΕΙΣ ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ, 21. (Τοῦ ἀναποκритоῦ μας).— Τὴν 6.30 μ.μ. εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Ἐταιρίας Ἑλληνοφρονῶν Μελετῶν ἔδωκεν ἐνδιαφέρουσαν διαλέξιν παρουσία τῶν τοπικῶν ἀρχῶν καὶ πληθυσμοῦ, ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ τ. ὑπουργὸς κ. Κων. Τσάτσος, με θέμα «Ἡ Ἑλλὰς πρόμαχος τῆς Εὐρώπης».

Τὸ κοινὸν κατεχειροκρότησε τὸν ὁμιλητὴν ὁ ὁποῖος προσεκήληθ' ἀπὸ τὸν Σύνδεσμον Ἐφεδρῶν Ἀξιωματικῶν Ἰωαννίνων. Ὁ κ. Τσάτσος προσδιώρισε τὴν ἀντίθεσιν τοῦ κόσμου τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης πρὸς τὸν κόσμον τῆς Ἀνατολῆς καὶ τὸν κομμουνισμόν.

Ἐτόνισεν ἰδιαίτερος ὅτι ἡ ἀντίθεσις αὐτὴ σκοπίμως τοποθετεῖται ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν εἰς τὸν οἰκονομικὸν τομέα, ἐνῶ ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει παρὰ μία φθίνουσα διαφορὰ μεθόδων ἀποβλεπούσων εἰς τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Ἡ ἀντίθεσις ἡ πραγματικὴ ὑπάρχει εἰς τὴν σχέσιν ἀτόμου καὶ ὁλοῦτος. Ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς εἶναι συσφασμένος πρὸς τὴν ἐν-

νοιαν τοῦ αὐτονόμου καὶ ἐλευθέρου ἀτόμου τοῦ ἔχοντος ἀκατάλυτα ἀπέναντι τῆς ὁλοῦτος δικαιώματα. Ἐνῶ ἐξ Ἀσίας προέρχεται ἡ τάσις τῆς ἐξαφανίσεως αὐτῆς λέγεται κόμμα εἴτε ὡς τοῦ ἀτόμου ἐντὸς τῆς μάχης κράτος. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀεὶ συσφασμένη διαφορὰ μετὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν, ὅστις ἔχει ὡς κυρίαν πηγὴν, τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν πνεῦμα καὶ τῆς θεωρίας τοῦ κομμουνισμοῦ.

Ἡ Ἑλλὰς ἀγωνιζομένη κατὰ τοῦ κομμουνισμοῦ δὲν προασπίζεται μόνον τὸν κοινὸν πολιτισμὸν τῆς Δύσεως, ἀγωνίζεται καὶ διὰ τὴν φυλετικὴν τῆς ἐπιβίωσιν. Ἐὰν ὁ κομμουνισμὸς εἴπεν, εἶναι διὰ τὴν Εὐρώπην μίαν φορὰν ἐχθρὸς, διὰ τὴν Ἑλλάδα εἶναι δύο διότι ἡ Ἑλλὰς ὁλοῦτος ἡ ἐπικρατοῦς τοῦ δὲν θὰ συντρίψῃ μόνον τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν, θὰ τὴν ἐξαφανίσῃ λόγω τῶν εἰδικῶν γεωπολιτικῶν συνθηκῶν καὶ φυλετικῶς.

Ὁ κομμουνισμὸς εἶναι ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἡ ἄρνησις τῆς Ἑλλάδος.

ΑΥΓΗ 22 Φεβ. 1967

ΕΘΝΟΚΑΠΗΛΕΙΑ ΤΗΣ Ε.Ρ.Ε.

ΑΥΓΗ 22.2.67

Οἱ ἐορταστικὲς ἐκδηλώσεις στὰ Ἰωάννινα γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πόλεως ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἔδωσαν τὴν εὐκαιρία γιὰ «φλογερά» κηρύγματα ἐναντίον... τοῦ κομμουνισμοῦ! Διαβάζοντας κανεὶς τοὺς λόγους τοῦ ἐκφώνησαν, ἐπὶ παραδείγματι, κάποιοι «πρόεδρος Ἐφεδρῶν» καὶ ὁ κ. Κ. Τσάτσος ἔχει τὴν ἐντύπωση ὅτι πρόκειται γιὰ λόγους στὶς γνωστὰς «ἐορτὲς» μίσους καὶ ἀναμοχλεύσεως τῶν παθῶν τοῦ ἔχει καθιερωθεῖ ὁ καραμανλίσκος. Ἡ Δεξιὰ μετέτρεψε τὸν ἐθνικὸ ἐορτασμὸ τῆς ηπειρωτικῆς πρωτεύουσας σὲ κομματικὴ ἐκδήλωση.

Καὶ χρησιμοποίησε ὅλα τὰ μέσα γιὰ νὰ καλλιεργῇ τὸ πνεῦμα τοῦ διχασμοῦ καὶ τὴν ἰδέα ὅτι ἡ Δεξιὰ ταυτίζεται μὲ τὸ ἔθνος. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι στὸν «πανηγυρικὸν» τοῦ ἐκφώνησαν, στὸ Καλπάκι, εἶνε λόγος γιὰ «ὕπὸ διάφορον μανθῶν ἐμφανιζομένων ποικιλῶν ἐχθρῶν τοῦ ἔθνους». Ἀναφέρθηκε, βέβαια, ὁ βασιλιάς στὴν «ἀνάγκην ἐνότητος τοῦ ἔθνους», ἀλλ' ἀμέσως μετὰ πρόσβαλε ὡς παράδειγμα τῆς «ὁμοφωνίας» τοῦ συμβουλίου τοῦ ἀτέμματος, ἐπὶ τοῦ Κυπριακοῦ, ἀπὸ τὸ ὁποῖο εἶχε ἀποκλεισθεῖ ἡ Ἀριστερά.

Λόγοι καὶ ἀντίλογοι

• Οἱ γιορτὲς στὰ Γιάννινα καὶ ὁ μαῖντανὸς τοῦ κ. Κωνσταντίνου Τσάτσου

Σὲ κάθε γιορτασμό, ὅπου προβάλλεται μπομπουνιστὰ ἡ ἐθνικοφροσύνη, δὲν εἶναι δυνατό νὰ λείψῃ ὁ ἀπαραίτητος ἰδεολογικὸς μαῖντανὸς τοῦ κ. Τσάτσου. Ἐτσι γιὰ τὰ 54 χρόνια τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἰωαννίνων ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας ἀντὶ νὰ σταθεῖ στὸ νόημα τῆς ἐπετείου, νὰ ἐπισημάνῃ τὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ὅλων συμμάχων Βαλκανικῶν λαῶν γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐθνικῶν ἐδαφῶν τοὺς ἀπὸ τοὺς Τούρκους, προτίμησε νὰ δημηγορήσῃ ἐπερὶ ἀνατολῆς καὶ Δύσεως καὶ περὶ κομμουνισμοῦ.

Φοδερὴ ἡ πνευματικὴ κατάστασις τοῦ βασιλικοῦ ἀνδρός. Δὲν μπορεῖ νὰ φελλίσει δύο λέξεις χωρὶς νὰ καταληφθεῖ ἀπὸ τὸ ἀμὸκ τοῦ ἀντικομμουνισμοῦ, τὸ ὁποῖο μεταφέρει μὲ τὶς ἀποσκευὰς του στὶς ἐσχάτιες τῆς Ἑλλάδας καὶ τὸ μετατρέπει σὲ προσλογικὴ χειρονομία ἐναντίον τῶν πολιτῶν δίκην περιοδεύοντος διαφωτιστοῦ τῶν ΤΕΑ.

Ἀλλὰ ἡ μὲν νόσος τοῦ κ. Τσάτσου εἶναι ἀνίατος. Ὑπάρχει ὁμως καὶ ἕνα ἄλλο ζήτημα: Ἀπὸ ποῦ καὶ ὡς ποῦ ἐπιτεύγματα τὰ ὁποῖα ἀνήκουν σ' ὅλο τὸ ἔθνος καὶ πραγματώθηκαν μὲ τὸ αἷμα καὶ τὶς προσβάσεις τοῦ συνόλου τῶν Ἑλλήνων μετατρέπονται κατὰ τρόπο ταχυδακτυλουργικὸ, στὶς φέστες τοῦ ὁργανῶναι τὸ κράτος σὲ κατορθώματα ἐνὸς μόνο ἀνδρός, ὅπως ἦσαν ὁ τότε ἀρχιστράτηγος τοῦ ἀπὸ τοῦ διὰ τοῦ Κωνσταντίνου; Γιατί, ἀπ' ὅσο ξέρουμε ἀπὸ τὴν ἱστορία καὶ ἀπὸ τὴν στρατιωτικὴν κριτικὴ τῶν ἐπιχειρήσεων στὴν Ἠπειρο, ποῦ εἶναι ἀπὸ δικούς μας διαπρεπεῖς ἐπιτελικούς στρατιωτικούς συγγραφείς, οἱ μάχες τῆς περιοχῆς Μπιζανίου καὶ τῆς καταλήψεως τῶν Ἰωαννίνων ἀποτέλουν κλασικὰ ὑποδείγματα σπατάλης ἀνθρώπινου αἵματος. Δεδομένου, λοιπόν, ὅτι ὑπάρχει καὶ αὕτῃ ἡ ἀποψη, ἡ ὁποία τεκμηριώνεται στρατιωτικὰ μὲ ἀδιάσειστα στοιχεῖα, δὲν θάταν ἀσχημὸ σὲ παρόμοιους ἐορτασμοὺς νὰ θυμόμαστε καὶ τὸν ἔρμη τοῦ λαοῦ, τὸ μεγάλο αἰμοδοτὴ τῶν ἐθνικῶν ἀγώνων, ποῦ σὲ τοῦτο τὸ ντολὲτὶ κουβαλεῖ στὶς πλάτες του τὸ σιτάρι καὶ τοῦ δίνουν κατὰ σύστημα νὰ φάῃ ἄχυρο;

• Μιὰ ἀνοίκεια ἐπίθεση

Ἐπὶ ἐβδομάδες τώρα παρακολουθοῦμε μιὰ πραγματικὴ ἀνοίκεια ἐπίθεση ἐναντίον ἐνὸς πνευματικοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν στήλιν ὁρισμένων ἐφημερίδων τῆς Δεξιᾶς.

Ἡ ἐπίθεση δείχνει ἀνάγκη γιὰ τὰ ἀρχεῖα τῆς δεξιᾶς στὴν Ἑλλάδα. Γιατί ἐγκαινιάζεται καὶ ἀναπτύσσεται ἀκριβῶς τῇ στιγμῇ ποῦ ὁ δεχόμενος τὴν ἀνοίκεια ἐπίθεση ἔχει δραστηριοποιηθεῖ στὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας καὶ τῶν πραγματικῶν ἐλευθεριῶν τοῦ λαοῦ. Καὶ ἐνῶ οἱ ἀντιπαλοὶ του δὲν ἔχουν οὔτε τὸ σθένος οὔτε τὸ ἀνάστημα νὰ τὸν ἀντιμετωπίσουν σ' ἕνα ἀπ' εὐθείας ἰδεολογικὸν διάλογο, δὲν διστάζουν νὰ μεταχειριστοῦν τὴν μέθοδο τῆς ὑπονομεύσεως σὲ ἄλλους τομείς τῆς πνευματικῆς τοῦς δραστηριότητος, ἐπικαλούμενοι τὸ ὅριον ὅθεν παραβάσεις δεοντολογίας στὴ δουλειὰ του, ἀφοῦ ἐξασφάλισαν τὴν πρόθυμη σπῆρα μὴ μιάς κυρίας τοῦ θεάτρου, ἡ ὁποία δεβαίωσε ὅτι ὑπῆρξε κριτικὴ φιλοκαλία.

Ἐπίσης δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι τὴν ἐπίθεση κατευθύνει ἐπιτελικὰ ὁ κ. Θ. Παπακωνσταντίνου, ἕνας ἀπὸ τοὺς χαρακτὲς τῆς γραμμῆς τῶν σκληρῶν στὴ Δεξιὰ καὶ μάλιστα μὲ ἐπιχειρήματα ποῦ προσοδεύουν στοὺς κεκράτας τῆς φωστὸς ἐν ὁμάδας μέσα στὴν Ε.Ρ.Ε. Ὁ ἐν λόγω πνευματικὸς ἀνὴρ ποῦ σοκοφαντεῖται ὅχι γιὰ πνευματικὰ ἀδίκηματα ἀλλὰ γιὰ ἐλέγχου, ἀλλὰ γιὰ τὴν εὐδαρτὴν δημοκρατικὴν του ἀγωνιστικότητά μετὰ τὰ Ἰουλιανά. Καὶ ἡ σκληροπυρηνικὴ Δεξιὰ, θιασώτης τῶν μεθόδων τῆς ἐνέδρας, βάλλει ἐναντίον του κατὰ τὸ χυδαῖο τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο συνηθίζει νὰ ἐπιολέγεται. Δὲν θὰ ὑπάρξει ἀνθρώπος καλῆς πίστεως ποῦ δὲν θὰ καταδικάσει τὴν κατὰ τὴν μέθοδο.

Ο ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ

Yn. Dikarionis 1967

[19.1]

Dear Sir,

I thank you for your letter of the 20th April which reached me after I had ~~been~~ ^{relinquished} my responsibilities as Minister of Justice, into other hands.

Nevertheless and although ~~you~~ ^{four} show concern ^{is} about matters which are purely internal affairs of Greece, I am glad of the opportunity offered me of giving you some information which may help you in future.

-Audiatur et altera pars- is a time-honoured ^{teaching} method for ~~making~~ fair conclusions and this "altera pars" you are now going to hear from me.

Eleni Vulgari is one of the 17 ~~political~~ prisoners still held in the country. They are held for their actions and not for their convictions. Eleni Vulgari was a very important factor in an aggression ^{launched} in 1947 from the countries of the Eastern bloc against her country and which aimed at ^{subjecting} ~~injecting~~ us, against the will of the overwhelming majority, to the system of the ^{communist} ~~eastern bloc~~ world.

I have watched similar ^{then} ~~tragedies~~ ^{true} ~~democracy~~. Fifty thousand young men died ~~through~~ fighting for their ~~democracy~~, not the one which accepts the one-party system and disregards the majority rule.- Twenty-eight thousand children under twelve were abducted by the ^{aggressor and of these} ~~aggressor~~ of which only eight thousand were even returned to their homes.- The country was ravaged and seven hundred thousand ^{refugees milled} ~~round~~ behind the battlefields during those three black years.

Eleni Vulgari was entirely on the side of the aggression. In Greece we call this treason. I believe that you would use the same word in English. ^{Leo} ~~Lord~~ Amery's son hang for less.

It would perhaps

~~For~~ ^{may now consider it/} ~~to~~ ^{to} ~~It would perhaps be fair if you extended~~ the sympathy you lavish on Eleni Vulgari, also on her thousands of victims.-

As for the Building workers, which are the other object of your humanitarian feelings, they broke the law and order of the city of Athens.- Having got permission to meet in a closed hall, they changed their so-called syndicalistic meeting into a violent political demonstration and led by the hard ~~core~~ ^{core} of communist ring-leaders proceeded to march on the center of the city, dislocating traffic and the life of law-abiding citizens.-

The unarmed police ~~intervene~~ ^{intervened} and asked them to disperse peacefully.- In answer, stones carried in ~~their~~ ^{the} pockets of the demonstrators ~~for this specific purpose, were shown~~ ^{showered} on the police and the Head of the Athens police and 45 of his men were ~~severely~~ ^{severely} wounded.- Eventually the ring-leaders were caught and brought before the court forcibly.- In the scuffle ~~be~~ some of them were also hurt.- ~~Is this so unnatural??~~

I have watched similar scuffles ~~in British news-reels~~ ^{in British Newsreels}. They did not seem very tender-hearted affairs but it did not occur to me to blame the fine british police.-

So much for Eleni Vulgari and the Building Workers.-

Furthermore it may interest you to hear that letters similar to yours have periodically poured into the files of our Ministry of Justice, the Academy of Athens and other official departments.- They are stereotyped in ~~tone~~ ^{tone} and show an admirable geographical organisation of the humanitarian feelings of letter-writers.- The globe seems to have been "zoned".- Sympathy for Eleni Vulgari has been allotted to

Great Britain and Scandinavia. While the other ~~seventeen~~^{sixteen} political prisoners have been shared out to other areas .

~~I am sorry~~^{it grieves me} to see your good will, ^{and} your love for Greece ~~and your humanitarian feelings~~, fall victim to such blatant and naive propaganda.-

We have been trying to rebuild our country after four years of enemy occupation and three calamitous years of communist aggression.- Our task would have been easier if we did not also have to combat an international public opinion fed on inaccuracies and organised lies.-

Is it too much to hope that men of your quality and influence will in future react against such eroding methods and will show their love ~~for~~^{for} Greece through an objective study of facts and a respect for ~~truth~~ truth ?

It will be sad for the whole free world if this ^{my} hope were ~~to be~~ disappointed .-

With best regards,

Yours very sincerely

[20.1]

Απονομή Διακριτικών Σημάτων
στο Κ.Τ. για τον αναμενόμενο
εορτασμός των 1400 χρόνων
από τον Ίστρον ως Ίερος
Μονής του Σίνια.

2/1967

[60.3]

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Δ. ΤΣΑΤΣΟΣ

ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΔΡΑΓΑΤΣΑΝΙΟΥ 6 - ΤΗΛ. 220.103 (Τ 122)

Αθήναι τη Φεβρουαρίου 1967

Σεβασμιώτατον
 Ἀρχιεπίσκοπον τοῦ θεοβαδίστου
 Ὁρους Σινᾶ

Κ α τ ρ ο ν

Σεβασμιώτατε,

Ἔλαβον χθές τὰ διάσημα τοῦ ἀναμνηστικοῦ
 τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν 1400 ἐτῶν ἀπὸ τῆς ιδρύσεώς τῆς
 Ἱερᾶς Μονῆς ἧς προΐστασθε.

Ἐπιθυμῶ νὰ Σᾶς ἐκφράσω τὴν βαθεῖαν μου
 εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν θφίστην τιμὴν ἣτις μοί προσεγέ-
 νετο διὰ τῆς ἀπονομῆς ταύτης, καὶ νὰ ἐκφράσω καὶ πάλιν,
 ὡς χριστιανὸς καὶ ὡς Ἕλλην, τὴν ἀγάπην καὶ τὸν σεβα-
 σμόν μου πρὸς τὸ κορυφαῖον προπύργιον τῆς τοῦ Χριστοῦ
 Ἐκκλησίας τὸ Ἱερόν προσκύνημα τοῦ θεοβαδίστου Ὁρους.

Μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ